

PRITARTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2019 m. kovo 27 d. nutarimu Nr. 273

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

2018 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2019 m. kovo 27 d., Vilnius

Gerbiamasis Seimo Pirmininke,

2018 m. Lietuvos ekonomikai buvo ypač sėkmingi, o kai kuriose srityse pasiekta istoriškai geriausių rezultatų tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmenimis. Lietuvos bendrojo vidaus produkto augimo tempas pernai siekė 3,4 proc., nedarbo lygis sumažėjo ir nukrito iki 6,2 proc., šalies darbo užmokestis padidėjo 9,6 proc., suvaldytas maisto kainų augimas. Džiaugiuosi, kad prie šių rezultatų reikšmingai prisidėjo Vyriausybės vykdoma veikla ir 6 struktūrinės reformos.

Siekiant įveikti vis dar esančius socialinės atskirties ir skurdo iššūkius, 2018 m. buvo sėkmingai įgyvendinami darbo santykiams gerinti, darbo pajamoms ir socialinėms išmokoms didinti skirti darbai: palyginti su 2017 m., valstybės remiamos pajamos didėjo 20 proc. (nuo 102 iki 122 eurų), vidutinis socialinės pašalpos dydis per mėnesį vienam gyventojui išaugo 23,5 proc. (nuo 65 iki 80 eurų). Nuosekliai didinta vidutinė senatvės pensija – 2018 m. ji padidėjo ketvirtadaliu: nuo 255 eurų (2016 m.) iki 319 eurų (2018 m.).

2018 m. daug dėmesio skirta šeimai palankios aplinkos kūrimui, skurdo mažinimui ir gimstamumo didinimui: plėtotos viešosios paslaugos (pradėtos teikti bandomosios apsaugoto būsto, laikino atokvėpio, atvejo vadybos ir kitos paslaugos), įvestos finansinės paskatos pirmajam būstui regionuose įsigyti, nuo 30 iki 50 eurų padidinti vaiko pinigai. Siekiant paskatinti įvaikinimą mūsų šalyje, nuo 2018 m. pradėta mokėti nauja 304 eurų išmoka įvaikinus vaiką.

Vykdamt sveikatos struktūrinę reformą, trumpėjo eilės pas gydytojus. 2018 m. pas šeimos gydytoją per 7 dienas pateko net 89 proc. asmenų. Vyriausybei įgyvendinus vaistų kainoms mažinti skirtas priemones, iki 2,5 euro sumažėjo vidutinė priemonė, tenkanti vienam receptui. Papildomai pradėti kompensuoti net 45 vaistai, kurie prieš tai nebuvo kompensuojami.

Įgyvendinus etatinio mokytojų apmokėjimo pirmąjį etapą, mokytojų vidutinis bruto darbo užmokestis 2018 m. buvo 14 proc. arba 136 eurai didesnis nei 2017 m. Vykdamt švietimo ir mokslo sistemos struktūrinę reformą, dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokesčiui padidinti skirta 23 mln. eurų ir tai leido padidinti atlyginimus vidutiniškai 20 proc.

Per dvejus metus viešosiose gydymo įstaigose dirbančių gydytojų vidutinis darbo užmokestis padidėjo 307 eurai (20 proc.), o slaugytojų – 179 eurai (23 proc.). Prognozuojama, kad 2019 m. kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokestis vidutiniškai didės apie 20 proc.

Pagal korupcijos suvokimo indeksą pernai Lietuva liko 18 vietoje iš 28 ES valstybių. Žengti svarbūs žingsniai šią situaciją turėtų keisti. Sąmoningumu grindžiamas antikorpupcinės aplinkos kūrimas, kovai su korupcija skirtų institucijų stiprinimas, kalėjimų sistemos pertvarkymas, lobizmo, politinių partijų finansavimo įstatymų projektų parengimas, viešųjų pirkimų centralizavimas, nuo 2019 m. sausio įsigaliojęs Pranešėjų apsaugos įstatymas – veiksmai ir priemonės, kurių įgyvendinimui pasirengti buvo skirti 2018 metai.

Pagal Pasaulio banko 2018 m. paskelbtą reitingą „Doing Business 2019“ Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – 14 vietą tarp 190 šalių ir yra viena iš pasaulio valstybių, kuriose verslo sąlygos palankiausios. Tarp ES valstybių narių Lietuva užima 4 vietą ir aplenkia Estiją, Suomiją ir Latviją.

2018 m. toliau vyko smarkus proveržis investicijų pritraukimo srityje. Vien įgyvendinant naujus tarptautinių investicijų projektus, sudarytos galimybės sukurti beveik 5 tūkst. naujų darbo vietų. Lietuva tampa startuolių inkubatoriumi – dvigubai išaugęs startuolių skaičius pritraukė 183 mln. eurų ir tai yra 7 kartus daugiau nei 2017 m.

Jau akivaizdūs pirmieji Vyriausybės pastangų didinti viešojo sektoriaus efektyvumą rezultatai. Pasitikėjimas valstybės institucijomis per metus paaugo nuo 65 proc. iki 71 proc. Gyventojų pasitenkinimo paslaugomis indeksas taip pat rodo teigiamą viešojo sektoriaus įstaigų teikiamų paslaugų ir gyventojų aptarnavimo tobulinimo iniciatyvų rezultatą. Suteiktomis paslaugomis liko patenkinti 9 iš 10 gyventojų.

Sėkminga Vyriausybės veikla ir jos rezultatai lėmė ir imigracijos bei emigracijos rodiklių kaitą – 2018 m. emigracijos ir imigracijos santykis geriausias nuo 1990 m.

Apibendrinant galima teigti, kad 2018 m. pakloti pamatai ir artimiausiu metu planuojami Vyriausybės darbai padės užtikrinti tolesnę šalies ekonomikos pažangą, susidoroti su kylančiais socialiniais ir demografiniais iššūkiais, švelninti nacionalinio saugumo grėsmes, efektyviai kovoti su korupcija ir gerinti kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybę.

Nuoširdžiai

Ministras Pirmininkas

Saulius Skvernelis

2019 m. kovo 27 d., Vilnius

TURINYS

IVADAS.....	5
SANTRAUKA.....	6
I. PAGRINDINIAI VYRIAUSYBĖS 2018 M. VEIKLOS REZULTATAI	13
1 PRIORITETAS. Darni, atsakinga ir sveika visuomenė.....	13
2 PRIORITETAS. Švietimo, kultūros ir mokslo paslaugų kokybės bei efektyvumo didinimas	44
3 PRIORITETAS. Viešojo sektoriaus efektyvumo ir skaidrumo didinimas	68
4 PRIORITETAS. Darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra	85
5 PRIORITETAS. Saugi valstybė	115
II. VYRIAUSYBĖS ARTIMIAUSIO LAIKOTARPIO VEIKLOS PRIORITETAI.....	143
1 priedas. 2018–2019 M. EUROPOS TARYBOS REKOMENDACIJŲ LIETUVAI ĮGYVENDINIMAS.....	144
2 priedas. 2018 M. NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĖ IR PLĖTRA.....	183
1. Rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės nacionaliniam saugumui	183
2. Nacionalinio saugumo politikos prioritetai ir uždaviniai.....	193

IVADAS

Šios **ataskaitos tikslas** – pateikti Lietuvos Respublikos Seimui ir Lietuvos žmonėms svarbiausią informaciją apie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. veiklą ir jos rezultatus, turinčius esminės įtakos šalies pažangai ir visuomenės gerovei. Ataskaita parengta apibendrinus ministerijų ir (ar) kitų institucijų pateiktas 2018 m. veiklos ataskaitas ir kitą informaciją, kuri yra svarbi analizuojant praėjusių metų veiklos rezultatus.

Ataskaitos struktūrą sudaro **2 pagrindinės dalys**, kuriose pateikiama svarbiausia informacija apie Vyriausybės praėjusių metų veiklos rezultatus ir artimiausio laikotarpio veiklos prioritetus:

- **Pirmojoje** ataskaitos dalyje pateikiama Vyriausybės 2018 m. veiklos ir jos rezultatų apžvalga. Pažymėtina, kad informacija apie svarbiausius Vyriausybės atliktus darbus šioje dalyje pateikiama pagal Vyriausybės programos įgyvendinimo planą, patvirtintame Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167, išskirtas prioritetingas sritis (prioritetus ir kryptis) ir nustatytus rodiklius.
- **Antrojoje** ataskaitos dalyje pristatomi Vyriausybės artimiausio laikotarpio veiklos prioritetai, kuriems bus skiriamas ypatingas dėmesys formuojant 2020–2022 m. valstybės biudžeto asignavimus ir rengiant 2020 m. valstybės biudžeto projektą.

Ataskaitos **prieduose**, atsižvelgiant į Seimo prašymą, pateikiama papildoma informacija:

- **Pirmajame** ataskaitos priede Seimo Europos reikalų komiteto prašymu apžvelgiama Europos Tarybos rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo pažanga: informacija pateikiama pagal Europos Tarybos rekomendacijos Lietuvai įgyvendinimo 2018–2019 m. priemonių planą numatytas priemones ir rodiklius.
- **Antrajame** ataskaitos priede, vadovaujantis Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 6 straipsniu, pateikiama nacionalinio saugumo būklės ir plėtros 2018 m. ataskaita: įvertinama Nacionalinio saugumo strategijoje išvardytų rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių nacionaliniam saugumui būklė, taip pat apžvelgiami pagrindiniai nacionalinio saugumo politikos prioritetų ir uždavinių įgyvendinimo rezultatai, turintys esminės įtakos Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimui.

Visa ataskaitoje pateikiama informacija leidžia teigti, kad 2018 m. Lietuvos ekonomikai buvo ypač sėkmingi, o Vyriausybės planuojami artimiausio laikotarpio darbai padės užtikrinti tolesnę šalies ekonomikos augimą, spręsti kylančius socialinius bei demografinius iššūkius, švelninti nacionalinio saugumo grėsmes ir taip pagerinti kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybę.

SANTRAUKA

Darni, atsakinga ir sveika visuomenė

Siekiant mažinti **skurdo ir socialinės atskirties riziką**, 2018 m. toliau buvo sėkmingai įgyvendinami darbo santykiams gerinti, darbo pajamoms ir socialinėms išmokoms didinti skirti darbai, kuriems teisinis pagrindas sukurtas 2017 m. ir kurių poveikis skurdo rodikliams atsispindės tik ateinančiais keliais metais: **indeksuojamos socialinio draudimo pensijos, įvesti vaiko pinigai, įvestas minimalių vartojimo poreikių dydis 2019 m. susietas su socialinėmis išmokomis, 20 proc. padidėjo valstybės remiamos pajamos nuo 102 iki 122 eurų. Išlaidos piniginei socialinei paramai, kuri yra viena pagrindinių priemonių, siekiant apsaugoti pažeidžiamiausias gyventojų grupes, mažinti skurdo ir socialinės atskirties pasekmes, 2018 m. padidėjo 115,7 proc. (nuo 168,10 mln. eurų iki 362,55 mln. eurų). 2018 m., palyginti su 2017 m., vidutinis socialinės pašalpos dydis per mėnesį vienam gyventojui išaugo 23,5 proc. (nuo 65,5 iki 80,9 euro).** Kaip pažymima Europos Komisijos 2019 m. šalies ataskaitoje, šiuo metu vykdomos struktūrinės reformos – pirmieji žingsniai mažinant pajamų nelygybę.

Nors gimstamumas šiek tiek didėja ir siekia ES vidurkį, Lietuvos demografinė būklė vis dar sudėtinga. Todėl **2018 m. daug dėmesio skirta šeimai palankios aplinkos kūrimui ir gimstamumo didinimui: 67 proc. padidinti vaiko pinigai (nuo 30,02 iki 50,15 eurų), vidutiniškai 2018 m. per mėnesį išmoką vaikui gavo apie 492,97 tūkst. vaikų, įvestos finansinės paskatos pirmajam būstui regionuose įsigyti (pasinaudojo 116 jaunų šeimų), plėtos viešosios paslaugos (pradėtos teikti bandomosios apsaugoto būsto, laikino atokvėpio, atvejo vadybos ir kitos paslaugos).** Siekiant paskatinti vaikų įvaikinimą, nuo 2018 m. **pradėta mokėti nauja išmoka įvaikinus vaiką (304 eurai per mėnesį).**

2017 m. padidinus socialinio draudimo bazinę pensiją, vidutinė senatvės pensija 2017 m. gruodį, palyginti su tuo pačiu 2016 m. mėnesiu, padidėjo 12,4 proc. (nuo 255,40 euro iki 287,09 euro). 2018 m. socialinio draudimo pensijos vėl indeksuotos ir padidintos 6,94 procento. Dėl to **vidutinė senatvės pensija išaugo nuo 287,09 euro 2017 m. iki 319,40 euro 2018 m. gruodį (iš viso beveik 25 proc.).** Paminėtina, kad didinant pensijų adekvatumą tiems socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų (išskyrus netekto darbingumo pensijas, paskirtas netekus mažiau nei 60 proc. darbingumo) gavėjams, kurių gaunamos pensijos (pensijų suma) nesiekė 95 proc. 2019 m. minimalių vartojimo poreikių dydžio, iš **valstybės biudžeto bus mokamos papildomos priemonės.**

Vyriausybei įgyvendinus vaistų kainų mažinimui skirtas priemones, **per nepilnus 2018 m. net 1,9 euro sumažėjo vidutinė priemonė, tenkanti vienam receptui.** 2018 m. **pacientų priemonių už vaistus ir medicinos pagalbos priemonės suma sumažėjo apie 27 proc. – nuo 55 iki 40 mln. eurų** (pacientai sutaupė apie 15 mln. eurų). Papildomai pradėti kompensuoti net 45 vaistai, kurie prieš tai nebuvo kompensuojami. Siekdama didinti sveikatos paslaugų prieinamumą, Vyriausybė 2018 m. inicijavo darbo užmokesčio didinimą sveikatos priežiūros specialistams. Nuo 2016 m. viešosiose gydymo įstaigose dirbančių gydytojų **vidutinis darbo užmokestis padidėjo 307 eurai (20 proc.), o slaugytojų – 179 eurai (23 proc.).**

Vykdant sveikatos struktūrinę reformą, trumpėja eilės pas gydytojus (2018 m. pabaigoje pas šeimos gydytoją per 7 dienas pateko net 89 proc. asmenų). Vyriausybės vykdoma alkoholio vartojimo mažinimo politika taip pat rodo pirmuosius rezultatus: 2017 m. legalaus alkoholio suvartojimas vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui (litrais absoliutaus (100 proc.) alkoholio), palyginti su 2016 m., sumažėjo 0,9 litro ir buvo 12,3 litro. Mažėjantis alkoholinių psichozų skaičius – ankstyvas ir svarbus indikatorius, patvirtinantis pasirinktos strategijos teisingumą ir efektyvumą.

2018 m. gautais duomenimis, **2016 m. Lietuvoje į atmosferą išmesta apie 0,5 proc. mažiau nei 2015 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD).** Daugiausia jų išmetė energetikos sektorius – 29 proc., transportas – 27 proc., žemės ūkis – 22 proc., pramonė – 16 proc. Siekiant tolesnės pažangos šioje srityje, 2018 m. buvo atnaujinami daugiabučiai namai – planuojama, kad tai leis išmetamą ŠESD kiekį

sumažinti 55,1 tonos CO₂ekvivalentu. Siekiant mažinti oro taršą ir ugdyti sveikesnę visuomenę, transporto sektoriuje skatinama elektromobilių plėtra: 2018 m. leidimą dalyvauti eisme turėjo **983 elektromobiliai** (2017 m. – 620 elektromobilių) – tai iki šiol didžiausias šių transporto priemonių skaičiaus augimas per metus, t. y. 363 vnt., arba 58 proc.

Švietimo, kultūros ir mokslo paslaugų kokybės bei efektyvumo didinimas

Siekiant užtikrinti, kad ateityje nesusidursime su mokytojų stygiumi, į profesiją bandoma pritraukti jaunesnius pedagogus, 2018 m. pradėtas diegti etatinis mokytojų darbo apmokėjimas (baigtas I etapas), įsteigti 3 nacionaliniai pedagogų rengimo centrai, parengtos naujo turinio pedagogų rengimo programos, kuriamas ir išbandomas pedagoginės stažuotės (privalomas pirmaisiais darbo mokykloje metais) modelis.

Siekiant užtikrinti, kad visiems asmenims būtų **prieinamos kokybiškos švietimo paslaugos**, daug dėmesio skirta mokymosi ankstinimui, kuris taip pat yra labai svarbus siekiant pagerinti mokymosi pasiekimus. Pažymėtina, kad 2018 m. pagerėjo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumas. Daugiau penkiamečių vaikų pradėjo lankyti priešmokyklinio ugdymo grupes (2018 m. jas lankė daugiau kaip 2 tūkst. penkiamečių vaikų, t. y. triskart daugiau nei 2017 m. (716 vaikų). Per 2018 m. beveik 8 proc. punktais padidintas neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas (iki 60 proc.), bendradarbiaujant su Kultūros ministerija pradėtos finansuoti kultūros ir meno paslaugos 1–4 klasių mokiniams.

Pažymėtina, kad nuo 2016 m. iki 2018 m. visose klasėse ir srityse padaugėjo **mokinių, kurių pasiekimų lygis aukštesnis**. Valstybinių brandos egzaminų rezultatai taip pat rodo gerėjančius abiturientų pasiekimus. **16,8 proc. 2018 m. laikytų valstybinių brandos egzaminų išlaikyta aukštesniu pasiekimų lygiu (2016 m. – 13,7 proc.)**. Vykdomos bendrojo ugdymo kokybės gerinimo priemonės, taip pat tobulinama mokinių pasiekimų vertinimo sistema turėtų padėti ir toliau gerinti abiturientų mokymosi rezultatus.

Smarkiai padaugėjo mokinių, kurie mokosi pagal parengtas ar atnaujintas, regiono poreikius atitinkančias ir praktiniams įgūdžiams formuoti skirtas modulines profesinio mokymo programas (2017 m. – 26,6 proc., 2018 m. – 45,7 proc.). Pradėta vykdyti profesinio mokymo įstaigų tinklo pertvarka, tobulinamas profesinio mokymo turinys ir procesas – tikimasi, kad pasiekti rezultatai padės profesinio mokymo įstaigų **mokiniams geriau pasirengti įsilieti į darbo rinką**.

Buvo pertvarkomas universitetų tinklas, siekiant užtikrinti aukštą **mokslo ir studijų kokybę ir tarptautinį konkurencingumą**: 2018 m. priimti sprendimai (būtinai teisės aktai) dėl konkrečių universitetų reorganizavimo ir rasti sprendimai dėl būtinos finansinės paramos (60 mln. eurų) paskirstymo tinklą pertvarkant dalyvaujantiems universitetams jungti ir vidinei jų struktūrai optimizuoti, taip pat dėl valstybės biudžeto lėšų (16,9 mln. eurų) paskirstymo dėstytojų ir tyrėjų atlyginimams didinti (kurie vidutiniškai padidėjo 20 proc.).

Tyrimų rezultatai rodo, kad **pamažu daugėja visuomenės narių, kurie linkę dalyvauti kultūrinėje meninėje veikloje: 2017 m. jų pagausėjo iki 57,5 proc.** Numatoma, kad tokios iniciatyvos kaip kultūros pasas, nemokamas muziejų lankymas, kurios pradedamos visiškai įgyvendinti nuo 2019 m., svariai prisidės prie aktyvesnio visuomenės dalyvavimo kultūrinėje meninėje veikloje. To ypač tikimasi tolesnėje perspektyvoje ugdant jaunąją kartą kultūra ir menu.

Viešojo sektoriaus efektyvumo ir skaidrumo didinimas

Jau akivaizdūs pirmieji Vyriausybės pastangų didinti viešojo sektoriaus efektyvumą rezultatai. **2017 m. viešojo sektoriaus įstaigų sumažėjo 2,6 proc., o 2018 m. – 5 proc.** 2018 m. pradėta sisteminė viešojo sektoriaus įstaigų peržiūra, kuri turėtų paliesti apie 4 000 šių įstaigų, bus sutaupyta viešojo sektoriaus įstaigoms išlaikyti skiriamų lėšų.

2018 m. įsteigta biudžetinė įstaiga Nacionalinis bendrųjų funkcijų centras (NBFC), kuriam pavesta centralizuotai atlikti tam tikrų viešojo sektoriaus subjektų buhalterinės apskaitos ir personalo administravimo funkcijas. **2018 m. pabaigoje NBFC konsoliduotai atliko jau 140-ies viešojo sektoriaus subjektų buhalterinės apskaitos ir personalo administravimo funkcijas.**

Daug dėmesio ir toliau buvo skiriama valstybės valdomų įmonių (toliau – VVĮ) veiklos skaidrinimui ir gražos visuomenei didinimui – baigtas įgyvendinti strateginis projektas jau davė akivaizdžių rezultatų – **2018 m. VVĮ sumažėjo net 43,5 proc., palyginti su 2017 metais.** 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, 106 VVĮ kolegialių priežiūros ir valdymo organų narių buvo nepriklausomi nariai. **Šios permainos – vienas iš svarbių žingsnių, gerinančių įmonių valdymą ir įgyvendinančių Lietuvos narystės Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje (toliau – EBPO) rekomendacijas.**

Gyventojų pasitenkinimo paslaugomis indeksas rodo teigiamą viešojo sektoriaus įstaigų teikiamų paslaugų ir gyventojų aptarnavimo tobulinimo iniciatyvų rezultatą. **2018 m. indekso reikšmė (0,88 balo) yra aukščiausia per paskutinius 10 metų.** Suteiktomis paslaugomis liko patenkinti 9 iš 10 gyventojų. **Pasitikėjimas valstybės institucijomis per metus paaugo nuo 65 proc. (2017 m.) iki 71 proc. (2018 m.).** Beveik pusė gyventojų žino, kokiais būdais gali dalyvauti sprendžiant įvairius viešuosius reikalus savo gyvenamojoje vietovėje.

Pagal Korupcijos suvokimo indeksą (KSI) Lietuva išliko 38 vieta 180 šalių sąrašė (18 vieta iš 28 ES valstybių). Tačiau tikėtina, kad 2017–2018 m. Vyriausybės atlikti darbai prisidės prie teigiamų pokyčių, kurių galima tikėtis jau 2019 m.

Darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra

Pagal Pasaulio banko 2018 m. paskelbtą reitingą „Doing Business 2019“ **Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – 14 vietą tarp 190 šalių ir yra viena iš pasaulio valstybių, kuriose verslo sąlygos palankiausios.** Tarp ES valstybių narių Lietuva užima 4 vietą ir aplenkia Estiją (16 vieta), Suomiją (17 vieta), Latviją (19 vieta).

Remiantis 2018 m. Europos Komisijos parengtu Europos inovacijų suvestinės vertinimu, Europos inovacijų švieslenteje **Lietuva įvardijama kaip šalis, kurios inovacinės veiklos augimas 2010–2017 m. buvo sparčiausias ir sudarė 20,1 proc.** (ES šalių vidutinis inovatyvumo augimas siekė 5,8 proc.).

Vertinant nominalia apimtimi, **verslo išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (toliau – MTEP) 2017 m., palyginti su 2010 m., išaugo 2 kartus, nuo 64,6 mln. iki 132,3 mln. eurų,** tačiau šias išlaidas lyginant su BVP pokytis nėra toks didelis. Siekdama kuo geriau naudoti Lietuvos inovacinį potencialą ir įgyvendinti 2018–2019 m. Tarybos rekomendacijas Lietuvai, **Vyriausybė parengė inovacijų reformą, kuri gerokai pakeis šalies inovacijų ekosistemą.** Reformos pagrindas – 2018 m. birželio 30 d. priimti Technologijų ir inovacijų įstatymas ir Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimai, kuriais įtvirtinama technologijų ir inovacijų sistemos sandara, nustatomos technologijų ir inovacijų politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos.

Įgyvendinus reformą, verslas turės palankesnes galimybes gauti finansavimą produktams tobulinti, o mokslas bus suinteresuotas uždirbti papildomų lėšų, vykdydamas verslo užsakymus. Skaičiuojama, kad inovacijų reforma sudarys galimybes augti inovatyvių įmonių skaičiui, gyventojų atlyginimams didėti šeštadaliu greičiau, penktadaliu pagreitins BVP augimą, o 2020 m. eksporto mastą padidins dar 1,4 mlrd. eurų.

2018 m. toliau vyko didelis proveržis investicijų pritraukimo srityje. **Faktinis naujų TUI didelės pridėtinės vertės projektų skaičius (67 vnt.) išaugo 18 vnt., palyginti su 2017 m.** Įgyvendinant naujus TUI didelės pridėtinės vertės projektus, **2018 m. sudarytos galimybės sukurti 4 779 darbo vietas.** Tai lėmė sėkmingas investuotojų pritraukimas ir įmonių, kuriose bus įdarbinta daugiau kaip 200 darbuotojų,

kūrimasis Lietuvoje (pvz., „Moody’s“, „Intersurgical“). IBM „Global Location Trends 2018“ ataskaitos duomenimis, pagal TUI projektų planuojamas sukurti darbo vietas milijonui gyventojų Lietuva užima 2 vietą pasaulyje (praėjusiais metais tame pačiame reitinge Lietuva buvo 15, o 2016 metais – 10 vietoje).

2017–2018 m. pritraukta **naujų investuotojų į laisvasias ekonomines zonas (LEZ)**, kurių planuojamos investicijos apima ateinančius 3–5 metus: 2017 m. – „Continental“ (95 mln. eurų), „Hollister“ (50 mln. eurų), „IMG Group“ (10 mln. eurų), „Focus Fabrication Group“ (4 mln. eurų) ir kt.; 2018 m. – „Vakarų medienos grupė“ (180 mln. eurų), Geras baldų fabrikas (40 mln. eurų), „INTUS Windows“ (30 mln. eurų), AGA (20 mln. eurų), „Capella baltica“ (10 mln. eurų), „Kormotech“ (6 mln. eurų). Nuo LEZ sukūrimo pradžios iki 2017 m. pabaigos buvo sukurta 4 818 naujų darbo vietų, iš jų 2017 m. sukurtos 334 naujos darbo vietos.

2018 m. pradėjo veikti nauji lietuviški rizikos kapitalo fondai. Visi jie prisidėjo prie bendro startuolių investicijų skaičiaus didėjimo. Galima teigti, kad Lietuva tampa startuolių inkubatoriumi – vis daugiau užsienio įmonių išreiškia norą pradėti verslą būtent Lietuvoje. **2018 m. įsisteigė net 140 naujų startuolių, t. y. 43,8 proc. daugiau nei 2017 metais. 2018 m. startuoliai iš viso pritraukė 183 mln. eurų (2017 m. – 24,6 mln. eurų) investicijų.**

Siekiant gerinti mokesčių administravimą ir mažinti šešėlinę ekonomiką, nustatytos **savanoriško atsiskleidimo ir mokesčių mokėjimo skatinimo bei nepakantumo pažeidėjams mokesčių srityje priemonės** – nuo metų pradžios pajamų tikslinimas deklaracijose išaugo 11 proc. Gyventojai taip pat pradeda naudotis nauja galimybe – gyventojų pajamų mokesčio (toliau – GPM) susigrąžinimu už išlaidas būsto remontui, autoremontui, auklių paslaugoms (2019 m. vasarį sulaukta 5 kartus daugiau prašymų gražinti GPM nei prieš tai buvusį mėnesį).

Siekiant **mažinti šešėlį darbo santykių srityje, taip pat mokestinę naštą** tiek darbuotojams, tiek darbdaviams, 2018 m. sujungiamos darbdavio ir darbuotojo mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, bendroji (pagrindinė) pensijos dalis finansuojama valstybės biudžeto lėšomis, įvedamos valstybinio socialinio draudimo (išskyrus privalomąjį sveikatos draudimą) įmokų „lubos“, mažinamas valstybinio socialinio draudimo įmokos tarifas.

Vyriausybės iniciatyva 2018 m. buvo vykdomos priemonės, skatinančios tvarkyti komunalines atliekas, plečiama antrinių žaliavų surinkimo sistema ir komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūra. Visų iniciatyvų dėka **nuolat didėja perdirbtų, pakartotinai ar kitaip panaudotų (pavyzdžiui, energijai gauti) komunalinių atliekų dalis (2016 m. – 65,4 proc., 2017 m. – 66,4 proc.)**. Kasmet atliekama Lietuvos gyventojų apklausa apie atliekų tvarkymą rodo, kad gyventojų pasitikėjimas atliekų tvarkymo sistema auga: **visas atliekas rūšiuojančių gyventojų per pastaruosius ketverius metus padaugėjo nuo 40 iki 47 proc., o visai atliekų nerūšiuojančių gyventojų sumažėjo nuo 27 iki 18 procentų.**

Sutaupyta suminis galutinės energijos kiekis 2016 m. (2 045 GWh) 4 kartus viršijo planą (463 GWh) ir jau pasiekė 2020 m. tikslą (2 000 GWh). Tiek sutaupyta dėl to, kad sėkmingai įgyvendinta daugiabučių pastatų atnaujinimo programa. Įgyvendinant Vyriausybės strateginį projektą, 2018 m. modernizuoti 224 daugiabučiai namai, kurie suvartoja 50–70 proc. mažiau šiluminės energijos nei prieš renovaciją.

2018 m. pagerėjo prisijungimo prie elektros tinklų rodiklis, pagal kurį Lietuva pakilo per 7 pozicijas – iš 33 vietos į 26 vietą ir aplenkė Estiją, Latviją bei Lenkiją. Tai lėmė **supaprastintas naujų verslo vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų procesas, kuris sutrumpėjo nuo 5 iki 4 procedūrų.**

2018 m. siekta padidinti susisiekimo sektoriaus per metus sukuriama pridėtinę vertę nuo 4,62 mlrd. iki 4,85 mlrd. eurų, pasiektas rezultatas – **4,97 mlrd. eurų transporto, sandėliavimo, logistikos ir ryšių sukurtos bendrosios pridėtinės vertės, tai sudarė apie 14 proc. visos šalyje sukuriamos bendrosios pridėtinės vertės.** Susisiekimo ministro valdymo sričiai priskirtos valstybės valdomos įmonės (6 valstybės įmonės ir

6 akcinės bendrovės) 2018 m., išankstiniais duomenimis, uždirbo 99,5 mln. eurų pelno, 28 proc. daugiau negu 2017 m., kai pelnas siekė 77,5 mln. eurų. Išankstiniais duomenimis, **2018 m. krovinių vežimas, palyginti su 2017 m. atitinkamu laikotarpiu, augo 15,8 proc. (iš viso 148,1 mln. t).** Iš jų: krovinių vežimas geležinkelių transportu – 7,9 proc. (iš viso 56,8 mln. t), kelių transportu – 8 proc. (viso 83,1 mln. t).

Geležinkelių privažiuojamųjų kelių ir krantinių atnaujinimo darbai lėmė, kad **2018 m. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto krovos apyvarta augo 7,9 proc. – pasiektas naujas uosto krovos rekordas – 46,6 mln. tonų, tai 3,4 mln. t daugiau negu 2017 metais.** Dėl išaugusios krovos VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos pagrindinės veiklos pajamos **2018 m. padidėjo 6,6 proc. ir siekė 63,7 mln. eurų, t. y. 3,9 mln. eurų daugiau negu 2017 m., o pelnas iki pelno mokesčio išaugo 9,2 proc., palyginti su 2017 m., ir sudaro 34,7 mln. eurų.** Planuojama, kad pelno įmoka, mokama į valstybės biudžetą, sudarys apie 21 mln. eurų.

Lietuvos oro uostų infrastruktūros modernizavimo darbai užtikrino, kad **VĮ Lietuvos oro uostuose 2018 m. rekordiškai padaugėjo keleivių ir skrydžių. Praėjusiais metais 3 šalies oro uostai iš viso aptarnavo daugiau kaip 6,2 mln. keleivių, atlikta daugiau kaip 61 tūkst. skrydžių.** Naudos atnešė ir gerokai išplėstas kryptių žemėlapis – verslo atstovams, Lietuvos ir užsienio keleiviams pasiūlytos net 99 kryptys.

Buvo siekiama nuo 35 iki 50 proc. padidinti klientų (piliečių) pasitenkinimo judumu rodiklį, pasiektas rezultatas – 50,25 procento. 2018 m. pabaigos duomenimis, geriausią rodiklį pelnė VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos teikiamos paslaugos ir klientų aptarnavimas (68,23 proc.), antroje vietoje – AB „Lietuvos geležinkeliai“ (58 proc.).

2018 m. toliau buvo vykdoma asfaltuotųjų valstybinės reikšmės rajoninių kelių ruožų tarp skirtingų kelio dangų („Zebrai“) programa, taip pat žvyrkelių, esančių kaimo (iki 1 tūkst. gyventojų) vietovėse ir skirtų vietiniam susisiekimui, asfaltavimo programa. **2018 m. išasfaltuota 268 km žvyrkelių (3,8 proc. visų valstybinės reikšmės rajoninių kelių su žvyro danga).** Asfaltuojant žvyrkelių ruožus sudaromos galimybės užtikrinti gyvenamųjų vietovių pasiekiamumą asfaltuotais keliais, gerinti šalia kelių esančių vietovių susisiekimo ir gyvenimo sąlygas, mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus regionuose, neigiamą poveikį aplinkai ir kelių priežiūros kaštus, užtikrinamas maršruto užbaigtumas (mažinant kelių su skirtingomis dangomis ilgį), rajoninio kelio įsijungimas į bendrą susisiekimo infrastruktūrą.

Saugi valstybė

2018 m. krašto apsaugos sistemos pažangą lėmė nuoseklus gynybos biudžeto augimas. 2018 m. asignavimai Krašto apsaugos ministerijai sudarė **894,5 mln. eurų, arba 2 proc. BVP.** Tai 170,7 mln. eurų, arba 23,6 proc., daugiau nei 2017 metais. Labiausiai padidėjo modernizacijai (įsigijimams) skiriamų lėšų dalis, kuri įvykdžius 2018 m. biudžetą sudarė apie 37 procentus. Ilgalaikis ir nuoseklus pakankamo finansavimo skyrimas ir praktinės pastangos stiprinti nacionalinius gynybos pajėgumus ir toliau – vienas iš sėkmingų atgrasymo veiksmų. Pažymėtina, kad 2018 m. **pasitikėjimas Lietuvos kariuomene svyravo tarp 57 ir 60 proc. ir vidutiniškai siekė 58 procentus.** Palyginti su 2016 m. vidurkiu, pasitikėjimas Lietuvos kariuomene kasmet augo 2 procentais.

Siekiant stiprinti kibernetinį saugumą, iki 2018 m. pabaigos **prie kibernetinio saugumo informacinio tinklo (KSIT) prijungta 56 proc. organizacijų,** priskiriamų ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros ir valstybės informacinių išteklių valdytojams ir tvarkytojams (2017 m. – 25,8 proc.). Suorganizuotos **Nacionalinės kibernetinio saugumo pratybos „Kibernetinis skydas 2018“,** per kurias dalyviai nagrinėjo ir valdė 150 incidentų. Pratybose dalyvavo 53 organizacijos (135 dalyviai). Pažymėtina, kad daugėja gyventojų, kurie suvokia išorinių informacinių grėsmių įtaką šalies saugumui: **2018 m.**

teiginiui, kad „propaganda yra grėsmė šalies saugumui“, pritarė 74 proc. respondentų, t. y. 6 proc. daugiau nei 2016 m.

Svarbu pažymėti, kad jau antrus metus mokslininkų skaičiavimai rodo **reikšmingai didėjančią Lietuvos energetinio saugumo lygį, kuris pasiekė 67,8 proc. ir priartėjo prie atitinkamo lygio kaimyninėse Baltijos valstybėse**. Didžiausią įtaką energetinio saugumo lygio didėjimui turėjo mažėjantis gamtinių dujų ir didėjantis biokuro dedamosios svoris šalies kuro ir energijos balanse, mažėjantis energijos vartojimo intensyvumas bei 2015 m. pradėję veikti **Suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalas ir elektros jungtys su Švedija ir Lenkija**.

Sėkmingai įgyvendintos viešojo saugumo stiprinimo priemonės, kurios davė teigiamų rezultatų. **2018 m. pagerėjo policijos reagavimas į įvykius**: lyginant 2016 ir 2018 m. duomenis, matyti, kad A kategorijos įvykių, į kuriuos reaguota laiku, padaugėjo nuo 84 iki 91 proc., B kategorijos įvykių – nuo 86 iki 94 proc., C kategorijos įvykių – nuo 88 iki 95 procentų. **2018 m. Lietuvoje gaisruose žuvo 86 žmonės, tai 17 proc. mažiau nei 2017 m.**, ir tai – mažiausias per pastaruosius trisdešimt metų žuvusiųjų gaisruose skaičius. Svarbu paminėti, kad praėjusiais metais **išaugo pasitikėjimas policija (2017 m. – 71 proc., 2018 m. – 75 proc.) ir padaugėjo gyventojų, kurie saugiai jaučiasi savo gyvenamojoje vietovėje (2017 m. – 77 proc., o 2018 m. – 83 proc.)**. Šie pokyčiai prisidėjo prie viešojo saugumo suvokimo indekso, kuris 2018 m. išaugo iki 7,2 (balais), gerėjimo.

Aktyvių Vyriausybės veiksmų dėka **2018 m. žuvusiųjų šalies keliuose, palyginti su 2017 m., sumažėjo 11 proc.** (nuo 191 iki 170 žuvusiųjų). Policijos duomenimis, užfiksuotas žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičius mūsų šalyje yra mažiausias per du pastaruosius dešimtmečius. Nuo **2010 iki 2018 m. žuvusiųjų sumažėjo 37 proc. ir Lietuva 2018 m. užėmė 5 vietą pagal žūčių sumažinimą ES keliuose**.

Pažymėtina, kad **apie trečdalį Lietuvos gyventojų mano, kad Lietuvos interesai tarptautinėje bendruomenėje užtikrinami**, o institucijų vykdomai Lietuvos užsienio politikai pritaria 46 proc., nepitaria 18 proc. apklaustųjų (tai daug mažiau nei 2017 m. – 26 proc.).

2018 m. liepos 5 d. Lietuva oficialiai tapo 36-ąja visateise EBPO šalimi nare. 2018 m. pabaigoje Paryžiuje **įsteigta Lietuvos Respublikos nuolatinė atstovybė prie EBPO**, per kurią Lietuva dalyvaus kuriant ir priimant tarptautines taisykles įvairiose politikos srityse, turinčiose tiesioginės įtakos Lietuvos raidai. Taip pat atsivers papildomos aukšto lygio kontaktų su EBPO šalių vadovais galimybės.

2018 m. **Lietuvos ir Lenkijos santykiai sugrįžo į strateginės partnerystės vagą**: palyginti su 2017 m., dvigubai (iki 12 susitikimų) padaugėjo aukščiausiojo lygio Lietuvos ir Lenkijos pareigūnų vizitų, kurių metu priimti kritinės svarbos sprendimai dėl infrastruktūrinių sinchronizacijos, dujų, transporto projektų. Glaudžiausiai nuo nepriklausomybės atkūrimo laikų bendradarbiaujama gynybos ir saugumo srityse.

Sėkmingas Lietuvos pirmininkavimas Baltijos Ministrų Tarybai (BMT) 2018 m. užtikrino didesnę dėmesį Baltijos šalių infrastruktūriniais projektams.

2018 m. sėkmingai paminėtas Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis. Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo programos įgyvendinimas padidino pilietinį aktyvumą ir sustiprino patriotinius jausmus. Lietuvos vardas buvo girdimas ir užsienio šalyse – vyko daugiau nei 100 renginių užsienyje, pristatančių mūsų šalies kultūrą, meną ir pasiekimus.

Plėtojant vystomąjį bendradarbiavimą, **2018 m. bendra Lietuvos įmokų į Europos plėtros fondą suma siekė 8 mln. eurų**. 2018 m. humanitarinei pagalbai skirta 300 tūkst. eurų, iš jų – 140 tūkst. eurų Ukrainai. Į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius fondus, tarptautines organizacijas ir tarptautines finansų institucijas įmokėta 496,8 tūkst. eurų savanoriškų įmokų. **77 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad parama besivystančioms šalims prisideda prie teisingesnio ir sąžiningesnio pasaulio**, 72 proc. pritaria, kad skurdo besivystančiose šalyse įveikimas yra moralinė ES pareiga, o 74 proc. mano, kad pasaulinio skurdo įveikimas turėtų teigiamą poveikį visiems ES valstybių piliečiams.

Europos Tarybos rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo pažanga

Europos Tarybos rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo 2018–2019 m. priemonių plano įgyvendinimo klausimu svarbu pažymėti, kad jau visiškai įgyvendintos 26 priemonės ir 2 priemonės įgyvendintos iš dalies – tai 47,5 proc. visų suplanuotų priemonių (iš viso 59 priemonės). Likusias priemones planuojama įgyvendinti 2019 m., išskyrus 2 priemones, kurias įgyvendinti numatyta 2020 metais.

2018 m. didžiausia pažanga pasiekta gerinant mokesčių prievolių vykdymą (PVM surinkimo gerinimas) ir tobulinant mokesčių ir socialinių išmokų sistemos struktūrą siekiant sumažinti skurdą ir pajamų nelygybę, taip pat sprendžiant pensijų adekvatumo klausimą: visiškai įvykdyta 15 priemonių ir beveik įvykdyta viena priemonė iš 19 priemonių (vykdymo pažanga – 84,2 proc.). Pažymėtina, kad **pasiektos pažangos kol kas neatspindi skurdo rodikliai, nes šiuo metu turimi statistiniai duomenys dažniausiai atspindi 2016–2017 m. veiklos rezultatus.**

Šiais metais daugiau dėmesio bus skiriama priemonių, skirtų švietimo ir mokymo sistemos veiksmingumui ir atitiktčiai darbo rinkos poreikiams, sveikatos priežiūros sistemos rezultatams gerinti ir našumo augimui skatinti didinant viešųjų investicijų veiksmingumą, įgyvendinimui.

Nacionalinio saugumo būklė ir plėtra

Didžiausia išorės grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui ir toliau – Rusijos Federacijos (toliau – Rusija) agresyvi užsienio politika, karinio potencialo augimas, žvalgybos ir saugumo tarnybų veikla, kibernetinis šnipinėjimas, kibernetinės ir informacinės atakos. Neigiamą įtaką Lietuvos saugumui darė tarptautinio saugumo būklės nestabilumas, pasireiškiantis regioniniais, lokaliais konfliktais ir krizėmis. Labai tikėtina, kad šių grėsmių nemažės ir ateityje, todėl Lietuvos gynybos ir saugumo sistemos tolesnis stiprinimas ir toliau turi būti vienas svarbiausių prioritetų. Augantys Lietuvos, kitų Baltijos valstybių nacionaliniai gynybos pajėgumai ir regione dislokuotos NATO sąjungininkų pajėgos mažina tikimybę, kad Rusija ryšis panaudoti karinę jėgą Baltijos regione.

Svarbūs Lietuvos nacionalinio saugumo veiksniai – vidinis ekonominis, energetinis ir socialinis pažeidžiamumas. Nors Lietuva daug pažengusi didindama energijos tiekimo saugumą, tačiau priklausomybė nuo importuojamų iš Rusijos energetikos žaliavų, elektros tiekimo sistemos, eksporto ir reeksporto rinkų vis dar nemaža. Nepaisant to, kad 2018 m. Lietuvoje augo ekonomika, didėjo darbo užmokestis, priimti svarbūs sprendimai, prisidedantys prie ekonominių ir socialinių standartų gerinimo, šalies gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencija išlieka, nyksta atskirų gyventojų grupių ir regionų socialinės ir ekonominės raidos skirtumai. Taigi Lietuvos gyventojų skurdo mažinimo, ekonominės ir socialinės būklės gerinimo politika ir ateityje – vienas pagrindinių uždavinių.

Tačiau svarbu pažymėti, kad Vyriausybės 2018 m. veiklos rezultatai ir **artimiausiu metu planuojami darbai padės užtikrinti tolesnę šalies ekonomikos pažangą, įveikti kylančius socialinius ir demografinius iššūkius, švelninti nacionalinio saugumo grėsmes ir taip gerinti kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybę.**

Jau dabar galime pasidžiaugti, kad pagal **laimės indeksą** 2017 m. Lietuva pakilo iš 20 į 18 vietą ES. Lietuvos gyventojų laimės indekso 2015–2017 m. vertė (5,95 balo) per paskutinius dešimt metų stipriai paaugo (0,66 balo) ir pagal šį indeksą **Lietuva yra viena sparčiausiai gerėjančių šalių pasaulyje.**

2017 m. ekonominė sanglauda **pirmą kartą nuo 2011 m. tapo teigiama (+0,5 proc.)**, ekonominiai skirtumai tarp Lietuvos regionų sumažėjo.

Pažymėtina, kad **visa tai lėmė ir imigracijos bei emigracijos rodiklių kaitą – 2018 m. emigracijos ir imigracijos santykis geriausias nuo 1990 m.**

I. PAGRINDINIAI VYRIAUSYBĖS 2018 M. VEIKLOS REZULTATAI

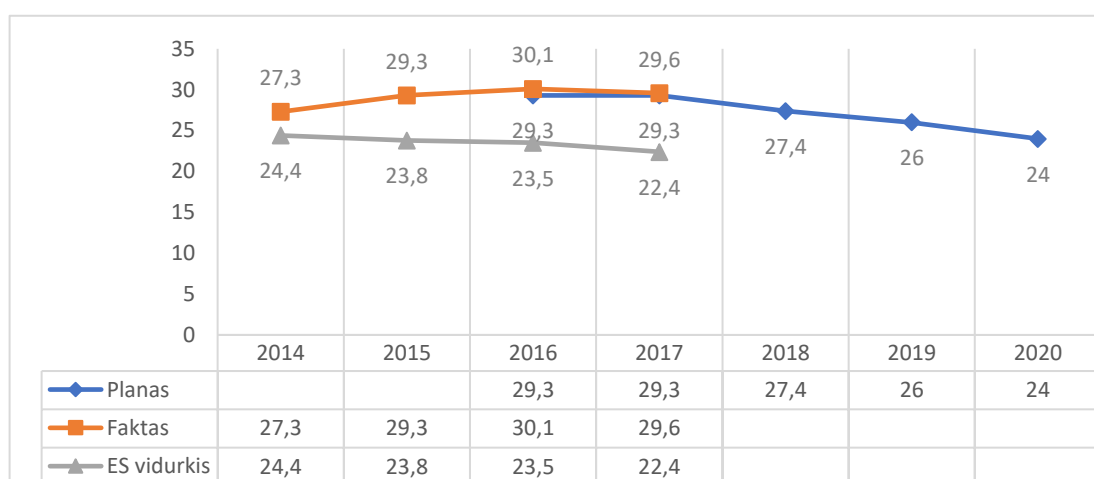
1 PRIORITETAS. Darni, atsakinga ir sveika visuomenė

1.1 kryptis. Skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės mažinimas, užimtumo skatinimas

Skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės mažinimas

Nepaisant didėjančio užimtumo, darbo produktyvumo augimo ir didėjančių vidutinių pajamų, tiek skurdo ir socialinės atskirties rizika, tiek pajamų nelygybė yra viena didžiausių ES. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017 m. Lietuvoje skurdo riziką ir (ar) socialinę atskirtį patyrė 29,6 proc. gyventojų, Eurostato išankstiniais duomenimis, ES vidutiniškai – 22,4 proc. gyventojų.

1 pav. Asmenų, patiriančių skurdo riziką ir (ar) socialinę atskirtį, dalis (proc.)

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas¹

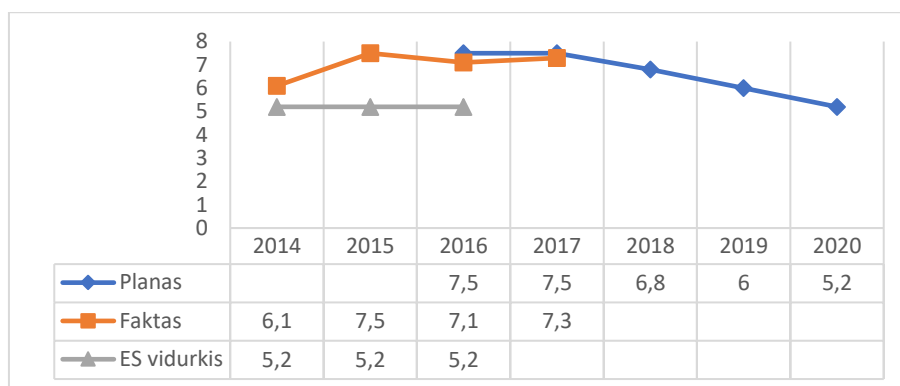
Nors 2017 m. skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų dalis šiek tiek mažėjo, palyginti su 2016 m., tačiau viena šio sudėtinio rodiklio dalių – skurdo rizikos lygis – didėjo vienu procentiniu punktu ir siekė 22,9 proc. **Piniginį skurdą didžiają dalimi lemia netolygiai augančios pajamos ir vis dar mažos socialinės išmokos.** 2017 m. padidėjo pajamų nelygybė – 20 proc. didžiausias pajamas turinčių asmenų pajamos buvo 7,3 karto didesnės nei 20 proc. mažiausias pajamas turinčių asmenų.

Pajamų didėjimas lėmė skurdo rizikos ribos padidėjimą. Skurdo rizikos riba 2017 m. buvo 307 eurai per mėnesį vienam gyvenančiam asmeniui ir 644 eurai – šeimai, susidedančiai iš dviejų suaugusių asmenų ir dviejų vaikų iki 14 m. amžiaus. Palyginti su 2016 m., skurdo rizikos riba padidėjo 8,9 proc.

Atsižvelgiant į tai, kad darbo pajamos sudaro didžiąją namų ūkių biudžetų dalį ir **kokybiškas užimtumas padeda išvengti skurdo, sunkiausioje situacijoje atsiduria tie asmenys ir šeimos, kurie nedalyvauja darbo rinkoje arba dalyvauja ribotai, neturi darbo pajamų arba jos labai mažos: senatvės pensininkai, neįgalieji, vieniši tėvai, auginantys vaikus, bedarbiai.**

¹ 2018 m. duomenys bus žinomi 2019 m. rugpjūtį.

2 pav. Pajamų pasiskirstymo koeficientas

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas²

2018 m., kaip ir praėjusiais metais, buvo siekiama vykdyti priemones, skirtas minėtų asmenų situacijai gerinti. Kaip pažymima Europos Komisijos 2019 m. šalies ataskaitos projekte, nors socialinių pervedimų įtaka skurdui ribota, šiuo metu vykdomos struktūrinės reformos yra pirmieji žingsniai teisinga linkme.

Toliau buvo sėkmingai įgyvendinami darbai, skirti darbo santykiams gerinti, taip pat darbo pajamoms ir socialinėms išmokoms didinti. Šių darbų teisinis pagrindas buvo sukurtas 2017 m. ir jų efektas skurdo rodikliuose atsispindės tik ateinančiais keliais metais: **įgyvendinamas Darbo kodeksas, indeksuojamos socialinio draudimo pensijos, įvesti vaiko pinigai, įvestas minimalių vartojimo poreikių dydis 2019 m. susietas su socialinėmis išmokomis, padidėjo valstybės remiamos pajamos nuo 102 iki 122 eurų. 2018 m., palyginti su 2017 m., vidutinis socialinės pašalpos dydis per mėnesį vienam gyventojui išaugo 23,5 proc. (nuo 65,5 iki 80,9 euro).**

Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti tobulinimas

Siekiant didinti socialinio būsto asmenims ir šeimoms prieinamumą, sudaryti sąlygas visiems asmenims ir šeimoms, neturintiems teisės į socialinio būsto nuomą ir negalintiems pasinaudoti valstybės iš dalies kompensuojamu būsto kreditu, gauti būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, Seimas 2019 m. vasario 12 d. priėmė Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo pakeitimo įstatymą, įsigaliosiantį 2019 m. rugsėjo 1 d.

Įstatymu suteikiama galimybė vykdyti socialinio būsto fondo plėtrą, savivaldybėms ne trumpesniai kaip 5 metų laikotarpiui išsinuomojant fiziniams ar juridiniams asmenims priklausančius būstus, kuriais būtų aprūpinami teisę į socialinio būsto nuomą turintys asmenys ir šeimos; nustatyti asmenų ir šeimų vertinamų pajamų ir turto metiniai dydžiai, pagal kuriuos nustatoma teisė į būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją.

Asmenų su negalia integracijos sistemos tobulinimas

Siekiant tobulinti asmenų su negalia integracijos sistemą socialinės apsaugos srityje, 2018 m. priimtas **Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo pakeitimo įstatymas** (įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d.), kuriuo optimizuotas neįgaliųjų specialiųjų poreikių ir specialiųjų poreikių lygio nustatymas, tikslinių kompensacijų specialiesiems poreikiams tenkinti skyrimas, mokėjimas ir kontrolė, įgyvendinta Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacija panaikinti neįgaliuosius diskriminuojančią nedarbingo asmens sąvoką, sudarytos prielaidos efektyvesnei ir skaidresnei Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklai.

² 2018 m. duomenys bus žinomi 2019 m. rugpjūtį.

Taip pat buvo patvirtintas **Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programos įgyvendinimo 2019 metų veiksmų planas**. Pagal šį planą 2019 m. bus gerinama Lietuvos Respublikos neįgaliųjų situacija šalyje, užtikrinant skirtingas negalias turinčių neįgaliųjų specialiųjų poreikių tenkinimą socialinės integracijos paslaugomis, gerinamas ambulatorinių pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas neįgaliesiems ir didinama specialistų, dirbančių su neįgaliaisiais, kompetencija sveikatos stiprinimo ir sveikos gyvensenos klausimais, gerinamos neįgaliųjų žinios apie sveiką gyvenseną, bendruosius ligų ir traumų prevencijos principus, užtikrinamas švietimo prieinamumas neįgaliesiems studentams, siekiama užtikrinti neįgaliesiems galimybę laisvai judėti fiziniame aplinkoje ir naudotis visiems prieinama informacija, užtikrinti geresnes neįgaliųjų užimtumo galimybes, teikti tinkamos kokybės teisinę pagalbą neįgaliesiems ir sukurti nacionalinį žmogaus teisių stebėsenos mechanizmą, tobulinti neįgaliųjų socialinės integracijos proceso valdymą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.

Siekiant kompensuoti asmenų, turinčių judėjimo, intelekto ir kitų negalių, prarastas dėmesio, verbalinės kalbos suvokimo, rašymo, skaitymo, bendravimo ir atminties funkcijas, 2018 m. pabaigoje asmenys pradėti **aprūpinti komunikacijos techninės pagalbos priemonėmis**³. Siekiama, kad asmenys, naudodamiesi šiomis priemonėmis, turėtų galimybę įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, bendrauti ir reikšti savo nuomonę visais jiems rūpimais klausimais.

Šeimų, auginančių vaikus su sunkia negalia, **socialinis saugumas buvo stiprinamas atitinkamai pritaikant būstą ir gyvenamąją aplinką**. Įgyvendinant šią priemonę, 2018 m. 47 savivaldybėse buvo pritaikytas 201 būstas, t. y. patenkinta 100 proc. gautų prašymų. Tai yra 2,3 karto daugiau nei 2017 m., kai buvo pritaikyti 87 šeimų būstai. Vidutiniškai vieno būsto pritaikymo darbams išleista 4 tūkst. eurų. Pagrindiniai darbai – aprūpinimas sensorinės pagalbos priemonėmis ir vidaus patalpų pritaikymas vaiko specialiesiems poreikiams.

Nauja tikslinių kompensacijų specialiesiems poreikiams tenkinti skyrimo, mokėjimo ir kontrolės tvarka

Lietuvoje gyvena 245 tūkst. neįgaliųjų, iš kurių 41 tūkst. yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis (iš jų – 7 tūkst. darbingo amžiaus asmenų), 56 tūkst. asmenų nustatytas nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis (iš jų – 13 tūkst. darbingo amžiaus asmenų). 33 tūkst. senatvės pensijos amžių sukakusių neįgaliųjų, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis, nuolatinei priežiūrai (pagalbai) gauna per pusę mažesnes tikslines kompensacijas, nei darbingo amžiaus asmenys, turintys tuos pačius sveikatos ar organizmo funkcijų sutrikimus.

2018 m. priimti Tikslinių kompensacijų įstatymo pakeitimai (įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d.), kuriais nustatyta nauja tikslinių kompensacijų specialiesiems poreikiams tenkinti skyrimo, mokėjimo ir kontrolės tvarka, panaikinti dideli atotrūkiai tarp tikslinių kompensacijų ir diskriminacinės nuostatos dėl amžiaus. Siekiant optimizuoti tikslinių kompensacijų specialiesiems poreikiams tenkinti skyrimą, mokėjimą ir kontrolę, nustatyti nauji tikslinių kompensacijų, skirtų slaugai ir priežiūrai, dydžiai. Tikslinių kompensacijų įstatymo nuostatomis įgyvendinti 2019 m. skirta 11,7 mln. eurų.

Tikslingų motyvavimo priemonių sukūrimas, siekiant įdarbinti socialiai pažeidžiamus asmenis

Siekiant sukurti efektyvias ir tikslingas priemones, padedančias įdarbinti socialiai pažeidžiamus asmenis, tarp jų ir neįgaliuosius, parengti ir pateikti svarstyti Socialinių įmonių įstatymo, Užimtumo įstatymo ir Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymų projektai (toliau – Įstatymų projektai). Įstatymų projektų tikslai – tobulinti ir tikslinti socialinių įmonių teisinį reguliavimą, siekiant užtikrinti valstybės pagalbos socialinėms įmonėms teikimo efektyvumą ir kontrolę, sudaryti teisinės prielaidas skatinti darbdavius įdarbinti asmenis, negalinčius vienodomis sąlygomis konkuruoti darbo rinkoje su kitais asmenimis. Įstatymų pakeitimais norima užtikrinti, kad socialinės įmonės statusą turintys subjektai, vykdydami savo

³ Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. A1-609.

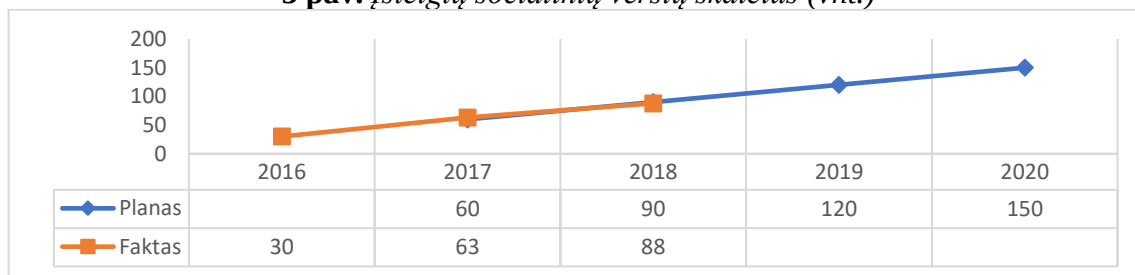
veiklą, ne tik siektų pelno, bet ir įgyvendintų Socialinių įmonių įstatyme nustatytą socialinių įmonių tikslą – įdarbinant tikslinėms grupėms priklausančius asmenis, skatinti šių asmenų grįžimą į darbo rinką, jų socialinę integraciją ir mažinti socialinę atskirtį.

Socialinio verslo plėtra

2018 m. pabaigoje parengtos Rekomendacijos dėl laipsniško viešųjų paslaugų perdavimo socialinio verslo subjektams modelių (rekomendacijose siūlomos priemonės labiausiai tinka socialinių paslaugų teikimui perduoti, tačiau gali būti naudojami ir kitų viešųjų paslaugų teikimui perduoti socialinio verslo subjektams). Taip pat parengtas ir pradėtas derinti Socialinio verslo įstatymas, kuriuo siekiama apibrėžti socialinio verslo sampratą, kriterijus ir socialinio verslo subjektui taikomas valstybės paramos formas.

2018 m. buvo organizuoti socialinį verslą populiarinantys renginiai, mokymai, teikiamos konsultacijos pradedantiesiems ir jau veikiantiems socialiniams verslams. Prie socialinio verslo plėtros reikšmingai prisidėjo Žemės ūkio ministerijos koordinuojama LEADER programa, kitų socialinių partnerių iniciatyvos. Dėl vykdomų veiklų socialinių verslų skaičius palaipsniui auga.

3 pav. Įsteigtų socialinių verslų skaičius (vnt.)

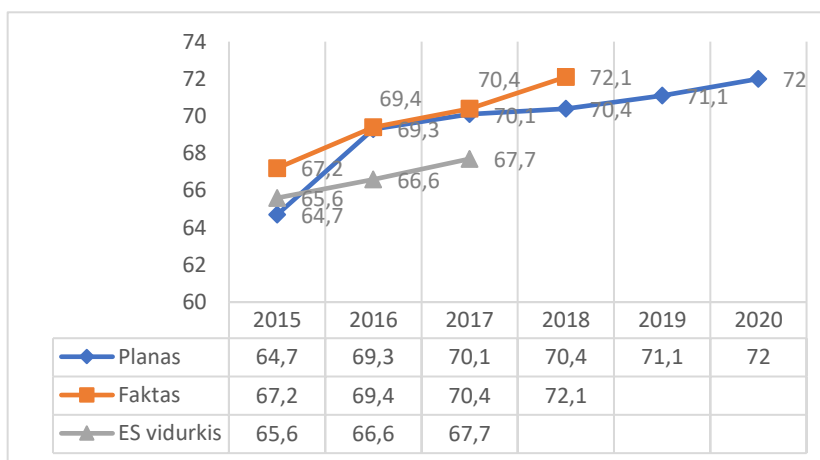

Duomenų šaltinis – VŠĮ „Versli Lietuva“

Užimtumo skatinimas

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 15–64 metų gyventojų užimtumo lygis 2018 m. sudarė 72,1 proc. – per metus padidėjo 1,7 procentinio punkto. Šio amžiaus vyrų užimtumo lygis sudarė 73,1 proc., moterų – 71,2 proc., atitinkamai 2,5 ir 1 procentiniu punktu daugiau nei prieš metus. Didėjant užimtumui Lietuvoje, didėja ir darbo pajamos. 2017 m. darbo pajamų augimas buvo vienas didžiausių Europoje. Vidutinis darbo užmokestis (bruto) 2018 m. augo 9,6 proc. iki 921 euro (2017 m. augimas buvo 8,6 proc.).

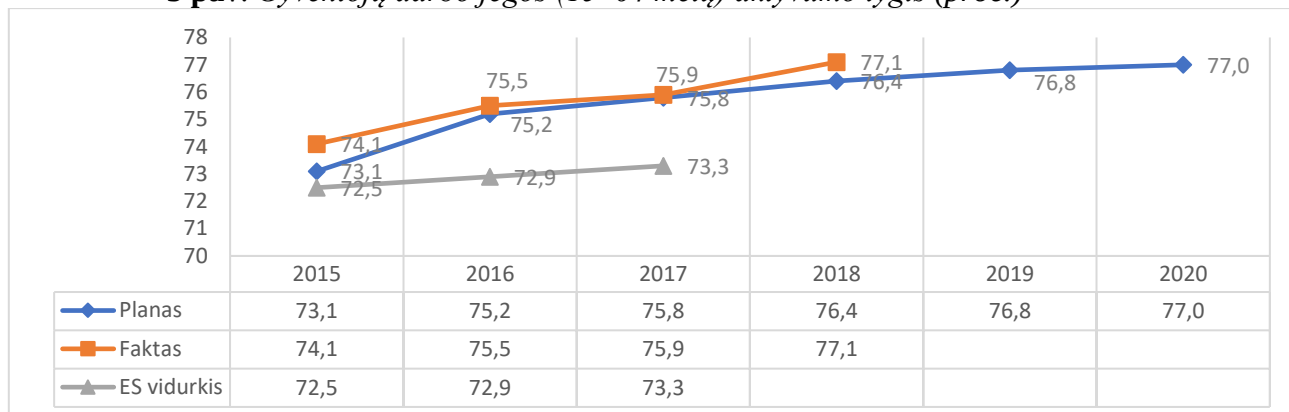
4 pav. Užimtumo lygis (15–64 metų gyventojų), proc.

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas

Gyventojų darbo jėgos aktyvumo lygis – dirbančių ir ieškančių darbo gyventojų dalis darbingo amžiaus grupėje – taip pat tebedidėja. Didesnis darbo jėgos aktyvumas prisideda prie darbuotojų pasiūlos augimo ir sušvelnina neigiamą mažėjančio darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus poveikį darbo rinkai.

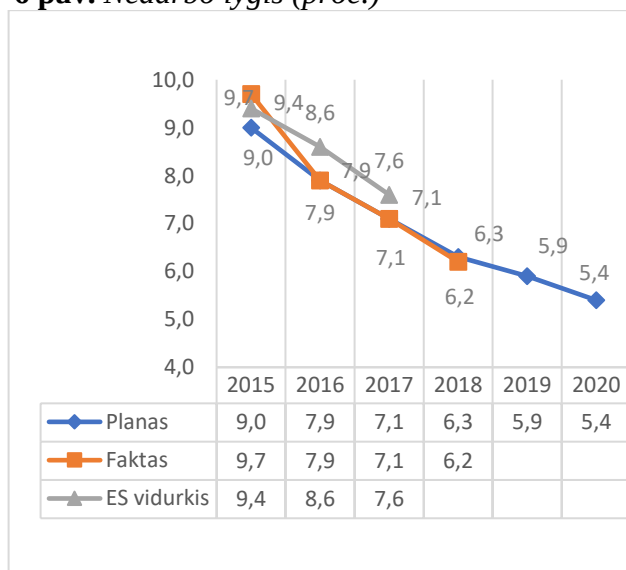
5 pav. Gyventojų darbo jėgos (15–64 metų) aktyvumo lygis (proc.)

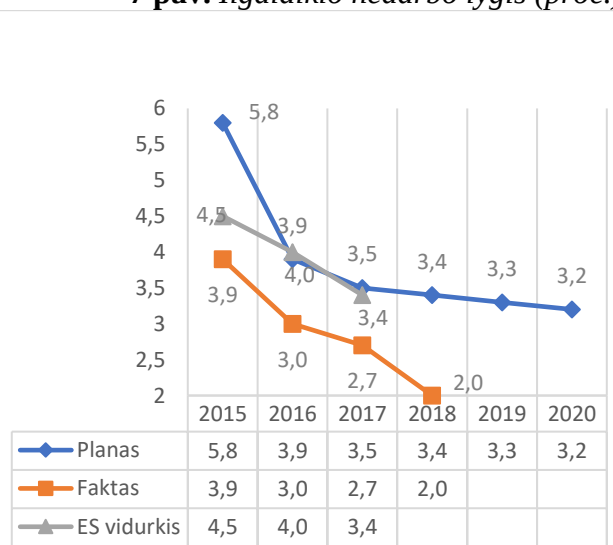
Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, nedarbo lygis 2018 m. nukrito iki 6,2 proc. ir buvo 0,9 proc. punkto mažesnis nei 2017 m. 2018 m. buvo 91 tūkst. 15–74 metų bedarbių. Per metus bedarbių skaičius sumažėjo 12,1 tūkst., arba 11,7 proc. Ilgalaikio nedarbo lygis 2018 m. sudarė 2 proc. ir buvo 0,7 proc. punkto mažesnis nei 2017 m.

6 pav. Nedarbo lygis (proc.)

7 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (proc.)

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas

2018 m. išliko didžiausia darbo rinkos problema – kvalifikuotų darbuotojų trūkumas ir skirtinga Lietuvos regionų darbo rinkos padėtis. Labiausiai darbuotojų trūksta didžiuosiuose miestuose. Atsižvelgiant į demografinius iššūkius, tolesni geri rezultatai priklauso nuo to, ar daugiau dalyvaus nepalankioje padėtyje esančios grupės, visų pirma asmenys, kurie neturi atitinkamų įgūdžių arba turi kitų sunkumų integruotis į darbo rinką.

Atsižvelgiant į kylančius iššūkius ir Europos Tarybos rekomendacijas, pradėtas įgyvendinti **užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedarbingiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modelis**. Šio modelio tikslas – palengvinti ilgą laiką nedarbusių asmenų perėjimą nuo nedarbo prie užimtumo darbo rinkoje; suderinti užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų bei piniginių socialinės paramos teikimą, integruojant ilgą laiką nedarbusius asmenis į darbo rinką; užtikrinti valstybės ir

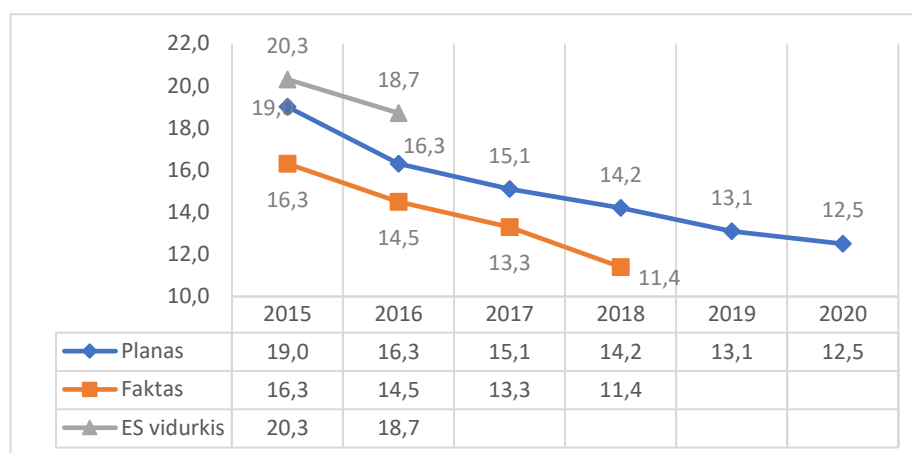
savivaldybių institucijų, įstaigų ir (ar) organizacijų, teikiančių užimtumo skatinimo, motyvavimo paslaugas ir piniginę socialinę paramą nedirbantiems asmenims, veiklos koordinavimą ir skatinti jų bendradarbiavimą.

Bandomasis modelis nuo 2019 m. sausio 1 d. pradėtas įgyvendinti šešiose savivaldybėse: Alytaus miesto, Akmenės rajono, Druskininkų, Pagėgių, Panevėžio miesto ir Šilutės rajono.

Darbo su jaunimu plėtra

Darbas su jaunimu Lietuvoje vyksta įtraukiant jaunus žmones į įvairią jaunimo politikai skirtą veiklą ir skatinant juos kurti bendras erdves. Savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių duomenimis, Lietuvoje, 58 savivaldybėse, šiuo metu veikia 35 atvirieji jaunimo centrai ir 64 atvirosios jaunimo erdvės. Iš jų Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos lėšomis 2018 m. finansuota 17 atvirųjų jaunimo centrų bei 11 atvirųjų erdvių.

8 pav. Jaunimo (15–24 m.) nedarbo lygis (proc.)

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas

2018 m. patvirtintos Mobiliojo darbo su jaunimu vykdymo rekomendacijos⁴ ir Darbo su jaunimu gatvėje vykdymo rekomendacijos⁵. Įvykus mobiliojo darbo su jaunimu ir darbo su jaunimu gatvėje projektų finansavimo konkursui, finansavimą gavo 13 organizacijų iš 10 savivaldybių, kurioms paskirstyta 113 641 euras.

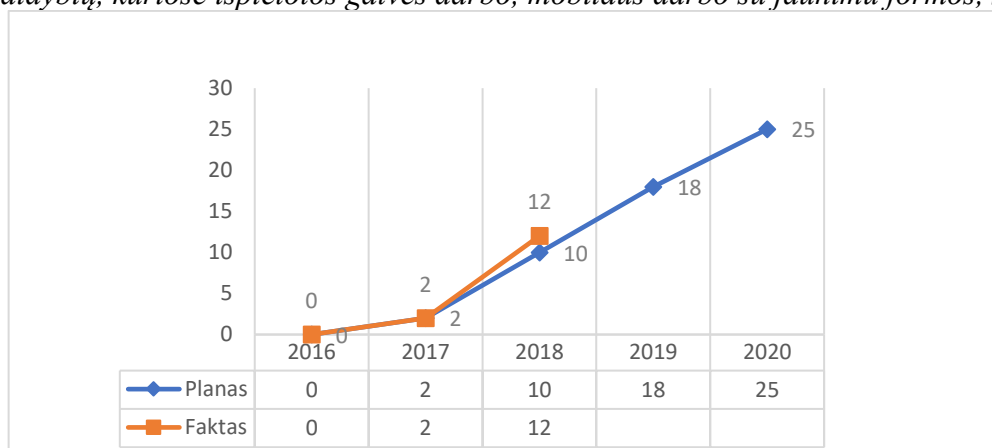
Mobiliojo darbo su jaunimu veikla finansuojama ir savivaldybių lėšomis. Pvz., Klaipėdos rajono savivaldybė ir Marijampolės savivaldybė finansuoja mobiliojo darbo su jaunimu veiklą tik savivaldybių biudžeto lėšomis. 2019 m. pradžioje mobilųjų darbą su jaunimu ir darbą su jaunimu gatvėje vykdė 15 organizacijų iš 12 savivaldybių.

2018 m. į mobiliojo darbo su jaunimu ir darbo su jaunimu gatvėje veiklas įtraukta beveik 1 500 jaunų žmonių.

Savivaldybėse, kuriose plėtojamos šios dvi darbo su jaunimu formos, vyksta intensyvus tarpžinybinis bendradarbiavimas; į veiklas įtraukiami mažiau galimybių turintys ir socialinėje atskirtyje esantys jauni žmonės; jauni žmonės įtraukiami į savanorišką ir jaunimo organizacijų veiklą; atsirado bendrų su vietos bendruomenėmis projektų ir renginių, skirtų jaunimui, jaunoms šeimoms; vyksta įvairių organizacijų, institucijų ir fizinių asmenų tarpininkavimas. Taip mažinama jaunimo socialinės atskirties rizika.

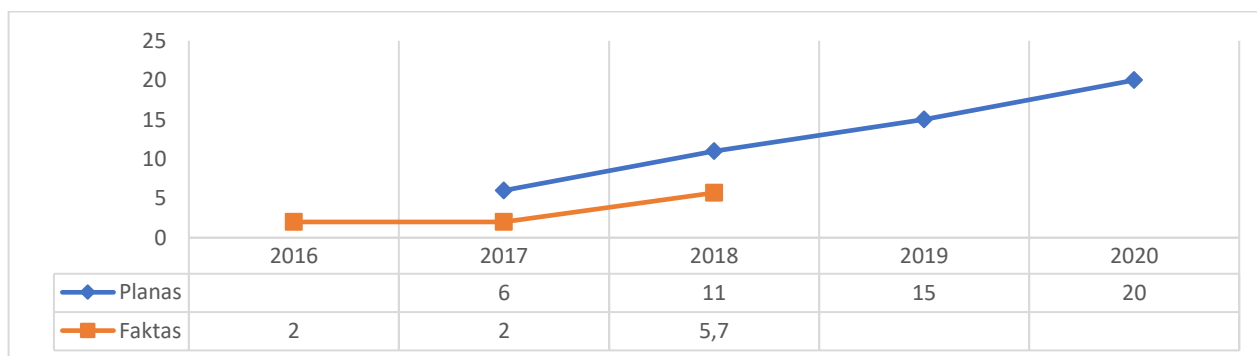
⁴ 2018 m. kovo 14 d. Jaunimo reikalų departamento direktoriaus įsakymas Nr. 2V-47(1.4).

⁵ 2018 m. kovo 14 d. Jaunimo reikalų departamento direktoriaus įsakymas Nr. 2V-46(1.4).

9 pav. Savivaldybių, kuriose išplėtotos gatvės darbo, mobilaus darbo su jaunimu formos, skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Nepalankus socialinis kontekstas (skurdas, dėl vaikų priežiūros ribotos tėvų užimtumo galimybės, prastos sąlygos mokytis namie, švietimo pagalbos nepalankioje aplinkoje augantiems vaikams stoka, atskirtį slopinančių veiksmų stoka, atskirties gilėjimas ir t. t.) turi neigiamos įtakos mokinių pasiekimų gerinimui, taigi – kvalifikuotų darbuotojų rengimui.

10 pav. Visos dienos mokyklą lankančių mokinių dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

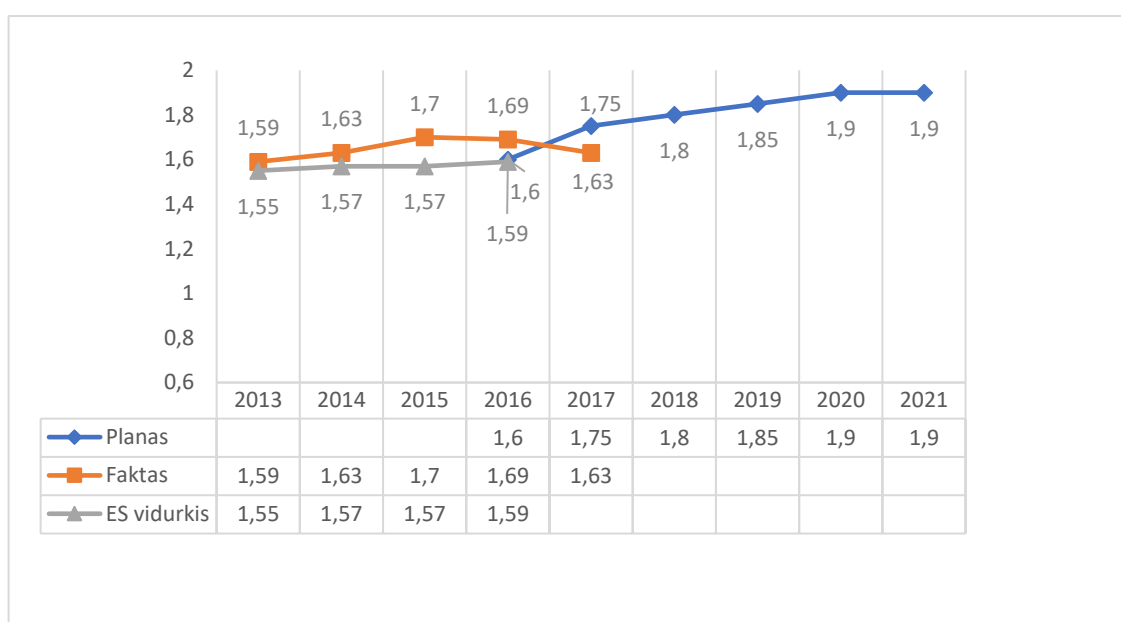
2018 m. sudarytos visos dienos mokyklos kūrimo ir veiklos organizavimo sąlygos. Šiuo metu yra atrinktos 38 priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įgyvendinančios mokyklos, kurios 2018–2019 mokslo metais įgyvendins galimus visos dienos mokyklos modelius. Šioms mokykloms numatyta teikti metodines konsultacijas, jose įsteigti 34 mokytojo padėjėjo etatai.

1.2. kryptis. Šeimai palankios aplinkos kūrimas, bendruomenių stiprinimas ir smurto visose gyvenimo srityse mažinimas

Šeimai palankios aplinkos kūrimas ir bendruomenių stiprinimas

Nors gimstamumas šiek tiek didėja ir siekia ES vidurkį, Lietuvos demografinė situacija išlieka sudėtinga. Suminis gimstamumo rodiklis, apibrėžiantis vidutinį gyvų gimusių vaikų, kuriuos moteris pagimdė per visą savo reproduktyvų gyvenimo laikotarpį (būdama 15–49 metų), skaičius išlieka mažas ir 2017 m. mažėjo iki 1,63. 2018 m. šis rodiklis dar neapskaičiuotas, tačiau bendrasis gimstamumo rodiklis, išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, išlieka toks pat kaip 2017 m. – 10,1 gimęs vaikas 1 000 gyventojų. 2017 m. gimė 29,6 tūkst. kūdikių, kurių skaičius, palyginti su 2016 m., sumažėjo 1 tūkst. (3,3 proc.). 2018 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 503 tūkst. vaikų iki 18 metų (17,9 proc. visų šalies gyventojų).

11 pav. Suminis gimstamumo rodiklis

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas⁶

Ekonominis šeimos stabilumas – viena iš sąlygų gerinti demografinę šalies situaciją, stiprinti šeimos institutą ir kurti šeimoms palankią aplinką.

Šeimai palankiai aplinkai kurti ir gimstamumui didinti svarbiausi 2018 m. darbai buvo **vaiko pinigų** mokėjimas (vidutiniškai per vieną 2018 m. mėnesį išmoką vaikui gavo apie 492,97 tūkst. vaikų) ir jų padidėjimas, finansinės paskatos **pirmajam būstui įsigyti regionuose** nustatymas (pasinaudojo 116 jaunų šeimų), viešųjų paslaugų plėtra (pradėtos teikti bandomosios apsaugoto būsto, laikino atokvėpio, atvejo vadybos ir kitos paslaugos).

Išmokos vaikams

Siekiant teikti finansinę paramą visoms vaikus auginančioms šeimoms ir mažinti vaikų skurdą ir pajamų nelygybę, nuo 2018 m. sausio 1 d. įteisinta „universal“ vienodo dydžio išmoka vaikui („vaiko pinigai“) visiems vaikams nuo gimimo dienos iki 18 metų ir vyresniems, jeigu jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 21 metai, – kiekvienam vaikui skiriama 0,79 bazinės socialinės

⁶ 2018 m. duomenys bus žinomi 2019 m. II ketv. pabaigoje.

išmokos dydžio (30,02 euro) išmoka per mėnesį. Taip pat nustatyta, kad papildoma išmoka vaikui skiriama ir mokama nepasiturinčioms šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms vieną ar du vaikus, ir šeimoms, kurios augina ir (ar) globoja tris ar daugiau vaikų (nevertinant šeimos gaunamų pajamų). Vidutiniškai per vieną 2018 m. mėnesį išmoką vaikui gavo apie 492,97 tūkst. vaikų (2017 m – 119,7 tūkst. vaikų). Planuojama, kad skurdo rizikos lygis vaikų nuo gimimo iki 17 metų amžiaus grupėje sumažės apie 2,7 procentinio punkto (nuo 25,6 iki 22,9 proc.).

Be to, siekiant paskatinti vaikų įvaikinimą ir įteisinti finansinę paramą vaikų įvaikinusioms šeimoms, nuo 2018 m. sausio 1 d. įteisinta nauja 8 bazinių socialinių išmokų dydžio (304 eurai) per mėnesį išmokų rūšis – išmoka įvaikinus vaiką, kuri mokama 24 mėnesius, bet ne ilgiau, iki vaikui sukanka 18 metų. Vidutiniškai per vieną 2018 m. mėnesį išmoką gavo 106 vaikus įvaikinę asmenys.

Siekiant ir toliau finansinėmis priemonėmis remti šeimoms, auginančias vaikus, ir užtikrinti išmokos vaikui dydžio nuoseklų didinimą, nuo 2019 m. sausio 1 d. padidintas universalios išmokos vaikui dydis nuo 0,79 bazinės socialinės išmokos (toliau – BSI) dydžio (30,02 euro) iki 1,32 BSI dydžio (50,16 euro) per mėnesį, o neįgaliems vaikams – iki 1,84 BSI dydžio (69,92 euro), mokant išmoką visiems vaikams nuo gimimo dienos iki 18 metų ir vyresniems, jeigu jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 21 metai. Taip pat nustatytas vienodas (nepriklausomai nuo vaikų amžiaus) papildomai skiriamos išmokos vaikui dydis – 0,53 BSI dydžio (20,14 euro) išmoka per mėnesį.

Išmoka vaikui – viena iš 2018–2019 metų Tarybos rekomendacijų Lietuvai (2 rekomendacija <...Gerinti mokesčių ir socialinių išmokų sistemos struktūrą siekiant mažinti skurdą ir pajamų nelygybę>) įgyvendinimo priemonių plano priemonių. Prognozuojama, kad, padidinus universalios išmokos vaikui dydį nuo 30,02 iki 50,16 euro, vaikų 0–17 metų amžiaus grupėje skurdo rizikos lygis sumažėtų 4,3 procentinio punkto; šeimoje, kurioje abu tėvai augina tris ar daugiau vaikų, – 9,2 procentinio punkto.

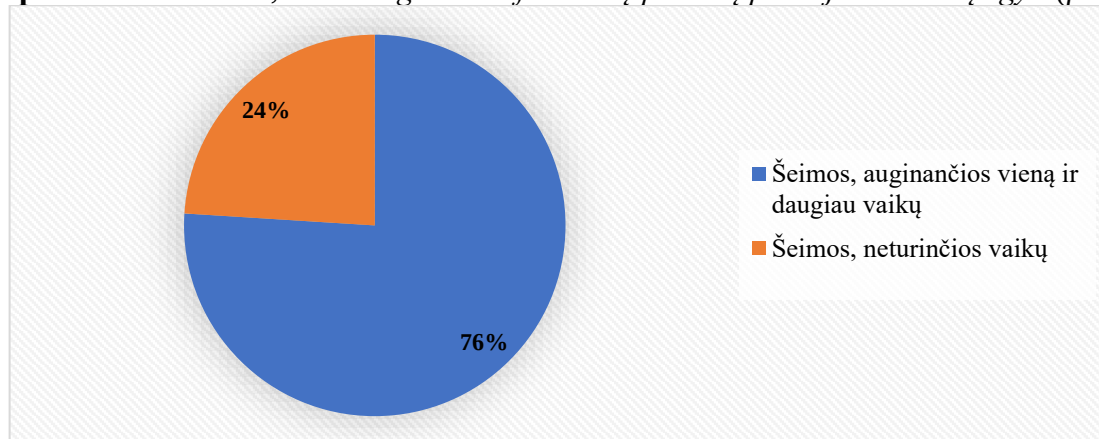
Šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms vaikus, bus suteikta didesnė valstybės finansinė parama – nuo 2019 m. universalios išmokos vaikui dydis padidėjo 67 proc., išmokos neįgaliems asmenims dydis – 133 proc.

Finansinė paskata pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms

Siekiant paskatinti jaunas šeimoms apsirūpinti nuosavu būstu, kartu prisidedant prie Lietuvos regionų stiprinimo, socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų mažinimo, sukurta paramos jaunoms šeimoms, įsigyjančioms pirmąjį būstą regionuose (ne didmiesčiuose), sistema.

2018 m. finansine paskata pasinaudojo 116 jaunų šeimų. Nuosavas būstas – svarbi šeimos saugumo užtikrinimo sąlyga, kurią įvykdžius planuoti vaikų gimimą yra lengviau.

12 pav. Jaunos šeimos, 2018 m. gavusios finansinę paskatą pirmajam būstui įsigyti (proc.)

Duomenų šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

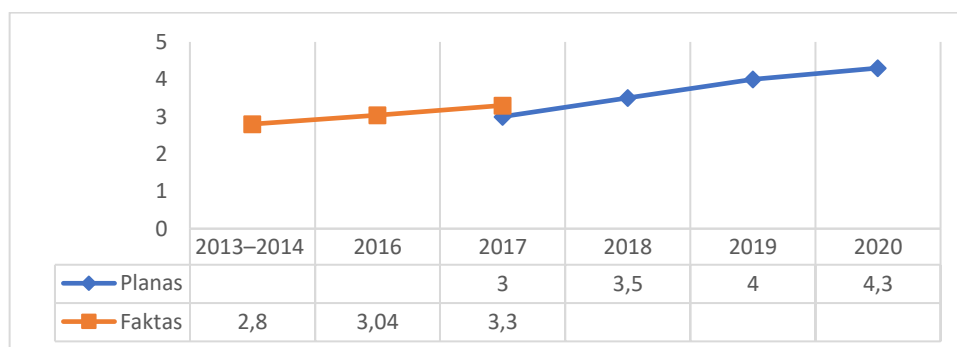
Bendruomeninių paslaugų neįgaliesiems ir jų šeimoms plėtra

2018 m. Europos socialinio fondo lėšomis buvo teikiamos bandomosios paslaugos neįgaliesiems: apsaugoto būsto paslauga, laikino atokvėpio paslauga, vykdomi parengiamieji darbai pradėti teikti atvejo vadybos vaikams, turintiems proto ar (ir) psichikos negalią, paslaugą Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionuose.

2018 m. buvo patvirtintos Asmeninio asistento paslaugų organizavimo ir teikimo bei asmeninio asistento veiklos gairės, kurių tikslas – nustatyti asmeninio asistento paslaugų organizavimo ir teikimo kryptis bei terminus. Vadovaujantis Gairėmis yra suplanuoti du bandomieji asmeninio asistento paslaugų organizavimo ir teikimo projektai: asmenims su proto ir (ar) psichikos negalia (ne mažiau kaip 50 asmenų) ir asmenims su fizine negalia (judėjimo, regos, klausos, vidaus organų sutrikimai) ir (ar) kompleksine negalia (ne mažiau kaip 150).

Be to, Europos socialinio fondo lėšomis pradėtos teikti bandomosios paslaugos vaikams, paliekantiems globą: palydimosios globos paslauga teikiama 2 regionuose. Pasirašyta 12 sutarčių dėl palydimosios globos paslaugų teikimo visuose Lietuvos regionuose, numatomi 240 paslaugų gavėjų. Paslaugos pradėtos teikti 2018 m. gruodžio – 2019 m. vasario mėnesį. Teikiamos paslaugos po truputį gerina bendruomeninių paslaugų ir institucinės globos gavėjų santykį.

13 pav. *Bendruomeninių paslaugų gavėjų ir institucinės globos gavėjų santykis (proc.)*

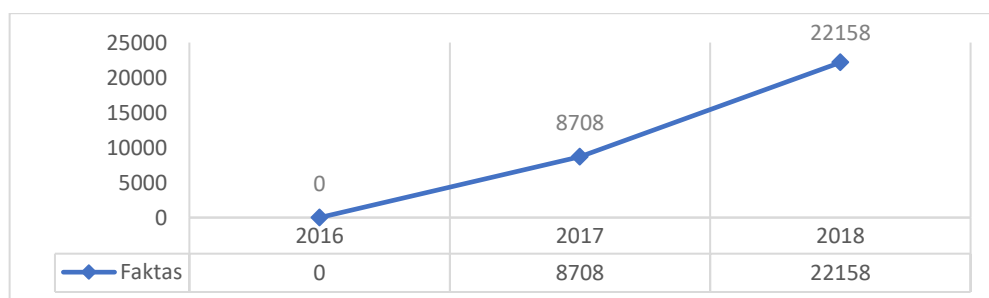

Duomenų šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Bendruomeninių ir kompleksinių paslaugų šeimoms ir vaikams plėtra savivaldybėse

Kompleksinės paslaugos šeimai teikiamos kiekvienoje savivaldybėje bendruomeniniuose šeimų namuose. 2018 m. teiktos pozityvios tėvystės, psichosocialinės, mediacijos, šeimos įgūdžių ugdymo ir sociokultūrinės, vaikų priežiūros, pavėžėjimo ir kitos paslaugos. Šeimai kompleksiskai teikiamos paslaugos gerina socialinės rizikos veiksnių ir atskirties prevenciją, suteikia šeimai daugiau galimybių ir padeda užtikrinti vaiko teisių apsaugą. 2018 m. kompleksines paslaugas gavo 22,16 tūkst. asmenų, t. y. tris kartus daugiau asmenų nei 2017 m.

14 pav. *Asmenų, gavusių kompleksines paslaugas, skaičiaus didėjimas, palyginti su ankstesniais metais (proc.)*

Duomenų šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

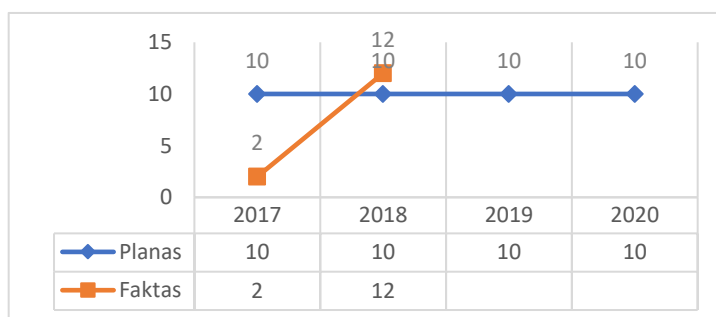
2018 m. toliau buvo plėtojamasi alternatyvios bendruomeninės paslaugos tėvų globos netekusiems vaikams. 2018 m. pabaigoje 181 budintis globotojas / socialinis globėjas globojo 355 vaikus. 2018 m. iš Europos regioninės plėtros fondo lėšų savivaldybėms paskirstyta 14 mln. eurų prevencinei vaikų dienos centrų (VDC) paslaugai plėsti ir bendruomeniniams vaikų globos namams (BVGN) kurti, siekiant pertvarkyti stacionarias vaikų globos institucijas. Taip pat buvo steigiami globos centrai, siekiant užtikrinti tinkamą budinčių globotojų pasirengimą padėti tėvų globos netekusiems vaikams ir sudaryti sąlygas visiems globėjams, rūpintojams, įtėviams bei šeimynos dalyviams laiku gauti tinkamą pagalbą.

Plėtojant budinčių globotojų vykdomą veiklą, mažėja globos institucijose globojamų (rūpinamų) vaikų ir daugėja šeimose globojamų vaikų. 2018 m. institucijose globojamų (rūpinamų) vaikų skaičius sudarė 29,5 proc. bendro globojamų vaikų skaičiaus (2017 m. – 33,9 proc.). Šio rodiklio tendencijoms svarbus yra ir įvaikinamų vaikų skaičius.

Įvaikinimo procedūrų supaprastinimas

2018 m. Lietuvos Respublikos piliečiai įvaikino 103 vaikus, t. y. 12 proc. daugiau nei 2017 m.

15 pav. Lietuvos Respublikos piliečių įvaikintų vaikų skaičiaus didėjimas, palyginti su ankstesniais metais (proc.)

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

2018 m. patvirtinus Asmenų, norinčių įvaikinti vaikus, ir galimų įvaikinti vaikų apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašą, supaprastintos procedūros ir sąlygos asmenims, norintiems įsivaikinti vaikus. Taip pat sutrumpinti procedūrų terminai: numatytas konkretus 20 darbo dienų terminas pradiniam įvertinimui atlikti; šeimos įrašymo į apskaitą terminas sutrumpintas nuo 20 darbo dienų iki 3 darbo dienų; įvestas naujas išvados dėl pasirengimo įvaikinti vaiką galiojimo terminas – 24 mėn.

Bendruomeniškumo sustiprinimas, įtraukiant nevyriausybinės organizacijas ir bendruomenes į sprendimų priėmimo procesus

2018 m. toliau buvo stiprinamos bendruomenės, finansuojant jų vykdomas veiklas visose savivaldybėse. Įgyvendinant projektus dalyvavo 537 seniūnijos, 1 121 bendruomeninė organizacija ir 280 bendruomeninių organizacijų, pasirašiusių partnerystės sutartis. Šiais projektais buvo siekiama skatinti gyvenamųjų vietovių bendruomenių savarankiškumą, tenkinant socialinius jų narių (gyventojų) poreikius, taip pat stiprinti narių (gyventojų) sutelktumą ir tarpusavio pasitikėjimą, bendruomeninę veiklą, sudaryti sąlygas kitoms nevyriausybiniams organizacijoms bei religinėms bendruomenėms dalyvauti priimančioms sprendimus dėl bendruomenių narių (gyventojų) socialinių poreikių tenkinimo.

Siekiant stiprinti nevyriausybinių organizacijų sektorių, pradėtas rengti Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Jame turi būti patikslintas nevyriausybinių organizacijų apibrėžimas ir sudarytas teisinis pagrindas nevyriausybinių organizacijų duomenų bazei ir nevyriausybinių organizacijų fondui atsirasti. Taip tikimasi duoti pagrindą kryptingoms ir nuolatinėms valstybės teikiama paslaugoms, kurios užtikrintų nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių teikiamų paslaugų

kokybės gerėjimą. Taip pat tai skatintų laipsnišką viešųjų paslaugų perdavimą ir lemtų nevyriausybinių organizacijų tvarumą, kuris Lietuvoje yra mažiausias paslaugų teikimo ir finansinio tvarumo srityse.

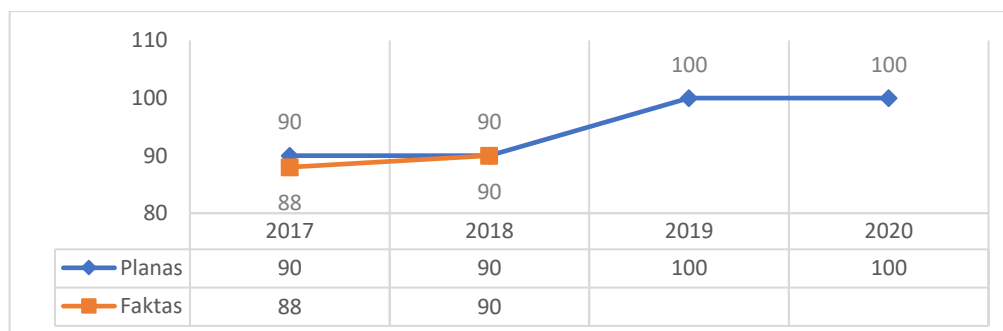
Lietuvos nevyriausybinių organizacijų tvarumo indeksas, parodantis jų padėtį, stiprumą ir daromą įtaką valstybėje, nuo 2012 m. nekito ir 2017 m. buvo toks pats – 2,7. Visgi keliuose tvarumo srityse pastebėta pažanga. Šalies nevyriausybinių organizacijų geriau atstovavo visuomenės interesams, stiprėjo sektoriaus infrastruktūra.

Smurto visose gyvenimo srityse mažinimas

Smurto artimoje aplinkoje lygis vis dar aukštas: 2017 m. smurtą patyrusių asmenų dalis buvo 12,3 proc. Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2018 m. užregistruoti 10 557 asmenys, nukentėję nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (2017 m. – 8 187), 2018 m. 77,7 proc. užregistruotų nukentėjusiųjų nuo šių nusikalstamų veikų sudarė moterys, 12 proc. visų nukentėjusiųjų – vaikai.

Nukentėjusieji nuo smurto artimoje aplinkoje gali kreiptis į specializuotos pagalbos centrus, kurie veikia visoje šalyje. 2018 m. šiuose centruose pagalba buvo suteikta iš viso 12,3 tūkst. asmenų, t. y. 90 proc. visų asmenų, patyrusių smurtą artimoje aplinkoje (iš jų 10,3 tūkst. moterų, 1,9 tūkst. vyrų ir daugiau kaip 400 vaikų. Tarp nukentėjusiųjų, kuriems suteikta pagalba, buvo 501 neįgalus asmuo).

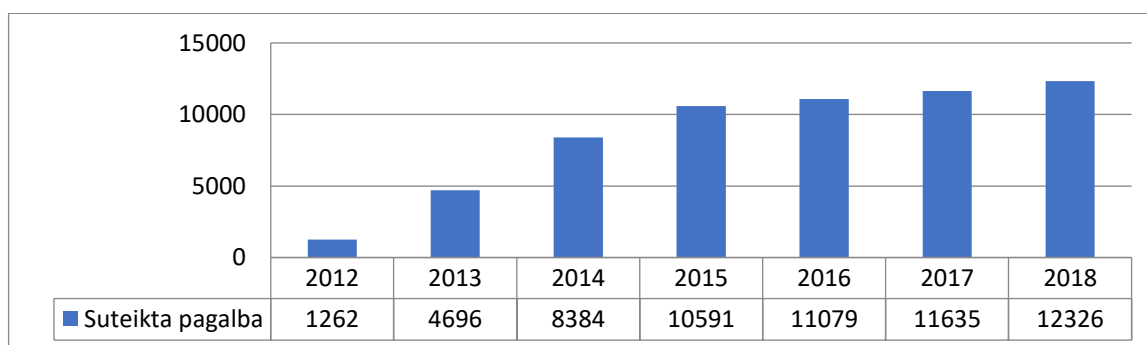
16 pav. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusių asmenų, gavusių pagalbą specializuotos pagalbos centruose, dalis nuo visų asmenų, patyrusių smurtą (proc.)

Duomenų šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Efektyvus specializuotos pagalbos centrų veiklos užtikrinimas sudaro prielaidas teikti paslaugas didesnei daliai asmenų, patyrusių smurtą artimoje aplinkoje, nei praėjusiais metais. Be to, darytina prielaida, kad nukentėjusieji drąsiau kreipiasi pagalbos ir patirtas smurtas artimoje aplinkoje mažiau slepiamas nuo artimųjų ir visuomenės (mažiau latentiškas), o tai sudaro didesnes pagalbos galimybes.

17 pav. Suteikta specializuota kompleksinė pagalba (asmenų skaičius)

Duomenų šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Preveninių kovos su smurtu priemonių įgyvendinimas

Siekiant, kad visuomenėje didėtų netolerancija smurtui ir mažėtų smurtą patiriančių asmenų, 2018 m. vykdytos prevencinės informacinės šviečiamosios veiklos – kaip atpažinti smurtą artimoje aplinkoje, kokiose situacijose kyla smurto grėsmė, kur kreiptis ir ieškoti pagalbos.

2018 m. buvo finansuoti 23 organizacijų projektai, skirti smurto artimoje aplinkoje prevencijai. Įvyko daugiau nei 400 renginių, kuriuose iš viso dalyvavo daugiau kaip 14 tūkst. žmonių, iš jų tarptautinėje akcijoje „16 aktyvumo dienų prieš smurtą“ – daugiau kaip 4 000 dalyvių. Taip pat buvo finansuoti 8 nevyriausybinių organizacijų, dirbančių su asmenimis, siekiančiais atsisakyti smurtinio elgesio, projektai. Buvo vykdomos smurtinio elgesio keitimo programos, veiklos, skirtos atsisakyti įvairių priklausomybių, kuriose dalyvavo daugiau kaip 500 asmenų.

Siekiant išsiaiškinti, ar tolerancija smurtui mažėja ir kaip veikia prevencinės priemonės, 2019 m. I ketvirtį planuojama atlikti viešosios nuomonės tyrimą ir nustatyti gyventojų, manančių, kad smurtas artimoje aplinkoje yra nepateisinamas reiškinys, dalį. 2017 m. duomenimis, smurtą nepateisinamu laikė 92 proc. apklaustųjų.

Vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarkos įgyvendinimas

Siekiant mažinti smurtą prieš vaikus, 2017 m. priimtas ir 2018 m. liepos 1 d. įsigaliojo Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymas. Jame apibrėžiamos smurto prieš vaiką formos ir nustatomas visų formų smurto, įskaitant fizinės bausmės, draudimas. Kartu didinama tėvų atsakomybė už vaiko saugumo užtikrinimą (vaikas iki 6 metų neturi likti be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros), nustatoma fizinių ir juridinių asmenų pareiga nedelsiant pranešti apie vaiko teisių pažeidimus, pranešimų nagrinėjimo tvarka, įtvirtinant grėsmės vaikui lygių kriterijų nustatymą, taip pat nustatomi atvejo vadybos taikymo principai ir tvarka, įtvirtinama mobiliųjų komandų veikla, skirta darbui su šeima.

Nuo 2018 m. liepos 1 d. centralizuota vaiko teisių apsaugos sistema, t. y. pakeistas savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyrių pavaldumas – jie tapo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – Tarnyba) struktūriniais padaliniais. Įsteigta 12 Tarnybos skyrių, kurie apima visas 60 savivaldybių. 88,89 proc. visų savivaldybėse dirbusių vaiko teisių apsaugos specialistų perkelti iš savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių į Tarnybą. Buvo išanalizuotos, įvertintos ir išgrynintos vaiko teisių apsaugos institucijų funkcijos: atskirta teisinė ir socialinė vaiko teisių apsauga. Išgrynintos Tarnybos funkcijos – atskirtos nuo savivaldybių vaikui ir šeimai teikiamų socialinių paslaugų funkcijų.

Įgyvendinant vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarką, parengti ir priimti reikiami teisės aktai, taip užtikrintas vaiko teisių apsaugos skyrių darbas visą parą, poilsio ir švenčių dienomis, kita. Siekiant užtikrinti sklandų minėtų Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatų įgyvendinimą, 2018 m. apmokyti 468 Tarnybos darbuotojai, perkelti iš savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių, 37 mobiliųjų komandų darbuotojai, 234 atvejo vadybininkai, dirbantys visose savivaldybėse. Taip pat finansuoti bendravimo su vaiku kursai nepasiturintiems tėvams, globėjams, rūpintojams, plėtojamoms jau minėtos kompleksiskai teikiamos paslaugos šeimai, tokios kaip pozityvios tėvystės mokymai.

Apibendrinant galima pažymėti, kad nors smurto artimoje aplinkoje lygis vis dar aukštas, visuomenės netolerancija smurtui ir pagalbos patyrus smurtą prieinamumas didėja.

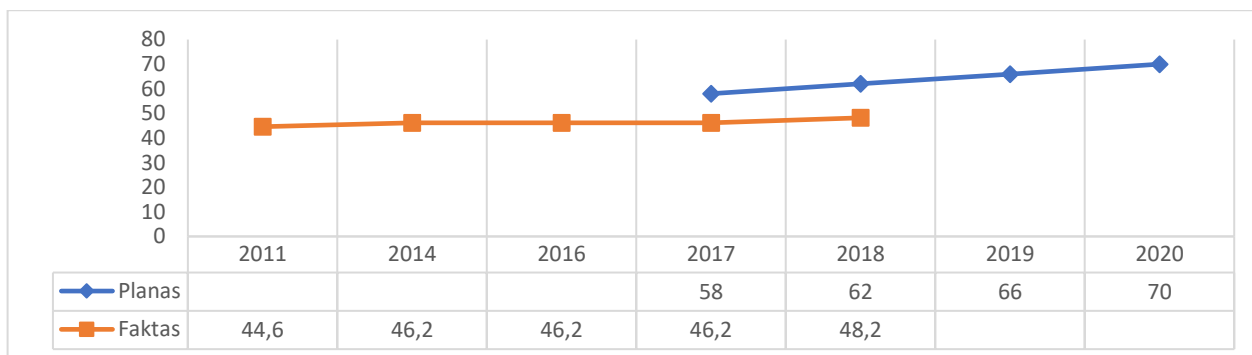
Patyčių prevencija

Įgyvendinant švietimo struktūrinės reformos projektą „Saugi mokykla kiekvienam“, 2018 m. patyčių ir kitos prevencijos programos įdiegtos 1 166 ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose (2017 m. – tik 689), mokymuose dalyvavo 1 740 mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų. Nuo 2017 m. spalio 1 d.

privaloma Sveikatos ir lytiškumo ugdymo programa taip pat prisideda prie psichinės sveikatos stiprinimo. Dalyvaujama tarptautiniame projekte socialinių emocinių kompetencijų pridėtinei vertei įvertinti: vadovauja Helsinkio universitetas, dalyvauja 5 šalys, 20 Lietuvos mokyklų.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija nuolat skleidžia visuomenei informaciją apie patyčių žalą: videoklipai, informacija interneto svetainėje „Švietimo naujienos“, socialiniuose tinkluose, specialūs leidiniai, projektas „Saugesnis internetas“. Prevencinės programos gerina mikroklimatą mokyklose, puoselėja pagarbius santykius, mažina smurtą artimoje aplinkoje. Tai pozityviai veikia mokymosi rezultatus, o ilgalaikėje perspektyvoje – visuomenės santykių kultūrą.

18 pav. Mokykloje nė karto per 2 mėnesius patyčių nepatyrusių mokinių dalis (proc.)

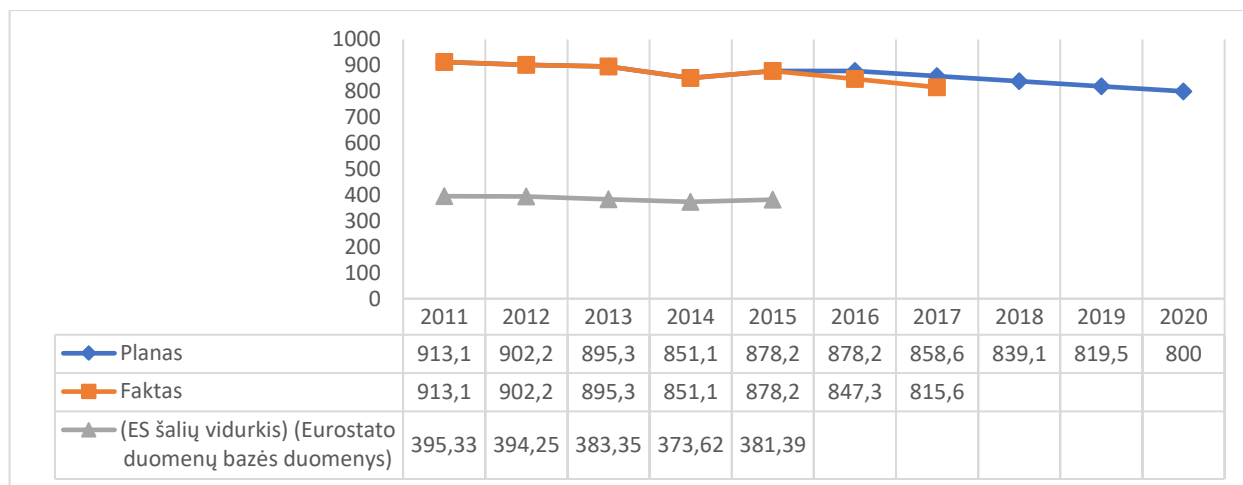
Duomenų šaltiniai: Pasaulio sveikatos organizacija, Švietimo valdymo informacinė sistema (ŠVIS)

Patyčių nepatiriančių vaikų dalis padidėjo dar nedaug, nes privalomas prevencinių programų vykdymas įteisintas Švietimo įstatyme tik nuo 2017 m. rugsėjo. Tačiau EBPO PISA tyrimai ir nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai rodo, kad patyčių Lietuvos mokyklose mažėja. Tad tikėtina, kad ir 2022 m. Pasaulio sveikatos organizacijos tyrimuose mūsų rezultatai bus geresni.

1.3 kryptis. Sveikatos priežiūros kokybės ir paslaugų prieinamumo didinimas

Higienos instituto mirties priežasčių ir diagnozių tyrimas parodė, kad 20–71 proc. atvejų mirties priežastys nustatytos netiksliai. 2018 m. Vyriausybė daug dėmesio skyrė savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų paslaugų ir kokybės kontrolei, buvo siekiama, kad šių įstaigų vadovai vykdytų griežtesnę paslaugų kokybės ir savo įstaigų veiklos kokybės matavimo ir reitingavimo kontrolę.

19 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų, standartizuotas rodiklis 100 tūkst. gyventojų (pagal atnaujintą Europos standartą)

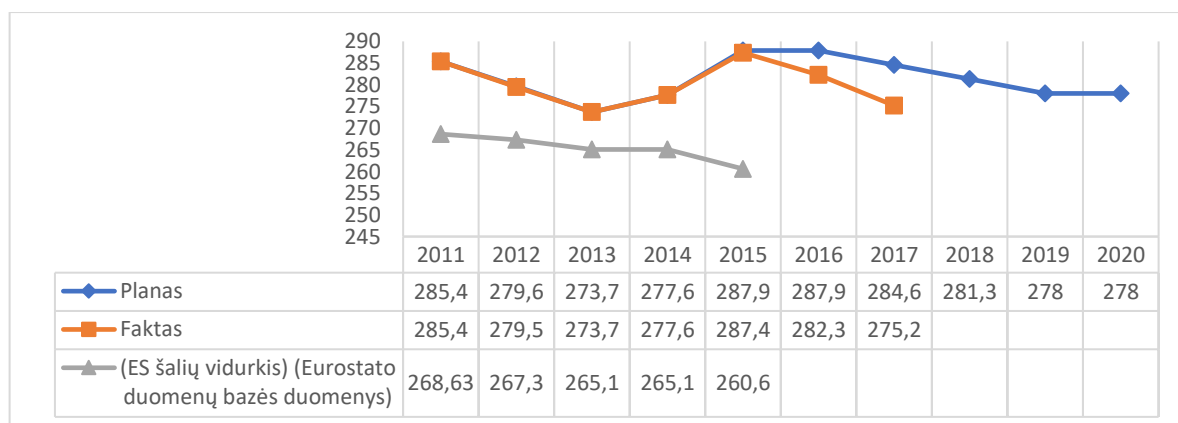

Duomenų šaltinis – Higienos institutas

Plečiant širdies ir kraujagyslių ligų gydymo klasterių veiklą, didėja teikiamų paslaugų mastas, **mažėja mirtingumas ligoninėse**. Išlieka aktuali ūmų insultą patyrusių ir kardiologinių pacientų būklės vertinimo ir transportavimo laiku į klasterius problema. Sveikatos apsaugos ministerijos atliktas tyrimas parodė, kad 2017 m. mirtingumas per 30 dienų po ligonio paguldymo į stacionarą dėl miokardo infarkto skyrėsi nuo 8 proc. (Alytus) iki 100 proc. Atsižvelgiant į tai, 2018 m. pradėti nacionalinio ligoninių tinklo paslaugų ir pacientų srautų valdymo darbai.

2018 m. buvo priimtas sprendimas kardiologinėms ligoms gydyti skirtų vaistų kompensavimo lygį padidinti nuo 90 iki 100 proc. (įgyvendinama nuo 2019 m. sausio 1 d.). Taigi kardiologiniai vaistai tapo visiškai prieinami.

20 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų, standartizuotas rodiklis 100 tūkst. gyventojų (pagal atnaujintą Europos standartą)

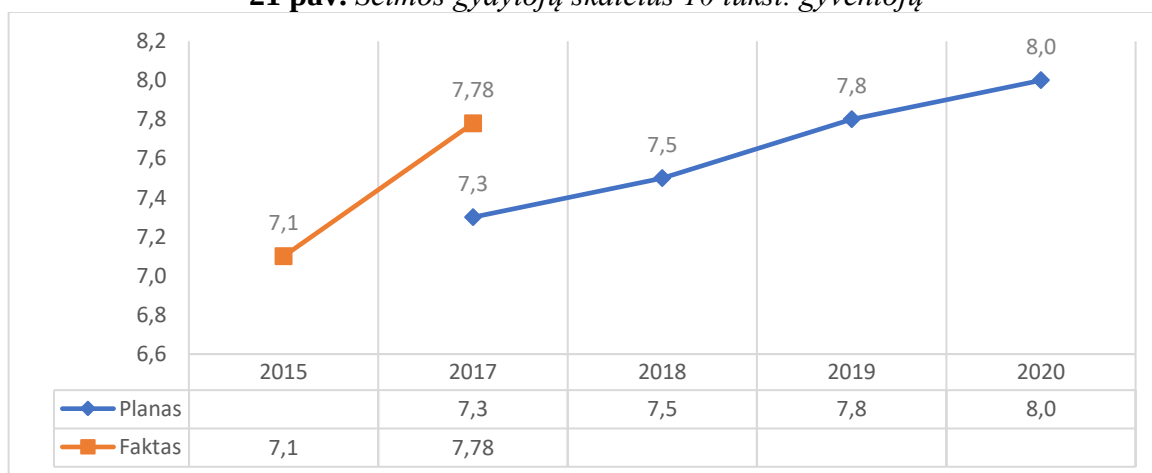
Duomenų šaltinis – Higienos institutas

Stebimas mirtingumo nuo piktybinių navikų mažėjimas – tam įtakos turėjo „žalieji“ koridoriai. Jie leido greičiau patekti pas gydytojus onkologus, ir laikas nuo onkologinės ligos įtarimo ir diagnozavimo iki gydymo sutrumpėjo. 2018 m. apie 18 mln. eurų išleista 25 naujai pridėtų kompensuoti pridėtinę terapinę vertę turinčių vaistų įsigijimo išlaidoms kompensuoti, tarp jų – 20 vaistų onkologinėms ligoms gydyti.

Pagrindinė mirtingumo nuo onkologinių ligų mažinimo priemonė ir toliau yra onkologinių ligų prevencinių programų plėtra, įtraukiant dar daugiau moterų į gimdos kaklelio vėžio prevencijos programą – nuo 50 proc. (2016 m.) iki 60 proc. (EBPO vidurkis) ir daugiau, krūtų vėžio prevencijos programą – nuo 46 proc. (2016 m.) iki 58 proc. (EBPO vidurkis) ir daugiau, kita. Nuo 2019 m. didinamas šeimos gydytojų skatinimas už gerus darbo rezultatus, visų pirma juos siejant su didesniu moterų ir vyrų įtraukimu į onkologinių ligų patikros programas.

Tikimasi, kad aktyvūs Vyriausybės veiksmai, mažinantys alkoholio vartojimą ir rūkymą, taip pat ilgainiui mažins onkologinių ligų paplitimą.

21 pav. Šeimos gydytojų skaičius 10 tūkst. gyventojų

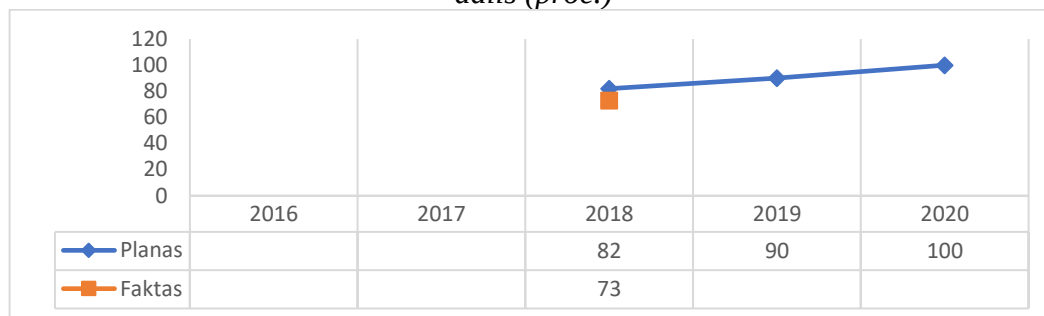
Duomenų šaltinis – Higienos institutas

Siekdama gausinti šeimos gydytojų, 2018 m. Vyriausybė pritarė darbo užmokesčio sveikatos priežiūros specialistams didinimui, 20 proc. indeksuodama per Privalomojo sveikatos draudimo fondo apmokamas sveikatos priežiūros paslaugas. **100 mln. eurų, 2018 m. papildomai skirtų medikų darbo užmokesčiui, buvo išmokėti gydytojams ir slaugytojams. Medikų atlyginimams pačios gydymo įstaigos papildomai skyrė apie 1 mln. eurų. Nuo 2016 m. slaugytojų darbo užmokestis vidutiniškai padidėjo 23 proc. (179 eurai), o gydytojų – 20 proc. (307 eurai).**

Nacionalinės sveikatos sistemos specialistų rengimo valstybinio užsakymo formavimo komitetas nuosekliai didina priėmimą į šeimos medicinos rezidentūrą: **2018 m. priimti 72 gydytojai**, o 2018–2019 m. iš viso šeimos medicinos mokėsi 239 gydytojai rezidentai. Esant dabartiniam gyventojų skaičiui, dabartinėms demografinėms tendencijoms ir dabartiniam emigracijos lygiui, nuolat reikia 2 000–2 100 šeimos gydytojų (per metus parengti apie 70 gydytojų).

Pirmą kartą atliktas sveikatos specialistų poreikio modeliavimas iki 2028 m. kartu su MOSTA ekspertais parodė, kad medicinos gydytojų rengimas Lietuvoje (46/10 000 gyv.) gerokai viršija ES vidurkį (36/10 000 gyv.) ir nuosekliai auga nuo 2008 m. Tačiau kartu Lietuvoje ypač stokojama slaugos specialistų (7,7/1000 gyv., ES vidurkis – 8,4/1000 gyv., siekiamybė – 10/1000 gyv.). Ilgainiui tai gali kelti sveikatos paslaugų prieinamumo mažėjimo riziką.

22 pav. Pacientų, dėl planinės pagalbos patenkančių pas šeimos gydytoją per 7 kalendorines dienas, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Higienos institutas

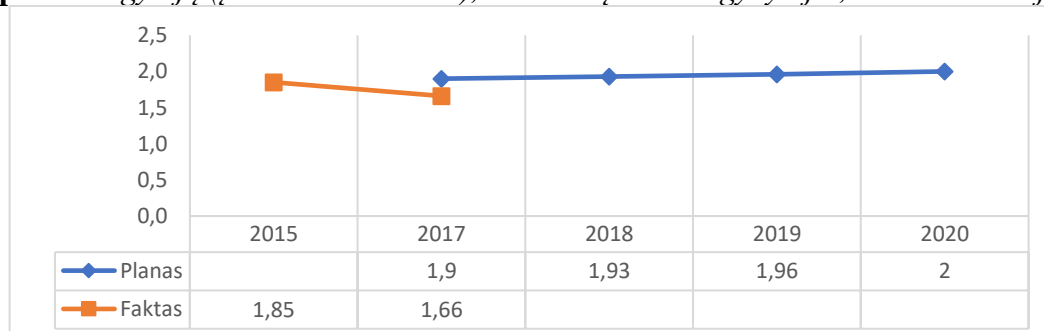
Lietuvoje pacientas lankosi pas gydytoją vidutiniškai net 9,2 karto per metus, tai gerokai viršija ES vidurkį (7,5) ir ypač lenkia tokias šalis kaip Lenkija (7,5), Latvija (5,9), Estija (6,3), Švedija (2,9). Didelė vizitų pas gydytojus perteklinės paklausos problema susijusi su specifiniais receptų išrašymo apribojimais, perteklinių Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos paslaugų užsakymu ir procesų dubliavimu, socialinio pobūdžio pažymomis, nepakankamu asmens sveikatos priežiūros įstaigų vadovų įsitraukimu mažinant vidaus administracinių procesų našą ir kita. Šiuo metu tik pavienės asmens sveikatos priežiūros įstaigos geba savarankiškai vykdyti veiklos tobulinimo iniciatyvas (pvz., LEAN), kurios mažintų vertės nekuriančios medikų veiklos mastą ir gerintų pasitenkinimą darbu (pvz., sėkmingos LEAN iniciatyvos yra Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikose, Respublikinėje Vilniaus psichiatrijos ligoninėje).

2018 m. Vyriausybė daug dėmesio skyrė sveikatos sistemos reguliacinių dokumentų, dėl kurių reikia lankytis pas gydytoją be aiškos naudos asmens sveikatai, peržiūrai:

- pakeitė receptinių vaistų išrašymo taisykles (padidinti šeimos gydytojų įgaliojimai skirti tam tikrus vaistus, taip pat numatytos recepto galiojimo trukmės prailginimo ir naujo recepto galiojimo pratęsimo galimybės be papildomo apsilankymo pas gydytoją);
- pakeitė nedarbingumo pažymų išdavimo tvarką. Tai ypač aktualu epidemijų metu. Kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pakeitė neįgalumo ir nedarbingumo ekspertizės tvarką ir dokumentų teikimo būdą;
- Sveikatos apsaugos ministerijoje nuolat dirba gydytojų administracinės naštos mažinimo darbo grupės, kurios analizuoja siuntimų pas gydytojus tvarką ir statistinės informacijos pateikimo Visuomenės sveikatos centro specialistams (net 18 formų) tvarką.

Taip pat pažymėtina, kad peržiūrimus procesus planuojama skaitmenizuoti panaudojant e. sveikatos elementus, pvz., nuo 2019 m. įdiegti nacionalinę išankstinės pacientų registracijos sistemą, elektroninius siuntimus, nuo 2020 m. – psichikos sveikatos įrašus e. sveikatos sistemoje, automatizuoti psichikos sveikatos pažymas ir registrus, atskirti funkcijas. Tikėtina, kad visos šios priemonės iki 40 proc. sumažins kreipimusi į gydytojus psichiatrus skaičių.

23 pav. Slaugytojų (įskaitant akušerius), tenkančių vienam gydytojui, skaičiaus didėjimas

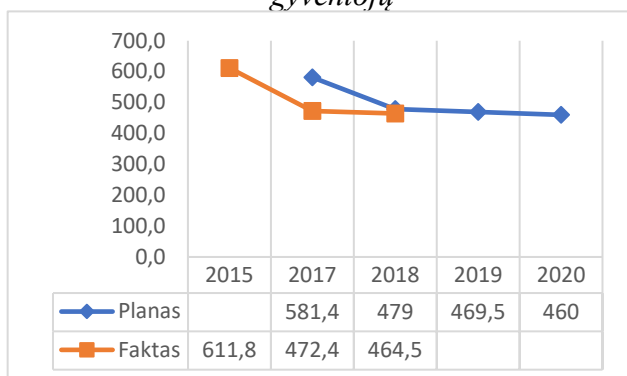
Duomenų šaltinis – Higienos institutas

Sveikatos sistemos patrauklumo didinimas slaugytojams – vienas iš pagrindinių Vyriausybės prioritetų. Tam tikslui siekiama paskatinti slaugytojus dirbti visu etatu, pasirinkti viešąjį sveikatos sektorių, pritraukti daugiau norinčiųjų studijuoti slaugos specialybes universitetuose ir kolegijose.

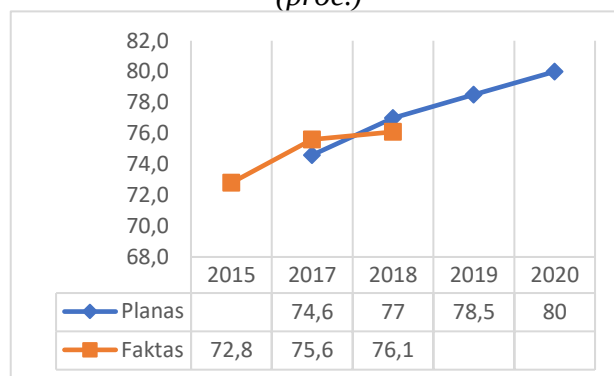
Nacionalinės sveikatos sistemos specialistų rengimo valstybinio užsakymo formavimo komitetas nuosekliai didina priėmimą į slaugos specialybę. 2018 m. slaugos specialybei papildomai skirta 110 valstybės finansuojamų studijų vietų, bendras studijų krepšelių skaičius pasiekė 677, tačiau daugiau kaip 200 studijų vietų liko nepanaudotos. 2019 m. tikimasi užtikrinti bent 650 valstybės finansuojamų studijų vietų.

Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių įstaigų vadovams nustatomi metiniai slaugos specialistų kaitos mažinimo ir pasitenkinimo darbo sąlygomis tikslai, vykdoma jų įgyvendinimo priežiūra. Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose įstaigose slaugytojų metinės kaitos mažėjimas iki 1 proc. ir mažiau liudija apie priimtų sprendimų tinkamumą.

24 pav. Aktyvaus gydymo lovų skaičius 100 tūkst. gyventojų

25 pav. Aktyvaus gydymo lovų funkcionavimas (proc.)

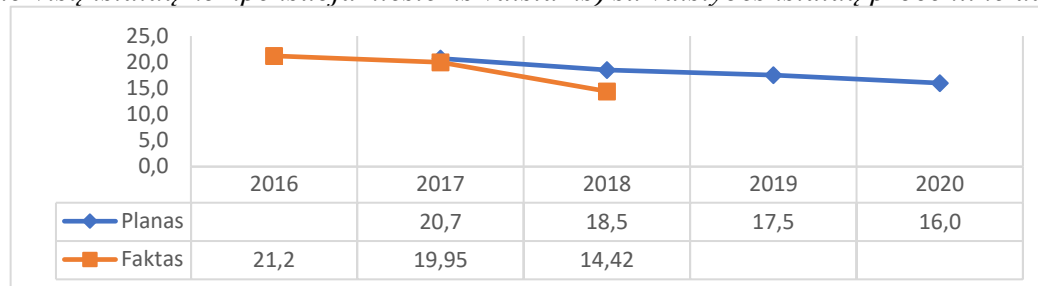

Duomenų šaltinis – Higienos institutas

Lietuvoje, palyginti su ES šalimis, daug pacientų gydoma stacionare, išrašytų pacientų skaičius, tenkantis 1 000 gyventojų, siekia 236 ir gerokai viršija ES vidurkį – 172. Deja, galimo išvengiamo mirtingumo gydant stacionare rodiklis yra blogiausias tarp ES šalių ir siekia 326/100 000 gyventojų (ES vidurkis – 127). EBPO duomenimis, Lietuvoje sergant širdies nepakankamumu stacionare gydomų pacientų skaičius keletą kartų didesnis negu EBPO šalių vidurkis. Net 83 proc. (2017 m.) sveikatos paslaugoms apmokėti skirtų Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų skiriama stacionaro paslaugoms apmokėti. Sveikatos apsaugos ministro sudaryta darbo grupė kartu su Valstybine ligonių kasa parengė ligoninių tinklo formavimo kriterijus, galimus ligoninių veiklos kokybės rodiklius ir ligoninių vadovų rotacijos, ligoninių valdymo ir valdybos modelius, siekdama didinti sveikatos sistemos įstaigų veiklos rezultatyvumą ir skaidrumą.

Siekiant toliau didinti ligoninių tinklo efektyvumą, laiku transportuoti pacientus, nupirkta ir perduota savivaldybėms 110 greitosios pagalbos automobilių ir taip užtikrintas dar geresnis ypač pavojingų ligų (miokardo infarkto, insulto, traumų) gydymas specializuotose gydymo įstaigose.

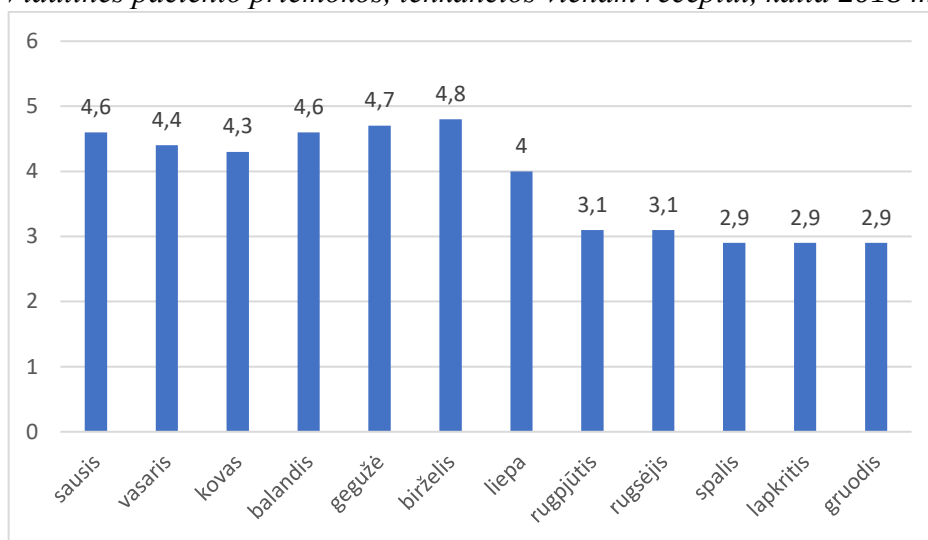
26 pav. Pacientų išlaidų kompensuojamiesiems vaistams mažėjimas, lyginant šių išlaidų procentinę dalį (nuo visų išlaidų kompensuojamiesiems vaistams) su valstybės išlaidų procentine dalimi

Duomenų šaltinis – Sveikatos apsaugos ministerija

Vyriausybė 2018 m. įgyvendino šias priemones, skirtas vaistų kainoms mažinti: pakeistas Farmacijos įstatymas (dėl 4 kartus per metus tvirtinamo kompensuojamųjų vaistų kainyno); nauja Vaistų bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarka, nustatanti didžiausią galimą paciento priemoką. Per nepilnus 2018 m. **net 1,9 euro** sumažėjo vidutinė paciento priemoka, tenkanti vienam receptui.

27 pav. Vidutinės paciento priemokos, tenkančios vienam receptui, kaita 2018 m. (eurais)

Duomenų šaltinis – Sveikatos apsaugos ministerija

2018 m. pacientų priemokų suma vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms **sumažėjo apie 27 proc. – nuo 55 iki 40 mln. eurų.**

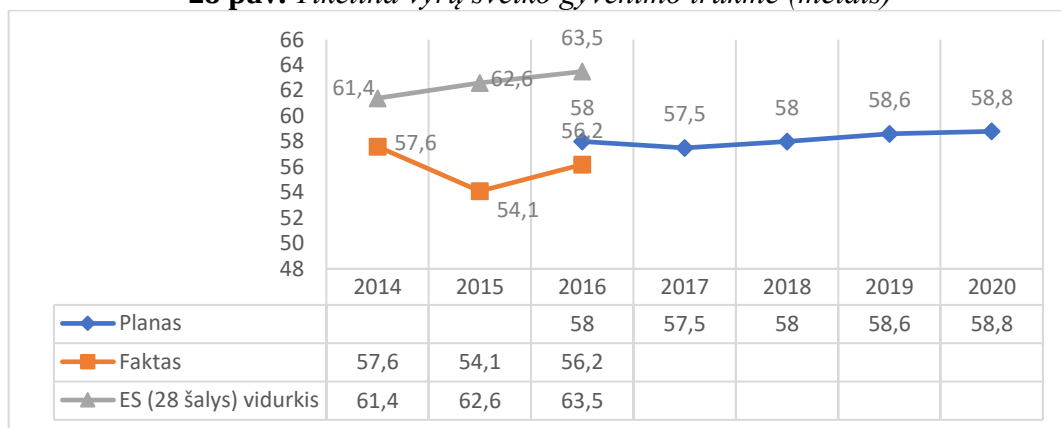
Sutaupytos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšos leido:

- kompensuoti 25 pridėtinę terapinę vertę turinčius vaistus: iš jų 20 onkologinėms ligoms, 2 kvėpavimo sistemos ir po 1 kraujotakos sistemos, infekcinėms ligoms bei anafilaksiniam šokui gydyti – **apie 18 mln. eurų per metus**;
- pakelti kompensavimo lygius: nuo 2018 m. liepos 17 d. vaistų kompensavimo lygis padidintas nuo 80 ir 90 proc. iki 100 proc. (išskyrus kardiologinius vaistus). 2018 m. pabaigoje buvo priimtas sprendimas nuo 2019 m. sausio 1 d. kardiologinių vaistų kompensavimo lygį padidinti nuo 90 iki 100 proc. Lėšų poreikis 2018 m. priimtiems sprendimams dėl kompensavimo lygių pakeitimo įgyvendinti – **8,2 mln. eurų per metus**;
- papildyti kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių sąrašą priemonėmis, gerinančiomis pacientų gyvenimo kokybę, mažinančiomis jų socialinę atskirtį (dirbtiniai šlaplės sfinkteriai, stomų priežiūros priemonės); pagerinti medicinos priemonių prieinamumą cukriniu diabetu sergantiems žmonėms ir padidinti kompensuojamųjų sauskelnių kiekį – **apie 4,4 mln. eurų per metus**.

1.4 kryptis. Visuomenės sveikatos stiprinimas

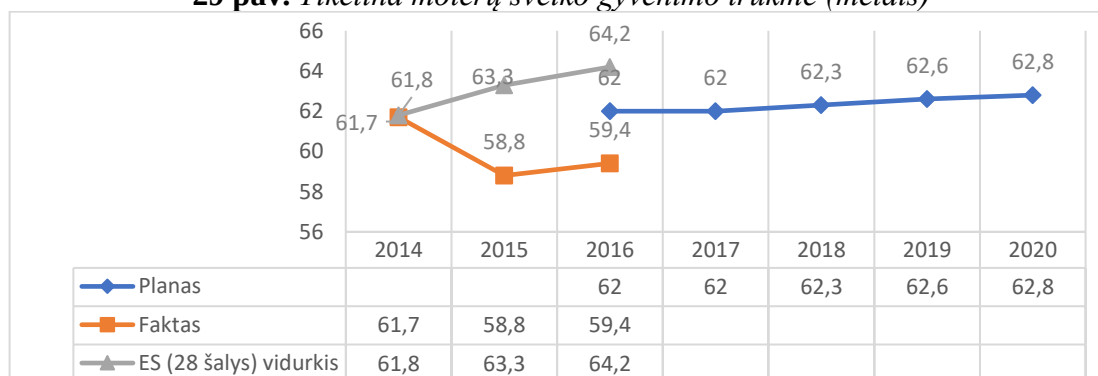
Remiantis Eurostato duomenimis, 2016 m. vyrų sveiko gyvenimo trukmė – 56,2 m. (ES – 63,5 m.), moterų – 59,4 m. (ES – 64,2 m.), taigi moterų sveiko gyvenimo trukmė ilgesnė nei vyrų 3,2 m.

28 pav. Tikėtina vyrų sveiko gyvenimo trukmė (metais)

Duomenų šaltinis – Eurostatas

29 pav. Tikėtina moterų sveiko gyvenimo trukmė (metais)

Duomenų šaltinis – Eurostatas

Viena iš priežasčių, kodėl Lietuva atsilieka nuo kitų ES valstybių narių, yra ta, kad Lietuvoje niekada nesimankština 51 proc. gyventojų – tai beveik 4 kartus daugiau nei, pavyzdžiui, Suomijoje, kur niekada nesimankština 13 proc., Švedijoje – 15 proc., Danijoje – 20 proc. gyventojų.

Siekiant gerinti situaciją, 2018 m. buvo priimtas **Kūno kultūros ir sporto įstatymas**, didesnis dėmesys pradėtas skirti gyventojų fiziniam aktyvumui, didinamas finansavimas. **Sporto rėmimo fondo** lėšos nuo 2019 m. padidės tris kartus ir 2021 m. sieks apie 20 mln. eurų (t. y. Sporto rėmimo fondui skiriamos lėšos, gaunamos iš akcizo pajamų už alkoholinius gėrimus ir apdorotą tabaką, išaugs nuo 1 iki 3 proc. per trejus metus), lėšos bus skiriamos didesniai visuomenės fiziniam aktyvumui skatinti, įsigyti sporto inventoriui ir įrangai, kvalifikacijai kelti, sporto renginiams, esamų sporto bazių plėtrai, priežiūrai ir remontui.

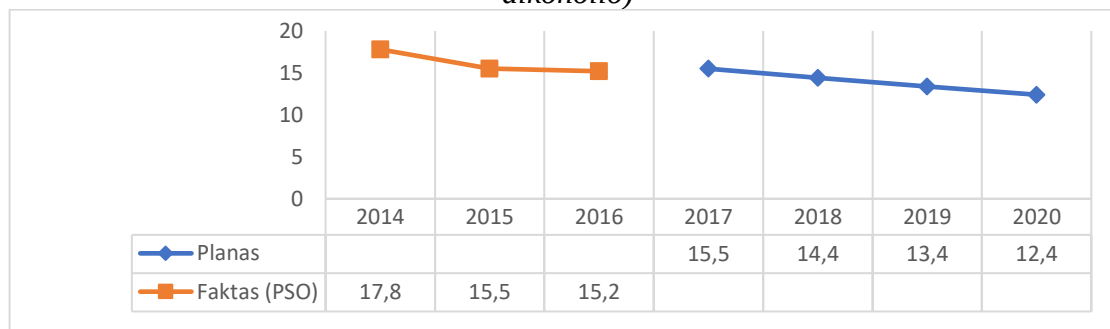
Taip pat pažymėtina, kad Kūno kultūros ir sporto įstatyme įtvirtinama aiškesnės struktūros sporto sistema, fizinio aktyvumo ir aukšto meistriškumo sporto efektyvesnis ir skaidresnis finansavimas pagal aiškius kriterijus, atsiranda duomenimis grįsta sporto srities stebėsena. Sporto politiką pakėlus į aukštesnį lygmenį, Švietimo ir mokslo ministerija tapo Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, kuri formuos, koordinuos ir įgyvendins sporto politiką.

Tuo tarpu Sveikatos apsaugos ministerijos vidutinės sveiko gyvenimo trukmės didinimo strategijos paremtos pagrindinių žinomų rizikos veiksnių poveikio mažinimu, siekiant ilgalaikio teigiamo poveikio vyrų ir moterų sveikatai.

Nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo kompleksas Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojamų įrodymais pagrįstų alkoholio kontrolės priemonių, kuriomis siekiama mažinti alkoholio prieinamumą ir vartojimą:

- papildomai apribotas prekybos alkoholiu laikas (prekybos alkoholiniais gėrimais laikas sutrumpinamas ir prekiauti alkoholiu leidžiama pirmadieniais–šeštadieniais nuo 10 iki 20 valandos, o sekmadieniais – nuo 10 iki 15 valandos, kitu laiku prekiauti leidžiama tik viešojo maitinimo vietose ir tik pilstomu alkoholiu, užtikrinant jo vartojimą vietoje);
- iki 20 metų padidintas amžiaus, nuo kurio leidžiama įsigyti ar vartoti ir turėti alkoholinius gėrimus, cenzas;
- alkoholiui reklamuoti ir jo vartojimui skatinti uždrausta pasitelkti asmenis iki 20 metų;
- uždrausta alkoholio reklama (nustatytas baigtinis sąrašas informacijos, kuri galės būti skelbiama prekybos vietose, prekybininkų interneto svetainėse ir panašiai);
- savivaldybėms suteikta teisė nustatyti vietas ir teritorijas, kuriose draudžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais;
- nuo 2020 m. sausio 1 d. bus draudžiama prekyba alkoholiniais gėrimais nestacionariose viešojo maitinimo vietose bei paplūdimiuose.

30 pav. *Alkoholio suvartojimas vienam šalies gyventojui, vyresniam nei 15 metų (litrais absoliutaus alkoholio)*

Duomenų šaltinis – Pasaulio sveikatos organizacija

Įgyvendinamos kompleksinės alkoholio vartojimo prevencijos ir pagalbos alkoholį rizikingai / žalingai vartojantiems asmenims priemonės.

- Siekiant **anksčiau nustatyti žalingai alkoholį vartojantį ir (ar) turintį priklausomybės riziką žmogų ir jam padėti, Lietuvoje nuo 2018 m. liepos 1 d.** gydymo įstaigoje apsilankantys pacientai turi galimybę užpildyti specialų testą ir patikrinti, ar jų alkoholio vartojimo įpročiai nekelia rizikos sveikatai. Pagal surinktų balų skaičių nustatomas atitinkamas alkoholio vartojimo rizikos lygis ir asmeniui siūloma reikiama pagalba. **Nuo 2018 m. liepos 1 d. šią paslaugą teikia** šeimos gydytojai, gydytojai psichiatrai, bendrosios praktikos, bendruomenės, išplėstinės praktikos, psichikos sveikatos slaugytojai ar medicinos psichologai, o už šias paslaugas **gydymo įstaigoms apmokama papildomai** Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis. Valstybinės ligonių kasos duomenimis, 2018 m. liepos–gruodžio mėnesiais ankstyvojo alkoholio vartojimo rizikos įvertinimo paslaugos suteiktos daugiau kaip 43 350 asmenų.
- Alkoholio vartojimo rizikos įvertinimas ir pagalbos alkoholį vartojantiems asmenims teikimas pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigose, kaip rodo kitų šalių patirtis ir kaip patvirtino 2018 m. pabaigoje Lietuvoje apsilankę Pasaulio sveikatos organizacijos ekspertai, yra viena veiksmingiausių alkoholio vartojimo prevencijos priemonių.
- Priklausomybės konsultantų teikiamos konfidencialios paslaugos asmenims, norintiems atsisakyti alkoholio vartojimo.

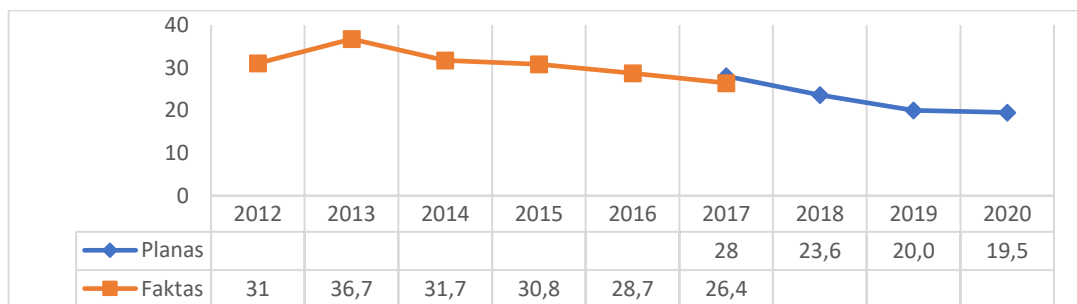
Dvigubai padidintas Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo (toliau – Fondas) finansavimas 2018 m. – nuo 1,34 mln. eurų iki 2,68 mln. eurų (nuo 2018 m. skiriama 0,5 proc. faktinių

įplaukų, gautų ne tik už alkoholinių gėrimų, bet ir už tabako bei azartinių lošimų akciją). Iš Fondo lėšų 2018 m. buvo remiami sveikai gyvensenai skatinti (įskaitant alkoholio vartojimo prevenciją) ir visuomenės psichikos sveikatai gerinti skirti prevenciniai projektai, socialinė reklama ir moksliniai tyrimai.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017 m. legalaus alkoholio suvartojimas viename 15 metų ir vyresniam gyventojui (litrais absoliutaus (100 proc.) alkoholio), palyginti su 2016 m., sumažėjo 0,9 litro ir buvo 12,3 litro. **Mažėjantis alkoholinių psichozų skaičius – ankstyvas ir svarbus indikatorius, patvirtinantis pasirinktos strategijos teisingumą ir efektyvumą.**

- **Daugiau kaip 10 mln. eurų 2018 m. skirta valstybinėms** (valstybės perduotoms savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms įgyvendinti, o 2019 m. asignavimai gerokai padidinti ir siekia **daugiau kaip 23 mln. eurų**. Iš jų 14 mln. eurų skirta sveikos gyvensenos formavimui ir mokinių sveikatos įgūdžių stiprinimui ugdymo įstaigose, daugiau kaip 6 mln. eurų – sveikos gyvensenos įgūdžių bendruomenėse formavimui ir visuomenės sveikatos stebėsenai, **2,5 mln. eurų – savižudybių prevencijai stiprinti.**
- Siekiant pritraukti kvalifikuotus visuomenės sveikatos specialistus, padidintas jų darbo užmokestis, kuris vidutiniškai siekia 800 eurų atskaičius mokesčius.

31 pav. Mirtingumas dėl savižudybių (mirtingumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų, skaičius)⁷

Duomenų šaltinis – Higienos institutas

Mažinant mirtingumą dėl savižudybių, vykdytos šios kompleksinės priemonės:

- **Žinios:** organizuoti savižudybių atpažinimo ir pagalbos teikimo mokymai visuomenei ir specialistams: apmokyta 3 500 asmenų pagal „SafeTalk“ programą (2017 m. buvo apmokyta 1 500 asmenų), 900 asmenų pagal „Asist“ programą (2017 m. – 400 asmenų) ir 270 specialistų pagal CAMS metodiką.
- **Komunikacija:** sukurta savižudybių prevencijos klausimų interneto svetainė **www.tuesi.lt**, skirta specialistams ir krizę išgyvenantiems asmenims.
- **Nacionalinis pagalbos organizavimas (1):** patvirtintas ir nuo 2018 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo savižudybių prevencijos algoritmas – asmens savižudybės grėsmės nustatymo, pagalbos asmens savižudybės grėsmę patiriantiems, savižudybės krizę išgyvenantiems ir savižudybės krizę išgyvenusiems asmenims organizavimo ir teikimo tvarka, siekiant užtikrinti ankstyvą galimų savižudybių atpažinimą ir pagalbos savižudybės krizę išgyvenantiems asmenims teikimą.
- **Nacionalinis pagalbos organizavimas (2):** nustatyti savižudybės krizę išgyvenančių asmenų psichosocialinio vertinimo reikalavimai ir organizavimo tvarka asmens sveikatos priežiūros įstaigose⁸.
- **Specialistai:** apmokyta daugiau kaip 2 000 specialistų pirmosios pagalbos savižudybės krizės atveju, psichosocialinio vertinimo organizavimo, savižudybės rizikos vertinimo ir valdymo klausimais.

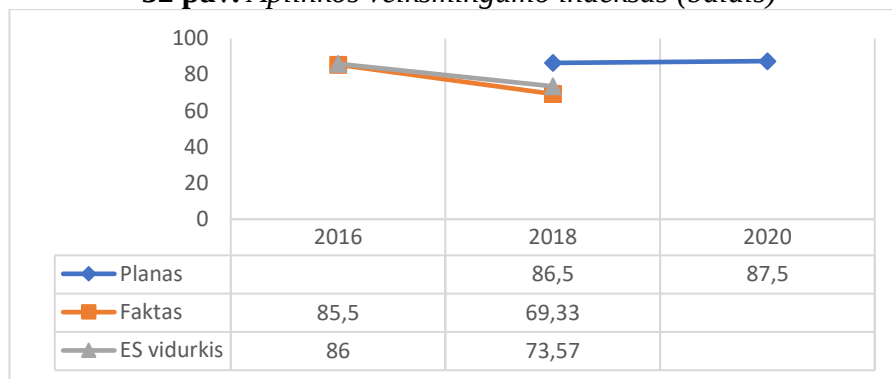
⁷ Preliminariais duomenimis, 2018 m. 100 tūkst. gyventojų teko 24,4 savižudybių.

⁸ Sveikatos apsaugos ministro 2018 m. liepos 26 d. įsakymas Nr. V-856 „Dėl Savižudybės krizę išgyvenančių asmenų psichosocialinio vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

1.5 kryptis. Aplinkos, tinkamos darniai gyventi visoms gyvybės formoms, kokybės užtikrinimas

Siekiant įvertinti šalies pažangą įgyvendinant tarptautinius aplinkos ir klimato kaitos politikos tikslus tarptautiniame kontekste, vienas svarbiausių rodiklių – aplinkos veiksmingumo indeksas (toliau – AVI), kuris vertinamas kas dveji metai ir pristatomas Pasaulio ekonomikos forume Davose, Šveicarijoje.

32 pav. Aplinkos veiksmingumo indeksas (balais)

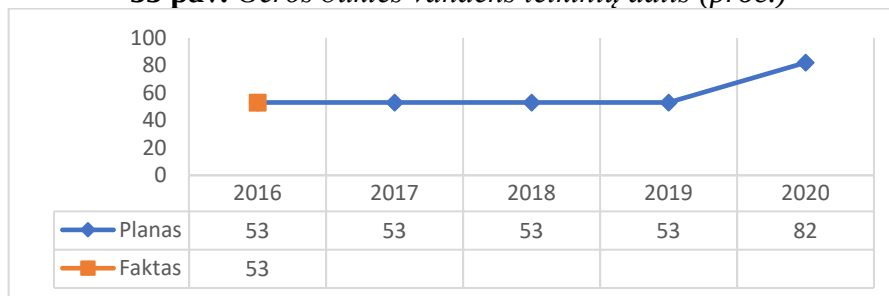
Duomenų šaltinis – Pasaulio ekonomikos forumas

2018 m. pradžioje skelbto Lietuvos AVI reikšmės sumažėjimą lėmė pakeista indekso skaičiavimo metodika, kuri papildyta naujų tikslų iki 2030 m. (Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkės tikslų, Paryžiaus klimato kaitos susitarimo ir kt.) įgyvendinimo pažangos vertinimu. Dėl šios priežasties sumažėjo visų šalių AVI (pvz., 2016 m. didžiausias AVI – 90,88 balo, 2018 m. – 87,42 balo, ES vidurkis sumažėjo 12,43 balo), todėl 2016 ir 2018 m. AVI reikšmės objektyviai nepalyginamos. Palyginti su kaimyninėmis šalimis, Lietuvos pažanga vertinama geriausiai (vienintelė patenka į pažangiausių šalių trisdešimtuką): Lietuva – 29 vieta (69,33 balo), Latvija – 37 (66,12 balo), Estija – 48 (64,31 balo), Lenkija – 50 (64,11 balo).

Vandentvarka

ES šalys narės įpareigosios vėliausiai iki 2027 m. pasiekti, kad visi vandens telkiniai būtų geros būklės. Lietuva įsipareigojo ES iki 2021 m. turėti **82 proc. geros būklės vandens telkinių**. Tačiau tyrimai rodo, kad nitratų kiekis žemės ūkio dominuojamų baseinų upėse smarkiai viršija geros būklės kriterijus: 60 proc. atvejų – 2–3 kartus, beveik trečdaliu atvejų – 4–9 kartus. Be to, į Kuršių marias ir Baltijos jūrą upėmis atplukdomas teršalų kiekis nuo 2001 m. nuolat didėja ir 2016–2017 m. du kartus viršijo šalies įsipareigotą iki 2021 m. pasiekti tikslą.

33 pav. Geros būklės vandens telkinių dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Aplinkos apsaugos agentūra

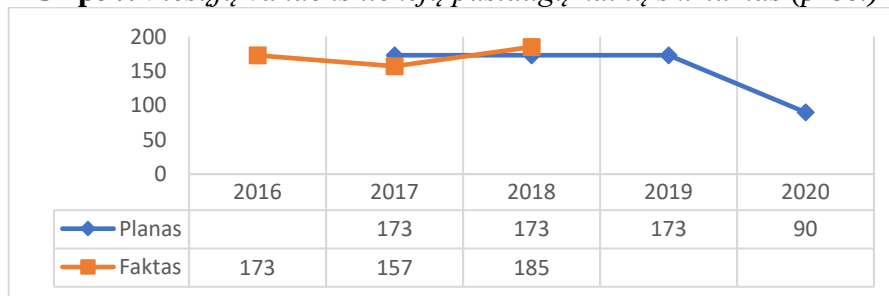
Siekiant pagerinti vandens telkinių būklę, 2018 m. buvo priimtas **Vandens įstatymo pakeitimo įstatymas**, kuriame pašalintos teisinės kliūtys asmenims tinkamai naudoti vandens išteklius ir (ar) vandens telkinius

kontroliuojančioms institucijoms – vykdyti jų apsaugą: nustatyti nauji valstybinės reikšmės vandens telkinių, paviršinių vandens telkinių tvarkymo, upių ir ežerų reguliavimo, leidimų naudoti vandens telkinius ir jų vandenį išdavimo reikalavimai. Tikimasi, kad šie pakeitimai sumažins pažeidimų ir žalos vandens ištekliams ir telkiniams mastą, leis tausiau naudoti šiuos išteklius.

Pagerinti vandens telkinių būklę padeda ES Sanglaudos fondo (66,33 mln. eurų) ir kitomis lėšomis finansuojami projektai. Iki 2023 m. numatyta pagerinti 81 vandens telkinio būklę, įžuvinant vandens telkinius, įrengiant ar rekonstruojant žuvų pralaidas, pašalinant žuvų migracijos kliūtis, renatūralizuojant upių vagas ir kita. Taip pat sudarytos finansinės galimybės vandenų būklės valdymo ir apsaugos dokumentams parengti, tyrimams atlikti, reikalingai įrangai įsigyti, taršos incidentų Baltijos jūroje likvidavimo sistemai tobulinti (daugiafunkciam laivui įsigyti), Baltijos jūros gyvūnų rehabilitacijos centrui įkurti.

Siekiant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklos efektyvumo, 2018 m. buvo priimtas **Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymas**, kuriuo aiškiau reglamentuota geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sudarytos teisinės prielaidos bendrajai individualiojo nuotekų tvarkymo įrenginių registravimo informacinei sistemai sukurti, nustatyta, kad visos būtinosios veiklos sąnaudos būtų įtrauktos į reguliuojamas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, įtraukiant investicijas, reikalingas infrastruktūros rekonstrukcijai ir plėtrai. Šie pakeitimai leis racionaliau išnaudoti sukurtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros pajėgumus, kartu mažinti paslaugų kainų skirtumus, efektyviau planuoti reikalingos infrastruktūros plėtrą ar modernizavimą, mažinti aplinkos teršimą nuotekomis, prisidės prie saikingo požeminio vandens naudojimo ir geresnės požeminio vandens išteklių apsaugos.

34 pav. Viešųjų vandens tiekėjų paslaugų kainų skirtumas (proc.)

Duomenų šaltinis – Aplinkos ministerija

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų skirtumas tarp Lietuvos geriamojo vandens tiekimo įmonių vis dar didelis – vidutinė kaina svyruoja nuo 1,25 euro/m³ (UAB „Vilniaus vandenys“) iki 3,56 euro/m³ (UAB „Molėtų vanduo“). Dažniausiai kuo mažesnė įmonė, tuo didesnė paslaugų kaina. Vandentvarkos sektoriui būdinga didelė infrastruktūra, todėl šios įmonės kasmet patiria didelių turto nusidėvėjimo (amortizacijos) sąnaudų, tačiau tik dalis turto nusidėvėjimo sąnaudų buvo įtraukiamos į paslaugų kainą. Be to, į paslaugų kainą buvo neįskaičiuotos subsidijos, už kurias įsigytas turtas, todėl sektorius nuolat priklausomas nuo subsidijų arba ateities kartos turės padengti šias sąnaudas, mokėdamos gerokai didesnę kainą už paslaugas. 2018 m. priimtas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimas (nustatytas įpareigojimas visas būtinosios veiklos sąnaudas įtraukti į paslaugų kainą) padidins vandentvarkos sektoriaus tvarumą.

Padidinti vandentvarkos sektoriaus veiklos efektyvumą ir tvarumą padeda ES ir kitomis lėšomis finansuojami projektai:

- ES Sanglaudos fondo lėšomis (295,1 mln. eurų) investuojama į geriamojo vandens tiekimo, nuotekų surinkimo tinklų, geriamojo vandens gerinimo ir nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcijos ir (arba) naujos statybos projektus. Šie projektai vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą 2023 m. padidins iki 90 proc. (2017 m. geriamojo vandens tiekimo paslaugomis

naudojosi 82 proc., o nuotekų tvarkymo – 74 proc. gyventojų). Didesnis vartotojų skaičius mažina pastoviąsias veiklos išlaidas, o tai prisideda prie paslaugų kainų mažinimo;

- 2017–2018 m. būstų prijungimui prie centralizuotųjų nuotekų surinkimo sistemų skirta 2,3 mln. eurų Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų. Finansavimas skirtas 37 savivaldybėms, tikimasi prie centralizuotosios nuotekų surinkimo sistemos prijungti daugiau kaip 2 000 būstų;
- 2017–2018 m. atskirųjų ir (arba) grupinių nuotekų tvarkymo sistemų prijungimui prie centralizuotųjų nuotekų tvarkymo sistemų aglomeracijose daugiau kaip 2 000 gyventojų ekvivalentų skirtas 1,9 mln. eurų Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos lėšų.

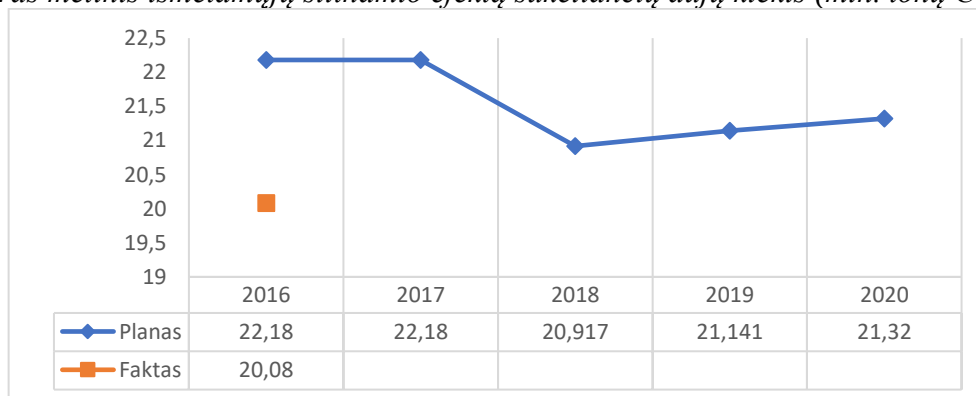
Oro taršos ir klimato kaitos mažinimas

2018 m. priimti Aplinkos apsaugos įstatymo ir Administracinių nusižengimų kodekso pakeitimai, kuriais buvo **nustatytos atgrasančios ekonominės sankcijos** juridiniams asmenims už Tarptautinės konvencijos dėl teršimo iš laivų prevencijos (MARPOL) ir reikalavimų dėl mažesnio sieros kiekio laive naudojamame jūriniame kure nesilaikymą. Taip pat **nustatyta atgrasanti administracinė atsakomybė laivo kapitonui, laivo valdytojui** (fiziniam asmeniui) už laive naudojamą didesnio sieringumo jūrinį kurą. Įstatymų pakeitimai prisidės prie Baltijos jūros taršos iš laivų ir sieros oksidų koncentracijos pajūrio regionuose, įskaitant uostus, mažinimo.

Siekiant įgyvendinti Lietuvai ES lygiu nustatytus oro taršos mažinimo 2020 ir 2030 m. tikslus, 2018 m. parengtas **Nacionalinio oro taršos mažinimo plano projektas**, kuris 2019 m. I ketvirtį turės būti pateiktas vertinti Europos Komisijai. Tai pagrindinis skėtinis Lietuvos aplinkos oro taršos valdymo politikos įgyvendinimo dokumentas, padėsiantis koordinuotai sektorių ir instituciniu lygiu, įtraukiant ir savivaldybes, verslo sektorių, kryptingai įgyvendinti suplanuotas priemones, pasiekti nustatytus taršos mažinimo rodiklius ir prireikus ateityje planuoti naujas oro taršos mažinimo priemones.

Siekiant įgyvendinti 2015 m. pasirašytą Paryžiaus klimato kaitos susitarimą, parengtas ir 2018 m. gruodį pateiktas Europos Komisijai derinti **Lietuvos nacionalinio integruoto energetikos ir klimato kaitos plano projektas** (ES Energetinės sąjungos ir ES klimato kaitos ir energetikos tikslams iki 2030 metų įgyvendinti), inicijuotas **Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos tikslų atnaujinimas**). Tai taps pagrindu kryptingai ir darniai įgyvendinti ilgalaikius Lietuvos klimato kaitos įsipareigojimus.

35 pav. Bendras metinis išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis (mln. tonų CO₂ ekvivalentu)

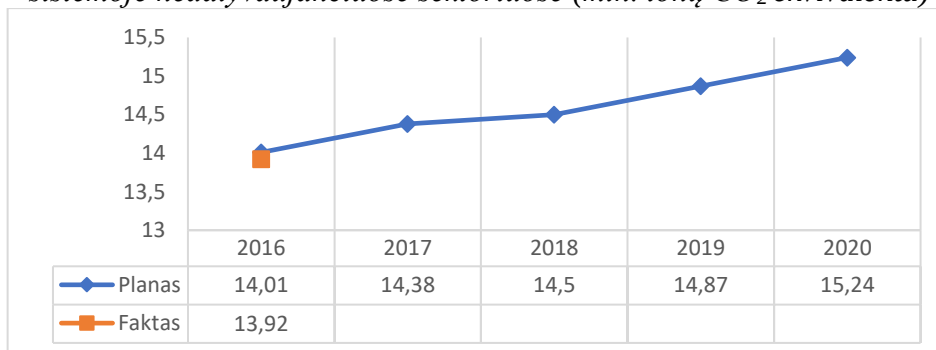

Duomenų šaltiniai: Aplinkos ministerija, Aplinkos apsaugos agentūra, Valstybinė miškų tarnyba

2018 m. gautais duomenimis, 2016 m. Lietuvoje į atmosferą išmesta apie 0,5 proc. mažiau nei 2015 metais ŠESD. Daugiausia išmetė energetikos sektorius – 29 proc., transportas – 27 proc., žemės ūkis – 22 proc., pramonė – 16 proc. Išmestas ŠESD kiekis, naudojant fluorintas dujas, padidėjo 24 proc. dėl komercinėje šaldymo ir stacionarių oro kondicionierių įrangoje sunaudojamo didesnio hidrofluorangliavandenilių kiekio, 11 proc. – namų ūkiuose dėl gamtinių dujų vartojimo padidėjimo ir šildant komercines įmones – dėl bituminės akmens anglies vartojimo padidėjimo; apie 7 proc. –

transporto sektoriuje dėl degalų (daugiausia – dyzelinio) didesnio suvartojimo. Kituose sektoriuose išmestas ŠESD kiekis išliko beveik toks pat ar sumažėjo.

36 pav. Išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemoje nedalyvaujančiuose sektoriuose (mln. tonų CO₂ ekvivalentu)

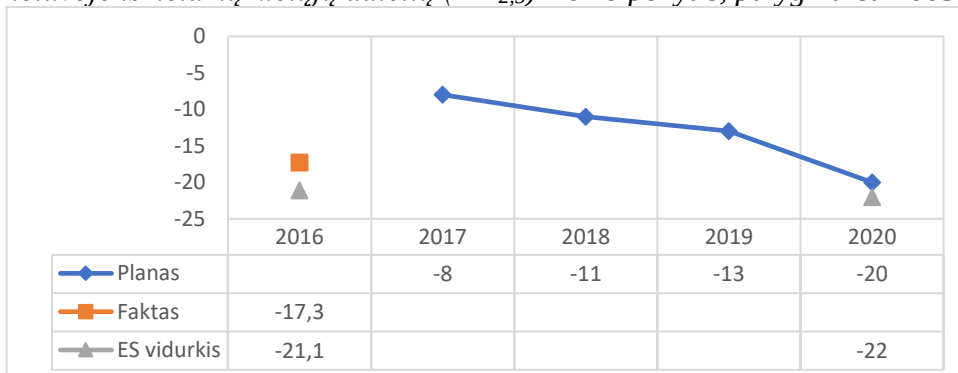
Duomenų šaltinis – Europos aplinkos agentūra

2016 m. Lietuvoje ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemoje nedalyvaujantys sektoriai į atmosferą išmetė 4,5 proc. daugiau ŠESD nei 2015 m. ir tai sudarė 69 proc. viso išmesto ŠESD kiekio. Pagrindinė didėjimo priežastis – padidėjęs transporto degalų (daugiausia – dyzelinio) suvartojimas.

2018 m. paskirstyta 33 mln. eurų **Klimato kaitos programos lėšų** (iš jų: 32,5 mln. eurų 2018 m. gautos pajamos už aukciono būdu parduotus apyvartinius taršos leidimus, 0,5 mln. eurų – ankstesniais metais nepaskirstytas gautų pajamų likutis): didžioji dalis lėšų (23 mln. eurų) skirta daugiabučiams namams atnaujinti. Kitos lėšos skirtos atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimui skatinti. Šiomis lėšomis numatoma iki 2020 metų renovuoti 950 daugiabučių namų. Planuojama, kad tai leis išmetamą ŠESD kiekį sumažinti 55,1 tonos CO₂ ekvivalentu.

Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, kietosios dalelės pripažintos kancerogeniniu veiksnium. Didžiausią įtaką išmetamam KD_{2,5} kiekiui daro namų ūkių būstų šildymas, išmesdamas beveik visą pagrindiniame šio teršalo šaltinyje – energetikos sektoriuje – išmetamą kiekį (transportas 2016 m. išmetė apie 25 proc. viso išmesto KD_{2,5} kiekio, o pagrindinis teršėjas šiame sektoriuje – kelių transportas). Teigiamai vertintinas faktas, kad 2005–2016 m. išmestas KD_{2,5} kiekis sumažėjo dėl namų ūkiuose apie 15 proc. sumažėjusio sudegintos medienos kiekio, taip pat palaipsniui augančio modernių medienos granules deginančių šildymo įrenginių skaičiaus.

37 pav. Lietuvoje išmetamų kietųjų dalelių (KD_{2,5}) kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. (proc.)

Duomenų šaltiniai: Aplinkos apsaugos agentūra, JT Tolimųjų tarpvalstybinių oro teršalų pernašų konvencijos Teršalų apskaitos ir prognozių centro duomenys

Mazinti aplinkos oro taršą ir gerinti jo kokybę padeda ES ir kitomis lėšomis finansuojami projektai:

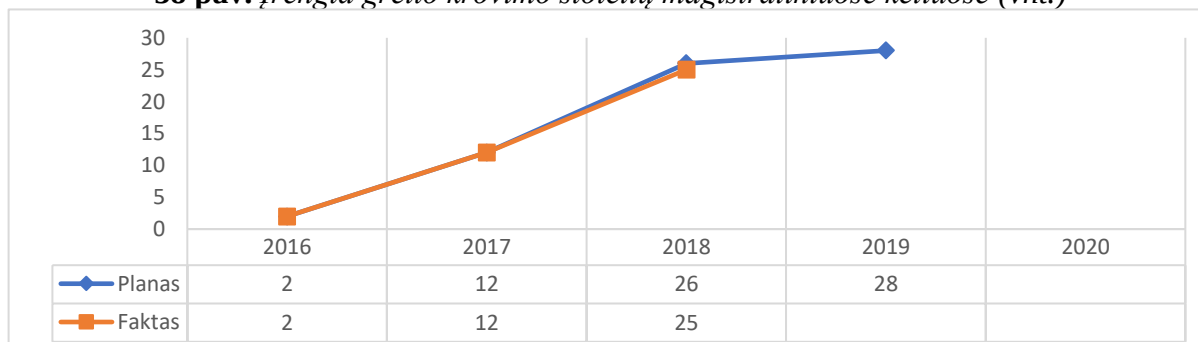
- ES Sanglaudos fondo lėšomis (6,64 mln. eurų) finansuojami 5 aplinkos **oro kokybės gerinimo didžiuosiuose Lietuvos miestuose** (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje)

projektai (aplinkos oro kokybės valdymo priemonių planams parengti, gatvių valymo įrenginiams įsigyti, visuomenei informuoti apie taršą iš individualaus transporto ir namų ūkių būstų šildymo, gyventojų galimybes ją mažinti). Įgyvendinti projektai padės mažinti kietųjų dalelių koncentraciją šių miestų ore, didinti gyventojų informuotumą ir keisti gyvenimo įpročius;

- ES struktūrinių fondų lėšomis (15 mln. eurų) numatoma remti namų ūkiuose **kietuoju biokuru kūrenamų katilų keitimą atnaujinančius energijos išteklius naudojančiais įrenginiais** ir teikiant paramą atsižvelgti į teritorijos oro užterštumą. Siekiant skatinti apsirūpinti aplinkosaugos požiūriu efektyvia centralizuotai tiekiamą šilumą, 2018 m. pradėtos tarpinstitucinės konsultacijos dėl galimybių šios paramos lėšomis remti ir namų ūkių (būstų) jungimąsi prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos;
- Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos lėšomis (1 mln. eurų) 2018 m. finansuoti ūkio subjektų vykdomi aplinkos oro apsaugos projektai, skirti **oro teršalų valymo įrenginiams diegti ir / ar kvapams mažinti, technologiniams įrenginiams, mažinantiems gamybinės ar kitos ūkinės veiklos metu į aplinkos orą išmetamą teršalų kiekį, diegti**. 2018 m. įgyvendinus ankstesniais metais ūkio subjektams finansuotus 18 projektų, pasiektas 4 347,90 t/m teršalų (CO, NOx, CO2, lakiaisiais organiniais junginiais, kietosiomis dalelėmis), išmetamų į aplinkos orą, sumažėjimas.

Siekiant oro taršos mažinimo, 2018 m. toliau kuriama ekologiško ir daugiarūšio viešojo transporto sistema ir jai reikalinga infrastruktūra. VĮ „Regitra“ duomenimis, prieš trejus metus, 2014 m. pabaigoje, leidimą dalyvauti eisme turėjo vos 63 elektromobiliai, 2015 metais – 159, 2016 metais – 337, 2017 m. – 620, o 2018 m. – jau 983 elektromobiliai. Tai iki šiol didžiausias elektromobilių skaičiaus per metus didėjimas, t. y. 352 vnt., arba 56 proc. Siekiant sudaryti galimybes elektromobilių vairuotojams sklandžiai ir nepertraukiamai keliauti šalyje, mažinant naftos produktų vartojimą susisiekimo sektoriuje ir švelninant transporto poveikį aplinkai, Lietuvos magistraliniuose keliuose 2018 m. įrengta 13 greito krovimo stotelių.

38 pav. Įrengta greito krovimo stotelių magistraliniuose keliuose (vnt.)

Duomenų šaltinis – Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos

Pastaraisiais metais Lietuvoje daug dėmesio buvo skiriama geležinkelio linijų elektrifikavimui. 2018 m. pabaigoje elektrifikuotų geležinkelio linijų dalis sudarė 7,97 proc. visų geležinkelio linijų ilgio. Modernizuojant geležinkelių infrastruktūrą, be oro taršos mažinimo, taip pat siekiama didinti saugumą ir traukinių greitį, trumpinti kelionių laiką, didinti infrastruktūros pajėgumą kroviniams ir keleiviams vežti.

Siekiant paskatinti nekenksmingų aplinkai miesto ir priemiestinio viešojo transporto priemonių įsigijimą, pradėti įgyvendinti 7 projektai, kuriems numatyta skirti 23,3 mln. eurų ES struktūrinių fondų lėšų. Įgyvendinus šiuos projektus, bus nupirkti 88 autobusai / troleibusai (2018 m. įsigytos 5 naujos ekologiškos transporto priemonės). Dar trijų projektų paraiškos vertinamos, pagal jas planuojama įsigyti dar 27 ekologiškas transporto priemones. Pažymėtina, kad viešojo transporto ir infrastruktūros plėtra mažina asmeninių transporto priemonių naudojimą ir kuro suvartojimą. Taip prisidedama prie švaresnės, sveikesnės, gyventojų pasitenkinimo augimą lemiančios aplinkos kūrimo.

Ekosistemų būklės gerinimas

Siekiant nacionaliniu lygiu įvertinti ekosistemų būklę, jų galimybes teikti ekosistemines paslaugas ir šių paslaugų kokybę (iki šiol vertinta fragmentiškai, pavieniais projektais), integruoti šį vertinimą į sprendimų priėmimą, Lietuvoje žengti pirmieji žingsniai:

- Parengtos esamos ekosisteminių paslaugų vertinimo ir integravimo praktikos Lietuvoje ir užsienyje apžvalgos, pateiktos rekomendacijos tolesnei veiklai.
- Suburtas ekspertų, kurie dalyvautų ekosisteminių paslaugų vertinimo ir integravimo veiklose, tinklas, organizuotos pirmosios ekspertų dirbtuvės, įgyvendinta viešoji konsultacija, pradėtos vykdyti kitos visuomenės informavimo iniciatyvos.
- Aplinkos ministerija bendradarbiauja su Mykolo Romerio universitetu, kuris atlieka mokslinį tyrimą „Lietuvos nacionalinis ekosistemų paslaugų vertinimas ir kartografavimas“. Nacionaliniu mastu iki 2021 m. gruodžio mėn. bus sukartografuotos mažiausiai 24 svarbiausios ekosistemines paslaugas, įvertinta jų būklė ir potencialas.

Gerinti ekosistemų būklę ir didinti ekosisteminių paslaugų potencialą padeda ES ir kitomis lėšomis finansuojami projektai:

- ES Sanglaudos fondo (22,3 mln. eurų) ir savivaldybių biudžetų lėšomis įgyvendinami **kraštovaizdžio apsaugos** projektai. Iki 2018 m. pabaigos: 78 ha teritorijų įgyvendintos kraštovaizdžio formavimo priemonės (iki 2023 m. numatoma iš viso 646,5 ha), likviduota 312 kraštovaizdį darkančių bešeimininkių apleistų statinių ir įrenginių (iki 2023 m. numatoma likviduoti 463), rekultivuotos 5 atvira kasiniais pažeistų žemių teritorijos (iki 2023 m. numatoma rekultivuoti 13) ir kita.
- ES Sanglaudos fondo lėšomis (29,9 mln. eurų) įgyvendinus **biologinės įvairovės apsaugos** projektus, planuojama Lietuvoje aptinkamų Europos Bendrijos svarbos buveinių tipų, kurių apsaugos būklė palanki, dalį padidinti iki 40 proc. 2023 m. (2018 m. – 20 proc.). Iki 2018 m. pabaigos parengti 149 (2018 m. – 4) saugomų teritorijų planavimo ir biologinės įvairovės išsaugojimo dokumentai.
- ES Sanglaudos fondo (13,6 mln. eurų), valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis savivaldybėms ir Lietuvos kariuomenei įgyvendinus **užterštų teritorijų tvarkymo** projektus, planuojama išvalyti ir sutvarkyti 20 praeityje cheminėmis medžiagomis užterštų urbanizuotų teritorijų ir taip sumažinti ypač pavojingų potencialių taršos židinių skaičių. Iki 2018 m. pabaigos išvalyta 13 teritorijų.
- ES Sanglaudos fondo lėšomis (7,87 mln. eurų) įgyvendinus **pajūrio juostos tvarkymo** projektus, iki 2023 m. planuojama sutvarkyti 20 km jūros kranto (2018 m. sutvarkyta 2,1 km).
- Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis 2014–2020 m. remiamos šios **su ekosistemų išsaugojimu susijusios priemonės kaimo vietovėse**: 1) iki 2018 m. pabaigos išmokėta 10,3 mln. eurų (iš jų 5,8 mln. eurų ūkininkams ir 4,5 mln. eurų miško savininkams); 2) iki 2018 m. pabaigos išmokėta 2,6 mln. eurų investicijoms, kuriomis didinamas miškų ekosistemų atsparumas ir aplinkosauginė vertė; 3) iki 2018 m. pabaigos išmokėta 27,7 mln. eurų agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės išmokų; 4) iki 2018 m. pabaigos išmokėta 122 mln. eurų ekologinio ūkininkavimo priemonės išmokų.

2018 m. patvirtinta **Valstybinė aplinkos monitoringo 2018–2023 metų programa**, kurios įgyvendinimas leis tinkamai vertinti gamtinės aplinkos būklę Lietuvoje, valdyti ir prognozuoti gamtinės aplinkos būklės pokyčius nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, aprūpinti visuomenę, visų lygių ir sričių (aplinkos apsaugos, visuomenės sveikatos priežiūros ir kitų) institucijas sprendimams priimti būtina informacija apie aplinkos būklę, jos pokyčius ir pokyčių priežastis.

Parengtos **rekomendacijos viešojo sektoriaus subjektams dėl ekologinių principų perkėlimo į viešąjį sektorių, tausaus išteklių naudojimo** „Žalios ir taupančios. Tvary sprendimų vadovas organizacijoms“. Šios rekomendacijos – praktinė pagalba institucijoms ir jų darbuotojams tvariau, prisidedant prie neigiamo poveikio aplinkai mažinimo ir kartu taupant finansinius išteklius, siekti institucijų vidinių ir išorinių tikslų.

Didinti gyventojų ekologinį sąmoningumą, informuotumą apie aplinką padeda ES Sanglaudos fondo lėšomis finansuojami visuomenės informavimo ir švietimo apie aplinką ir darnų vystymąsi projektai. Siekiama, kad pasitelkiant įvairias medijas gerai informuotų apie aplinkos išteklius šalies gyventojų dalis padidėtų iki 63 proc. 2018 m. ši dalis sudarė 50 proc. gyventojų.

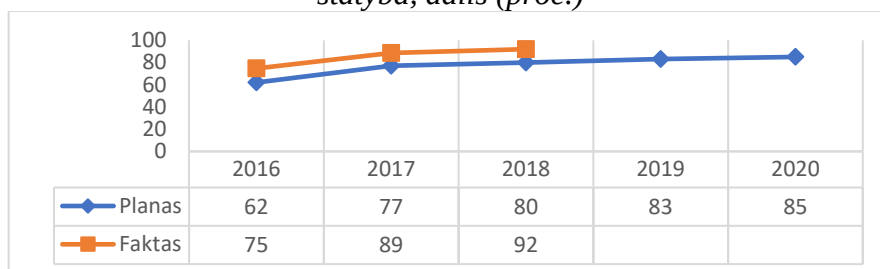
Vadovaujantis Eurobarometro 2014 m. apklausos „Europiečių požiūris į aplinką“ rezultatais, iš dalies spręsti apie Lietuvos gyventojų požiūrį į tai, kaip jie gali asmeniškai prisidėti prie aplinkos apsaugos (įskaitant gamtos išteklių tausų naudojimą), galima iš respondentų požiūrio į teiginį „*Kaip individas, jūs galite atlikti vaidmenį apsaugant aplinką Lietuvoje*“. Su šiuo teiginiu visiškai sutiko ar linkę sutikti 82 proc. apklaustųjų (ES28 – 87 proc.), t. y. 1 proc. mažiau nei 2014 m. (ES – 2 proc. daugiau).

Darnus teritorijų ir infrastruktūros vystymasis ir plėtra

2018 m. buvo priimtas **Statybos įstatymo pakeitimas**, kuriuo numatyta aiški viena statinių projektų viešinimo tvarka. Nuo 2019 m. visuomenė informuojama apie statybą leidžiančių dokumentų išdavimą paskelbiant statybą leidžiančio dokumento duomenis statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinėje sistemoje „Infostatyba“. Taip visuomenei sudarytos sąlygos stebėti statybos procesą ir įsitraukti į sprendimų priėmimą ginant savo teisę gyventi tinkamoje sveikatai ir gerovei aplinkoje. Be to, tai svarbus lūžio taškas panaudojant viešumą statybų pažeidimų prevencijai.

Atlikti ir kiti **visuomenei ir statybų sektoriui aktualūs statybos techninio reglamentavimo pakeitimai, didinantys statybų procesų viešumą**: gerokai papildytas visuomenei svarbių statinių sąrašas, suteikta daugiau galimybių visuomenei dalyvauti vertinant statinių projektus, nustatytas įpareigojimas statytojui (užsakovui) tam tikrais atvejais suteikti valstybinės priežiūros institucijai bei statybos užbaigimo komisijai prieigą prie elektroninio statybos darbų žurnalo – tai užtikrins institucijoms efektyvesnę ir skaidresnę statybos procesų priežiūrą, greitą ir patikimą duomenų prieinamumą, prisidės prie statybos sektoriaus pažangos, statybos procesų skaitmeninimo.

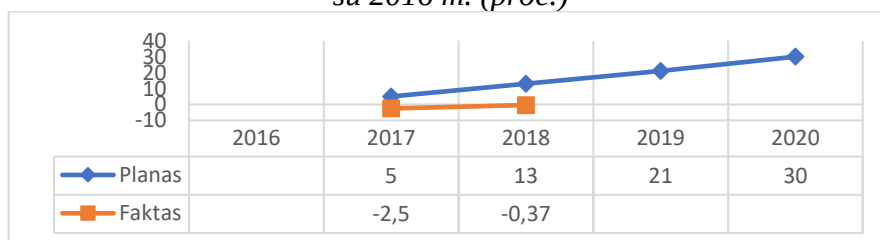
39 pav. Per informacines sistemas nuotoliniu būdu pateiktų prašymų, susijusių su teritorijų planavimu ir statyba, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos

Prie prašymų, susijusių su paslaugomis teritorijų planavimo ir statybos srityse ir pateiktų nuotoliniu būdu, dalies didėjimo prisidėjo 2018 m. vykdytas aktyvus elektroninių paslaugų teritorijų planavimo ir statybos srityse populiarinimas, informacinių sistemų tobulinimas ir plėtra.

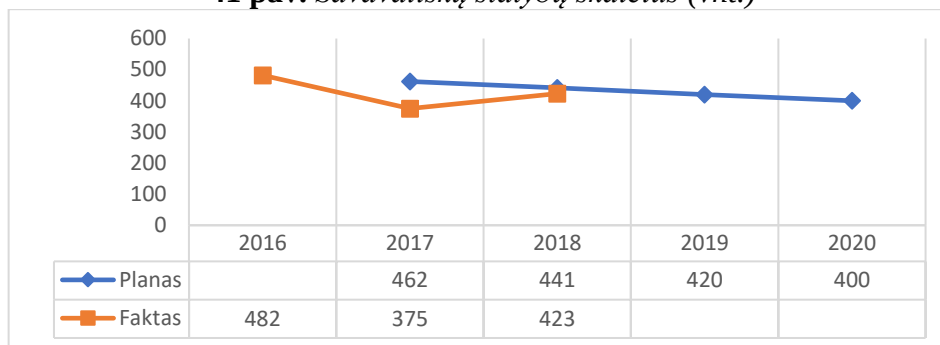
40 pav. Pagrįstų skundų dalis nuo visų skundų, pateiktų statybos ir teritorijų planavimo srityje, palyginti su 2016 m. (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos

Prie pagrįstų skundų statybos ir teritorijų planavimo srityje dalies didėjimo prisidėjo 2018 m. vykdytas aktyvus visuomenės švietimas ir sąmoningumo ugdymas (skatinimas gyventojus įsitraukti į aplinkos formavimo procesus, pranešti apie pastebėtus pažeidimus, korupcijos apraiškas ir kita) – įgyvendinta plati visuomenės informavimo ir švietimo kampanija, kurioje dalyvavo 25 tūkst. gyventojų. Taip pat didelės reikšmės turėjo teritorijų planavimo ir statybos procedūrų atvirumo didinimas, įdiegti modernūs konsultavimo būdai. Planuojama, kad nuo 2019 m. sausio 1 d. pradėjus viešinti statinių projektus informacinėje sistemoje „Infostatyba“ ir įgyvendinus planuojamas konsultavimo ir švietimo priemones, pagrįstų skundų skaičius toliau didės ir pasieks suplanuotą reikšmę.

41 pav. Savavališkų statybų skaičius (vnt.)

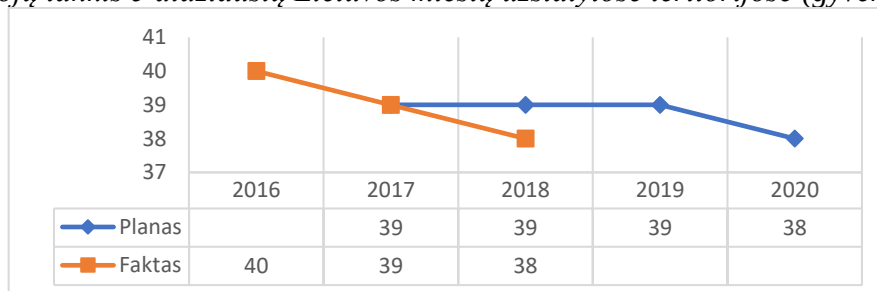

Duomenų šaltinis – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos

Pažymėtina, kad nemaža dalis 2018 m. nustatytų pažeidimų buvo padaryti anksčiau – prieš keletą metų, todėl pažeidimų skaičius *per se*, neįvertinant visų susijusių duomenų, tendencijas atspindi nepakankamai objektyviai.

Prie savavališkų statybų skaičiaus mažėjimo (palyginti su planuotomis reikšmėmis) prisidėjo didelių ir atgrasančių sankcijų už savavališką statybą nustatymas (įsigaliojo nuo 2017 m.), aktyvi prevencinė šviečiamoji ir informavimo veikla apie savavališkos statybos reiškinį, jo sukiamą žalą visuotinai pripažįstamoms vertybėms ir aplinkai, skatinimas pranešti apie pastebėtus pažeidimus.

42 pav. Gyventojų tankis 5 didžiausių Lietuvos miestų užstatytose teritorijose (gyventojų skaičius/ha)

Duomenų šaltiniai: Aplinkos ministerija, Lietuvos statistikos departamentas

2018 m. gyventojų tankio mažėjimą lėmė 2018 m. gyventojų sumažėjimas Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje. Esamas gyventojų tankis didžiųjų miestų užstatytose teritorijose yra vos didesnis už minimalų rekomenduojamą gyventojų tankį didmiestyje (30 gyv./ha), kurio reikia, kad atsipirktų kuriama techninė ir socialinė infrastruktūra. Šio tankio mažėjimas didina miestų infrastruktūros eksploatavimo kaštus. Rekomenduojamas maksimalus gyventojų tankis didmiesčiuose siekia 150 gyv./ha, viešasis transportas tampa nuostolingas esant mažiau nei 90 gyv./ha.

Siekiant gerinti situaciją, parengti pasiūlymai dėl Lietuvos urbanistinio vystymo politikos (Urbanistinės chartijos), kuriais remiantis bus nustatyti miestų vystymosi principai. Tikimasi, kad šie principai leis veikti taip, kad gyventojų tankis miestų užstatytose teritorijose nemažėtų (rizika gali kilti dėl stiprių išorinių

veiksnių, t. y. tarptautinės migracijos), o ilgainiui – didėtų. Prie situacijos gerinimo prisidės ir rengiamas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas.

Siekama, kad naujasis **Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas**, galiosiantis nuo 2021 metų, taptų įrankiu, kuris užtikrins šalies visų strategijų erdvinį integralumą, padės kokybiškai suderinti įvairią šalyje vykdomą veiklą – verslo, žemės ūkio, turizmo, rekreacijos, aplinkos ir kultūros paveldo apsaugos, infrastruktūros.

Siekiant užtikrinti aiškų, vientisą ir nuoseklų žemės naudojimo sąlygų teisinį reguliavimą, 2018 m. parengtas ir Seimui pateiktas **Įstatymo dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų** projektas. Įstatyme nurodytų teritorijų nustatymo ir specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo teisinio reguliavimo aiškumas, nuoseklumas ir apibrėžtumas sudarys palankesnes sąlygas ilgalaikiai ir darniai ūkio plėtrai, skatins naujų investicijų pritraukimą.

2 PRIORITETAS. Švietimo, kultūros ir mokslo paslaugų kokybės bei efektyvumo didinimas

2.1 kryptis. Darnios ir kūrybingos asmenybės ugdymas kultūros, meno ir švietimo priemonėmis, kuriant darnią pilietinę visuomenę ir veiksmingą darbo rinką

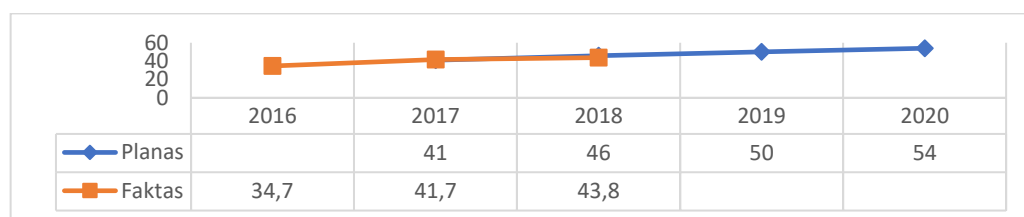
Mokinių pasiekimų gerinimas

Mokinių pasiekimų kaitą atskleidžia nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai (tirti 4, 6 ir 8 klasių mokinių matematikos, skaitymo ir rašymo ir 8 klasės mokinių gamtos ir socialinių mokslų mokymosi pasiekimai). Jie rodo pažangą: nuo 2016 iki 2018 m. visose vertintose klasėse ir srityse padaugėjo mokinių, pasiekusių aukštesnį pasiekimų lygį. Taip pat visose klasėse ir srityse, išskyrus rašymą 8 kl., padaugėjo ir ne žemesnį kaip pagrindinį pasiekimų lygį pasiekusių mokinių. Gerinti žemų pasiekimų mokinių mokymosi rezultatus padeda įvairių ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo(si) tobulinimas, kokybiško švietimo prieinamumo ir nedidelėse kaimo vietovėse gyvenantiems mokiniams didinimas, pertvarkant mokyklų tinklą ir užtikrinant pavėžėjimą į mokyklas, kita 2018 m. vykdyta veikla ugdymo kokybei gerinti.

Pirmą kartą visiems gimnazistams buvo pasiūlyta atlikti brandos darbą. Visos dienos mokyklos padidino taip ugdomų mokinių skaičių, labiau padedama vaikams papildomai mokytis, gerinamas vaikų ir paauglių užimtumas, sudaromos palankesnės sąlygos dirbti tėvams – visa tai padeda gerinti švietimo prieinamumą, kokybę ir atitiktį darbo rinkai.

2018 m. parengtas ir visuomenei svarstyti pateiktas Bendrųjų programų atnaujinimo gairių projektas, taip pat parengtos rekomendacijos dėl mokymosi pagalbos teikimo žemų pasiekimų mokiniams. Į Lietuvą grįžtančių vaikų adaptacijai palengvinti parengtas elektroninis leidinys „Pirmieji žingsniai mokykloje“, Lietuvių namai rengia praktinių pavyzdžių, kaip teikti efektyvią mokymosi pagalbą, aprašymus, parengtas mokymosi šaltinių sąvadas, kuriame daug dėmesio skiriama lietuvių kalbos žinioms gilinti. Pastebėtina, kad kai kurių priemonių poveikis nėra greitai pastebimas ir jis priklausys nuo naujovių diegimo į kasdienį ugdymo procesą veiksmingumo.

43 pav. Aukštesniu pasiekimų lygiu išlaikytų valstybinių brandos egzaminų dalis nuo tų metų abiturientų ne eksternų skaičiaus (proc.)

Duomenų šaltinis – Nacionalinis egzaminų centras

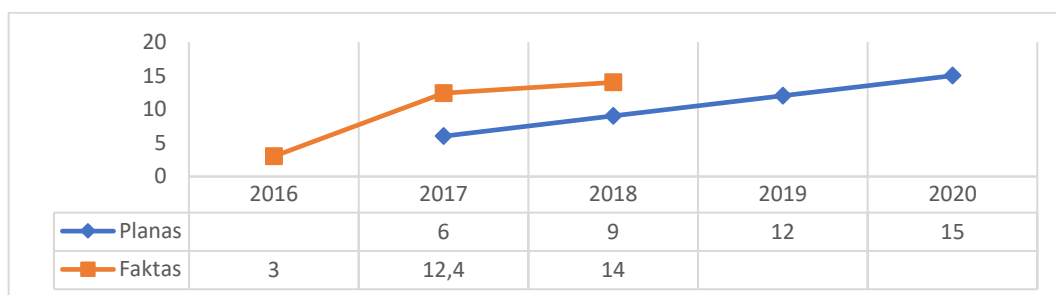
Valstybinių brandos egzaminų rezultatai rodo gerėjančius abiturientų pasiekimus. Be pateikto rodiklio, pažangą atskleidžia ir kiti duomenys: iš visų laikytų valstybinių brandos egzaminų 2018 m. aukštesniu pasiekimų lygiu išlaikyta 16,8 proc. egzaminų (2016 m. – 13,7 proc.). Vykdomos bendrojo ugdymo kokybės gerinimo priemonės, įskaitant ir mokinių pasiekimų vertinimo sistemos tobulinimą, turėtų padėti ir toliau gerinti abiturientų mokymosi rezultatus.

Pavyzdžiui, įgyvendinant švietimo reformos projektus, 2018 m. parengtas kaupiamojo vertinimo sampratos projektas. Pirmą kartą vykdytas mokykliniam brandos egzaminui prilyginamas brandos darbas, kaip galimybė ugdyti(s), patikrinti ir įvertinti mokinio dalykines ir bendrąsias kompetencijas. Parengtos metodinės priemonės individualiai mokinio pažangai, bendrosioms kompetencijoms vertinti.

Profesinio mokymo plėtra

Pameistrystės forma vykdomų mokymo programų dalis 2017 m. labai padidėjo (nuo 3 iki 12,4 proc.). 2018 m. ši dalis ir toliau sėkmingai augo iki 14 proc.

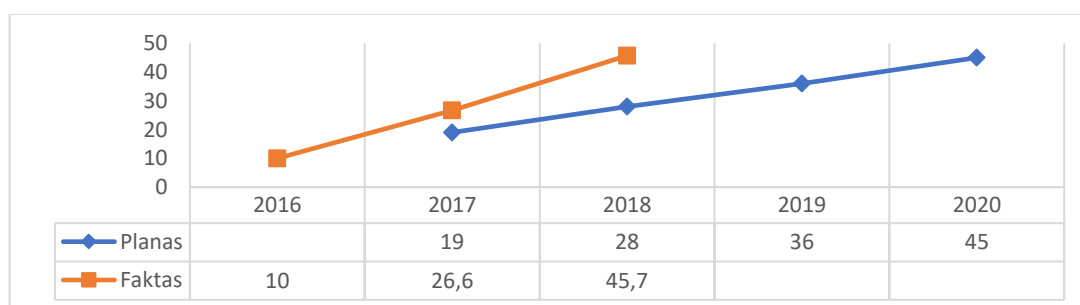
44 pav. Profesinėse mokyklose pameistrystės forma vykdomų mokymo programų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Taip pat gerokai padaugėjo mokinių, besimokančių pagal parengtas arba atnaujintas modulinės profesinio mokymo programas. Rezultatas (45,7 proc.) jau viršijo 2020 m. siekį (45 proc.). Besimokančiųjų pagal modulinės programas dalis padidėjo dėl moduliinių profesinio mokymo programų gausėjimo (2018 m. – 260 vnt.), kurį lėmė Profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatyme numatytas siekis pereiti prie modulinio mokymo tvarkos. 2018 m. modulinėse profesinio mokymo programose mokėsi 45,7 proc. mokinių (2017 m. pradžioje – 26,6 proc. mokinių).

45 pav. Mokinių, kurie mokėsi pagal parengtas arba atnaujintas modulinės profesinio mokymo programas, dalis (proc.)

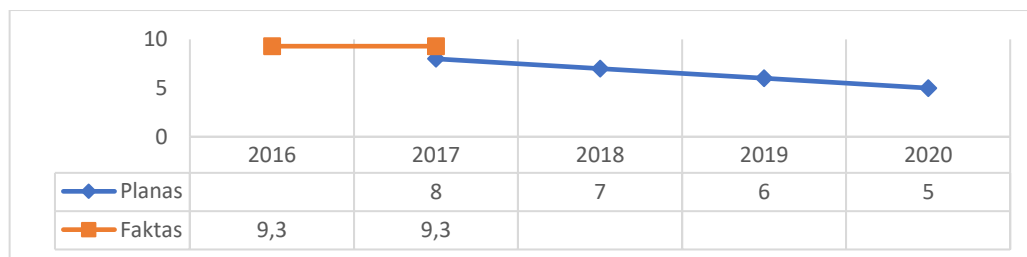

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

2018 m. atlikti darbai (profesinių standartų, profesinio mokymo programų ir personalo kvalifikacijos tobulinimas ir kita) padės gerinti profesinio mokymo kokybę ir rezultatų atitikti darbo rinkos poreikiams ir didinti profesinio mokymo absolventų įsidarbinimo galimybes.

- Atlikta įvairių institucijų teikiamų paslaugų ir įgyvendinamų priemonių inventorizacija, parengta pirminė profesinio orientavimo modelio schema.
- Peržiūrėta ir su suinteresuotomis šalimis suderinta 14 profesinių standartų projektų
- Parengtos, atnaujintos ir Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre užregistruotos 95 modulinės profesinio mokymo programos.
- Pradėtas 2 m. trukmės projektas, kurio metu bus parengti 22 nauji ir peržiūrėti 37 esami studijų kryptų aprašai.
- Investuota į sektoriaus praktinio mokymo centrų (SPMC) personalo kvalifikaciją, SPMC įsteigti kompetencijų vertinimo centrai.

46 pav. *Profesinio mokymo įstaigų absolventų, registruotų teritorinėse darbo biržose po metų nuo baigimo, dalis (proc.)*

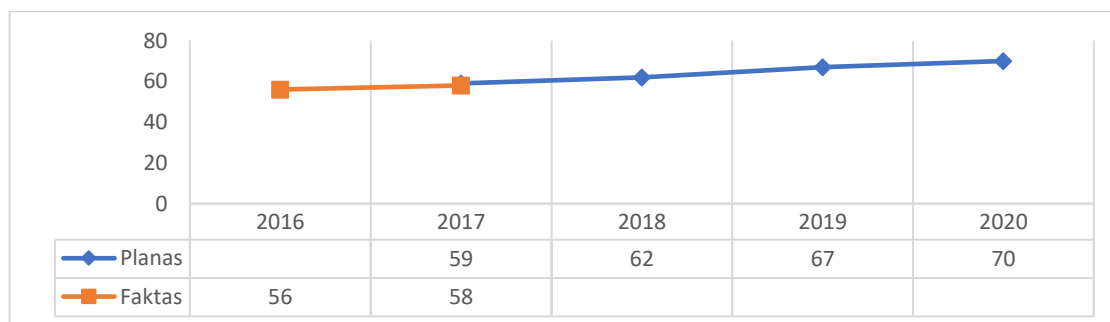
Duomenų šaltinis – Lietuvos darbo birža

Universitetų tinklo pertvarka

2018 m. taip pat buvo vykdoma universitetų tinklo pertvarka: priimti sprendimai (būtinai teisės aktai), kuriais nuo 2019 m. reorganizuoti Lietuvos edukologijos universitetas ir Aleksandro Stulginskio universitetas prijungimo prie Vytauto Didžiojo universiteto būdu. Priimti tarpiniai sprendimai (būtinai teisės aktai) dėl Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu, Mykolo Romerio universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus Gedimino technikos universiteto būdu, Lietuvos sporto universiteto reorganizavimo prijungimo prie Lietuvos sveikatos mokslų universiteto būdu.

Universitetų tinklo pertvarkymas siekiant aukštesnės studijų kokybės ir aukštojo mokslo studijų turinio tobulinimas taip pat turėtų padėti studentams įgyti kompetencijų, užtikrinančių geresnes įsidarbinimo galimybes. 2018 m. taip pat įteisintos trumposios studijos – aukštojo mokslo studijų pakopa profesinei kvalifikacijai pagal Lietuvos kvalifikacijų sandaros penktąjį lygį įgyti.

47 pav. *Aukštųjų mokyklų pirmos pakopos absolventų, dirbančių 1–3 Lietuvos profesijų klasifikatoriaus pagrindinėse grupėse kitų metų po studijų baigimo sausio 1 d., dalis nuo visų dirbančių ir netęsiančių mokslų pirmos pakopos absolventų (proc.)*

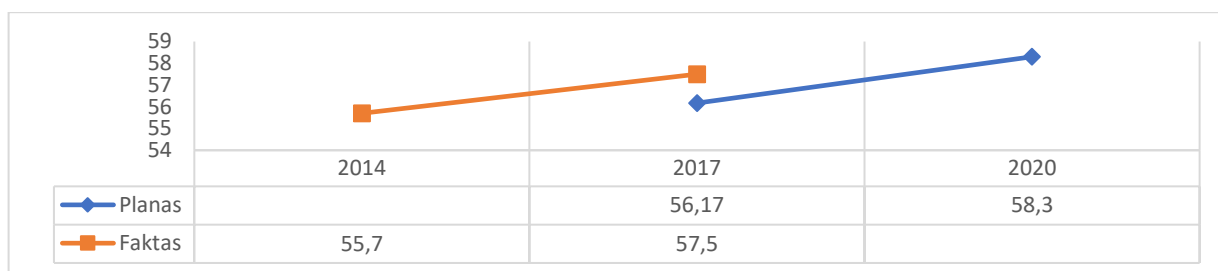
Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Visuomenės dalyvavimas kultūros ir meno veikloje

Skatinant aktyvų visuomenės dalyvavimą kultūros ir meno veikloje, ypatingas dėmesys skiriamas kūrybingai asmenybei ugdyti kultūros ir meno priemonėmis: nuolat gerinamos kultūros ir meno paslaugų įvairovei būtinos sąlygos, diegiamos sociokultūrinės naujovės, aktyvinamas sektorių bendradarbiavimas. Ypač svarbus kultūros paklausos ugdymas, visų pirma, tarp vaikų ir jaunimo, siekiant dalyvavimą kultūroje paversti sąmoningu pasirinkimu.

2017 m. atlikto tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“⁹ rezultatai atskleidė, kad visuomenės narių, kurie linkę dalyvauti kultūrinėje meninėje veikloje, dalis padidėjo, palyginti su 2014 m. (55,7 proc.) ir 2017 m. (57,5 proc.). Aktyviausiai gyventojai dalyvauja socialiniuose tinkluose (55 proc.) ir su vaizduojamaisiais menais ir amatais susijusiose veiklose (25 proc.). Jeigu dabartinės tendencijos išliks, 2020 m. numatytas tikslas (58,3 proc.) turėtų būti pasiektas. Taip pat tyrėjai atkreipia dėmesį, kad egzistuoja ryšys tarp dalyvavimo kultūroje ir patriotiškumo, politinio aktyvumo, pasitikėjimo aplinka, laimės jausmo, dvasinės sveikatos ir kūrybiškumo vertinimo, tačiau pabrėžiama, kad dalyvavimas kultūroje – šių veiksmų pasekmė, o ne priežastis.

48 pav. Visuomenės narių, kurie linkę¹⁰ dalyvauti kultūrinėje meninėje veikloje, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – 2017 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Numatoma, kad tokios iniciatyvos kaip kultūros pasas, nemokamas muziejų lankymas, kurios pilna apimtimi pradedamos įgyvendinti nuo 2019 m., reikšmingai prisidės prie aktyvesnio visuomenės dalyvavimo kultūrinėje meninėje veikloje. To ypač tikimasi tolesnėje perspektyvoje kultūra ir menu ugdamą jaunąją kartą.

Mokinio kultūros pasas

Įgyvendinant Vyriausybės strateginį projektą, „Lietuvos kultūros vaidmens valstybės politikoje įtvirtinimas ir tvaraus finansinio modelio įgyvendinimo sąlygų užtikrinimas“, 2018 m. buvo patvirtinta kultūros paso koncepcija. Kultūros pasas – tai priemonė, skirta mokinių savarankiško kultūros pažinimo įpročiams ugdyti ir jų kultūrinei patirčiai plėtoti, užtikrinant kokybiškų kultūros ir meno paslaugų prieinamumą Lietuvos mokiniams, besimokantiems pagal bendrojo ugdymo (išskyrus suaugusiųjų bendrojo ugdymo) programas. Kultūros paso koncepcijai įgyvendinti kiekvienais kalendoriniais metais vienam mokiniui skiriama 15 eurų, kurie panaudojami kultūros paso paslaugoms finansuoti.

Nuo 2018 m. spalio kultūros pasu pasinaudojo 82 proc. pradinukų. Prie kultūros paso iniciatyvos buvo pakviestos prisijungti 904 mokyklos (117 730 pradinukų), iš jų prisijungė 853. Iš viso per 2018 m. tris mėnesius suteikta 3 710 kultūros paso paslaugų, kuriomis pasinaudojo 97 000 unikalių dalyvių. Nuo 2019 m. kultūros pasu galės naudotis visi 1–12 klasių mokiniai.

Nemokamas muziejų lankymas

2018 m. patvirtintas Nemokamo muziejų lankymo modelis ir jo įgyvendinimo koncepcija, kurioje numatyta, kad nuo 2019 m. sausio 1 d. nuolatinės nacionalinių ir respublikinių muziejų, kurių savininko teisės ir pareigos įgyvendina Kultūros ministerija, ekspozicijas visi lankytojai galės nemokamai lankyti kiekvieno mėnesio paskutinį sekmadienį. Kitiems muziejams taip pat rekomenduojama taikyti patvirtintą nemokamo muziejų lankymo modelį.

⁹ Tyrimas atliekamas kas trejus metus, pirmą kartą atliktas 2014 m.

¹⁰ „Linkę“ – jau dalyvauja arba linkę dalyvauti.

Modeliu siekiama suteikti galimybę visiems visuomenės nariams, neatsižvelgiant į jų socialinę ar finansinę padėtį, pažinti krašto istoriją ir šalies kultūrinį bei gamtos paveldą, ugdyti visų šeimos narių kultūrinės kompetencijas, formuoti kultūrinę tapatybę ir stiprinti bendruomeniškumą. Tikimasi, kad tai sukurs paskatas formuoti šeimų nuolatinio lankymosi muziejuose, kaip turiningo laisvalaikio praleidimo vietose, įpročius. 2018 m. vykdant bandomąjį nemokamo muziejų lankymo Kultūros ministerijos pavaldumo muziejuose projektą, šiuose muziejuose **nemokamai apsilankė daugiau kaip 227 tūkst. mokinių.**

Ugdymas kultūra ir menu

Kultūrinis ir meninis ugdymas yra svarbi visavertės asmenybės ugdymo dalis. Siekiant stiprinti ir plėsti kultūrinę edukaciją Lietuvoje, kartu su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija užsibrėžta sudaryti Kultūrinės edukacijos tarybą. 2019 m. pradžioje patvirtinti Kultūrinės edukacijos tarybos nuostatai, šiuo metu sudaroma Taryba. Kultūrinės edukacijos taryba prisidės prie nuoseklios ir sistemingos kultūrinės edukacijos politikos formavimo ir įgyvendinimo užtikrinimo, svarstys bei teiks siūlymus dėl ugdymo kultūra ir menu priemonių įgyvendinimo, sieks formuoti asmens vertybines nuostatas, platesnį kultūrinį akiratį, užtikrinti komunikacinių, meninių gebėjimų, kūrybinės saviraiškos, asmens kultūrinės raiškos ir įvairių meninių gebėjimų, prigimtinių talentų ir gabumų, kūrybinių įgūdžių ugdymą, prigimtine vaiko kultūros plėtrą ir kultūrinį ir estetinį lavinimą.

Jaunųjų menininkų rezidencijos

2017 m. patvirtinta Profesionaliojo scenos meno veiklos nacionalinė programa, kuria skatinama kurti aukštos meninės vertės profesionaliojo scenos meno kūrinius. Vienas iš šios programos uždavinių – sudaryti sąlygas jauniems talentingiems menininkams ar jų kolektyvams reziduoti profesionaliojo scenos meno įstaigose – siekiama, kad į įstaigų kūrybinę veiklą būtų įtraukti jauni menininkai, taip skatinant scenos meno kūrinių įvairovę ir scenos meno kūrinių bendrą gamybą.

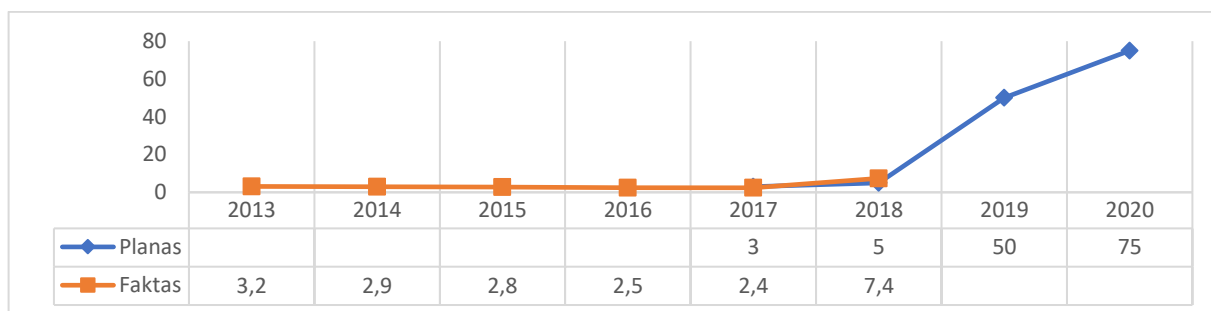
2018 m. buvo finansuotas ir Lietuvos nacionalinio dramos teatro įgyvendintas Jaunųjų menininkų rezidencijų programos bandomasis projektas. Projektas suteikė galimybę trims jauniems menininkams žengti pirmuosius žingsnius profesionalioje teatro scenoje: eksperimentuoti, įgyvendinti kūrybines idėjas, ieškoti savitos sceninės kalbos ir dialogo su žiūrovu, dirbti ir konsultuotis su patyrusių teatro profesionalų komanda. Bandomasis projektas pasiteisino – sulaukė žiūrovų įvertinimo (naujus kūrinius pamatė 2 320 žiūrovų) ir kritikų dėmesio. Jaunųjų menininkų rezidencijose iš viso dalyvavo 26 jaunieji menininkai. Lietuvos nacionalinis dramos teatras nusprendė šį bei kitą kūrybinės veiklos sezoną tęsti projektą, jį išplėsti, taip siekdamas sudaryti sąlygas kurti jaunosios kartos įvairių meninių disciplinų atstovams ir įtraukti daugiau užsienio kūrėjų.

2.2 kryptis. Švietimo prieinamumo ir tarptautinio konkurencingumo didinimas

Mokymosi ankstinimas

Siekiant užtikrinti, kad visiems asmenims būtų prieinamos kokybiškos švietimo paslaugos, daug dėmesio skirta mokymosi ankstinimui – tai taip pat labai svarbu norint pagerinti mokymosi pasiekimus. 2018 m. įsigaliojus Švietimo įstatymo pakeitimams, įteisinantiems mokymosi ankstinimą, tėvai buvo skatinami savanoriškai anksčiau pradėti institucinį priešmokyklinį vaikų ugdymą ir atitinkamai pradinį ugdymą. Šios pastangos buvo sėkmingos – 2018 m. labai **pagerėjo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumas**.

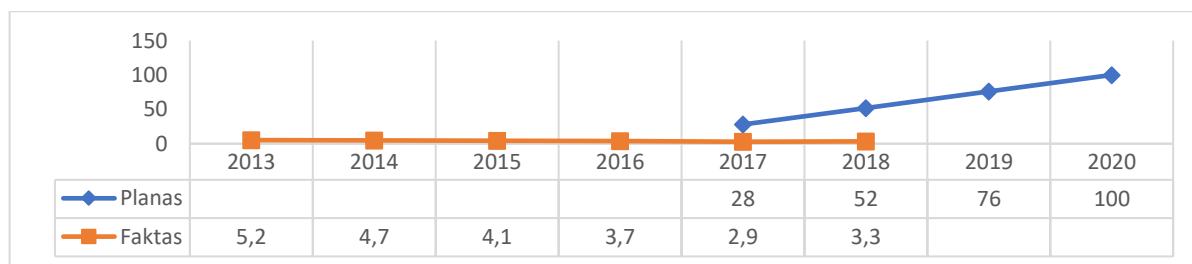
49 pav. 5 metų vaikų, ugdomų pagal priešmokyklinio ugdymo programą, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – ŠVIS

5 metų vaikų, ugdomų pagal priešmokyklinio ugdymo programą, dalis, mažėjusi iki 2017 m., 2018 m. padidėjo ir pasiekė 7,4 proc. 2018 m. priešmokyklinio ugdymo grupes lankė daugiau kaip 2 tūkst. penkiamečių, t. y. triskart daugiau nei 2017 m. (716 vaikų). Tai rodo, kad priešmokyklinio ugdymo ankstinimo priemonės (galimybės anksčiau pradėti priešmokyklinį vaikų ugdymą įteisinimas ir tėvų informavimas apie tai) buvo veiksmingos.

50 pav. 6 metų vaikų, ugdomų pagal pradinio ugdymo programą, dalis (proc.)

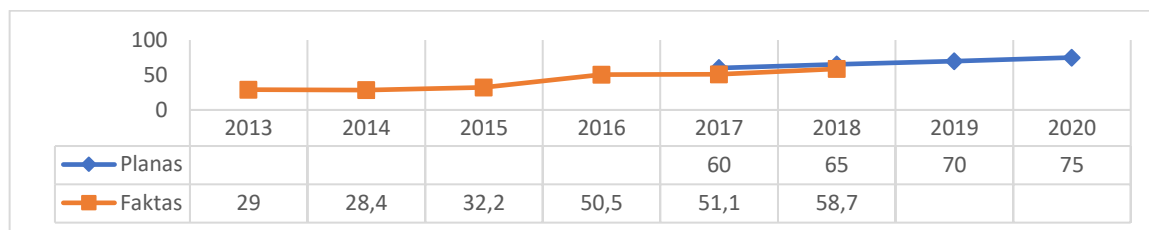
Duomenų šaltinis – ŠVIS

Iki 2017 m. 6 metų vaikų, ugdomų pagal pradinio ugdymo programą, mažėjo. Tačiau 2018 m. šešiamečių pradinio klasių mokinių skaičius padidėjo nuo 858 iki 956 vaikų, o aptariamo rodiklio reikšmė išaugo nuo 2,9 iki 3,3 proc. Taip pat svarbu pastebėti, kad ši pažanga neatitinka planuotosios, nes, nepaisant įteisintų galimybių ankstinti pradinį ugdymą, iki 2018 m. nepadaugėjo šešiamečių, galinčių pradėti lankyti 1 klasę, t. y. jau baigusią metų trukmės priešmokyklinio ugdymo programą. Tačiau tikimasi, kad pastebima pažanga ankstinant priešmokyklinį ugdymą ateityje lems ir didėjančią šešiamečių, ugdomų pagal pradinio ugdymo programą, dalį.

Neformaliojo švietimo plėtra

Skatinant neformaliojo švietimo plėtrą, 2018 m. pavirtinta Neformaliojo vaikų švietimo ir jo teikėjų veiklos kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika. Ši metodika buvo išbandyta 6 savivaldybėse, 24 neformaliojo vaikų švietimo įstaigose. Pagal programą neformaliojo vaikų švietimo mokytojų STEAM krypties kompetencijoms ugdyti apmokyta 200 mokytojų.

51 pav. *Neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis (proc.)¹¹*

Duomenų šaltinis – ŠVIS

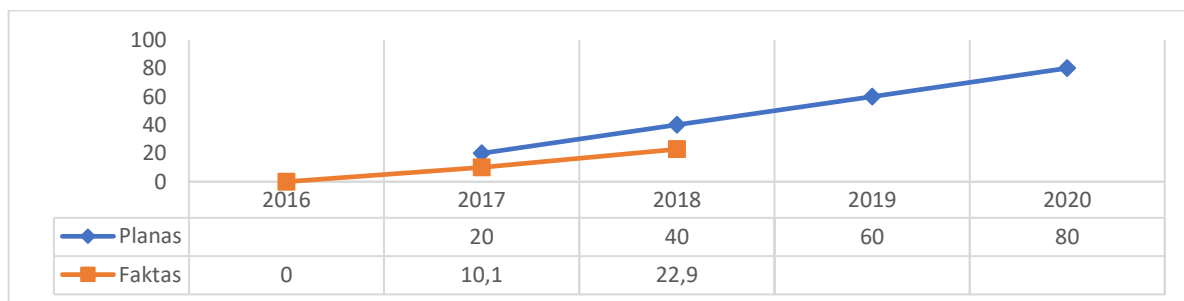
2018 m. labai pagerėjo neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ar kitur pasinaudojančių vaikų dalis: per metus – beveik 8 proc. punkto (nuo 50,5 iki 58,7 proc.). Nors planuota rodiklio reikšmė nepasiekta, tačiau, jei pažangos tempas bus panašus ir ateinančiais metais, 2020 m. numatytas rezultatas bus pasiektas. Iki 2020 m. planuojama modernizuoti daugiau kaip 50 neformaliojo vaikų švietimo erdvių, o tai turėtų reikšmingai pagerinti neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą.

Taip pat paminėtina, kad 2018 m. buvo parengtos Rekomendacijos dėl visos dienos mokyklos kūrimo ir veiklos organizavimo. Į rekomendacijas įtraukti ir galimi visos dienos mokyklos modeliai. Atrinktos 38 priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programos vykdančios mokyklos, kurios 2018–2019 m. m. įgyvendina rekomendacijas ir jose siūlomus visos dienos mokyklos modelius. Šioms mokykloms 2018 m. vykdyti įvadiniai seminarai, skirti visos dienos mokyklos veiklų planavimui, teiktos metodinės konsultacijos, jose įsteigti 34 mokytojo padėjėjo etatai. Šia veikla siekiama kompensuoti nepalankų socialinį kontekstą, kuris yra nepalankus mokinių pasiekimų gerinimui.

Mokyklų tinklo pertvarka ir jungtinių mokyklų tinklo plėtra

Nuo 2017 iki 2018 m. mokyklų, kuriose mokosi iki 120 mokinių, sumažėjo 63 arba beveik ketvirtadaliu, neskaičiuojant specialiųjų, sanatorinių, jaunimo, suaugusiųjų mokyklų ir mokyklų-daugiafunkčių centrų. 2018 m. mažiau nei 120 mokinių mokėsi 212 mokyklų: 38 pradinėse (dažniausiai mokyklose-darželiuose), 161 pagrindinėje, 4 progimnazijose ir 9 gimnazijose.

53 pav. *Bendrojo ugdymo mokyklų, turinčių mažiau kaip 120 mokinių, sumažėjimas (proc.)*

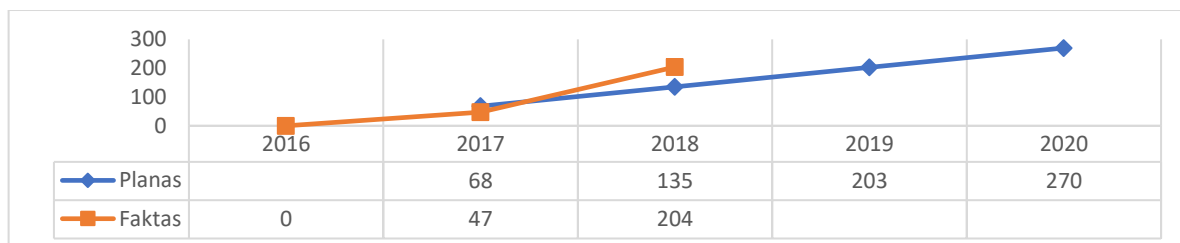

Duomenų šaltinis – ŠVIS

¹¹ Be būrelių bendrojo ugdymo mokyklose.

Kuriant jungtinių mokyklų tinklą, 2018 m. pakeistos Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės – įteisintos jungtinės mokyklos ir nustatyta, kokios mokyklos laikomos jungtinėmis. 2018 m. jungtinėms mokykloms nupirkti 157 mokykliniai geltonieji autobusai (daugiau nei bet kuriais ankstesniais metais), iš jų 22 skirti ir didelių bei labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams vežti. Nejungtinėms mokykloms nupirkti dar 6 mokykliniai geltonieji autobusai.

52 pav. Jungtinėms mokykloms nupirktų mokyklinių autobusų skaičius (vnt.)

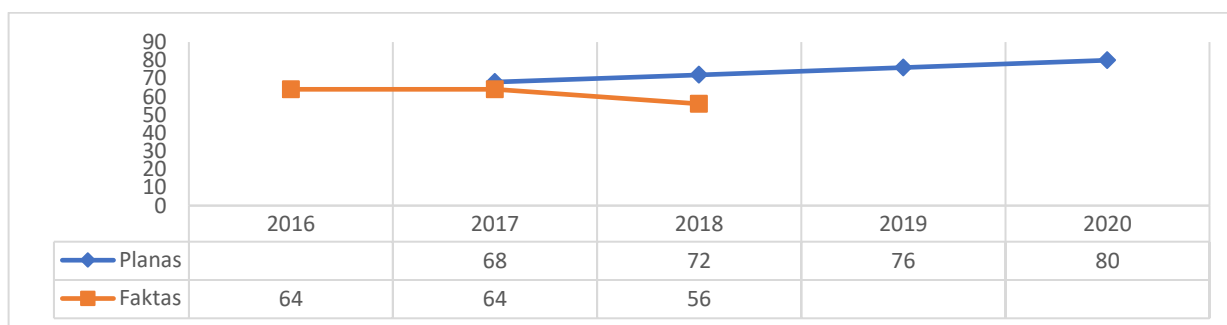

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Profesinio mokymo įstaigų tinklo pertvarka

Įgyvendinant profesinio mokymo įstaigų tinklo pertvarką, net 42 profesinio mokymo įstaigos pertvarkytos į viešąsias, verslo įmonių atstovus kviečiant dalyvauti tiek profesinių mokyklų valdymo, tiek profesinio mokymo turinio formavimo ir paslaugų teikimo organizavimo procese. Profesinio mokymo įstaigų tinklo pertvarka, profesinio mokymo turinio ir proceso tobulinimas padės profesinio mokymo įstaigų mokiniams geriau pasirengti įsiliėti į darbo rinką. Nors pagal preliminarinius duomenis pažangos gerinant profesinio mokymo įstaigų abiturientų įsidarbinamumą dar nėra, tikėtina, kad galutiniai duomenys parodys geresnį rezultatą.

54 pav. Pagal specialybę dirbančių profesinio mokymo abiturientų dalis (proc.)¹²

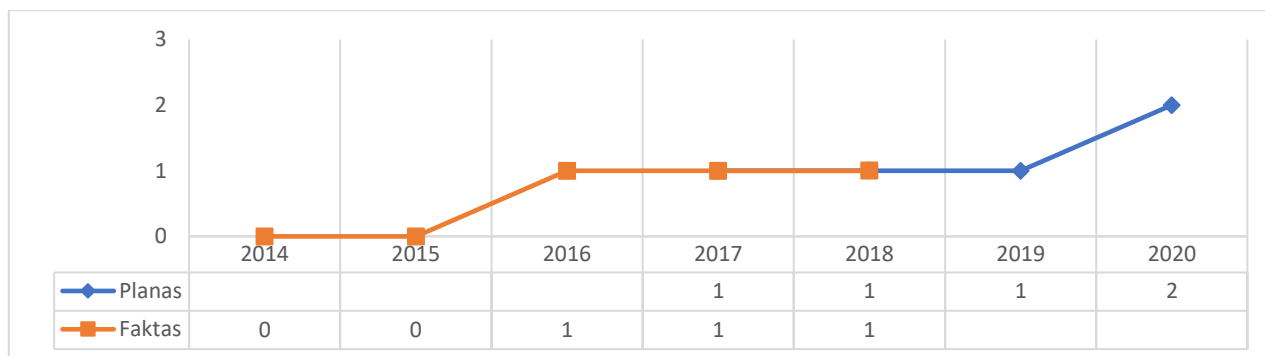

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Mokslo ir studijų institucijų tinklo plėtra

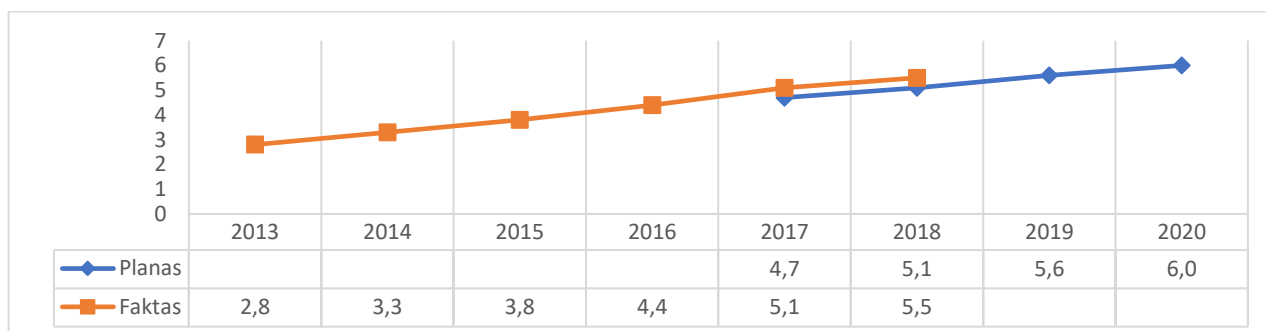
Kuriant darnų mokslo ir studijų institucijų tinklą, kuris sudarytų prielaidas labai gerai mokslo ir studijų kokybei ir tarptautiniam konkurencingumui, pertvarkomas universitetų tinklas. Įgyvendinant Valstybinių universitetų tinklo optimizavimo planą ir Valstybinių universitetų tinklo optimizavimo plano įgyvendinimo priemones, 2018 m. priimti sprendimai (būtinai teisės aktai) dėl konkrečių universitetų reorganizavimo ir rasti finansavimo sprendimai dėl būtinos paramos (60 mln. eurų) paskirstymo tinklo pertvarkoje dalyvaujančių universitetų jungimui ir vidiniam optimizavimui, valstybės biudžeto lėšų (16,9 mln. eurų) paskirstymo dėstytojų ir tyrėjų atlyginimams didinti (jie vidutiniškai padidėjo 20 proc.).

¹² Be darbo vietas susikūrusių abiturientų. 2018 m. faktinė reikšmė preliminarinė, naudoti pirmojo pusmečio duomenys.

55 pav. Lietuvos universitetų, patenkančių į QS reitingo 500-uką, skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – QS World University Rankings

2018 m. (2018–2019 mokslo metai) QS pasaulio universitetų reitingo 500-uke, kaip ir ankstesniais metais, yra vienas Lietuvos universitetas – Vilniaus universitetas. Tačiau jis užėmė žemesnę (488) vietą nei 2017 m. (401–410). Kaip ir prieš metus, į reitingą pateko (bet į aukštesnes pozicijas nepakilo) dar trys Lietuvos universitetai: Vilniaus Gedimino technikos universitetas (581–590 vieta), Kauno technologijos universitetas (751–800) ir Vytauto Didžiojo universitetas (801–1000). Tokia padėtis atitinka planuotą rodiklio reikšmę 2018 m., tačiau 2020 m. tikslui pasiekti reikia tolesnės pažangos. Universitetų tinklo optimizavimas turėtų padėti šalies universitetams sustiprėti, pagerinti mokslo ir studijų kokybę ir pakilti tarptautiniuose reitinguose.

56 pav. Kolegijose ir universitetuose visą studijų programą studijuojančių užsienio piliečių dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – ŠVIS

Duomenys rodo, kad Lietuvos aukštosiose mokyklose daugėja studentų užsieniečių. 2018 m. jose studijavo 5,5 proc. užsienio studentų – šiek tiek daugiau, nei planuota. Tikimasi, kad aukštojo mokslo studijų kokybei gerinti skirti darbai prisidės ir prie dar spartesnės pažangos didinant tarptautinį studijų konkurencingumą.

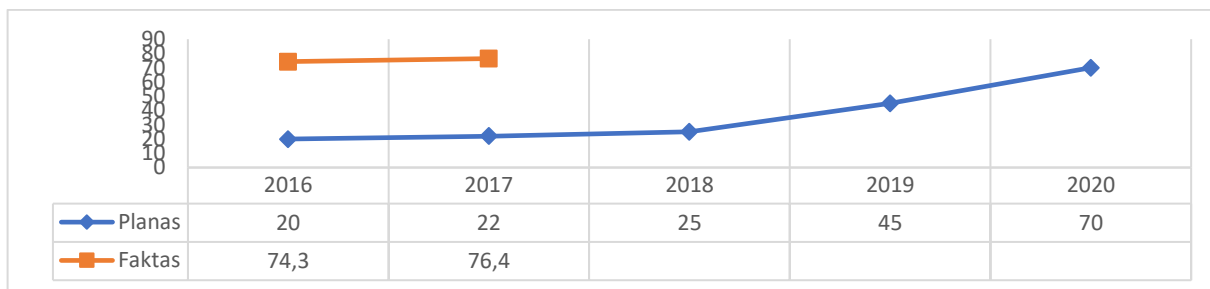
Užsienio lietuvių ir užsieniečių integracija į Lietuvos švietimo sistemą

Siekiant integruoti užsienio lietuvius ir užsieniečius į Lietuvos švietimo sistemą, 2018 m. atliktas švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas¹³. Tyrimo metu įvertintos šalies švietimo įstaigose jau teikiamos paslaugos ir pateiktos rekomendacijos, kuriomis remiantis šios paslaugos bus tobulinamos.

¹³ Tyrimo ataskaita pateikiama:

https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/%C5%A0vietimo%20paslaugos%20sugr%C4%AF%C5%BEusiems_galutin%C4%97%20ataskaita_20181120.pdf

57 pav. Sugrįžusių asmenų, gavusių pagalbą integravimuisi į švietimo sistemą, dalis nuo besikreipiančiųjų (proc.)

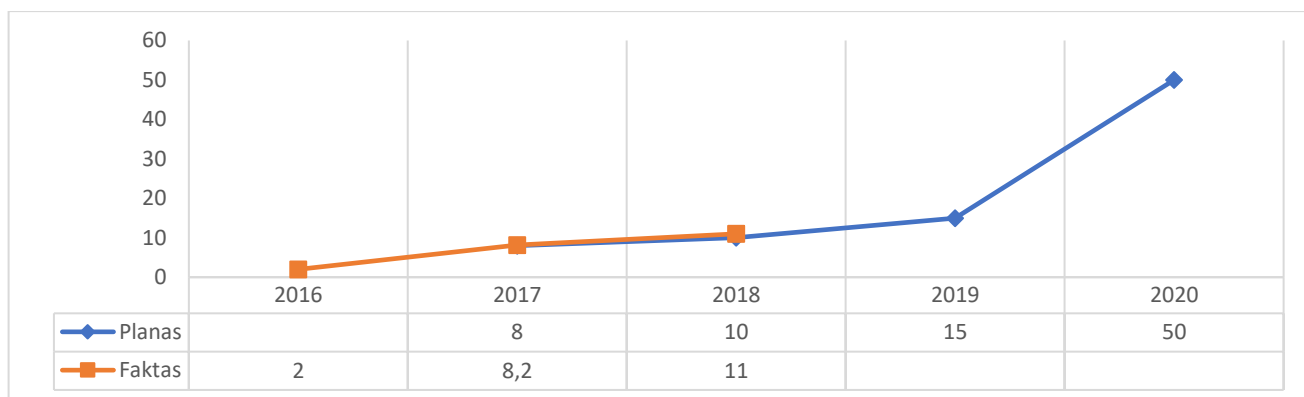

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

2017 m. pagalbą integravimuisi į švietimo sistemą gavo 76,4 proc. besikreipusių į Lietuvą sugrįžusių asmenų. Rodiklio reikšmė smarkiai viršijo numatytą siekį, nes 2018 m., atlikus tyrimą, parengta nauja rodiklio skaičiavimo metodika. Nuo 2016 iki 2017 m. pagalbos sugrįžusiems asmenims prieinamumo rodiklis pagerėjo 2 procentiniais punktais, o 2018 m. rodiklio reikšmė dar neapskaičiuota. Siekiant tolesnės pažangos, numatyta tobulinti švietimo paslaugas sugrįžusiems asmenims. Tai pagrįsta 2018 m. atlikto tyrimo rezultatais. Paminėtina, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos interneto svetainės pagrindiniame lange veikia nuoroda <Grįžtantiems į Lietuvą>. Čia vieno langelio principu galima sužinoti dalyvavimo švietime (nuo ikimokyklinio ugdymo iki aukštojo mokslo studijų) ar mokslinės veiklos tęsimą galimybes ir užduoti rūpimus klausimus.

Sukurti **lietuvių kalbos testavimo aprašai**, kuriais naudojasi lituanistinės mokyklos¹⁴, parengti lietuvių kalbos mokėjimo lygio (A1–B1) testai – jie organizuoti JAV ir Europos lituanistinėse mokyklose (19 lituanistinių mokyklų 7 šalyse), taip pat organizuotas seminaras testuotojams, kuriame dalyvavo 19 mokytojų, vykdančių testavimą Europos ir JAV lituanistinėse mokyklose.

58 pav. Lituanistinių mokyklų, naudojančių lietuvių kalbos testavimo sistemą, dalis (proc.)

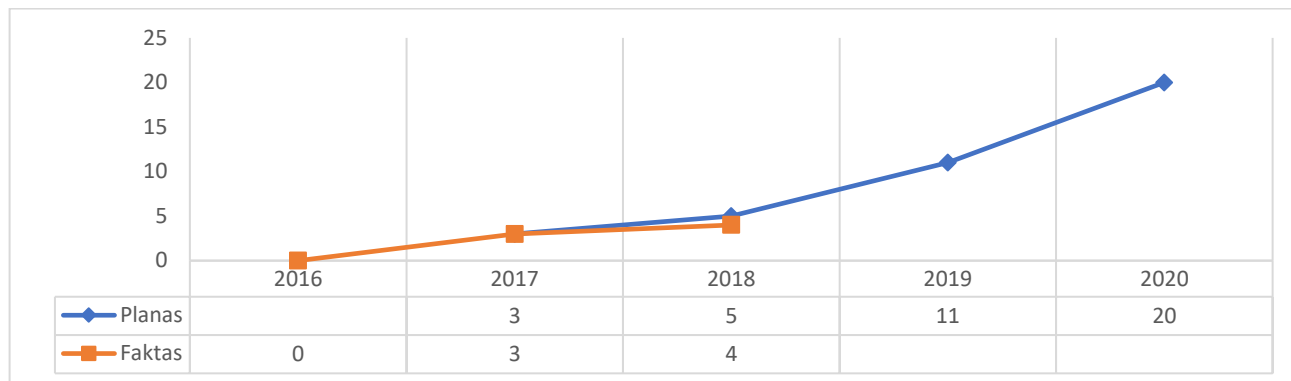
Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Lietuvių kalbos testavimo aprašų, testų parengimas ir lituanistinėse mokyklose testavimą vykdančių mokytojų kompetencijos tobulinimas sudarė sąlygas rodiklio pažangai: lietuvių kalbos testavimo sistemos naudojimo pažanga beveik atitinka numatytąją.

¹⁴ Su testais galima susipažinti: <https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/informacija-atvykstantiems-is-usienio-isvykstantiems-i-uzsieni/lietuviu-kalbos-testai>

2018 m. taip pat atlikta užsienio šalių lituanistikos (baltistikos) centrų situacijos analizė¹⁵, išsiaiškinta, kaip galima tobulinti centrų veiklos rėmimą. Rengiami Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2019–2020 metų prioritetai, kurių viena iš sudedamųjų dalių yra lituanistikos (baltistikos) plėtros užsienyje prioritetai, nustatyti atsižvelgus į analizės išvadas. Keturioms lituanistinio švietimo mokykloms skirti geltonieji autobusai.

59 pav. Užsienio lietuvių, Lietuvos mokyklose besimokančių nuotoliniu būdu, padidėjimas (proc.)

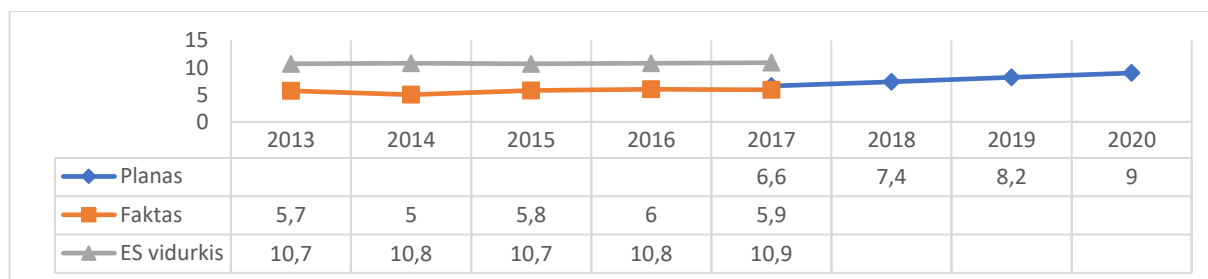
Duomenų šaltinis – Informacinių technologijų centras

Asmenų, besimokančių nuotoliniu būdu Lietuvos švietimo įstaigose, skaičiai – preliminarūs, kadangi duomenys Mokinių registrui teikiami ne kalendoriniais, o mokslo metais. Vaikai, pageidaujantys mokytis nuotoliniu būdu, gali ištraukti iš šio ugdymo procesą bet kuriuo jiems tinkamu metu. Tikėtina, kad šių mokslo metų gale 2018 m. rodiklis bus pasiektas. 2019 m. antroje pusėje bus užbaigtas išvykusių į užsienį asmenų nuotolinio mokymosi Lietuvos mokyklose ir tokio mokymo galimybių tyrimas. Vadovaujantis atlikto tyrimo rezultatais, bus tobulinamos nuotolinio mokymo paslaugos ir svarstomos plėtros galimybės.

Mokymosi visą gyvenimą plėtra

Iki 2017 m. skatinimo mokytis visą gyvenimą pažanga nebuvo pakankama, pastaraisiais metais padėtis beveik nepakito, o 2018 m. duomenys dar nepaskelbti. Siekiant gerinti padėtį šioje srityje, 2018 m. plėtotą neformaliojo mokymosi ar savišvietos būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistema, į Lietuvą sugrįžę asmenys geriau informuojami apie mokymosi galimybes. Tai turėtų padidinti suaugusiųjų mokymosi veiklą prieinamumą, pagerinti mokymosi poreikių tenkinimą ir paskatinti mokytis daugiau suaugusiųjų.

60 pav. 25–64 metų gyventojų, per 4 paskutines savaites dalyvavusių švietimo ir profesinio mokymo veikloje, dalis (proc.)

Duomenų šaltiniai: ŠVIS, Eurostatas

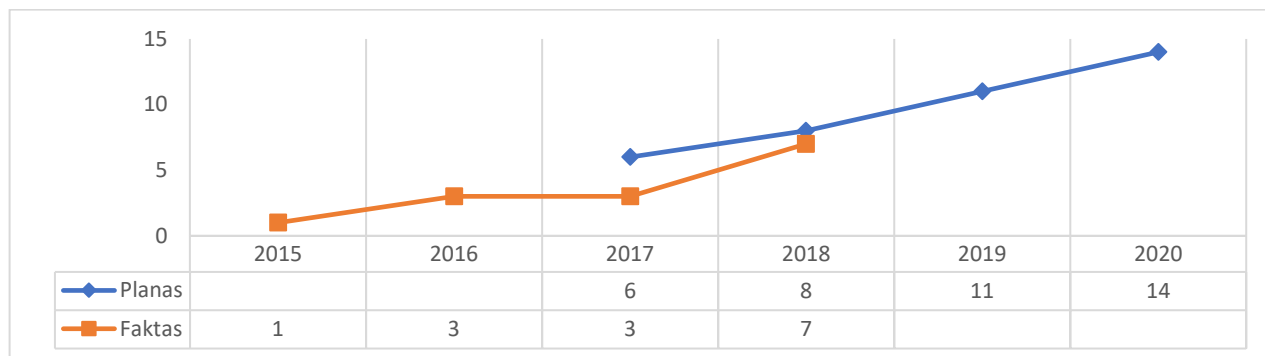
¹⁵ Tyrimo ataskaita pateikiama:

[https://www.smm.lt/uploads/documents/studijos/lit_baltistika/Lituanistikos\(baltistikos\)_centr%C5%B3_apklausa_analiz%C4%97_2018-06.pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/studijos/lit_baltistika/Lituanistikos(baltistikos)_centr%C5%B3_apklausa_analiz%C4%97_2018-06.pdf)

Skatinant mokymąsi visą gyvenimą, 2018 m. 11 savivaldybių finansuota suaugusiųjų švietimo plėtra ir kokybės užtikrinimo mechanizmų kūrimas, 36 savivaldybėse vykdyti suaugusiųjų švietimo koordinatorių ir asmenų, aktyviai dalyvaujančių mokymosi visą gyvenimą plėtroje, kvalifikacijos tobulinimo mokymai (apmokyta 550 asmenų).

Plėtojant savišvietos būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą, buvo patvirtinta asmens įgytų kompetencijų vertinimo tvarka ir apibrėžtos neformaliojo mokymosi ar savišvietos būdu įgytų kompetencijų įskaitymo, kaip kvalifikacijos dalies, nuostatos, aktualios asmenims, siekiantiems įgyti darbo rinkai reikiamą kvalifikaciją. 29 aukštosiose mokyklose įdiegtos neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemos.

61 pav. Pripažintų kvalifikacijų skaičius per metus 10 tūkst. gyventojų

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

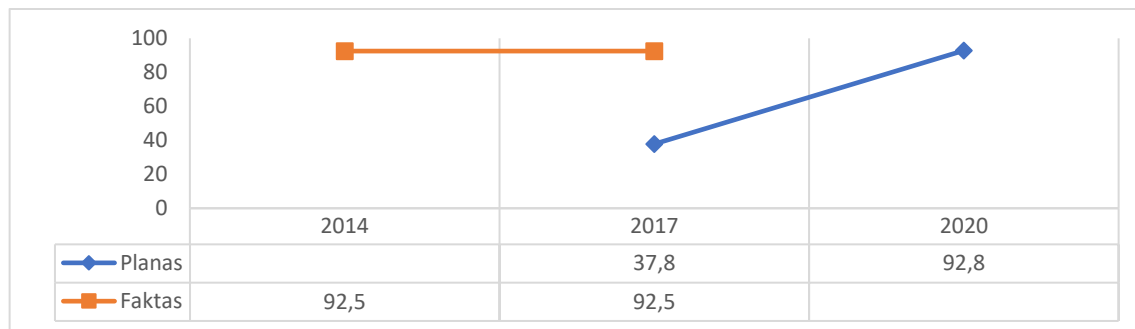
Geresnis įvairiais būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir įskaitymo, kaip kvalifikacijos dalies, reglamentavimas ir kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemų diegimas aukštosiose mokyklose paskatino pripažintų kvalifikacijų skaičiaus didėjimą. Nuo 2017 iki 2018 m. labiau nei ankstesniais metais padaugėjo pripažintų kvalifikacijų, o faktinė rodiklio reikšmė beveik pasiekė numatytąją.

2.3 kryptis. Kultūros, švietimo ir mokslo institucijų tinklo, valdymo, karjeros ir finansavimo sistemų pertvarka

Kultūros institucijų valdymo, karjeros ir finansavimo sistemos pertvarka

2017 m. atlikto tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“¹⁶ rezultatai atskleidė, kad po didelio kultūros paslaugų kokybės pagerėjimo situacija stabilizavosi, t. y. didžioji dalis gyventojų kultūros paslaugų kokybę vertina kaip nepakitusią. Išlaikant esamoms tendencijoms, 2020 m. numatytas tikslas (92,8 proc.) turėtų būti pasiektas, t. y. išlaikytas itin aukštas pasitenkinimo kultūros paslaugomis kokybės vertinimas.

62 pav. Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų kokybe (proc.)¹⁷

Duomenų šaltinis – 2017 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Siekiant teikti kokybiškas ir besikeičiančius paslaugų vartotojų poreikius atitinkančias paslaugas, būtina užtikrinti esamos kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui ir naujų kompetencijų įgijimui būtinas sąlygas. Tam tikslui pradėtas kurti sisteminis **visų kultūros sričių ir profesijų darbuotojų poreikius atitinkantis kvalifikacijos tobulinimo modelis**, kurį planuojama integruoti į rengiamą Lietuvos kultūros politikos strategijos „Kultūra 2030“ projektą.

Igyvendinant Strateginių projektų portfelio projektą „Lietuvos kultūros vaidmens valstybės politikoje įtvirtinimas ir tvaraus finansinio modelio įgyvendinimo sąlygų užtikrinimas“, 2018 m. pab. parengtas ir viešoms diskusijoms pristatytas **Lietuvos kultūros politikos strategijos „Kultūra 2030“ projektas**, kuris parengtas atsižvelgiant į Nacionalinę muziejų koncepciją, Kultūros tarptautiškumo politikos koncepciją, Visuomenės informavimo politikos kryptis ir kitus dokumentus. 2019 m. bus siekiama užtikrinti kultūros politikos prioritetų įtraukimą į rengiamus valstybės ilgalaikio planavimo dokumentus (naujo laikotarpio Nacionalinį pažangos planą, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą, 2020–2027 m. ES finansinio periodo planavimo dokumentus).

Plėtojant **kultūros ir meno stebėsenos ir analizės sistemą**, 2018 m. buvo parengtos palydovinės kultūros sąskaitos¹⁸, kurių tikslas – įvertinti kultūros indėlį į šalies ekonomiką bei apskaičiuoti ir skelbti kultūros sektoriaus ekonominius rodiklius: kultūros sektoriuje sukurtą pridėtinę vertę, kultūros sektoriaus produkciją ir kultūros sektoriuje užimtų gyventojų skaičių. Nurodytų statistinių duomenų šaltinių įvertinimas ir statistinės informacijos prieinamumas prisideda prie įrodymais grįstos politikos formavimo ir sprendimų priėmimo, intervencijų poreikio ir jomis sukuriamos naudos įvertinimo sektoriniu ir nacionaliniu lygmenimis.

¹⁶ Tyrimas atliekamas kas trejus metus, pirmą kartą atliktas 2014 m.

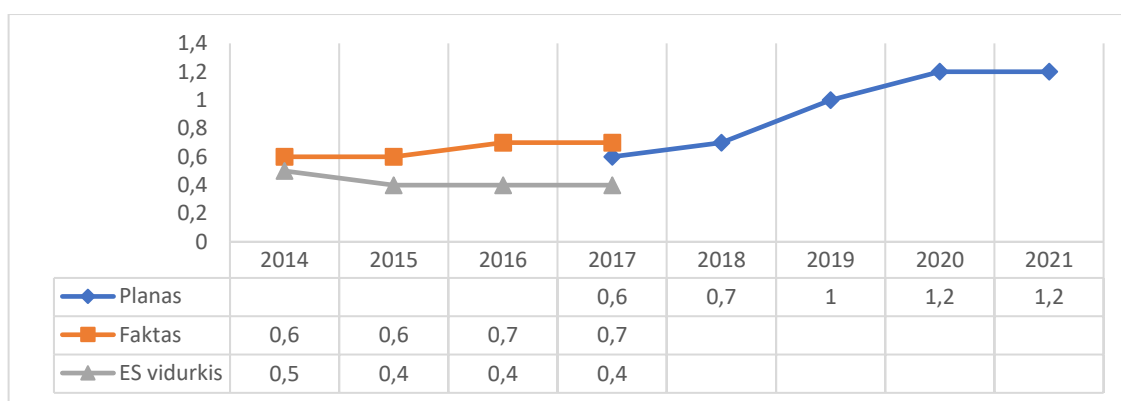
¹⁷ Planinė vertinimo kriterijaus reikšmė ir pasiektas rezultatas nelygintini, nes 2017 m. atliekant tyrimą buvo pakeista kultūros paslaugų kokybės vertinimo rodiklio apskaičiavimo metodika, o planinė šio vertinimo kriterijaus reikšmė planuota pagal 2014 m. atlikto tyrimo prognozuotą reikšmę, kuri buvo skaičiuota taikant kitą skaičiavimo algoritmą.

¹⁸ Žr.: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?eventId=173325>

2018 m. sudaryta Nacionalinių ir kitų Kultūros ministerijai pavaldžių kultūros įstaigų veiklos rezultatų vertinimo komisija, kuri 2019 m. parengs nacionalinių ir kitų **Kultūros ministerijai pavaldžių kultūros įstaigų veiklos efektyvumo vertinimo kriterijų rinkinį**. Juo vadovaujantis numatoma kasmet vertinti nacionalinių ir kitų Kultūros ministerijai pavaldžių kultūros įstaigų veiklos rezultatus, kuriais remiantis būtų priimami sprendimai dėl nacionalinių ir kitų Kultūros ministerijai pavaldžių kultūros įstaigų biudžeto sudarymo.

Siekiant didinti viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimus, kurie gerokai atsilieka nuo privataus sektoriaus, Lietuvos Respublikos 2019 m. valstybės biudžete **kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčiui** didinti numatyta 5,7 mln. eurų suma, iš jų 2,5 mln. eurų – savivaldybių kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčiui didinti. Įgyvendinant Kultūros ministerijos inicijuoto bei kultūros ministro ir savivaldybių vadovų pasirašyto Memorandumo dėl bendradarbiavimo siekiant didinti savivaldybių kultūros įstaigų kultūros ir meno darbuotojų darbo apmokėjimą nuostatas, kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčiui didinti papildomai iš savivaldybių tikimasi 2019 m. pritraukti dar 2,5 mln. eurų. Prognozuojama, kad 2019 m. vidutiniškai kiekvienam kultūros ir meno darbuotojui darbo užmokestis turėtų didėti 146 eurai (bruto), atskaičius mokesčius tai sudarytų apie 88 eurus (skaičiuojant nuo vidutinio kultūros ir meno darbuotojo darbo užmokesčio – 736 eurus).

63 pav. BVP lėšos, skiriamos kultūrai (proc.)

Duomenų šaltinis – Eurostatas

2017 m. Lietuvoje kultūrai buvo skiriama 0,7 proc. BVP lėšų nuo visų valdžios išlaidų. Kultūros funkcijoms įgyvendinti 2017 m. centrinė valdžia Lietuvoje skyrė 0,4 proc., o savivalda – 0,3 proc. (iš viso 0,7 proc.) BVP. Pagal šiuos rodiklius Lietuva gerokai atsilieka nuo Latvijos (0,4 proc. ir 0,7 proc., iš viso 1,1 proc. BVP) ir Estijos (0,6 proc. ir 0,4 proc., iš viso 1 proc. BVP). Atsižvelgiant į didėjančią finansinių intervencijų poreikį, numatomą ES lėšų investavimą kultūros sektoriuje ir į šalies ekonomines tendencijas, prognozuojama, kad kultūrai skiriama BVP lėšų dalis didės, tačiau abejotina, ar bus pasiektas numatytas padidėjimas – 1,2 proc. BVP 2020 m. Tam reikia ir didesnio savivaldos dėmesio finansuojant kultūros paslaugas – kultūra yra savarankiška savivaldos funkcija.

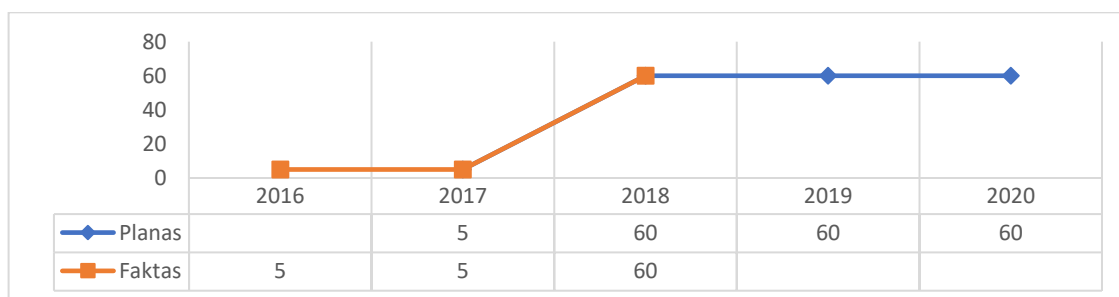
Siekiant sukurti regioninio kultūros projektų finansavimo modelį, 2018 m. patvirtintas Tolygios kultūrinės raidos įgyvendinimo regionuose modelis. **Šiuo modeliu siekiama sudaryti galimybę regionams savarankiškai spręsti dėl jiems svarbių kultūros ir meno projektų finansavimo, įtraukiant bendruomenes, kūrėjus, savivaldos institucijas į sprendimų priėmimo procesus. Remiantis šiuo modeliu, savivaldybės skatinamos daugiau investuoti į regionui svarbius kultūros ar meno projektus.** Tikimasi, kad naujas finansinis mechanizmas padės užtikrinti kultūros prieinamumą ir įvairovę regionuose, mažinti kultūrinę atskirtį tarp didmiesčių Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir kitų regionų, stiprinti vietos kultūrinę tapatybę. Patvirtintas ir Tolygios kultūrinės raidos projektų regionuose sąrašas: 10 apskričių pagrindu veikiančios regioninės kultūros tarybos tarp finansuojamų projektų įtraukė 300 iniciatyvų. Iš viso programos „Tolygi kultūrinė raida“, finansuojamos Kultūros rėmimo fondo lėšomis, projektų daliniam finansavimui 2019 m. numatyta 3 mln. eurų.

2018 m. priimtas **Mecenavimo įstatymas**, kuriuo siekiama formuoti mecenavimo kultūrą, skatinti privačias iniciatyvas kultūros ir meno plėtros srityje, sudaryti palankias sąlygas remti visuomenei svarbius kultūros, meno, kitų sričių projektus. Pirmą kartą įstatymu apibrėžtas mecenato statusas ir įtvirtinti du mecenavimo lygiai: paramos suteikimas visuomenei svarbiems projektams įgyvendinti už daugiau nei 1 mln. eurų suteikia teisę pretenduoti į nacionalinio mecenato statusą, o parama už daugiau nei 250 tūkst. eurų vienoje iš savivaldybių – tos savivaldybės mecenato statusą. Įstatymu įtvirtinta, kad mecenatais galės tapti tiek fiziniai, tiek ir juridiniai nepriekaištingos reputacijos asmenys. Remiantis šiuo įstatymu, 2018 m. lapkritį suteiktas pirmasis nacionalinio mecenato vardas ir įteiktas mecenato ženklas. Mecenatu tapo Arvydas Paukštys – bendrovės „Teltonika“ steigėjas ir savininkas, parėmęs Balbieriškio Švč. M. Marijos Rožančinės bažnyčios atstatymo projektą.

Švietimo ir mokslo institucijų tinklo, valdymo, karjeros ir finansavimo sistemų pertvarka

2018 m. patvirtinti Švietimo įstatymo pakeitimai, leidę pradėti įgyvendinti **naują mokyklų finansavimo modelį** – bazinių ugdymo reikmių finansavimą, lėšas ugdymo planui įgyvendinti skiriant klasėms. Tačiau mokyklų administravimo lėšos bei lėšos, skiriamos švietimo pagalbai, skaičiuojamos pagal kiekvieną mokinį, ir savivaldybės jas turi paskirstyti mokykloms savo nustatyta tvarka. Pažymėtina, kad 2018 m. visos Lietuvos savivaldybės jau įsidedė naują bendrojo ugdymo finansavimo metodiką.

64 pav. Savivaldybių, įsidedusių naują bendrojo ugdymo finansavimo metodiką, skaičius (vnt.)

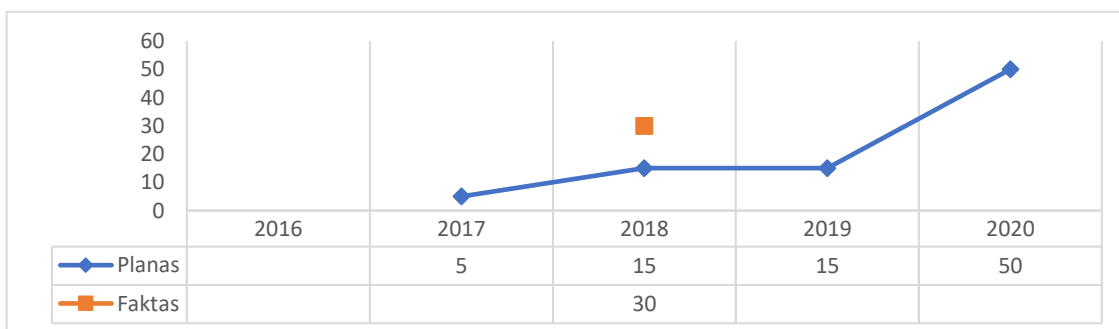

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

2018 m. patvirtintas **Kokybės krepšelio skyrimo bendrojo ugdymo mokykloms tvarkos aprašas**. Pagal šią tvarką atrinkta 180 tobulėjančių mokyklų, kurios gaus valstybės paramą.

2018 m. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra parengė *Savarankiškos mokyklos modelio aprašo* projektą. Savarankiškos mokyklos statusas prilygintas stiprią tobulėjančios mokyklos požymių raišką turinčios mokyklos, gausiančios kokybės krepšelio lėšas, statusui. Tokių mokyklų 2018 m. buvo dvigubai daugiau, nei planuota.

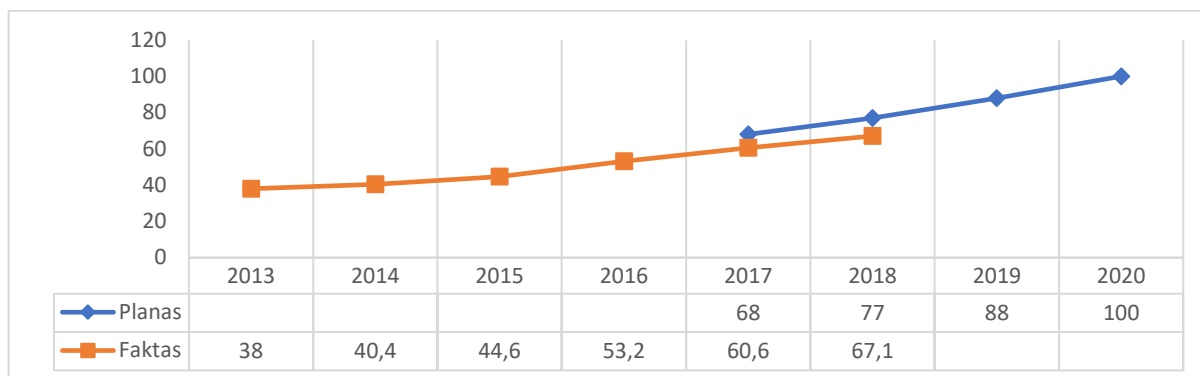
65 pav. Savarankiškų mokyklų skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

2018 m. patvirtintas **Švietimo įstaigos veiklos kokybės gerinimo priežiūros tvarkos aprašas**, kuris nustato švietimo įstaigos veiklos sritis ir kokybės aspektus ir įpareigoja švietimo įstaigą sutelkti pastangas, siekiant pagerinti švietimo įstaigos veiklos kokybę. Atnaujinti teisės aktai sukuria prielaidas pedagogų profesinio tobulėjimo galimybių plėtrai ir kokybiškai kompetencijų tobulinimo sistemai susikurti.

66 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų, kurių išorinis vertinimas atliktas, dalis (proc.)

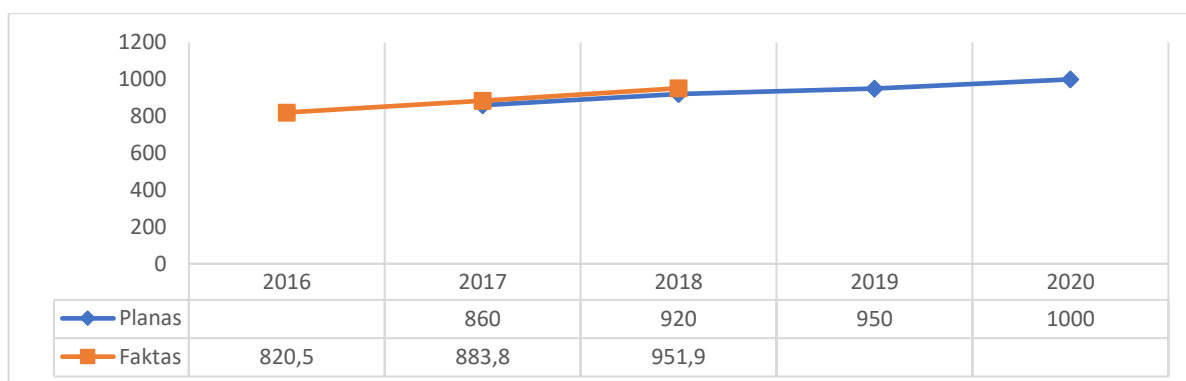

Duomenų šaltiniai: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

2018 m. išorinis vertinimas atliktas 75 bendrojo ugdymo mokyklose ir vertintų mokyklų dalis padidėjo iki 67,1 proc. Kadangi išorinis vertinimas atliekamas kasmet, šio rodiklio reikšmė auga nuolatos, bet netolygiai. Netolygumą lemia skirtingas per metus įvertintų mokyklų skaičius, kuris irgi priklauso nuo skiriamų lėšų (2015 m. įvertintos 47, 2016 m. – 80, 2017 m. – 68 mokyklos).

Šalies **mokytojų vidutinis darbo užmokestis** pastaraisiais metais palaipsniui auga. Planuota, kad, įgyvendinus etatinio apmokėjimo I etapą, mokytojų darbo užmokestis padidės vidutiniškai 10 proc. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, mokytojų vidutinis bruto darbo užmokestis 2018 m. IV ketvirtį buvo 14 proc. (136 eurų) didesnis nei 2017 m. IV ketvirtį. Planuojama, kad nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. etatinį apmokėjimą įgyvendinus visa apimtimi, mokytojų darbo užmokestis vidutiniškai turėtų padidėti dar 9 proc.

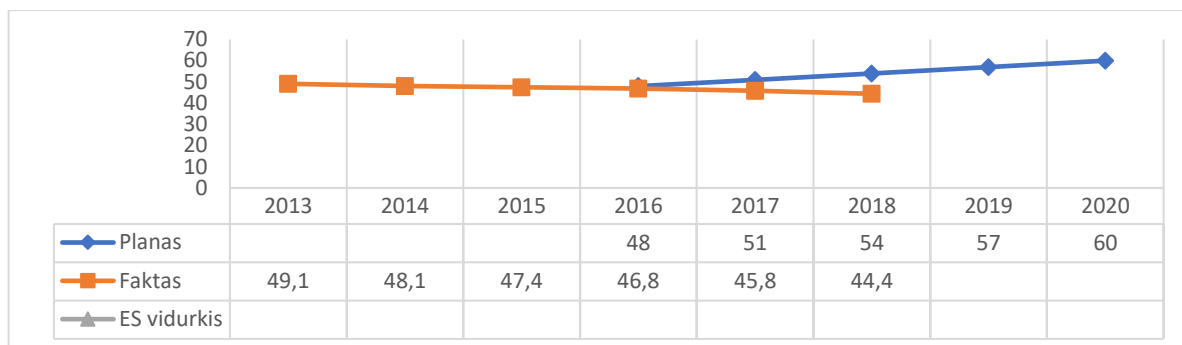
67 pav. Vidutinis mokytojų darbo užmokestis (eurais) (2018 m. III ketv.)

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Siekiant užtikrinti, kad ateityje nesusidursime su mokytojų trūkumu, **į profesiją bandoma pritraukti jaunesnius pedagogus**, bandoma atjauninti pedagogų bendruomenę, tačiau darbingiausių 30–49 metų mokytojų šalyje mažėja (dėstytojų – daugėja).

Lietuvos mokytojai yra vieni iš vyriausių ES. Apie 90 proc. visų Lietuvos pedagogų turėjo daugiau nei penkiolikos metų darbo stažą. Taigi kyla pavojus, kad netrukus, pasitraukus nemažai daliai mokytojų į pensiją, mokyklose gali pasijusti didelis aukštos kvalifikacijos specialistų stygius.

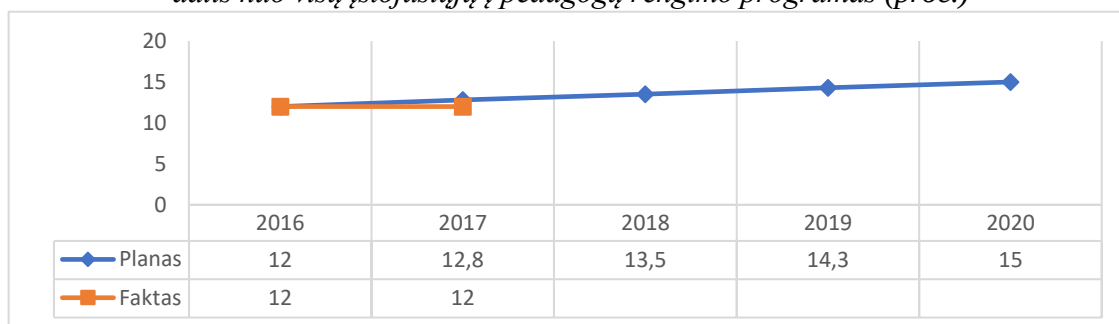
68 pav. 30–49 metų mokytojų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – ŠVIS

Siekiant gerinti situaciją šioje srityje, 2018 m. įvestas etatinis mokytojų darbo apmokėjimas (I etapas), patvirtintas Pedagogų rengimo reglamentas, kuriuo sukurtas teisinis pagrindas pedagogų rengimo pertvarkai. Numatomas dviejų dalykų mokytojų ir ugdymo srities mokytojų rengimas, finansuojamos studijų programos (moduliai) kito dalyko kompetencijoms ir pedagogo kvalifikacijai įgyti. Iš viso per trejus metus (2018–2021 m.) sukurta 821 vieta minėtoms studijoms.

Lietuvoje steigiami 3 nacionaliniai pedagogų rengimo centrai. Jų veikla bus vykdoma Vilniaus, Vytauto Didžiojo ir Šiaulių universitetuose. Universitetai sutelks geriausias tyrėjų ir dėstytojų pajėgas, kur pedagogai bus rengiami pasitelkiant ir tarptautinę patirtį. Taip pat kuriamas ir bandomas pedagoginės stažuotės (privalomas pirmaisiais darbo mokykloje metais) modelis.

Parengtos ir Studijų kokybės vertinimo centro (SKVC) ekspertų įvertintos naujo turinio pedagogų rengimo programos (Vilniaus universiteto Vaikystės pedagogika, Gamtamokslinis ugdymas; Vytauto Didžiojo universiteto Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika, Pradinio ugdymo pedagogika ir ankstyvasis užsienio kalbų mokymas; Mokomojo dalyko pedagogika).

69 pav. Geriausiai baigusių vidurinio ugdymo programas ir įstojusių į pedagogų rengimo programas dalis nuo visų įstojusių į pedagogų rengimo programas (proc.)

Duomenų šaltiniai: Nacionalinis egzaminų centras, ŠVIS

Patvirtintas **Švietimo įstaigų vadovų rezervo reglamentas**, kuriame numatyta kaupti duomenis apie patyrusius švietimo įstaigų vadovus, parengti asmenų, turinčių vadovavimo švietimo įstaigai kompetencijų, potencialių švietimo įstaigos vadovų, rezervą. Siekiant švietimo kokybės ir vadovavimo švietimo įstaigoms profesionalumo ir efektyvumo, nuosekliai ir tiksliai į švietimo įstaigų vadovų rezervą įrašytiems asmenims bus organizuojamos kompetencijų tobulinimo priemonės pagal jų pasirengimo lygmenį, kompetencijas ir poreikius.

Toliau buvo plėtojamas **Lietuvos švietimo ekspertų tinklas**, kurio paskirtis – iniciatyvių švietimo ekspertų telkimas bendrai veiklai ir tarpusavio pagalbai, vertikalių ir horizontalių ryšių stiprinimui siekiant pagrindinių ugdymo tikslų. 2018 m. pradėta bendrauti su užsienio lietuvių bendruomenių vadovais,

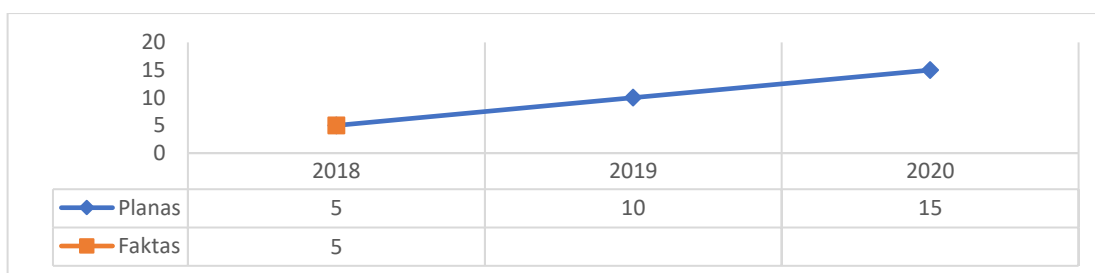
organizuoti jiems mokymus. Lietuva taip pat dalyvauja ir tarptautiniuose švietimo lyderystės tinkluose (EpNOSL, ICSEI, IPDA, ENIRDEM).

Parengtas **studijų finansavimo pertvarkos modelis**, kuris 2018 m. rugsėjį pristatytas Lietuvos kolegijų direktorių konferencijoje ir Lietuvos universitetų rektorių konferencijoje. Siekiama, kad valstybės nefinansuojamų ir finansuojamų studijų vietų santykis palaipsniui mažėtų. 2018 m. sudaryta galimybė valstybės lėšomis studijuoti 2,2 tūkst. daugiau pirmakursių negu anksčiau.

Valstybinis studijų fondas vykdo asmenų, įstojusių į pasaulio universitetų reitingo 100-uke esančias aukštąsias mokyklas ne Lietuvos Respublikoje ar jose studijuojančių bei pretenduojančių gauti paramą, atrankos konkursą „Kitas šimtas“, finansinė parama suteikta 15 asmenų.

Vykdomas projektas **„Doktorantūros temų orientavimas į verslo poreikius: industrinė doktorantūra“**. Vykdamas šį projektą, 2018 m. buvo apžvelgti gerieji užsienio šalių pavyzdžiai organizuojant doktorantūros studijas ir pateikti siūlymai dėl industrinės doktorantūros įgyvendinimo Lietuvoje galimybių.

70 pav. Doktorantų, kuriuos rengiant dalyvauja įmonės, skaičius

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Parengtas **Valstybės finansuojamų doktorantūros vietų paskirstymo konkurso būdu tvarkos aprašas**, kuriame nustatyta, kad dalis doktorantūros vietų gali būti paskirstytos konkurso būdu įmonėms, vykdančioms doktorantūros krypties aukšto lygio mokslinius tyrimus ar eksperimentinės plėtros darbus. Aprašo nuostatos įgyvendinamos vykdamas projektą „Doktorantūros studijų plėtra“. Šio projekto veiklos skirtos rengti doktorantams, kurių žinios, įgytos doktorantūroje, prisidėtų prie tolesnės šalies pramonės plėtros užtikrinimo bei įmonių produktyvumo ir tarptautinio konkurencingumo didinimo.

Lietuvos mokslo taryba paskelbė kvietimą teikti pasiūlymus doktorantūros temoms, pagal kurį pasiūlymus gali teikti ir įmonės (pagal kvietimą gauti 59 pasiūlymai, iš kurių 20 pateikė įmonės), ir kvietimą teikti paraiškas konkurso būdu skirstomoms doktorantūros vietoms gauti (pagal konkurso rezultatus atrinktos finansuoti 5 paraiškos, kurias pateikė įmonės kartu su universitetu).

Siekiant didinti tyrėjų įdarbinimą verslo sektoriuje ir skatinti taikomuosius mokslinius tyrimus aktualiomis verslui temomis, 2017 m. patvirtintas Doktorantūros disertacijų temų idėjų atrankos konkurso ir finansavimo tvarkos aprašas (Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros direktoriaus įsakymu), kuriuo skiriamas 50 proc. finansavimas įmonei doktoranto studijų krepšeliui apmokėti. 2018 m. pagal šį aprašą finansuoti 5 projektai (2 tęstiniai ir 3 nauji).

Įgyvendinant projektą „Stažuoti po doktorantūros studijų skatinimas“, ne tik universitetai ar valstybiniai mokslinių tyrimų institutai, bet ir MTEP vykdančios įmonės gali prisidėti prie stažuoti po doktorantūros vykdymo ir jaunųjų mokslininkų kvalifikacijos kėlimo. Svarbu pažymėti, kad stažuotojų po doktorantūros skaičius faktiškai jau viršijo planuotą reikšmę daugiau nei dvigubai.

Siekiant **užtikrinti tyrėjų ir dėstytojų rengimo, kvalifikacijos tobulinimo ir karjeros sistemos veiksmingumą**, patvirtintas *Valstybinės studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programos 2016–2018 metų veiksmų planas*, kuriame numatyta

paskirstyti ES struktūrinių fondų lėšas konkrečioms aukštosioms mokykloms, jų veikloms, įskaitant dėstytojų kvalifikacijos tobulinimą (įskaitant pedagogikos krypties studijų dėstytojų kvalifikaciją) ir profesinę tinklaveiką.

Vykdant švietimo ir mokslo sistemos struktūrinę reformą, buvo siekiama **dėstytojams ir mokslininkams sudaryti palankias darbo sąlygas, užtikrinti stabilų jų darbo užmokesčio augimą.**

- 2018 m. dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokesčiui padidinti skirta 23 mln. eurų ir tai leido padidinti atlyginimus vidutiniškai 20 proc.;
- 2019 m. šių kategorijų darbuotojų atlyginimams padidinti papildomai skirta dar 23,1 mln. eurų ir tai leis padidinti jų atlyginimus vidutiniškai 16 proc.

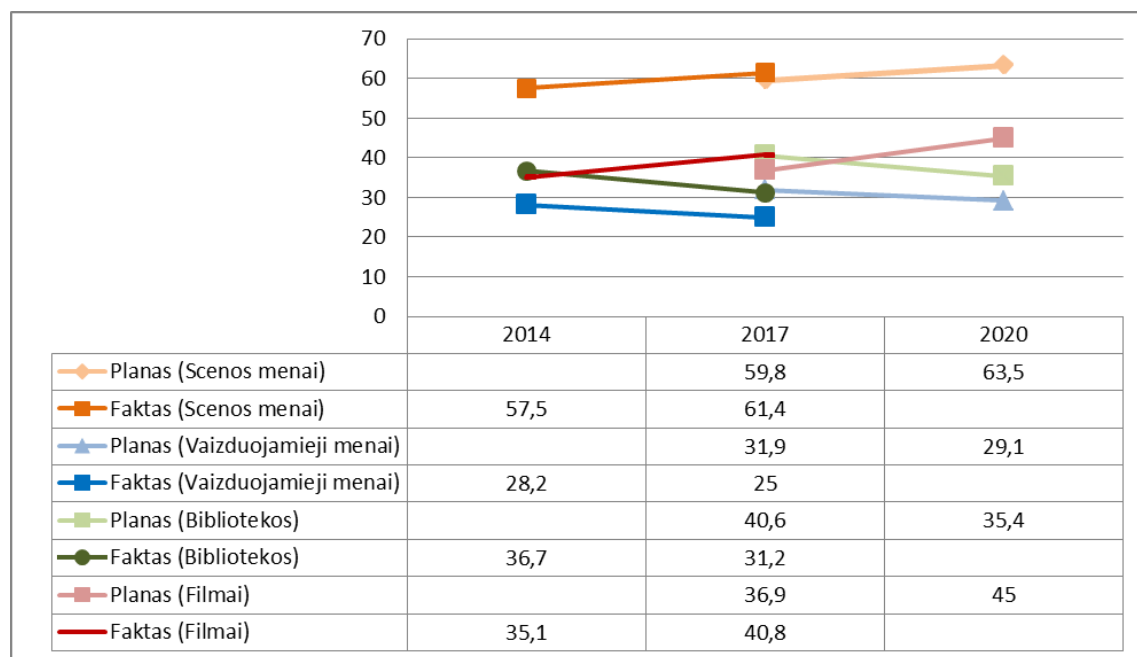
Bendras **vidutinis atlyginimų padidinimas per du metus (palyginti su 2017 m.) sudarys apie 40 proc.**

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017 m. IV ketv. aukštojo universitetinio mokslo srityje vidutinis bruto darbo užmokestis buvo 1 077,6 euro, 2018 m. IV ketv. – 1 327,4 euro (padidėjimas – 23,2 proc.). 2017 m. IV ketv. mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos srityje vidutinis bruto darbo užmokestis buvo 981,8 euro, 2018 m. IV ketv. – 1 156,2 euro (padidėjimas – 17,8 proc.).

2.4 kryptis. Kultūros paslaugų prieinamumo didinimas visoje Lietuvoje

Įgyvendinant šią kryptį, siekiama gerinti kultūros paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą, ypač regionuose ir socialiai pažeidžiamoms grupėms. To siekiama per kultūros paslaugų mobilumą, naujų kultūrinės veiklos iniciatyvų, įtraukiančių vietos bendruomenes ir atliepiančių vietinių gyventojų poreikius, kūrimą. Kultūros paslaugų prieinamumo ir jų kokybės gerinimo taip pat siekiama modernizuojant kultūros infrastruktūrą.

71 pav. Kultūros produkcijos / paslaugų vartojimo lygis (proc.)

Duomenų šaltinis – 2017 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

2017 m. atlikto tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“¹⁹ rezultatai atskleidė, kad scenos meno paslaugų ir filmų produkcijos vartojimas išaugo, palyginti su 2014 m., tačiau šiek tiek sumažėjo bibliotekų²⁰ ir vaizduojamųjų menų paslaugų vartojimas. Įvertinus numatomas taikyti intervencijas (kultūros paslaugų mobilumas, paslaugų tolygumo ir kokybės užtikrinimas, ypač savivaldybių lygmeniu, bazinis kultūros paslaugų paketas, paslaugų bei infrastruktūros modernizavimas ir aktualizavimas bei kt.), tikimasi, kad kultūros paslaugų prieinamumas didės ir kultūros paslaugų vartojimo 2020 m. numatyti tikslai turėtų būti pasiekti.

2018 m. sėkmingai paminėtas **Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis**. Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo programa įtraukė visuomenę ne tik stebėti, bet ir aktyviai dalyvauti įvairiuose šventiniuose renginiuose. „Kantar TNS“ atlikto tyrimo duomenimis, valstybės atkūrimo šimtmečio šventimas vertinamas itin pozityviai – beveik 9 iš 10 apklaustųjų nurodė, kad šimtmetis švęstas sėkmingai. Lietuvos vardas buvo girdimas ir užsienio šalyse – vyko daugiau nei 100 renginių užsienyje, pristatančių mūsų šalies kultūrą, meną ir pasiekimus.

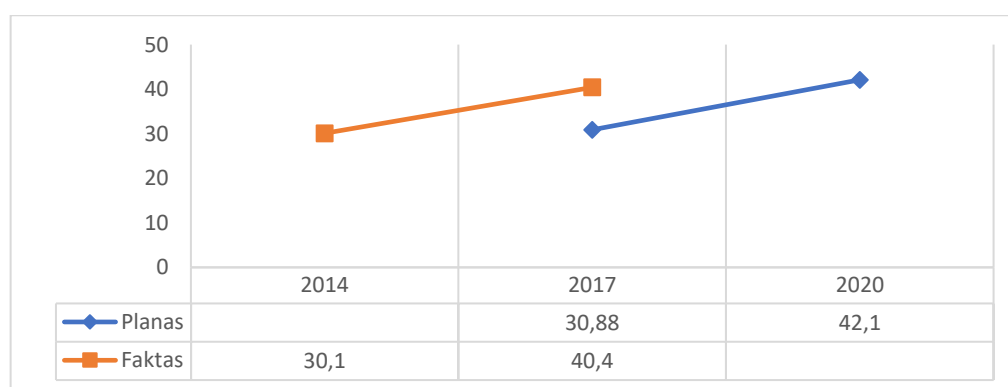
¹⁹ Tyrimas atliekamas kas trejus metus, pirmą kartą atliktas 2014 m.

²⁰ 2014 m. tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ metu buvo klausiama bendrai apie lankymąsi bibliotekose (įskaitant tiek viešąsias bibliotekas, tiek mokymosi įstaigų ir kitas ne viešąsias bibliotekas). 2017 m. klausimas buvo patikslintas ir klausta tik apie lankymąsi viešosiose bibliotekose. Iš abiejų tyrimų atmetus 15–24 metų Lietuvos gyventojus, kurie 2014 m. atsakydami į klausimą galvojo ne tik apie viešąsias, bet ir apie mokymosi įstaigų bibliotekas, gauname labiau palyginamus duomenis (nes 25 metų ir vyresni gyventojai dažniausiai naudoja viešosiomis bibliotekomis), galima daryti prielaidą, kad naudojimas viešųjų bibliotekų paslaugomis per pastaruosius metus reikšmingai nekito.

2017 m. patvirtinta **Profesionaliojo scenos meno veiklos nacionalinė programa**, kuria skatinama kurti aukštos meninės vertės profesionaliojo scenos meno kūriniai. Viena šios programos tikslų – profesionaliojo scenos meno sklaida regionuose. Tai pirma tokia programa, pagal kurią tikslingai planuojamos ir skirstomos lėšos profesionaliojo scenos meno sklaidos mobilumui užtikrinti. 2018 m. finansuota 18 sklaidos regionuose projektų: vienos įstaigos regionuose pristatė premjerinį spektaklį ar koncertinę programą, kitos – platesnį repertuarą.

2018 m. parengta, su donoriais ir suinteresuotomis institucijomis suderinta bei formaliai Finansinių mechanizmų valdybos patvirtinta EEE finansinio mechanizmo **Kultūros programos 2014–2021 m. koncepcija**. Koncepcijoje sutarta skatinti aukštos kokybės profesionaliojo meno ir kultūros produktų bei paslaugų regionuose prieinamumą per mobiliąs kultūros įstaigų programas bei skatinant vietos kultūrinį verslumą, pritaikant kūrybiškos vietokūros metodą, taip pat aktualizuoti kultūros paveldą įtraukiant vietos bendruomenes, skatinant regionų plėtrą ir atsinaujinimą.

72 pav. Kultūrinėse veiklose mažuose miesteliuose ir kaimuose dalyvaujančių gyventojų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – 2017 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Kultūroje dalyvauja 40,4 proc. mažų miestelių ir kaimų gyventojų. Regionų gyventojų dalyvavimas kultūroje per pastaruosius 3 metus reikšmingai padidėjo (10,3 proc.), labiausiai tai lėmė padidėjęs regionų gyventojų dalyvavimas su menais ir amatais susijusiose veiklose (nuo 15,5 iki 23,7 proc.) bei socialiniuose tinkluose (nuo 1,2 iki 3,1 proc.). Remiantis tyrimo duomenimis, prognozuojama, kad mažų miestelių ir kaimų gyventojų dalyvavimas kultūrinėse veiklose per 2017–2023 m. laikotarpį turėtų padidėti dar apie 5 proc.

2018 m. inicijuota nauja **kūrybinių bendruomenių iniciatyvų programa**, finansuojama Kultūros rėmimo fondo lėšomis. Programa siekiama skatinti ir įgalinti vietos, įvairios socialinės ar ekonominės padėties, skirtingų interesų grupes ar kitas bendruomenes dalyvauti meno mėgėjų kūrybinėse veiklose, sudaryti sąlygas gyventojų meninei saviraiškai ir kūrybingumui skatinti (festivaliai, kūrybinės dirbtuvės, šventės, edukacinės programos ir kt.). 2018 m. dešimties mažųjų Lietuvos kultūros sostinių renginių veiklose dalyvavo 1 722 žmonės, o įvairiuose organizuotuose renginiuose iš viso apsilankė apie 18 tūkst. žmonių.

2018 m. parengtas **Kultūros kelių vystymo Lietuvoje koncepcijos** projektas. Kultūros keliai yra vienas esminių kultūrinio turizmo plėtojimo būdų – keliavimas turint tikslą pažinti kultūrinę aplinką (nuo architektūros ir kraštovaizdžio iki nematerialaus kultūros paveldo), maistą, įvykius ir kultūros renginius, vaizduojamąjį ir scenos menus, kitus kūrybinių ir kultūrinių pokyčių procesus. Kultūros keliai ne tik kuria kultūrinę, pažintinę vertę, bet, kurdami socialines ekonomines vertes, prisideda ir prie regionų vystymo, jų patrauklumo didinimo.

Kultūros infrastruktūros modernizavimas regionuose, taikant kompleksinį finansavimą. Iki 2021 m. planuojama įgyvendinti 15 projektų – kompleksinėmis investicijomis į infrastruktūrą regionuose bus

investuota apie 18,3 mln. eurų, iš jų beveik 7,2 mln. eurų sudarys ES lėšos. Šiuo metu yra užbaigti 2 projektai (atnaujintas Jonavos rajono savivaldybės kultūros centras ir Švenčionių kultūros centras), kurių bendra vertė – beveik 1 mln. eurų. Kiti 13 infrastruktūros modernizavimo projektų regionuose dar vykdomi, jų bendra vertė – 17,3 mln. eurų, iš kurių ES lėšos – 6,8 mln. eurų.

Kultūros paveldo infrastruktūros aktualizavimas, pritaikant visuomenės reikmėms. Iki 2021 m. planuojama užbaigti ir įveikinti visus 76 (regioninius ir valstybinius) kultūros paveldo aktualizavimo projektus, finansuojamus ES lėšomis. Šiuo metu vykdomi 66 kultūros paveldo srities infrastruktūros aktualizavimo projektai, baigti įgyvendinti 2 projektai – „Kauno Šv. apaštalo Petro ir Povilo arkikatedros bazilikos remonto ir restauracijos darbai“ ir „Sakralinio kultūros paveldo objekto pritaikymas turizmo ir visuomenės reikmėms“.

Nacionalinė koncertų salė „Tautos namai“. 2018 m. Kultūros ministerijos užsakymu atlikta Nacionalinės koncertų salės ant Tauro kalno Vilniuje galimybių studija. 2019 m. vasario mėn. paskelbtas tarptautinis architektūrinis Nacionalinės koncertų salės „Tautos namai“ Vilniuje idėjos viešasis konkursas.

Kultūros informacinių išteklių (įskaitant skaitmenines paslaugas) plėtra. 2018 m. pradėti įgyvendinti 7 skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo projektai, kurių metu bus modernizuotos virtualios kultūros paveldo ir kultūrinio turinio informacinės sistemos:

- Virtuali elektroninio paveldo informacinė sistema (VEPIS);
- Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema (LIMIS);
- Lietuvos integrali bibliotekų informacinė sistema (LIBIS);
- Elektroninio archyvo informacinė sistema (EAIS);
- informacinė sistema E-KINAS;
- Lietuvos radijo ir televizijos Mediateka;
- Virtuali aklujų biblioteka ELVIS.

Šie projektai iš dalies finansuojami Susisiekimo ministerijos administruojamomis ES struktūrinių fondų lėšomis, iš viso projektams skirta 27,3 mln. eurų.

Taip pat pradėta kurti Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado informacinė sistema.

Tikimasi, kad kultūros infrastruktūros modernizavimas, grindžiamas kultūros paslaugų kokybės ir patrauklumo didinimu, taip pat prisidės prie kultūros prieinamumo didinimo, ypač regionuose.

2.5 kryptis. Aukštojo mokslo, mokslo ir kultūros, meno ir inovacijų sistemos darnos užtikrinimas

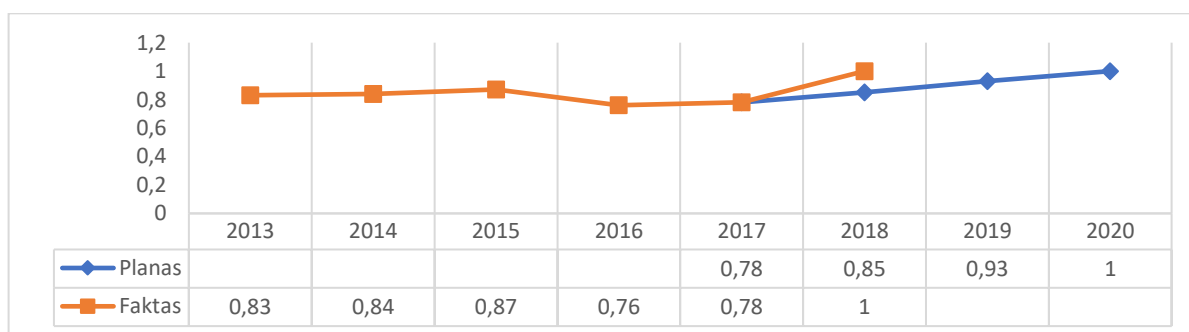
Įgyvendinant ir koordinuojant inovacijų politiką, Lietuvos mokslo taryba, administruojanti subsidijų – grantų – skyrimą konkurso būdu, greta senųjų, jau vykdomų, įgyvendina ir **naujas grantų schemas**:

- Tiksliniai moksliniai tyrimai sumanios specializacijos srityje.
- Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą.

2018 m. sukurta **Valstybės profesorių programa**, kurios vienas iš tikslų – pritraukti aukščiausio lygio, išskirtinės kompetencijos atitinkamoje mokslo srityje mokslininkus, vykdyti mokslinių tyrimų projektus Lietuvos mokslo ir studijų institucijose, siekiant gerinti mokslo kokybę, didinti efektyvumą ir plėtoti investicijas, ir jiems vadovauti. Kvietimą teikti pasiūlymus pagal šią programą numatoma skelbti 2019 m. II ketv.

Sukurtos prielaidos mokslo ir studijų institucijose kurti tarpdisciplininiai **kompetencijų centrams**, kurie vykdytų eksperimentinės plėtros veiklas. Kuriant kompetencijos centrus, stiprinama žinių ir technologijų perdavimo bei mokslo rezultatų, mokslu grįstų inovacijų komercinimo rinkoje skatinimo grandis. Šiuo metu įgyvendinami 9 projektai.

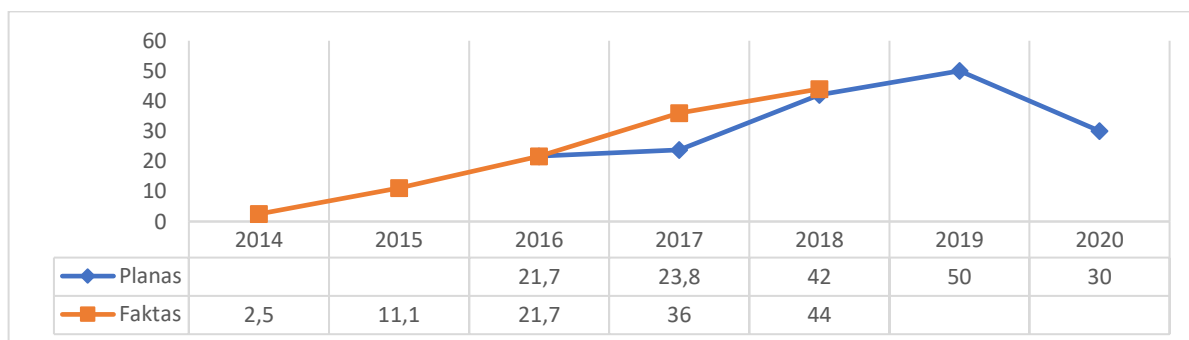
73 pav. Bendrų mokslo ir verslo publikacijų dalis nuo visų mokslo publikacijų (proc.)

Duomenų šaltinis – Mokslo ir studijų analizės centras

2018 m. bendrų mokslo ir verslo publikacijų dalis nuo visų mokslo publikacijų pasiekė 2020 m. iškelto tikslo reikšmę (1 proc.). Tai rodo, kad vykdomos priemonės veiksmingos. Prie šių rezultatų prisideda ir tarptautinė parama.

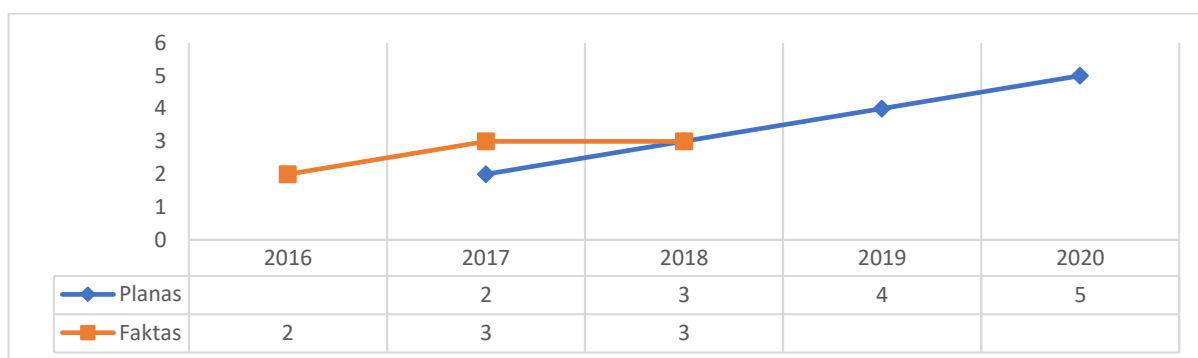
74 pav. Europos Komisijos dotacija, skirta Lietuvos dalyviams, dalyvaujantiems programoje „Horizontas 2020“ (mln. eurų)

Duomenų šaltinis – Europos Komisijos statistikos portalas „e-CORDA“

Europos Komisijos dotacijos pastaruoju metu gerokai padidėjo ir 2018 m. jau viršijo planuotą sumą.

75 pav. *Tarptautinių mokslinių tyrimų infrastruktūrų, kurių narė yra Lietuva, skaičius (vnt.)*

Duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Šiuo metu Lietuva jau yra 3 tarptautinių mokslinių tyrimų infrastruktūrų narė.

Siekiant skatinti inovacijas kultūros srityje, 2018 m. buvo įgyvendinama **kultūros ir kūrybinių industrijų programa**, finansuojama Kultūros rėmimo fondo lėšomis. Programos tikslas – skatinti kultūros turinio indėlį kultūros ir kūrybinių industrijų srityje, siekiant inicijuoti bei vystyti produktus ir (arba) paslaugas, kuriančius ekonominę vertę ir prisidedančius prie kultūros ir kūrybinių industrijų eksporto masto augimo.

2018 m. inicijuota nauja programos veikla – **kultūros startuoliai**. Numatoma, kad bus finansuojamas kūrybinių industrijų kuriamų produktų ir (arba) paslaugų (įskaitant videožaidimus ir multimediją) inicijavimas, kūrimas ir pirminės stadijos (idėjų kūrimo, investicijų pritraukimo, išleidimo į rinką ir pan.) vystymas, viešinimas bei populiarinimas Lietuvoje ir užsienyje, įskaitant populiarinimui reikalingos rinkodaros medžiagos parengimą. Tikimasi, kad inovatyvių projektų ir paslaugų finansavimas padidins kultūros paslaugų konkurencingumą.

3 PRIORITETAS. Viešojo sektoriaus efektyvumo ir skaidrumo didinimas

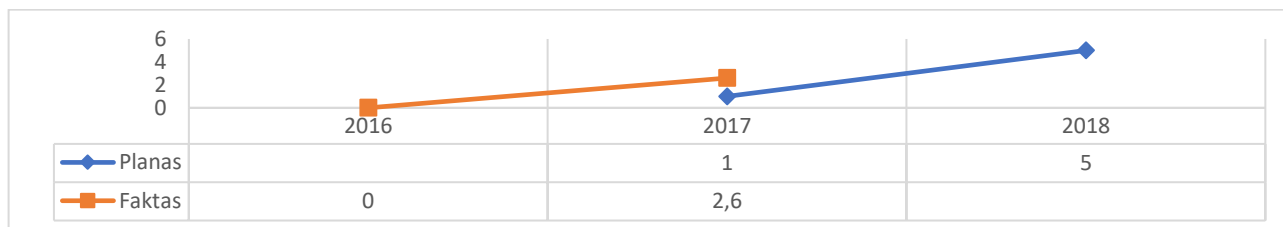
3.1 kryptis. Viešojo sektoriaus efektyvumo didinimas

Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimas

2018 m. patvirtintos Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės (toliau – Gairės) ir Gairių įgyvendinimo veiksmų planas. Įgyvendinant Gairių nuostatas, pradėta sisteminė viešojo sektoriaus įstaigų peržiūra, kuri turėtų apimti apie 4 000 viešojo sektoriaus įstaigų. Numatoma, kad išgryninus viešojo sektoriaus įstaigų kompetenciją ir optimizavus jų administracijų struktūras:

- sumažės viešojo sektoriaus įstaigų;
- sumažės viešajame sektoriuje dirbančių darbuotojų;
- bus sutaupyta viešojo sektoriaus įstaigų išlaikymui skiriamų lėšų, kurios galės būti panaudotos valstybės tarnybos pertvarkai įgyvendinti, viešojo sektoriaus įstaigų valdymui tobulinti, veiklos ir teikiamų paslaugų kokybei gerinti.

76 pav. Viešojo sektoriaus įstaigų skaičiaus mažėjimas (proc.)

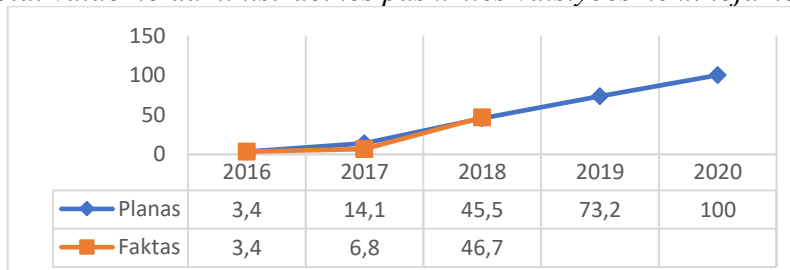
Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Įgyvendinant Gairių nuostatas, 2018 m. patvirtinta pavyzdinė ministerijų ir įstaigų prie ministerijų administracijų struktūra. Pagal patvirtintas pavyzdines struktūras palaipsniui pertvarkytos esamos ministerijų ir įstaigų prie ministerijų administracijų struktūros taps mažiau hierarchizuotos, labiau orientuotos į rezultatą, o ne į procesą. Tai leis pasiekti geresnių veiklos rezultatų ir efektyviau panaudoti minėtų įstaigų išlaikymui skiriamas lėšas.

Valstybės nekilnojamojo turto valdymo centralizavimas

2018 m. buvo tęsiamas spartus administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto (toliau – AVNT) perėmimas valdyti centralizuotai. IV etapu centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojai – VĮ Turto bankui perduotas centralizuotai valdyti Sveikatos apsaugos ministerijai, Aplinkos ministerijai ir Žemės ūkio ministerijai pavaldžių institucijų patikėjimo teise valdomas AVNT ir toks AVNT, kurį valdo ir (arba) naudoja dvi ar daugiau valstybės institucijų, šio turto bendras plotas – 109 tūkst. kv. metrų. Nuo 2015 m. per Vyriausybės nustatytus 4 etapus perduotas centralizuotai valdyti 591 turto objektas (338 tūkst. kv. m ploto, tai sudaro 46,7 proc. viso perduotino centralizuotai valdyti AVNT ploto).

77 pav. Centralizuotai valdomo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – VĮ Turto bankas

Siekiant atsisakyti valstybės funkcijoms nenaudojamo valstybės nekilnojamojo turto, Vyriausybės patvirtintas parduodamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašas kiekvienais metais papildomas naujais objektais. 2018 m. šį sąrašą papildė dar 894 turto objektai.

2018 m. Aplinkos ministerija, Kultūros ministerija, Susisiekimo ministerija ir Žemės ūkio ministerija nustatė žemės, miškų, kelių, žemės gelmių išteklių, kultūros kilnojamųjų ir nekilnojamųjų vertybių valdymo efektyvumo rodiklius. Šie rodikliai leis įvertinti reikšmingą dalį valstybės turto sandaroje užimančių turto rūšių valdymo efektyvumą.

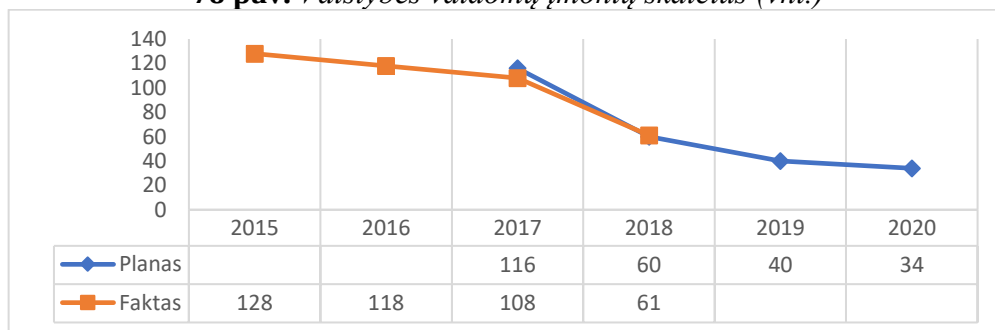
2018 m. Vyriausybės sudaryta Strateginių projektų portfelio komisija nutarė į naujas bendras patalpas perkelti bent 6 ministerijas. Įgyvendinus šį projektą, planuojama iki 40 proc. sumažinti ministerijų naudojamą plotą, o šio ploto išlaikymo išlaidas – iki 40 proc., palyginti su šiuo metu naudojamu ministerijų plotu ir išlaikymo išlaidomis.

Siekiant mažinti bendrųjų funkcijų atlikimo sąnaudas, gerinti jų kokybę ir optimizuoti viešojo sektoriaus įstaigų vidinius procesus, 2018 m. įsteigta biudžetinė įstaiga Nacionalinis bendrųjų funkcijų centras (NBFC) (įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendina Finansų ministerija), kuriam pavesta centralizuotai atlikti tam tikrų viešojo sektoriaus subjektų buhalterinės apskaitos ir personalo administravimo funkcijas. 2018 m. pabaigoje NBFC konsoliduotai atliko jau 140-ies viešojo sektoriaus subjektų buhalterinės apskaitos ir personalo administravimo funkcijas.

Valstybės valdomų įmonių pertvarka

Daug dėmesio toliau buvo skiriama valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrinimui ir gražos visuomenei didinimui – baigtas įgyvendinti strateginis projektas jau davė akivaizdžių rezultatų – 2018 m. valstybės valdomų įmonių sumažėjo net 43,5 proc., palyginti su 2017 m.

78 pav. Valstybės valdomų įmonių skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – VŠĮ Stebėsenos ir prognozių agentūra

2018 m. parengtas ir Seimui pateiktas įstatymų projektų paketas, reikalingas vykdyti valstybės įmonių (VĮ Lietuvos oro uostai, VĮ „Oro navigacija“, VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, VĮ Vidaus vandens kelių direkcija) valdymo ir priežiūros pertvarkai – valstybės įmones pertvarkyti į akcines bendroves. Baigus šią pertvarką, būtų įgyvendintos EBPO rekomendacijos peržiūrėti valstybės valdomų įmonių teisinės formas. 2018 m. gruodžio 31 d. pakeista VĮ „Kelių priežiūra“ teisinė forma – įmonė pertvarkyta į akcinę bendrovę, kuri turės didesnes galimybes diegti geriausią valdysenos praktiką ir skaidriau valdyti valstybės turtą.

Pagal Vyriausybės patvirtintą kandidatų į įmonių kolegialius priežiūros ir valdymo organus parinkimo tvarką nuo 2018 m. sausio 1 d. visų valstybės valdomų įmonių stebėtojų tarybą ar valdybą turi sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų ir skaidriai išrinktų narių, įvertinus jų profesionalumą. Be to, valstybės valdomų įmonių valdybos ar stebėtojų tarybos nariu negali būti paskirtas politinio pasitikėjimo valstybės

tarnautojas. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, 106 valstybės valdomų įmonių kolegialių priežiūros ir valdymo organų nariais tapo nepriklausomi asmenys. Pasikeitus kolegialių organų sudėčiai ir standartizavus atrankos procedūras, pakilo kolegialių organų kompetencijos įvertinimas. Šios permainos – vienas iš svarbių žingsnių, gerinant įmonių valdymą ir įgyvendinant Lietuvos narystės EBPO rekomendacijas.

Savivaldybių administracinės priežiūros sistemos tobulinimas

2018 m. priimtas Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymas. Siekiant sumažinti institucijų ir įstaigų skaičių, įgyvendinti funkcijų peržiūrą, minėtame įstatyme įtvirtinta, kad vietoj šiuo metu veikiančių 10 biudžetinių įstaigų – Vyriausybės atstovų tarnybų – bus įsteigta viena Vyriausybės atstovų įstaiga ir skiriami 5 Vyriausybės atstovai, savo veiklą vykdantys 2 teritorinėse apskrityse. Tai sumažins savivaldybių administracinės priežiūros sąnaudas, užtikrins efektyvesnę Vyriausybės atstovų veiklos koordinavimą ir suvienodins savivaldybių administracinės priežiūros praktiką.

Strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo sistemos pertvarka

2018 m. buvo tęsiami 2017 m. pradėti strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo sistemų pertvarkos (toliau – pertvarka) darbai. Įgyvendinus numatytus darbus, sustiprinti biudžeto lėšomis finansuojamų institucijų orientacija į rezultatus, vidutinės trukmės biudžeto planavimas, supaprastinti strateginio planavimo ir atsiskaitymo procesai, pasirengta kitiems pertvarkos etapams, kurie bus įgyvendinami 2019–2020 m.

2018 m. supaprastinti strateginio planavimo ir atsiskaitymo procesai, atitinkamai pakeistos strateginio veiklos plano ir veiklos ataskaitos formos. Atsisakyta perteklinės informacijos teikimo reikalavimų, atnaujinta formų struktūra ir pildymo reikalavimai, siekiant pagerinti teikiamos informacijos kokybę, išgrynintos vykdomų programų tikslų sąsajos su aukštesnio lygio dokumentų tikslais ir sąsajos su valstybės biudžeto asignavimų panaudojimu, atsiskaitymas orientuotas į strateginių tikslų pasiekimą.

Siekiant sustiprinti iš biudžeto lėšų finansuojamų institucijų orientaciją į rezultatus, 2018 m. sudarant 2019 m. valstybės biudžetą, kartu su asignavimų valdytojais parengtas 2019 m. valstybės biudžeto priedas, kuriame pateikiama informacija ne tik apie gautus ir planuojamus gauti asignavimus, bet ir apie pasiektus bei planuojamus pasiekti veiklos rezultatus.

Siekiant pagerinti vidutinės trukmės biudžeto planavimą, rengiant Lietuvos stabilumo programą, kartu nustatyti pagrindiniai 2019–2021 m. biudžeto sudarymo principai, kurių pagrindinis – biudžeto planavimas 3 metams. Jau 2018 m. Seimo nutarimu patvirtinti 2019, 2020 ir 2021 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos planuojami rodikliai.

2018 m. pakeista ir investicijų projektų, finansuojamų iš valstybės biudžeto lėšų, rengimo, vertinimo ir atrankos tvarka – visi nauji investicijų projektai turi būti pagrįsti taikant sąnaudų ir naudos analizės būdą, atliekama jų alternatyvų analizė, investicijų projektų atrankai taikomi atitinkamos srities investicijų projektų atrankos kriterijai, patikslintos šių projektų vertinimo ir stebėsenos tvarkos.

2018 m. parengtas naujos strateginio valdymo sistemos modelis, apimantis nacionalinio, regioninio ir teritorinio planavimo procesus, strateginio planavimo sistemos dokumentų aprašymai, atskleidžiantys sąsajas su vidutinės trukmės biudžeto sudarymo procesu, taip pat institucinė sąranga, nurodanti pagrindines atsakomybes. Šie rezultatai užbaigė pasirengimo pertvarkai etapą ir yra pagrindas 2019 m. pradedamam pertvarkos įgyvendinimo etapui, per kurį bus rengiami sistemą reglamentuojantys teisės aktai, planavimo dokumentai, pritaikomos informacinės sistemos.

Kartu peržiūrima visa valstybės biudžeto programų sudarymo tvarka, siekiant susieti programas su strateginio planavimo sistema. Šie pakeitimai bus diegiami kompleksiskai, jungiant projektų parengimo, atrankos procedūras su visų tipų investicijomis, finansuojamomis iš įvairių galimų finansavimo šaltinių (įskaitant ES paramą). Šie pakeitimai bus įtraukti į 2021–2023 m. valstybės biudžeto sudarymo procesą.

Teisėkūros procesų tobulinimas

2018 m. parengti Teisėkūros pagrindų įstatymo pakeitimai, kuriais numatoma įdiegti į teisėkūros ciklą baigiamojo (*ex-post*) vertinimo modelį. Baigiamuoju teisinio reguliavimo poveikio vertinimu siekiama patikrinti, ar ir kaip praktikoje veikia atitinkamas teisinis reguliavimas, t. y. surinkti patikimus duomenis apie šio reguliavimo praktinį poveikį ir kokybiškai įvertinti jo taikymą bei veikimą. Įdiegus baigiamojo (*ex-post*) vertinimo modelį, tikimasi nuoseklesnės teisėkūros, sisteminio požiūrio į galiojančio teisinio reguliavimo vertinimą ir tobulinimą, taip pat į tinkamą teisės aktų projektų kokybę. Tai sudarys sąlygas nuosekliai ir kryptingai tobulinti esamą teisinį reguliavimą, mažinti Vyriausybės teisėkūros apimtį, efektyviai ir racionaliai naudoti šiam tikslui skiriamus išteklius.

Migracijos procesų tobulinimas

2018 m. gruodžio 20 d. priimtomis įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ ir kitų susijusių įstatymų pataisomis sudarytos teisinės prielaidos pertvarkyti migracijos procesų valdymo sistemą. Įgyvendinus šią pertvarką, bus konsoliduotos ir racionaliau paskirstytos funkcijos tarp migracijos politiką įgyvendinančių institucijų: sukurta šiuolaikiška, efektyvi ir patikima Migracijos tarnyba, nustatytos aiškesnės ir paprastesnės migracijos procedūros, funkcijų ir išteklių konsolidavimas užtikrins aukštesnius aptarnavimo standartus, greitus ir efektyvius sprendimus, vienodos praktikos taikymą visuose teritoriniuose migracijos skyriuose. Be to, šiame įstatyme įtvirtinta Lietuvos migracijos informacinė sistema – sudarytos teisinės sąlygos kompleksiskai perkelti migracijos procedūras į elektroninę erdvę, o tai užtikrins veiksmingesnę migracijos paslaugų sistemą.

Sudaryta Vyriausybės migracijos komisija, kuri koordinuos tarpinstitucinį bendradarbiavimą migracijos srityje, priimant sprendimus, susijusius su šalies migracijos procesų valdymu.

Valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimas ir valstybės informacinių sistemų modernizavimas

Siekiant padidinti viešojo sektoriaus efektyvumą ir skaidrumą, **pradėta vykdyti strateginę programą** „Valstybės technologijų konsolidavimo ir valdymo pertvarka“. Tikimasi, kad įgyvendinus šios programos projektus techninės įrangos ir licencijų įsigijimo kaštai sumažės 30 proc., valstybės informacinių išteklių valdymas bus centralizuotas, standartizuotas ir saugus, o informacinių technologijų (toliau – IT) politika bus sutelkta naujos skaitmeninės valstybės ir ekonomikos plėtrai.

Pagrindiniai 2018 m. pasiekimai:

- Konsoliduotas IT politikos formavimas.
- Ekonomikos ir inovacijų ministerijoje įsteigtas atskiras informacinių išteklių vadovo (angl. CIO) funkcijas atliekantis padalinys (Skaitmeninės darbotvarkės departamentas).
- Parengtas naujo valstybės informacinių išteklių infrastruktūros valdymo veiklos modelio projektas.
- Sutarta dėl valstybės informacinių paslaugų katalogo apimčių ir funkcionalumų, taip pat dėl valstybės informacinių išteklių duomenų žemėlapio apimties.
- Pasirašytos sutartys dėl pereinamojo laikotarpio techninės įrangos įsigijimo.
- Atlikta 1-uju etapu migruojamų įstaigų techninių išteklių poreikio analizė, įvertintos numatytų duomenų centrų galimybės integruoti migruojamas sistemas.
- Pradėtas pagalbos tarnybos komandos sudarymo ir įrankio *Service Desk* specifikavimo procesas.

Modernizuojamos informacinės sistemos ir registrai, išplečiamas jų funkcionalumas

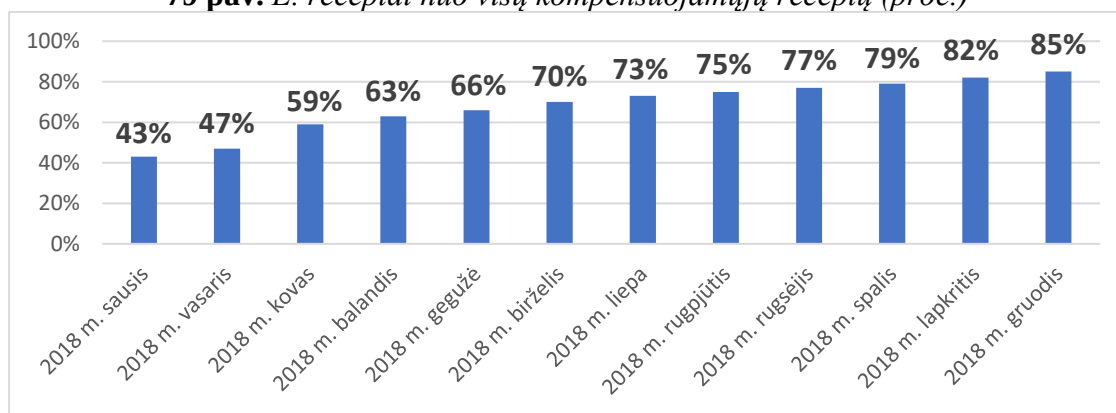
Modernizuota Vidaus reikalų ministerijos valdoma baudžiamojo proceso informacinė sistema ir Nusikalstamų veikų žinybinis registras bei Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registras.

Patobulinus programines priemones, užtikrintas naujų nusikalstamumo statistikos rodiklių apskaičiavimas, pagerėjo statistinių duomenų kontrolė, statistinius rodiklius galima vertinti įvairiais pjūviais, pagerėjo aktualios statistinės informacijos teikimas visuomenei. Minėtos informacinės sistemos ir registrai pritaikyti nusikalstamumo statistiniams duomenims, susijusiems su smurtu artimoje aplinkoje, kaupti ir teikti. Nuo 2018 m. rengiami ir oficialiosios statistikos portale osp.stat.gov.lt skelbiami statistiniai duomenys apie nusikalstamas veikas ir asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu bei nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų.

E. sveikata

Šiuo metu prie centrinės e. sveikatos sistemos (ESPBI IS) yra prisijungusi didžioji dalis asmens sveikatos priežiūros įstaigų, kurios aptarnauja 95 proc. pacientų. Visos vaistinės gali išduoti vaistus pagal elektroninius receptus. Siekdama palengvinti gydytojams elektroninio recepto išrašymo procesą, Vyriausybė 2018 m. inicijavo svarbius elektroninio recepto patobulinimus.

79 pav. E. receptai nuo visų kompensuojamųjų receptų (proc.)

Duomenų šaltinis – Sveikatos apsaugos ministerija

Dėl to per metus elektroninių receptų skaičius padidėjo beveik dvigubai – 85 proc. visų kompensuojamųjų vaistų receptų yra elektroniniai. Vien tik elektroninius receptus išrašo pusė Lietuvos gydytojų. Tai ypač svarbu pradėjus veikti vaistų suderinamumo sistemai, kuri šiuo metu yra diegiama. Visi Lietuvos gydytojai, išrašydami elektroninius vaistų receptus, e. sveikatos sistemoje galės patikrinti, kaip dera skiriami vaistai su kitais paciento vartojamais vaistais, išrašant kiekvieną elektroninį receptą, automatiškai bus tikrinamas vaistų suderinamumas.

Neatlygintinas valstybės įmonės Registrų centro duomenų, reikalingų valstybės ir savivaldybių funkcijoms atlikti, teikimas

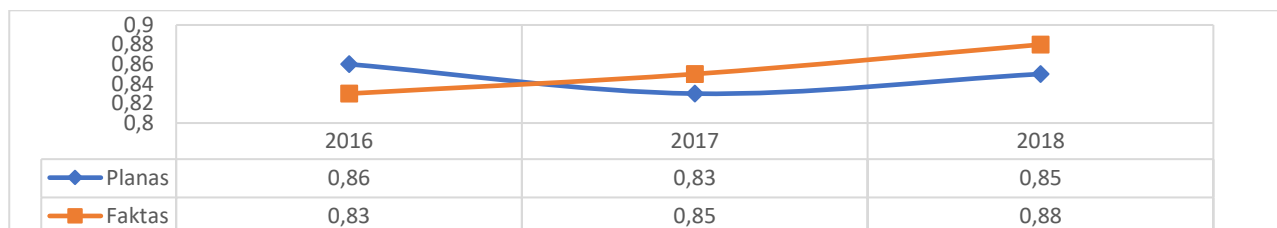
Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojus įstatymų pakeitimams, visos valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos, atlikdamos teisės aktų nustatytas funkcijas, valstybės registruose ir informacinėse sistemose registruoja duomenis ir gauna duomenis iš jų nemokamai.

Valstybės ir savivaldybių institucijos, turėdamos galimybę greitai gauti patikimą ir tikslią informaciją iš valstybės registrų, gali užtikrinti kokybišką viešąjį administravimą ir priimti neatidėliotinus, pagrįstus ir kompetentingus sprendimus, teikti gyventojams kokybiškas viešąsias paslaugas, užtikrinti vieno langelio principo įgyvendinimą.

3.2 kryptis. Viešųjų ir administracinių paslaugų modernizavimas ir informacinės visuomenės plėtra

Gyventojų pasitenkinimo paslaugomis indeksas rodo teigiamą viešojo sektoriaus įstaigų teikiamų paslaugų ir gyventojų aptarnavimo tobulinimo iniciatyvų rezultatą. 2018 m. indekso reikšmė (0,88 balo) yra aukščiausia reikšmė, pasiekta per paskutinius 10 metų.

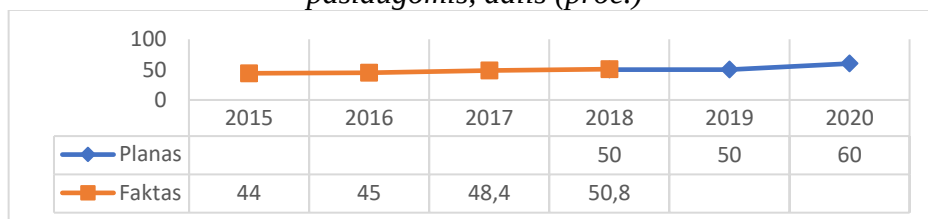
80 pav. Gyventojų pasitenkinimo paslaugomis indeksas

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Rodiklio augimui įtakos turėjo tai, kad gyventojai, kurie per paskutinius 12 mėnesių kreipėsi į valstybės ir savivaldybių įstaigas, teigiamai įvertino šių įstaigų darbuotojų kompetencijas ir profesionalumą, adekvatų reagavimą į jų problemas. Suteiktomis paslaugomis liko patenkinti 9 iš 10 gyventojų. Gyventojai taip pat dažniau rinkosi galimybę užsisakyti elektronines paslaugas.

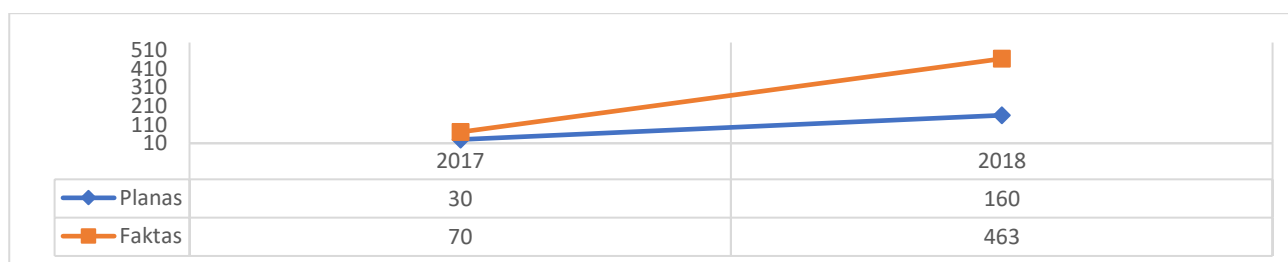
81 pav. Gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

Igyvendindamos Vyriausybės priimtus sprendimus dėl tolesnio administracinių ir viešųjų paslaugų modernizavimo, ministerijos vykdo jų teikiamų ar administruojamų viešųjų ar administracinių paslaugų procedūrų peržiūrą. Peržiūra leis įvertinti šiuos svarbiausius paslaugų vertinimo aspektus: paslaugos tikslingumą; paslaugos gavėjų informacijos apie prašomus dokumentus pateikimą; informaciją, kurią turi susirinkti (surenka) paslaugą teikianti įstaiga; paslaugos trukmę ir kainą; galimybes teikti paslaugas elektroniniu būdu; paskelbtų paslaugų aprašymų atitiktį nustatytiems reikalavimams. Remdamosi atliktos paslaugų procedūrų peržiūros rezultatais, ministerijos turės parengti pasiūlymus dėl šių procedūrų optimizavimo.

82 pav. Supaprastintų viešųjų ar administracinių paslaugų skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Įgyvendinant Vyriausybės strateginį projektą „**Viešųjų ir administracinių paslaugų modernizavimas, įdiegiant efektyvumo vertinimus, supaprastinant ir trumpinant procesus, parenkant tinkamiausią paslaugų teikimo būdą**“, 2018 m. valstybės įstaigoms buvo pateikti pasiūlymai dėl 463 viešųjų ir administracinių paslaugų modernizavimo.

2018 m. buvo įgyvendinamas projektas „**Prisijungusi Lietuva**“: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“, kuriuo buvo skatinamos bendruomenės, įvairaus amžiaus grupių gyventojai naudotis informacijos ir ryšių technologijomis (IRT), viešinama informacija apie tai, kokias e. paslaugas gyventojai gali gauti. Įgyvendinant kitus projektus, buvo kuriamos naujos ar tobulinamos jau sukurtos e. paslaugos, siekiant, kad jos atitiktų vartotojų poreikius, apie jas būtų žinoma, jos būtų lengvai prieinamos.

2018 m. įgyvendinant projektus pagal 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 2 prioriteto „Informacinės visuomenės skatinimas“ priemones, pasirašytos 34 projektų finansavimo sutartys, kurių vertė – virš 87 mln. eurų. Įgyvendinus visus projektus, numatyta sukurti **209 e. paslaugas**.

Jau įgyvendinti 2 projektai, kurių vertė – 4,5 mln. eurų, sukurtos 7 e. paslaugos įgyvendinant investicijų projektus „**Elektroninio sąskaitų faktūrų posistemo (i.SAF) sukūrimas**“ ir „**Elektroninių važtaraščių posistemo (i.VAZ) sukūrimas**“, kurias naudojant mažės administracinė našta mokesčių mokėtojams. Šiomis iniciatyvomis siekiama puoselėti Baltijos šalių, kaip pažangių, technologiškai išsivysčiusių ir lyderiaujančių skaitmeninės valdžios srityje, įvaizdį. Atitinkamai paslaugų skaitmeninimas siejamas su efektyvia kaštų mažinimo bei gyventojų pasitenkinimo ir paslaugų kokybės užtikrinimo politika.

Pažymėtina, kad tęsiami **plačiajuosčio interneto infrastruktūros plėtros** darbai ir siekiama, kad visoje šalies teritorijoje būtų prieinamas naujos kartos interneto ryšys, užtikrinantis 30 Mbps ir didesnę duomenų perdavimo greitį. 2018 m. inicijuotas *naujos* kartos interneto prieigos infrastruktūros plėtros projektas RAIN3, kuris užtikrins tolesnę plačiajuosčio ryšio tinklo plėtrą Lietuvoje, ypač nutolusiose kaimiškose vietovėse. Kol kas sparčiuoju interneto ryšiu dar negali naudotis beveik 9 proc. visų šalies namų ūkių, esančių įvairiuose regionuose, ypač atokiose gyvenamosiose vietovėse, o prisijungę prie interneto (30 Mb/s ir didesne sparta) buvo tik 45 proc. namų ūkių, o 100 Mb/s ir didesne sparta – apie 27 proc. Europos Komisijos paskelbto tyrimo duomenimis, Lietuva yra viena iš keturių ES valstybių, kuriose fiksuotas plačiajuosčio interneto ryšys yra pigiausias. Kitos į pirmą ketvertuką patenkančios šalys yra Rumunija, Latvija ir Vengrija.

Tobulinant elektroninių siuntų siuntimą per **E. pristatymo sistemą**, 2018 m. inicijuoti įstatymų pakeitimai, kuriais siekiama įteisinti vieną elektroninį langelį valstybės mastu ir padidinti viešojo sektoriaus efektyvumą modernizuojant ir skaitmeninant procesus. Nuo E. pristatymo sistemos įdiegimo 2013 m. iki 2018 m. pabaigos elektroninių siuntų skaičius išaugo nuo kelių šimtų iki beveik milijono: 2013 m. per šią sistemą išsiųsta 541 elektroninė siunta, o 2018 m. – 880 760 elektroninių siuntų. 2018 m. prie šios sistemos buvo prisijungę 106 433 fiziniai asmenys, 3 772 juridiniai asmenys, 3 737 valstybės institucijos, kurie visi turi elektroninio pristatymo dėžutes. Šiuo metu yra 113 tūkst. E. pristatymo sistemos naudotojų, kurie per savaitę iš viso išsiunčia apie 80 tūkst. siuntų.

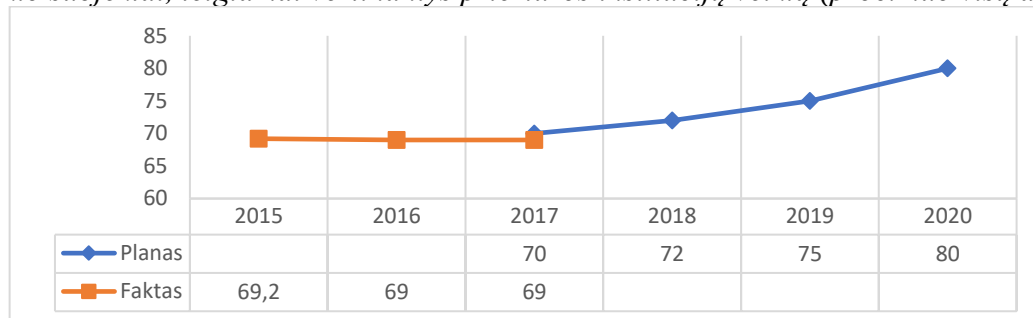
Verslo priežiūros institucijų pertvarka

2018 m. buvo tęsiama verslo priežiūros institucijų pertvarka, kurios tikslas – konsoliduoti ir (ar) optimizuoti institucijų atliekamas priežiūros funkcijas, t. y. užtikrinti, kad priežiūros funkcijos valstybėje būtų atliekamos efektyviai, koordinuotai, mažiausiomis sąnaudomis, kuo mažiau trikdančios prižiūrimų subjektų veiklą ir kartu užtikrinant saugomo gėrio apsaugą.

Šalia kitų, tęstinių, veiklų 2018 m. **pradėta įgyvendinti projektą „Priežiūrą atliekančių institucijų informacinės sistemos (PAIIS) sukūrimas ir įdiegimas“**. PAIIS sudarys sąlygas automatizuoti ūkio subjektų veiklos priežiūros procesus: rizikos vertinimą, patikrinimų planavimą ir vykdymą, poveikio priemonių kontrolę, leis priežiūros institucijoms greičiau, tiksliau ir patogiau atlikti ūkio subjektų priežiūros

funkcijas. Optimizavus procesus, jie taps aiškesni ir suprantamesni ūkio subjektams (verslui), sumažins ūkio subjektams tenkančią naštą tiek dėl pakartotinio duomenų teikimo priežiūros institucijoms, tiek dėl subalansuoto planuojamų patikrinimų grafiko.

83 pav. Ūkio subjektai, teigiamai vertinantys priežiūros institucijų veiklą (proc. nuo visų apklaustųjų)

Duomenų šaltinis – Ekonomikos ir inovacijų ministerija (ūkio subjektų apklausa)

Ūkio subjektai naudosis Verslo vartais ir per vieną langelį galės gauti informaciją apie priežiūros institucijų suplanuotus patikrinimus, jų veiklai taikomus kontrolinius klausimynus ir kitą informaciją iš priežiūros institucijų, teikti priežiūros institucijoms įrodymus apie ištaisytus pažeidimus ir įvairaus formato dokumentus, peržiūrėti informaciją apie jų veiklos priežiūros istoriją ir dalyvauti apklausose apie priežiūros institucijų vykdomą priežiūrą.

Balsavimo internetu sistemos sukūrimas

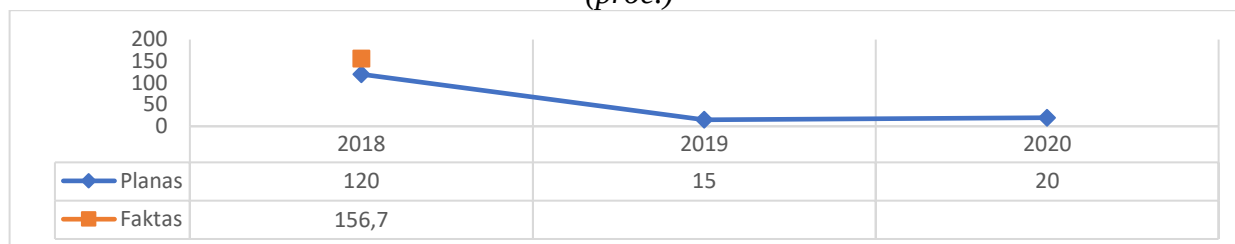
2018 m. Vyriausybė pritarė Balsavimo internetu pagrindų įstatymo projektui. Projektu siekiama nustatyti pagrindinius balsavimo internetu principus, rinkėjo balso prioriteto, balso patikrinimo ir anuliavimo taisykles, balsavimo paslapties užtikrinimo principus, rinkėjo tapatybės nustatymo aspektus, taip pat balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindus, jos funkcinius, saugumo ir audito reikalavimus. Balsavimo internetu pagrindų įstatymas sudarys teisinės, organizacinės ir finansinės galimybes steigti balsavimo internetu informacinę sistemą ir ją testuoti prieš įteisinant balsavimą internetu įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose.

3.3 kryptis. Skaidrumo ir atvirumo didinimas, kovos su korupcija stiprinimas

Skaidrumo ir atvirumo didinimas

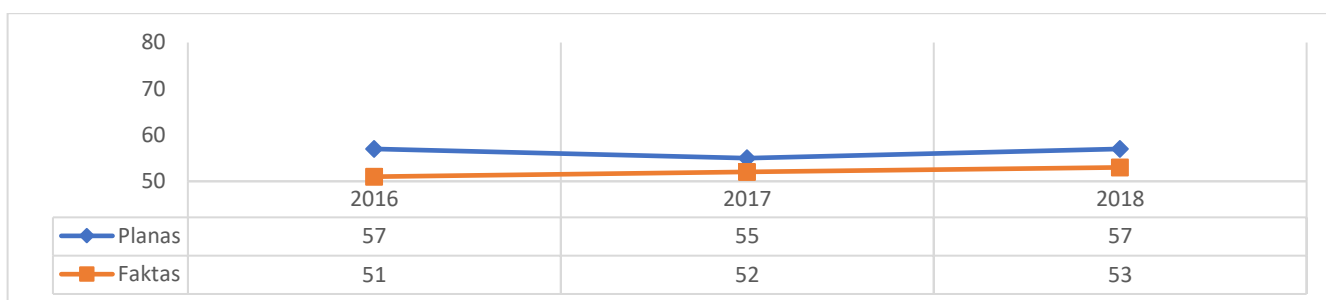
Viena pagrindinių sričių, per kurią skatinamas skaidrumas ir atvirumas, – duomenų atvėrimas. 2018 m. buvo įgyvendinami **Atvirų duomenų portalo sukūrimo ir atvirų duomenų formavimo metodologinių ir teisinių priemonių įgyvendinimo projektai**, kurie suteiks institucijoms aiškumo, kaip tuos duomenis atverti, sukurs techninius duomenų atvėrimo įrankius.

84 pav. Atvirų viešojo sektoriaus duomenų rinkinių padidėjimas nuo paskelbtųjų centralizuotame portale (proc.)

Duomenų šaltinis – Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos

85 pav. Gyventojų dalis, žinanti apie galimybes ir būdus teikti siūlymus dėl jiems svarbių klausimų sprendimo (proc.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

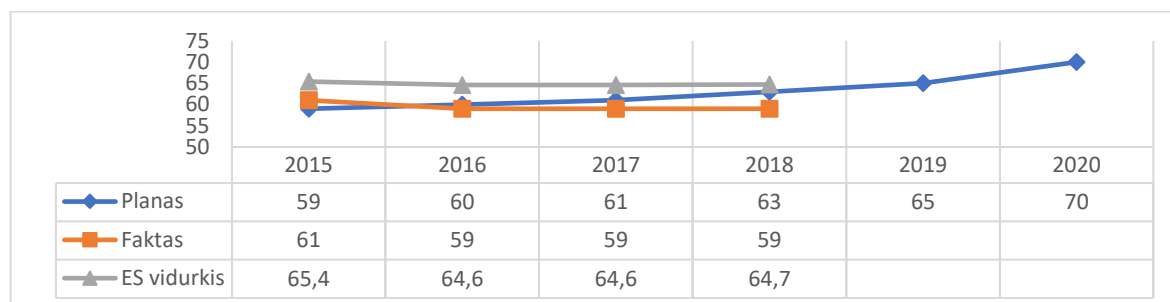
Vertinant pastarųjų 3 metų gyventojų nuomonės apklausų rezultatus, pastebėtas nuoseklus gyventojų dalies, žinančios apie galimybes ir būdus teikti siūlymus dėl jiems svarbių klausimų sprendimo, didėjimas. Užtikrintas grįžtamasis ryšys tarp gyventojų ir įstaigų, į kurias jie kreipėsi. Nuolat vykdomos informacinės kampanijos, žiniasklaidos indėlis viešinant gyventojų iniciatyvas lėmė teigiamus rodiklio pokyčius. Tačiau, kaip rodo gyventojų nuomonės apklausos rezultatai, dalis jų vis dar netiki, kad bus išgirsti ar jų siūlymai turės įtakos priimamiems sprendimams.

Kovos su korupcija stiprinimas

Korupcijos suvokimo indekso (KSI) tyrimas yra vienas garsiausių pasaulyje tyrimų, rodantis, kaip įvairioms pasaulio valstybėms pavyksta kontroliuoti korupciją. 2018 m. tyrime Lietuvai, kaip ir pernai, skirti 59 balai iš 100 galimų ir 38 vieta 180 šalių sąraše. Lietuva užima 18 vietą iš 28 ES valstybių, pirmoje vietoje ES ir pasaulyje – Danija (88 balai).

2018 m. KSI tyrimo rezultatai rodo, kad vertintojai Lietuvos pastangų sumažinti korupciją nevertino avansu, 2017–2018 m. atlikti darbai dar nedavė apčiuopiamo rezultato, tačiau tikėtina, kad pozityvaus pokyčio galima tikėtis jau 2019 m.

86 pav. Lietuvos korupcijos suvokimo indekso įvertinimas (balais)

Duomenų šaltinis – „Transparency International“

2018 m. parengtas **Atsparumo korupcijai reikalavimų viešojo sektoriaus (valstybės ir savivaldybių) įstaigose įgyvendinimo įvertinimas**. Šio įvertinimo tikslas – padėti valstybės ir savivaldybių įstaigoms patikrinti, ar pakankamai imamasi veiksmų, kuriant ir įgyvendinant korupcijai atsparią aplinką įstaigoje, ir nusistatyti atsparumo korupcijai lygį. Atsparumo korupcijai reikalavimų įgyvendinimo įsivertinimą įstaigoms siūloma atlikti kasmet pagal Antikorupcinės aplinkos vadove pateiktus priemonių vykdymo vertinimo klausimynus. Užpildytus klausimynus ir atsparumo korupcijai reikalavimų įgyvendinimo įsivertinimą siūloma įstaigoms viešinti savo tinklapiuose, skyriuje „Korupcijos prevencija“.

Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo pagal geriausią užsienio valstybių praktiką parengtas **Pranešėjų apsaugos įstatymas** ir jį įgyvendinantys teisės aktai, sukuriantys apie korupciją pranešusių asmenų apsaugos mechanizmą. Galimybė saugiai ir paprastai pranešti apie galimus korupcijos atvejus – itin svarbi kovos su korupcija dalis. Pagal Vyriausybės nustatytą tvarką pranešėjams, pateikusiems prokuratūrai vertingos informacijos apie pažeidimus, gali būti atlyginama vienkartinė pinigine išmoka, taip pat detalizuojama tokios išmokos skyrimo tvarka. Nustatytos ir kompensacijų pranešėjams už patiriamą ar patirtą neigiamą poveikį ar galimus padarinius dėl pateikto pranešimo skyrimo sąlygos ir tvarka. Atsiradus nepageidaujamų padarinių (prarastos pajamos atleidus iš darbo, prarasta darbo užmokesčio dalis perkėlus į kitas pareigas arba sumažinus darbo užmokestį, dalyvavimo teismų procesuose išlaidos ir kt.), pranešėjas galės pretenduoti į kompensaciją.

Taip pat visose valstybės ar savivaldybių įstaigose turės būti įdiegti **vidiniai informacijos apie pažeidimus teikimo kanalai**, reglamentuotas informacijos apie pažeidimus teikimas, tyrimas, tvarkymas ir konfidencialumo užtikrinimas įstaigoje. Ši pareiga įtvirtinama ir privačiame sektoriuje veikiantiems subjektams, kuriuose dirba 50 arba daugiau darbuotojų.

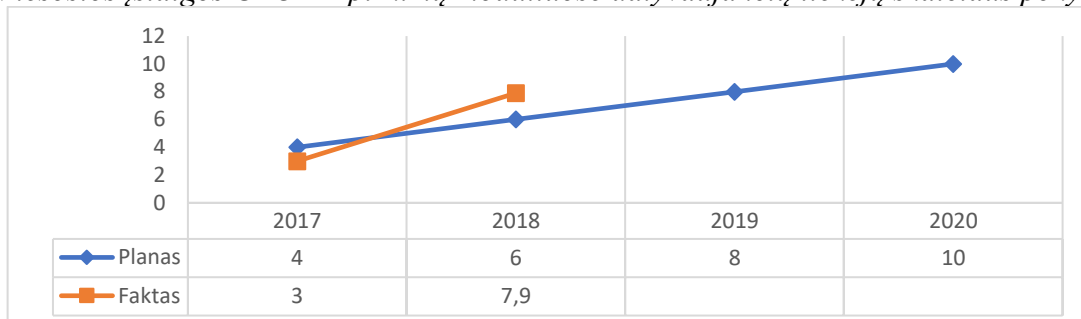
Viešieji pirkimai

Viena iš sričių, kurioje itin svarbu didinti skaidrumą, atvirumą, užkirsti kelią korupcijai – viešieji pirkimai. Centrinės perkančiosios organizacijos viešosios įstaigos CPO LT katalogo plėtra, siekiant profesionalių ir efektyvesnių pirkimų, numatyta ir kaip priemonė įgyvendinant 2018–2019 m. Tarybos rekomendacijas Lietuvai.

2018 m. **CPO LT elektroninis katalogas papildytas 4 naujais pirkimų moduliais** (Valymo paslaugų iš socialinių įmonių pirkimo moduliui; Investicijų plano ir energinio naudingumo sertifikato paslaugų pirkimo moduliui; Asmens higienos prekių pirkimo moduliui; Pastatų projektavimo paslaugų moduliui). **Atnaujinta 18 modulių.**

Pirkimų moduliuose dalyvaujančių **tiekėjų skaičius per metus padidėjo nuo 532 iki 574** (2019 m. pradžioje). 2018 m. pasiekta rodiklio reikšmė (7,9 proc.) viršijo suplanuotą reikšmę (6 proc.), nes dalis pirkimų modulių buvo sukurta pagal Dinaminę pirkimų sistemą (DPS), kai nauji tiekėjai, atitinkantys nustatytus kvalifikacijos reikalavimus, bet kuriuo DPS galiojimo laikotarpiu gali būti įtraukti į DPS ir dalyvauti konkrečiuose užsakymuose.

87 pav. *Viešosios įstaigos CPO LT pirkimų moduliuose dalyvaujančių tiekėjų skaičiaus pokytis (proc.)*

Duomenų šaltinis – viešoji įstaiga CPO LT

2018 m. Vyriausybė pritarė įstatymų projektams (Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo, Pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymo Nr. XIII-328 pakeitimo įstatymo), kuriuose numatytas perkančiosioms organizacijoms įpareigojimas priimti elektronines sąskaitas, atitinkančias ES standartą.

Atliktas viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos veiksmingumo vertinimas, pateiktas **siūlymas nekeisti šiuo metu esamo viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo modelio. Tačiau siekiant užtikrinti, kad viešųjų pirkimų bylos būtų nagrinėjamos Civilinio proceso kodekse nustatytais terminais, Teisėjų tarybai pasiūlyta spręsti klausimą dėl teisėjų skaičiaus padidinimo vienu teisėju Vilniaus apygardos teisme, kuris specializuotųsi viešųjų pirkimų bylose.** Šis pasiūlymas įgyvendintas 2018 m. kovo 5 d., ir šiuo metu Vilniaus apygardos teisme viešųjų pirkimų bylas nagrinėja 4 teisėjai.

Buvo tobulinama **Centralizuoto brangios medicininės įrangos, medikamentų ir medicinos priemonių pirkimo asmens sveikatos priežiūros ir kitoms sveikatinimo įstaigoms sistema**, siekiant padidinti medicininės įrangos, vaistų ir medicinos pagalbos priemonių (prietaisų) pirkimų pagrįstumą, skaidrumą ir ekonomiškumą, sukuriama naudą ir sumažinti korupcijos riziką.

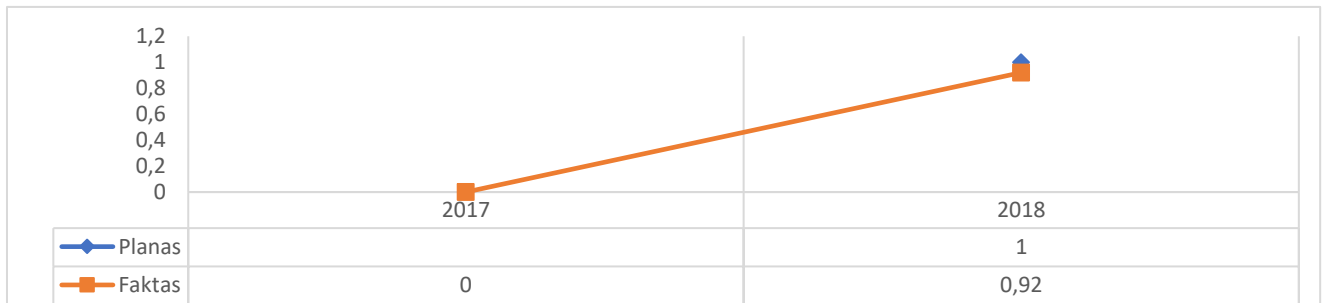
2018 m. patvirtinta **Brangių medicinos prietaisų įsigijimo iš įvairių finansavimo šaltinių koordinavimo šalies mastu tvarka.** Taip pat patvirtinti kriterijai, kuriuos turi atitikti ASPĮ, ketinanti įsigyti brangią medicininę įrangą. Nustačius brangių medicinos prietaisų poreikius, Sveikatos apsaugos ministerija organizuoja ir vykdo ministerijai pavaldžių ASPĮ viešuosius pirkimus pagal įgaliojimus, kurių metu perkant brangią medicinos įrangą kelioms ASPĮ siekiama užtikrinti itin racionalų lėšų naudojimą, pirkimo procedūrų skaidrumą, sumažinant korupcijos riziką.

Bendradarbiaudama su CPO LT, Sveikatos apsaugos ministerija delegavo ekspertą vaistinių preparatų techninių specifikacijų per CPO LT katalogui atnaujinti. Pasitelkus ASPĮ ir tiekėjus, buvo suderinta ir atnaujinta apie 1 500 vaistinių preparatų techninių specifikacijų, pagal kurias šiuo metu pradėtos vykdyti pirkimo procedūros.

3.4 kryptis. Kompetencijos valstybės valdymo srityje kėlimas

2017 m. pirmą kartą atliktas valstybės tarnybos, kaip darbdavio, patrauklumo vertinimas. Lietuvos gyventojų apklausa parodė, kad 50 proc. gyventojų norėtų dirbti valstybės tarnyboje, jeigu būtų tokia galimybė. Per metus rodiklio reikšmė padidėjo 1 proc., o 2018 m. atlikti darbai prisidės prie tolesnės rodiklio pažangos.

88 pav. Valstybės tarnybos, kaip darbdavio, patrauklumo teigiamo vertinimo pokytis (proc.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojęs naujos redakcijos **Valstybės tarnybos įstatymas** ir **Viešojo administravimo įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymas** sudarė prielaidas didinti valstybės tarnautojų darbo užmokestį, mažinti valstybės tarnautojų skaičių, pertvarkyti įstaigų struktūras, optimizuoti įstaigų skaičių, planuoti žmogiškuosius išteklius. Valstybės tarnybos įstatymu įdiegtos tarnybos lankstumą užtikrinančios, organizacinę kultūrą stiprinančios priemonės (nuotolinis darbas, mentorystės institutas, supaprastintos valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimo procedūros), įdiegta centralizuota valstybės tarnautojų atrankos sistema, užtikrinanti atrankos skaidrumą ir profesionalumą siekiant, kad į valstybės tarnautojo pareigas būtų priimami reikiamas kompetencijas turintys asmenys.

Įdiegta centralizuota valstybės tarnautojų atrankos sistema. Sudarytos sąlygos atrinkti kompetentingus asmenis: numatyta daugiau atrankoje galimų taikyti metodų (palyginti su iki šiol galiojusia atrankos sistema), bus galimi atrankos etapai, siekiant atrinkti tinkamiausią kandidatą, asmenų ir atrankos komisijos patogumui numatyta galimybė atrankas organizuoti ir nuotoliniu būdu, pasinaudojant IT galimybėmis (pvz., Skype ir kt.), o tai prisidėtų prie užsienyje gyvenančių Lietuvos piliečių, asmenų su negalia, vaikus auginančių tėvų įsidarbinamumo valstybės tarnyboje padidiniu. Statuso atkūrimo procedūros buvusiems valstybės tarnautojams įtrauktos į konkurso procedūras – taip sutrumpinamos ir efektyvinamos statuso atkūrimo ir konkursų procedūros: sutrumpėja įdarbinimo į valstybės tarnybą laikas, sutaupomi Valstybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos turimi žmogiškieji išteklių statuso atkūrimo procedūroms atlikti (1–2 etapai), nes statuso atkūrimo procese įdiegtas savitarnos principas, kai asmenys Valstybės tarnybos departamento interneto svetainėje gali rasti skelbimus.

Patobulinta valstybės tarnautojų darbo užmokesčio sistema, sustiprinanti valstybės tarnautojų orientaciją į rezultatus. Įstaigų vadovams suteikiama diskrecijos teisė nustatyti valstybės tarnautojų darbo užmokesčio dydį. Tikėtina, kad tai paskatins gabių ir kompetentingų asmenų pritraukimą į valstybės tarnybą, o tai prisidės prie esminių pokyčių šalyje įgyvendinimo. Naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatyme nustatyta daugiau valstybės tarnautojų skatinimo priemonių (piniginė išmoka už asmeninį išskirtinį indėlį įgyvendinant įstaigai nustatytus tikslus arba pasiektus rezultatus ir įgyvendintus uždavinius, lankstesnis pareiginės algos padidinimas, apmokamos papildomos kasmetinės atostogos ir kt.).

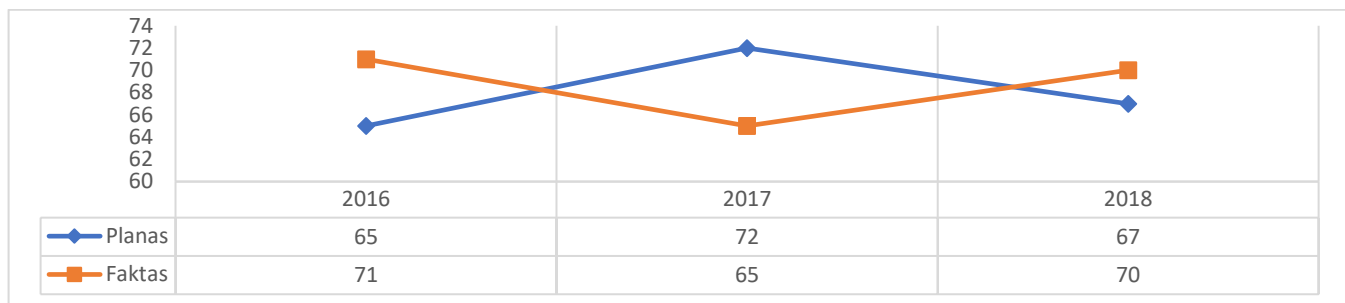
Įdiegtas nuotolinio darbo institutas. Nustatytos liberalios darbo nuotoliniu būdu taisyklės.

Įdiegtas mentoriaus institutas. Mentorius paskirtis – padėti kitiems toje pačioje valstybės arba savivaldybės institucijoje ar įstaigoje pareigas einantiems valstybės tarnautojams ir (ar) darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, įgyti arba patobulinti turimas ar reikiamas pareigoms eiti žinias,

kompetencijas, gebėjimus, kurti ir plėtoti ryšių tinklą, prisidėti tęsiant pradėtus ilgalaikius darbus, padėti suplanuoti asmeninę karjerą, supažindinti su valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos organizacine kultūra, tradicijomis, motyvuoti siekti geresnių veiklos rezultatų.

Tikimasi, kad šios Valstybės tarnybos įstatyme numatytos priemonės trumpuoju periodu (per ateinančius 1–2 metus) prisidės prie valstybės tarnybos prestižo didinimo, gabių ir kompetentingų asmenų pritraukimo į valstybės tarnybą, o tai ateityje padidins pasitikėjimą valstybės institucijomis.

89 pav. Pasitikėjimas valstybės institucijomis (proc.)

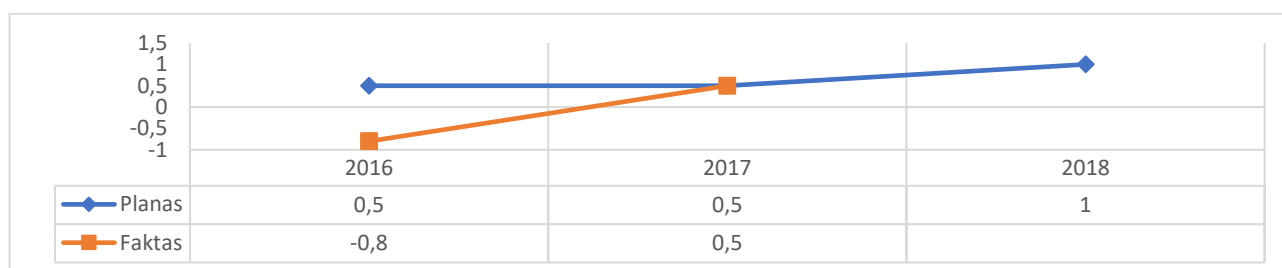
Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Daroma prielaida, kad 2016–2018 m. pasitikėjimo valstybės institucijomis rodiklio pokyčiai yra susiję su ekonomine šalies situacija, vykdomomis mokesčių ir pensijų reformomis, valstybės institucijų ir įstaigų, valstybės tarnybos pertvarkomis, vykdomomis reformomis sveikatos ir socialinės apsaugos, švietimo, bausmių vykdymo ir kitose srityse. Tikimasi, kad ateityje pasitikėjimo valstybės institucijomis rodiklis tebebus gana aukštas.

3.5 kryptis. Vietos savivaldos ir regionų stiprinimas

2017 m. ekonominė sanglauda pirmą kartą nuo 2011 m. tapo teigiama (+0,5 proc.). Pirmą kartą nuo pradinės išėjimo iš ekonominės krizės fazės, kai tradicinės pramonės ir eksporto augimas buvo spartesnis už augančio vartojimo ir statybų sektoriaus nulemtą augimą, ekonominiai skirtumai tarp Lietuvos regionų sumažėjo. Vienų metų duomenų nepakanka teigti, kad regionų ekonominiai skirtumai mažės ir toliau, visgi 2017 m. taip pat mažėjo nedarbo bei darbo užmokesčio skirtumai tarp regionų (socialinė sanglauda), be to, konvergencija (skirtumų mažėjimas), palyginti su Vilniaus regiono rodikliu, buvo matyti 6 regionuose (Alytaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio, Telšių, Tauragės), kuriems būdinga pramonės specializacija, t. y. galima daryti prielaidą, kad ekonominių skirtumų mažėjimas gali būti susijęs su investicijomis į gamybą ir pramonės našumo augimą šiuose regionuose.

90 pav. Sanglauda pagal BVP (proc.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

2018 m. Vyriausybė pritarė **Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo** įstatymo projektui. Įstatymo projekte siūloma įteisinti finansinį rodiklį ekonominei aplinkai gerinti, siekiant sukurti savivaldybėms paskatas plėtoti ekonominę veiklą ir taip prisidėti prie pertvarkos, nukreiptos į kryptingą regionų plėtrą, tikslų įgyvendinimo. Dalis GPM priaugio (20 proc.) būtų paskirstoma savivaldybėms, kuriose didės darbo užmokesčio fondo rodiklis (apimantis darbuotojų skaičiaus veikiančiose įmonėse ir darbo užmokesčio rodiklius). Projekte siūlomas savivaldybėms tenkančios GPM dalies paskirstymo mechanizmas parodytų savivaldybėms, kad nuo 2020 m. jų pajamos priklausytų ne tik nuo viešųjų paslaugų finansavimo, bet ir nuo to, kokie yra savivaldybės ekonominės veiklos rezultatai. Tai paskatintų savivaldybes imtis aktyvesnių veiksmų, siekiant sudaryti sąlygas steigti verslą, kurti naujas darbo vietas ir pritraukti investicijų, padidintų savivaldybių suinteresuotumą ekonominių rodiklių gerėjimu, skatintų šešėlio mažinimą. Pagal esamą GPM paskirstymo tvarką GPM savivaldybėms skirstomas pagal gyvenamąją vietą. Naujasis GPM dalies paskirstymo mechanizmas siūlo paskatas už darbo vietų kūrimą, todėl būtų palankus savivaldybėms, kuriose kuriamos naujos darbo vietos ir dirba asmenys, gyvenantys ne tik toje savivaldybėje. Seimo valdybai 2018 m. lapkričio 28 d. sudarius darbo grupę, Vyriausybės pateiktas anksčiau minėtas įstatymo projektas dar bus tobulinamas.

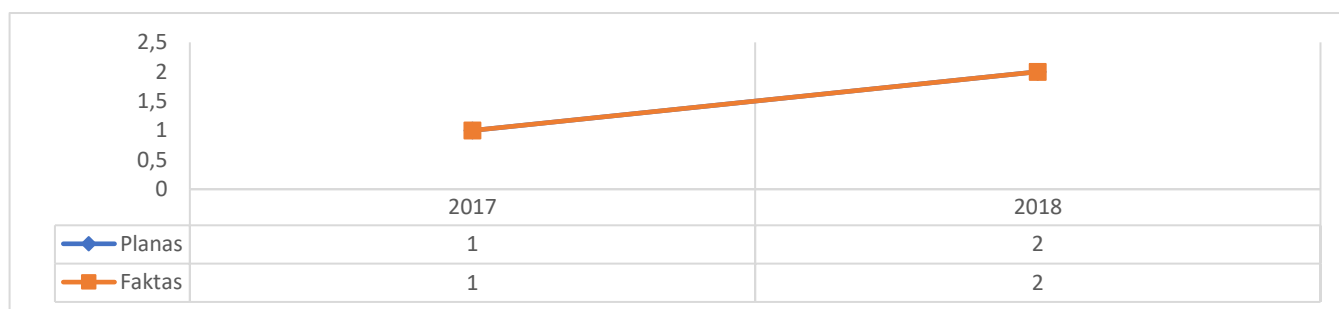
Siekiant nustatyti savivaldybėms iš valstybės biudžeto skiriamų lėšų valdymo ir kontrolės sistemos, apimančios siekiamų rezultatų stebėseną ir atsiskaitymą už pasiektus rodiklius, principus, pradėta **savivaldybėms skiriamų valstybės dotacijų valstybinėms (valstybės perduotoms savivaldybėms) ir savarankiškosioms funkcijoms įgyvendinti analizė**. Šiuo metu su ekspertų pagalba rengiamus pasiūlymus dėl dotacijų skyrimo tvarkos pakeitimo numatoma galutinai užbaigti 2019 m. I ketvirtį. Taip pat rengiamas regioninių programų sudarymo ir valdymo procesų aprašymas.

Skatinant **savivaldybių infrastruktūros valdytojų konsolidavimą**, vidaus reikalų ministro 2017 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 1V-885 sudarytos galimybės savivaldybių administracijoms atnaujinti pastatus, savivaldybės valdomus nuosavybės ar patikėjimo teise, ir pritaikyti juos savivaldybės biudžetinėms, viešosioms įstaigoms, teikiančioms savivaldybės administruojamas viešąsias paslaugas.

Siekiant sukurti savivaldybių infrastruktūros optimizavimo ir subalansuotos plėtros mechanizmą, su išorės ekspertų pagalba parengtas **Turto viso gyvavimo ciklo kaštų skaičiavimo metodikos projektas**. Šios metodikos paskirtis – aprašyti gyvavimo ciklo sąnaudų metodo praktinį taikymą viešojo sektoriaus įstaigose, siekiant įvertinti ilgalaikius valstybės ir savivaldybių pinigų srautus, susijusius su investicijomis į naujų pastatų ir IT kūrimą, reinvesticijas bei eksploataavimo ir veiklos išlaidas, skirtas turimiems pastatams ir IT palaikyti ir atnaujinti. Metodika leis optimizuoti savivaldybių investicijas į infrastruktūrą, tiksliau įvertinant poveikį infrastruktūros išlaikymo sąnaudoms ir reikalingoms reinvesticijoms.

Viešųjų paslaugų teikimo konsolidavimas

91 pav. Viešosios paslaugos, kurių teikimas planuojamas ir organizuojamas regionų lygiu (vnt.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Įvertinus savivaldybių bendradarbiavimą viešųjų paslaugų teikimo srityje, 2018 m. nustatyta, kad, be Atliekų tvarkymo įstatymu nustatytų regioninių atliekų tvarkymo paslaugų, penkiose iš dešimties apskričių bent po dvi savivaldybes bendrai teikia greitosios medicinos pagalbos paslaugas.

Rengiant *Lietuvos regioninės politikos baltąją knygą*, atlikta viešųjų paslaugų teikimo analizė ir įvertinti paslaugų teikimo modeliai. Nustatyta paslaugų grupė – visuomeninio transporto paslaugos, kurioms gali būti pritaikytas organizavimo regioniniu principu modelis. Visuomeninio transporto paslaugos modeliui įgyvendinti parengtas projektas „Pasirengimas regioninio lygmens viešojo transporto paslaugų organizavimo sistemos sukūrimui“, kurį numatoma finansuoti ES lėšomis.

2018 m. išnagrinėti visi pateikti regionų specializacijų kryptių įgyvendinimo iniciatyvų aprašymai. Bandomajam specializacijų kryptių įgyvendinimui pasirinkti Tauragės ir Šalčininkų regionai – funkcinės zonos. Bandomieji šių zonų strategijų projektai bus įgyvendinami pagal integruotų teritorinių investicijų finansavimo modelį ir jam įgyvendinti skirtą finansinį instrumentą.

Teritorinių darbo biržų ir jų skyrių veiklos optimizavimo įgyvendinimas

Siekiant efektyvaus užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių biudžetinių įstaigų valdymo ir aukštos šių įstaigų teikiamų darbo rinkos paslaugų bei užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo kokybės darbo ieškantiems asmenims ir darbdaviams, optimizuota Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir teritorinių darbo biržų veikla – nuo 2018 m. spalio 1 d. jos tapo vienu juridiniu vienetu – Užimtumo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

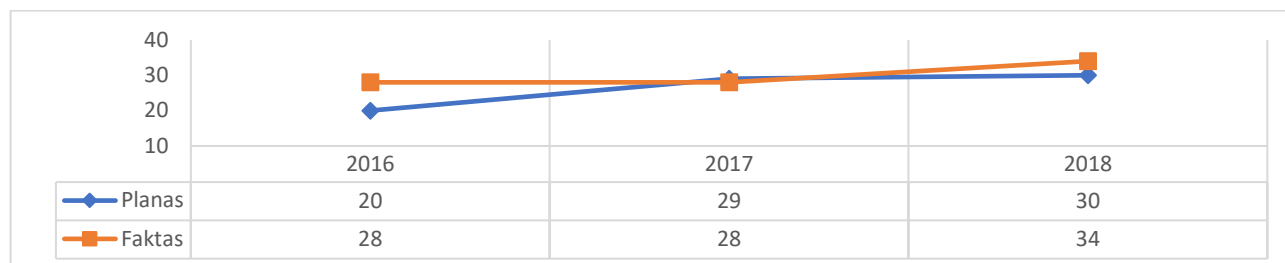
Atitinkamai 13 proc. sumažintas valdomas turtas. Optimizavus įstaigos valdymo procesus ir perskirsčius žmogiškuosius išteklius, tiesiogiai dirbti su ieškančiais darbo ir darbdaviais pradėjo daugiau specialistų. Vadovaujančių darbuotojų sumažinta 63 proc., o su klientais dirbančių darbuotojų skaičius padidintas 9 proc. ir tai leido iki 30 proc. sumažinti vienam darbuotojui tenkantį vidutinį mėnesio darbo su klientais krūvį ir teikti individualesnes paslaugas.

Pertvarkos metu buvo kryptingai keičiama institucijos veikla, pasirinkus europinėmis vertybėmis grįstą ir daugelyje valstybinių užimtumo tarnybų taikomą individualų požiūrį į paslaugas darbo ieškantiems

asmenims ir darbdaviams. Siekiant keisti paslaugos teikimo kokybę ir kultūrą, vykdomi Užimtumo tarnybos darbuotojų mokymai. Stiprinama socialinė partnerystė, siekiant prisidėti prie žmogiškųjų išteklių formavimo regionuose. Užimtumo tarnybos siekis tapti institucija, kuri padeda ugdyti reikiamas kompetencijas arba įgyti kvalifikaciją darbo ieškantiems asmenims, suteikia karjeros planavimo paslaugas.

Gerosios konsultavimosi su gyventojais vietos lygmeniu patirties įtvirtinimas

92 pav. Gyventojų, dalyvavusių sprendžiant viešuosius vietos reikalus per vienų metų, dalis (proc.)

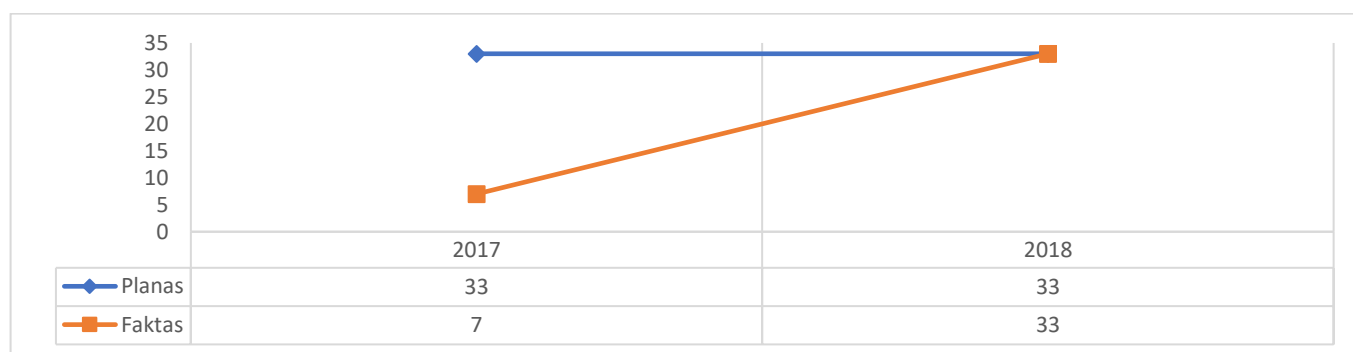
Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Gyventojų nuomonės apklausos rezultatai rodo, kad gyventojai tampa aktyvesni dalyvaudami ar sprenddami viešuosius reikalus savo gyvenamojoje vietovėje. Beveik pusė gyventojų žino, kokiais būdais gali dalyvauti sprendžiant įvairius viešuosius reikalus savo gyvenamojoje vietovėje. 2018 m. aktyvių gyventojų dalis siekė 34 proc., tai 6 procentiniais punktais daugiau nei 2017 m. Gyventojai aktyviau dalyvavo savanoriškoje veikloje, gyvenamosios vietos bendruomenės, seniūnijos susirinkimuose, mitinguose, dažniau išsakė savo nuomonę ar siūlymus seniūnaičiui dėl svarbių gyvenamosios vietos klausimų.

Socialinių ir ekonominių partnerių bei bendruomenių įtraukimas į savivaldybių ir regionų investicijų planavimą

2018 m. patvirtintas Socialinių ir ekonominių partnerių pasiūlytų atstovų skyrimo į regionų plėtros tarybas ir atšaukimo tvarkos aprašas, kurio pagrindu patvirtintos naujos regionų plėtros tarybų sudėtys, – tarybose trečdalį narių sudaro balso teisę turintys socialinių ir ekonominių partnerių atstovai.

93 pav. Regionų plėtros tarybose balso teisę turinčių socialinių ir ekonominių partnerių dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Žemės grąžinimo proceso užbaigimas

2018 m. buvo pakeistas Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas, kuriame numatyta galimybė atlyginti už žemę pinigais, tinkamai informavus piliečius. Taip pat numatyta galimybė piliečiams, turintiems teisę atkurti nuosavybės teises į žemę miestuose, antrą kartą nustatyti terminą (nuo 2019-02-01 iki 2019-06-01), per kurį jie galėtų pakeisti valią dėl atlyginimo būdo ir prašyti už valstybės išperkamą žemę miestuose atlyginti lygiaverčiu miško plotu kaimo vietovėje.

Pažymėtina, kad 2018 m. intensyviai vykdytas piliečių nuosavybės teisių į žemę, mišką ir vandens telkinius atkūrimas. 2019 m. sausio 1 d. duomenimis, šalies *kaimo vietovėse* yra atkurtos 783,084 tūkst. piliečių į nuosavybės teisės į 4017,724 tūkst. ha žemės ploto. Tai sudaro 99,84 proc. piliečių prašymuose nurodyto ploto (99,95 proc., įvertinus plotus, kurių negalima atkurti dėl pačių piliečių neveikimo). *Miestuose* atkurtos 45,77 tūkst. piliečių nuosavybės teisės į 35,98 tūkst. ha žemės plotą, t. y. į 91,44 proc. žemės ploto, nurodyto piliečių prašymuose.

Šalies 47 rajonuose nuosavybės teisės į žemę, mišką ir vandens telkinius piliečiams atkurtos daugiau kaip 99,93 proc., išskyrus pavienius atvejus, kur negalima atkurti nuosavybės teisių dėl pačių piliečių neveikimo (pasyvumo). Priimti sprendimai atkurti piliečių nuosavybės teises į mažus plotus žemės, miško ir vandens telkinių, todėl rodikliai per metus padidėja nežymiai. Šalies rajonuose, kuriuose užbaigtas nuosavybės teisių į žemę, mišką, vandens telkinius atkūrimo procesas, toliau vykdoma žemės administravimo procedūra, t. y. įgyvendinama valstybės politika žemės administravimo, pardavimo aukcionuose, valstybinės žemės perleidimo, nuomos, perdavimo naudotis ir kitose žemės reformos srityse.

Šiuo metu Nacionalinė žemės tarnyba vykdo 1 656 aktyvių piliečių nuosavybės teisių atkūrimo į 1 888 ha žemės ar miško plotą procesą kaimo vietovėse. Pažymėtina, kad didžiajai daugumai aktyvių piliečių žemės sklypai suprojektuoti ar šiuo metu projektuojami žemės reformos žemėtvarkos projektuose. Todėl galima teigti, kad esminiai nuosavybės teisių į žemę atkūrimo proceso darbai baigti, liks tik paženklinėti suprojektuotus žemės sklypus vietovėje ir juridiskai įforminti nuosavybės teises (priimti sprendimus dėl nuosavybės teisių atkūrimo). Atkreipiame dėmesį, kad negalima užbaigti 3 110 piliečių nuosavybės teisių atkūrimo procedūros dėl jų pačių neveikimo. Iš 1 656 aktyvių piliečių 234 piliečiams, kuriems jau bent kartą buvo projektuoti žemės sklypai iš žemėtvarkos projekte likusio ploto, į kurį neatkurtos nuosavybės teisės, projektavimo darbai bus vykdomi 2019 m.

4 PRIORITETAS. Darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra

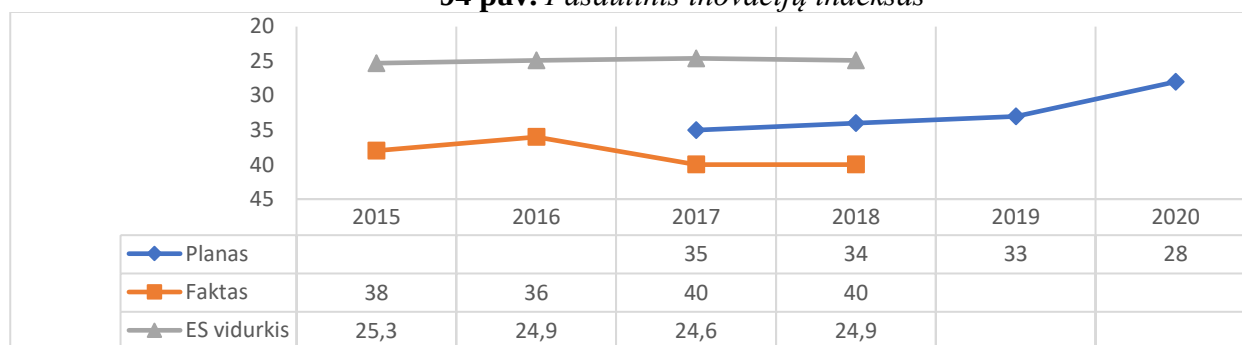
4.1 kryptis. Inovatyvios ekonomikos ir išmaniosios energetikos plėtra

Inovatyvios ekonomikos plėtra

Remiantis 2018 m. Europos Komisijos parengtu Europos inovacijų suvestinės vertinimu, Europos inovacijų švieslenteje **Lietuva įvardijama kaip šalis, kurios inovacinės veiklos augimas 2010–2017 m. buvo sparčiausias ir sudarė 20,1 proc.** (ES šalių vidutinis inovatyvumo augimas siekė 5,8 proc.).

Pagal Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) 2018 m. pasaulinį inovacijų indeksą Lietuva liko toje pat – 40 vietoje kaip ir 2017 m., tačiau pagal šį indeksą Lietuva pakilo 8 pozicijomis pagal žinių ir technologijų pritaikymo rezultatų vertinimą (58 vieta), 6 pozicijomis pagal verslo išsivystymo lygio vertinimą (35 vieta) ir 5 pozicijomis pagal kūrybinės veiklos rezultatų vertinimą (33 vieta).

94 pav. Pasaulinis inovacijų indeksas

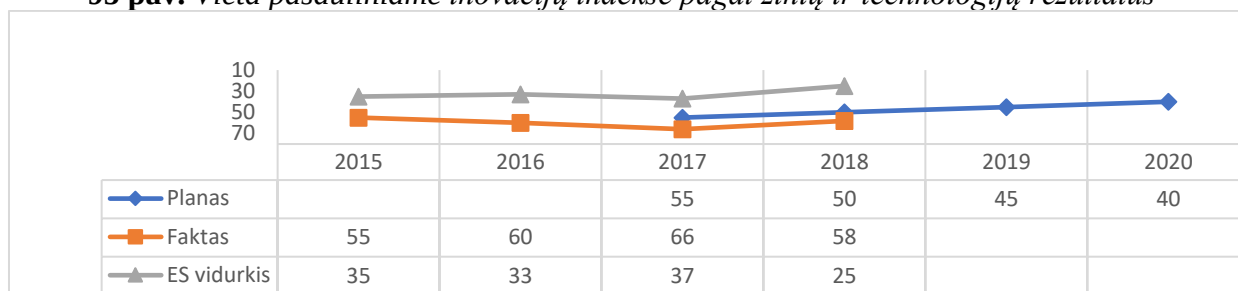

Duomenų šaltinis – Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos leidinys *The Global Innovation Index*

Siekdama išnaudoti Lietuvos inovacinį potencialą, įgyvendinti 2018–2019 m. Tarybos rekomendacijas Lietuvai bei Europos Komisijos programos „Horizontas 2020“ politikos stiprinimo priemonės (angl. *Policy Support Facility*) ekspertų rekomendacijas dėl mokslo, technologijų ir inovacijų sistemos tobulinimo, sudaryti palankias sąlygas Lietuvoje vykdyti eksperimentinės plėtros veiklą, kurti ir diegti inovacijas, **Vyriausybė parengė inovacijų reformą, kuri ženkliai pakeis šalies inovacijų ekosistemą.** Reformos pagrindas – 2018 m. birželio 30 d. priimti Technologijų ir inovacijų įstatymas ir Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimai, kuriais įtvirtinama technologijų ir inovacijų sistemos sandara, technologijų ir inovacijų politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos. Ekonomikos ir inovacijų ministerija perėmė iš Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos eksperimentinės plėtros reguliavimą (išskyrus mokslo ir studijų institucijas) ir tapo atsakinga už naujo produkto kūrimo veiklą skatinimą.

Įgyvendinus reformą, verslas turės palankesnes galimybes gauti finansavimą produktams tobulinti, o mokslas bus suinteresuotas uždirbti papildomų lėšų, vykdydamas verslo užsakymus. Skaičiuojama, kad **inovacijų reforma sudarys galimybes augti inovatyvių įmonių skaičiui, gyventojų atlyginimams didėti šeštadaliu greičiau, penktadaliu pagreitins BVP augimą, o 2020 m. eksporto mastą padidins dar 1,4 mlrd. eurų.** Tikimasi, kad inovacijų reforma iš esmės pakeis mokslo ir verslo bendradarbiavimo principus ir užtikrins mokslininkų įsitraukimą į inovatyvių produktų kūrimą ir paslaugų verslui teikimą, taip pat paskatins inovacinę veiklą vykdančių įmonių gausėjimą.

Kaip jau minėta, pagal 2018 m. pasaulinio inovacijų indekso **subindeksą „Žinių ir technologijų rezultatai“ Lietuva pakilo 8 pozicijomis.** Didžiausią įtaką šiam pokyčiui turėjo šių rodiklių vertinimas: tiesioginių užsienio investicijų apimtis, palyginti su BVP (2017 m. – 58 vieta, 2018 m. – 47 vieta), informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) paslaugų eksportas (2017 m. – 88 vieta, 2018 m. – 82 vieta), patentinių paraiškų skaičius (2017 m. – 46 vieta, 2018 m. – 42 vieta).

95 pav. Vieta pasauliniame inovacijų indekse pagal žinių ir technologijų rezultatus

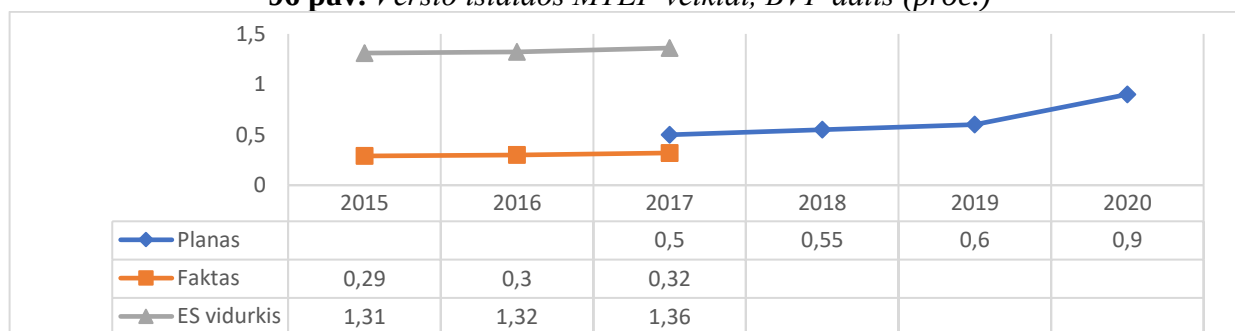
Duomenų šaltinis – Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos leidinys *The Global Innovation Index*

Skatinant verslo ir mokslo bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEPI) srityje, naujų inovatyviomis veiklomis užsiimančių smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) įmonių steigimąsi bei jų sukurtų produktų plėtojimą, 2017 m. pradėtas įgyvendinti projektas „Inospurtas“ – teikiamos inovacijų konsultacinės ir paramos paslaugos Lietuvos verslui. Projektą įgyvendina Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, o partneriais atrinkti mokslo ir technologijų parkai, pasiekę geriausių rezultatų pagal įvairius inovacinės veiklos skatinimo rodiklius. Naujos įmonės bus inkubuojamos mokslo ir technologijų parkuose.

2018 m. birželio 1 d. duomenimis, projekto paslaugomis pasinaudojusios įmonės deklaravo 7 mln. 550 tūkst. eurų išlaidų MTEP, įsteigtos 22 įmonės. Be to, per projekto „Inospurtas“ veiklą „Technologijų brokerystė ir žvalgyba“, pritraukiant kvalifikuotus tarpininkus sumanios specializacijos kryptyse, vykdyta skautų, galinčių dalyvauti veikloje, paieška ir atranka (atrinkta 11 skautų, iš jų 9 vykdo veiklą; rastos ir aprašytos 10 technologijų (technologiniai pasiūlymai); pasirašytos 2 technologijų perdavimo sutartys).

2017–2018 m. iš valstybės biudžeto asignavimų įgyvendinta 16 technologinės plėtros projektų, kuriuos vykdo mokslo ir studijų institucijos kartu su SVV įmonėmis. Bendri projektai skirti atlikti tyrimams, orientuotiems į konkretaus produkto kūrimą, ugdo verslo kultūrą mokslo ir studijų institucijose ir skatina naujas technologijas bei produktus greičiau diegti į praktiką.

Toliau buvo skatinama kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veikla: mokslo ir studijų institucijos buvo skatinamos vykdyti MTEPI veiklas, turinčias komercinį potencialą, t. y. veikti kaip viena iš technologijų perdavimo grandžių. Pasirašytos sutartys dėl 9 kompetencijos centrų stiprinimo, toliau įgyvendinami 9 inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimo projektai.

96 pav. Verslo išlaidos MTEP veiklai, BVP dalis (proc.)

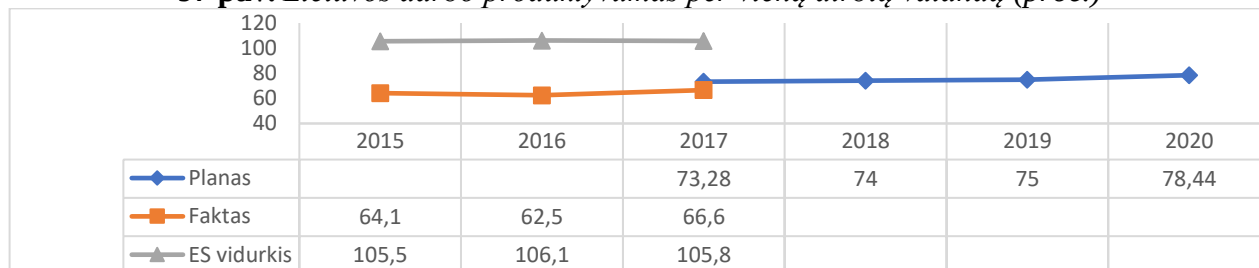
Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas

Vertinant nominalia apimtimi, verslo išlaidos MTEP 2017 m., palyginti su 2010 m., padidėjo 2 kartus – nuo 64,6 mln. iki 132,3 mln. eurų, tačiau, verslo išlaidas MTEP lyginant su BVP, pokytis nėra toks didelis. Tai rodo, kad verslo išlaidų MTEP augimo tendencijos atsilieka nuo Lietuvos BVP augimo.

Užsienio lėšas mokslo ir studijų institucijose daugiausia sudaro lėšos iš Europos Komisijos. Pastaruoju metu jų nebedaugėja, kol nepradėta intensyviai naudoti ES paramą (matuota lyginant su praėjusiais metais).

2018 m. toliau populiarinta mokslo, technologijų pažanga ir inovacijos, verslas ir visuomenė informuoti apie MTEP vykdymo ir inovacijų diegimo naudą. Be nuolatinų veiklų, 2018 m. patvirtinta **Mokslo ir studijų institucijų ir verslo įmonių tarptautiškumo MTI srityje skatinimo ir stebėsenos tvarka, parengta pagal bendradarbiavimo MTI srityje žemėlapių koncepciją ir išskirtus šalių vertinimo kriterijus. Taip pat patvirtintas Lietuvos Respublikos tarptautinio bendradarbiavimo technologijų ir inovacijų srityje prioritetinių valstybių sąrašas, suorganizuotas didžiausias Baltijos ir Šiaurės šalyse tarptautinis gyvybės mokslų forumas „Life Science Baltics“.**

97 pav. Lietuvos darbo produktyvumas per vieną dirbtą valandą (proc.)

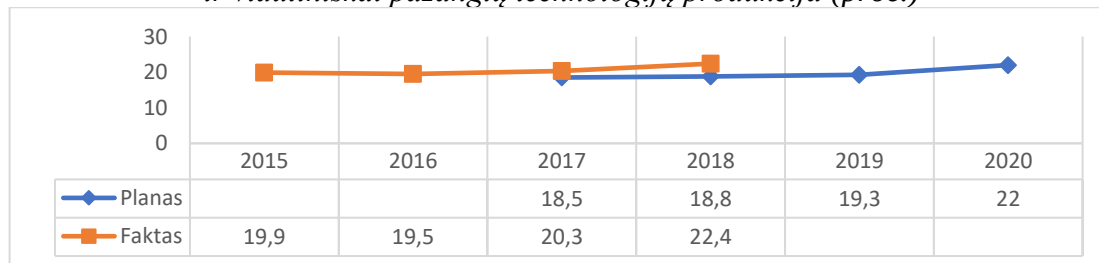
Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas

2017 m. Lietuvos darbo produktyvumas per vieną dirbtą valandą padidėjo nuo 62,5 iki 66,6 proc., tačiau buvo per mažas dėl per lėtai vykstančių pramonės struktūrinių pokyčių, kai kitose ES valstybėse narėse (pvz.: Vokietija, Liuksemburgas, Ispanija ir kt.) struktūriniai pokyčiai vyksta greičiau ir teigiamai veikia bendrą ES produktyvumo rodiklį. Dėl intensyviai vykstančių pramonės transformacijos reiškinių tikėtina, kad 2018 metų darbo produktyvumo rezultatai bus geresni. Darbo produktyvumą lemia keli veiksniai: inovacijų plėtra; IKT plėtra, tiesioginės užsienio investicijos; darbuotojų mokymas ir darbo organizavimo procesų tobulinimas.

2017 m. sudaryta Nacionalinė pramonės konkurencingumo komisija „Pramonė 4.0“, o 2018 m. sudaryta šios komisijos Koordinacinė grupė ir teminės darbo grupės standartų ir teisinio reguliavimo, inovacijų ekosistemos, kibernetinės saugos, švietimo ir socialinių reikalų klausimams spręsti (paskatos skaitmenizacijai bus kuriamos vykdančios veiklą teminėms darbo grupėms).

Numatant Pramonės skaitmenizavimo būdus, 2018 m. parengtos **Lietuvos pramonės skaitmeninimo gairės ir veiksmų planas 2019–2030 m.** Pertvarkant pramonę, 2018 m. buvo paskelbtas kvietimas pagal priemonę „Pramonės skaitmenizavimas LT“, taip įmonės skatintos atlikti technologinius auditus, kurie padėtų nustatyti modernizavimo poreikį ir problemines sritis.

98 pav. Visos apdirbamosios pramonės produkcijos struktūros dalis, kurią sudaro pažangiųjų (aukštųjų) ir vidutiniškai pažangiųjų technologijų produkcija (proc.)

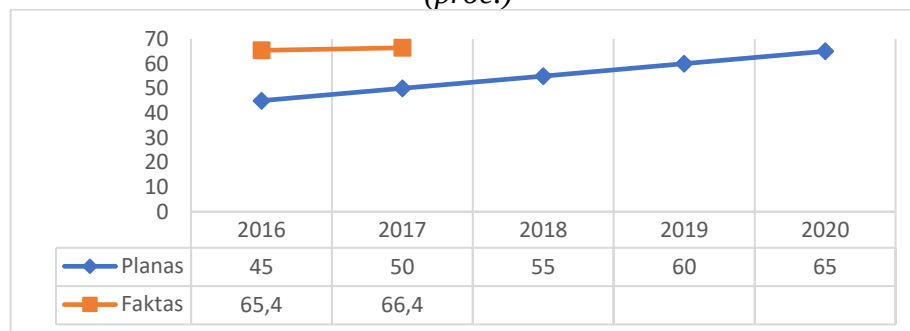
Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

Visos apdirbamosios pramonės produkcijos struktūros dalis, kurią sudaro pažangiųjų (aukštųjų) ir vidutiniškai pažangiųjų technologijų produkcija (20,3 proc.), buvo didesnė, nei planuota (18,5 proc.). Tam įtakos turėjo įgyvendinant ES finansuojamus projektus pasiekti rezultatai, darbuotojų užimtumo apdirbamosios pramonės sektoriuje didėjimas, taip pat vykstantys pramonės skaitmeninimo procesai.

Perėjimas prie žiedinės ekonomikos

Vyriausybės iniciatyva 2018 m. buvo vykdomos priemonės, skatinančios komunalinių atliekų tvarkymą, plečiama antrinių žaliavų surinkimo sistema bei komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūra. Taip pat sudarytos galimybės savivaldybių ir (ar) regioninių atliekų tvarkymo centrų didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštes pritaikyti atliekų parengimui naudoti pakartotinai. Įgyvendinamos ir kitos žiedinės ekonomikos iniciatyvos, skatinančios pakartotinį atliekų ar daiktų naudojimą, – mažoms ir vidutinėms įmonėms skiriama parama technologinėms ekoinovacijoms ir netechnologinėms inovacijoms diegti. Dėl visų iniciatyvų nuolat didėja perdirbtų, pakartotinai ar kitaip panaudotų (pavyzdžiui, energijai gauti) komunalinių atliekų dalis.

99 pav. *Perdirbtų, pakartotinai ar kitaip panaudotų (pvz., energijai gauti) komunalinių atliekų dalis (proc.)*

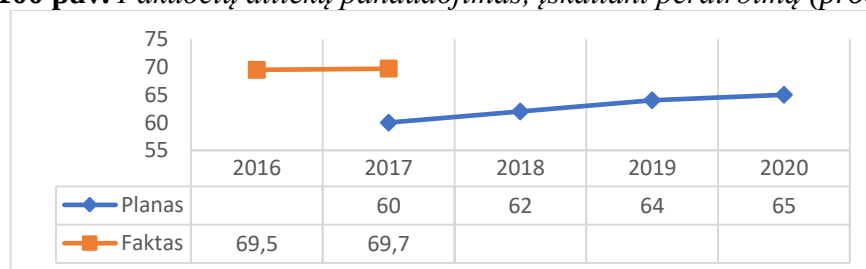

Duomenų šaltinis – Aplinkos apsaugos agentūra

Prie pakuočių atliekų panaudojimo, įskaitant perdirbimą, prisideda 2016 m. pradėjusi veikti užstato už vienkartinės pakuotes sistema, kuri padėjo pasiekti aukštus pakuočių atliekų surinkimo ir perdirbimo rodiklius. 2017 m. surinkta daugiau nei 90 proc. užstato sistemoje dalyvaujančių pakuočių (plastikinių, stiklinių, metalinių) ir perdirbta daugiau nei 20 tūkst. tonų šių pakuočių.

Siekiant prisidėti prie atliekų tvarkymo sistemų kūrimo, veikimo ir plėtros, iš Atliekų tvarkymo programos kasmet skiriamos lėšos savivaldybėms dotuoti. 2018 m. už šias lėšas nupirkta ir individualioms namų valdoms išdalyta 21 162 vnt. pakuočių atliekų surinkimo konteinerių, o 2019 m. planuojama įsigyti ir pastatyti individualiose namų valdose 10 039 vnt. 120 l talpos ir 8 621 vnt. 240 l talpos pakuočių atliekų konteinerių.

100 pav. *Pakuočių atliekų panaudojimas, įskaitant perdirbimą (proc.)*

Duomenų šaltinis – Aplinkos apsaugos agentūra

2018 m. įdiegta **Vieninga gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinė sistema** (toliau – GPAIS), kuri leidžia automatiškai apskaičiuoti ir pateikti ataskaitas ir realiu laiku kontroliuoti gamintojų, importuotojų, atliekų darytojų ir tvarkytojų veiklą. Visos įmonės, kurios dalyvauja atliekų perdavimo ir GPAIS apskaitos sekoje, įskaitant atliekų rūšiotojus ir laikytojus, įtrauktos ir į gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo grandininę seką.

Nuosekliai vykdomas aplinkosauginis gyventojų švietimas, kampanijos, skatinančios gyventojus mažinti plastikinių pirkinių maišelių naudojimą, vietoj vienkartinių pirkinių maišelių naudoti daugkartinius ir kt. Aplinkos ministerijos užsakymu kasmet vykdoma Lietuvos gyventojų apklausa apie atliekų tvarkymą rodo, kad gyventojų pasitikėjimas atliekų tvarkymo sistema didėja, vis daugiau jų rūšiuoja atliekas ne tik dėl finansinės naudos, bet ir suprasdami savo veiksmų naudą aplinkai. 2018 m. atliktos apklausos duomenimis²¹, net 84 proc. atliekas rūšiuojančių gyventojų tai daro siekdami išsaugoti aplinką. Visas atliekas rūšiuojančių gyventojų per pastaruosius 4 metus padaugėjo nuo 40 iki 47 proc., o visai atliekų nerūšiuojančių gyventojų sumažėjo nuo 27 iki 18 proc.

Siekiant tinkamai įvykdyti **2018–2019 metų Tarybos rekomendacijas Lietuvai** ir nustatyti atliekų mažinimą ir perdirbimą skatinančius tarifus, atlikta **mokesčių už aplinkos teršimą atliekomis peržiūra** ir pateikti siūlymai dėl dviejų teisėkūros iniciatyvų:

1. Skatinant veiksmingiau tvarkyti metalinės pakuotės atliekas, 2018 m. priimtas **Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 4 priedėlio pakeitimo įstatymas**, kuriuo panaikinta mokesčio už aplinkos teršimą metalinės pakuotės atliekomis tarifo disproporcija, palyginti su kitais mokesčio už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis tarifais (metalinės pakuotės tarifas sumažintas nuo 753 iki 186 eurų, nustatytas apie 4,2 karto (kaip ir kitų tarifų) didesnis įkainis už licencijuotų gamintojų ir importuotojų organizacijų taikomą vidutinį metalinės pakuotės atliekų tvarkymo organizavimo įkainį).
2. Parengtas **Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija)**. Dėl pasikeitusių ES reikalavimų aplinkosaugos ir technologijų srityje dabartiniai mokesčiai ir taikomos lengvatos nebeatlieka savo pagrindinės funkcijos – mažinti aplinkos teršimą mažinant žalingų gaminių, produktų ir jų pakuočių vartojimą, mažinti atliekų susidarymą ir jų šalinimą sąvartyne ir skatinti investicijas į inovatyvias, netaršias technologijas. Pakeitimu siekiama nustatyti paprastą ir aiškią mokesčių už aplinkos teršimą administravimo, sumokėjimo ir deklaravimo tvarką, „teršėjas moka“ principo įgyvendinimą, ekonominėmis priemonėmis pagerinti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo užduočių vykdymą ir pan.

2018 m. priimtas **Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymas**, kuriuo nustatyta atliekų turėtojo atsakomybė už atliekų galutinį sutvarkymą ir pavojingų atliekų identifikavimo tvarka, nustatytos sąlygos, kurių laikantis atliekos gali būti nebelaikomos atliekomis. Šie pakeitimai prisidės prie Lietuvai nustatytų atliekų perdirbimo tikslų įgyvendinimo, veiksmingesnio atliekų tvarkymo.

Siekiant aiškiau reglamentuoti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodaros tvarką ir sudaryti sąlygas kuo objektyviau apskaičiuoti savivaldybių nustatomas įmokas už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, Vyriausybė 2018 m. **patikslino Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklės** (neberekės mokėti pastoviosios įmokos dedamosios, kai nekilnojamasis turtas yra netinkamas ar negalimas naudoti ir jame negyvenama; nustatytas įpareigojimas detalizuoti atliekų turėtojams teikiamas sąskaitas už komunalinių atliekų surinkimą ir nurodyti savivaldybės teritorijoje praėjusiais metais rūšiuotų ir nerūšiuotų atliekų dalis; savivaldybės, nustatydamos atliekų susikaupimo normą, taikomą apskaičiuojant minimalią komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos apimtį, turės skaičiuoti pagal vienam gyventojui ar darbuotojui tenkanti atliekų kiekį kilogramais, o ne pagal nekilnojamojo turto plotą, kaip pasitaikydavo iki šiol).

Išmaniosios energetikos plėtra

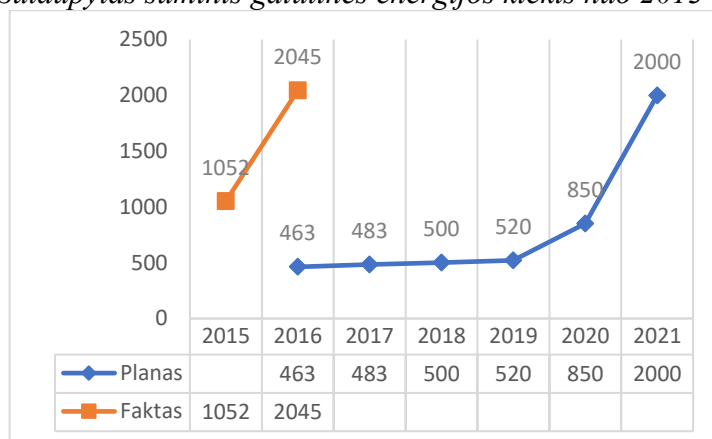
Energijos vartojimo efektyvumas

Sutaupyto suminio galutinės energijos kiekio nuo 2013 m. (GWh) rodiklis 2016 m. viršija planą daugiau nei 4 kartus ir sudaro 2 045 GWh. Taigi, 2021 m. numatytas sutaupymo planas – 2 000 GWh pasiektas ir

²¹Apklausa: <http://senas.am.lt/VI/index.php#r/884>.

viršytas jau 2016 m. Tai lėmė sėkmingai įgyvendinta daugiabučių pastatų atnaujinimo programa, dėl to ir buvo daugiausia sutaupyta.

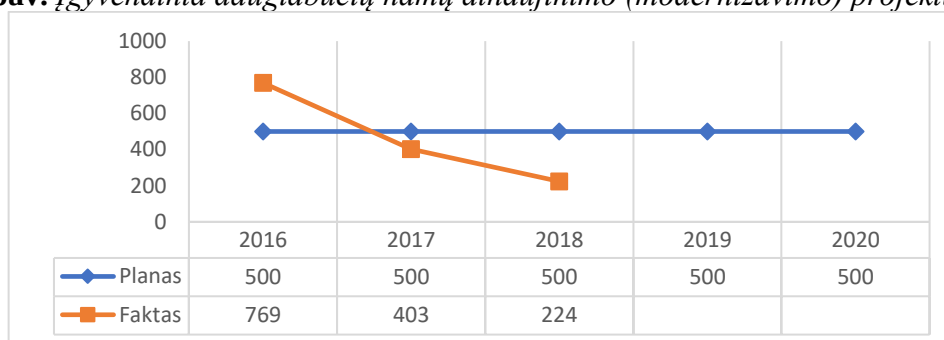
101 pav. Sutaupytas suminis galutinės energijos kiekis nuo 2013 m. (GWh)²²

Duomenų šaltinis – Energetikos ministerija

Įgyvendinant Vyriausybės strateginį projektą, 2018 m. modernizuoti 224 daugiabučiai namai. Tam 2018 m. panaudota 23,14 mln. eurų valstybės biudžeto ir 16,21 mln. eurų Klimato kaitos specialiosios programos lėšų. Modernizuoti namai, šildomi iš miesto centralizuotų šilumos tinklų (CŠT), patalpoms šildyti šiluminės energijos suvartoja 50–70 proc. mažiau nei prieš renovaciją.

102 pav. Įgyvendinta daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų (vnt.)

Duomenų šaltinis – Būsto energijos taupymo agentūra

2018 m. modernizuota mažiau nei planuota daugiabučių namų dėl rangovų trūkumo bei pailgėjusio modernizavimo projekto įgyvendinimo (nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo reikalavimas privalomai rengti atnaujinamų namų statybos techninio darbo projekto ekspertizę).

Siekiant paskatinti daugiabučių namų atnaujinimą, ketinama nuo pavienių namų atnaujinimo pereiti prie **kvartalinės renovacijos**, įgyvendinant kompleksines energinio efektyvumo didinimo priemones (atnaujinant šilumos gamybos ir tiekimo sektorių, gatvių apšvietimo tinklus, inžinerinę infrastruktūrą, pereinant prie žematemperatūrio šildymo, atliekų ir aplinkos šilumos panaudojimo ir kt.). Šiuo metu jau 30 šalies savivaldybių yra pasirengusios 67 kvartalų energinio efektyvumo didinimo programas, iš kurių didžioji dalis pradėtos įgyvendinti.

2018 m. Vyriausybė įgyvendino ir kitas priemones, prisidedančias prie energijos vartojimo efektyvumo didinimo, išmaniosios energetikos plėtros ir biurokratijos mažinimo. Pavyzdžiui, Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programoje nustatytas tikslas – iki 2020 m. **atnaujinti** apie 365 tūkst. kv. metrų

²² Informaciją apie 2017 m. pasiektus suminius galutinius energijos sutaupymus Energetikos ministerija, vadovaujantis Energijos efektyvumo direktyvos 2012/27/ES reikalavimais, Europos Komisijai pateiks iki 2019 m. balandžio 30 d. Šiuo metu renkama informacija iš atsakingų institucijų apie galutinius energijos sutaupymus.

centrinės valdžios viešųjų pastatų. Tai leistų šiuose objektuose sutaupyti apie 60 GWh metinės priminės energijos kiekio, t. y. kasmet sutaupyti apie 3 mln. eurų.

Siekiant paspartinti pastatų atnaujinimo procesą, 2018 m. parengta patrauklesnė finansavimo schema, derinant paskolų ir grąžinamosios subsidijos priemones. Pagal grąžinamosios subsidijos būdą atnaujinamų valstybei nuosavybės teise priklausančių viešosios paskirties pastatų valstybės projektų sąrašą numatyta, kad modernizavus **8 pastatus** (kurių atnaujinimui bus skiriama 4,43 mln. eurų) kasmet juose bus sutaupoma daugiau kaip 2 592 MWh pirminės energijos, taip pat maždaug 737 tonomis CO₂ ekvivalento sumažės į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.

Siekdama įgyvendinti Lietuvos energijos vartojimo efektyvumo didinimo tikslus, Energijos efektyvumo fondui steigti Vyriausybė skyrė 79,6 mln. eurų iš 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų. 2018 m. sudarytas valstybės projektų sąrašas, į jį įtraukti **6 centrinei valdžiai priklausantys pastatai**, kuriems atnaujinti numatyta daugiau nei 1,8 mln. eurų.

Siekiant paspartinti **miestų gatvių apšvietimo modernizavimo** procesą, 2018 m. įtvirtinta supaprastinta paraiškos forma miesto gatvių apšvietimo modernizavimo projektams ir supaprastintas jų vertinimas. Vienas sėkmingai užbaigtų projektų pavyzdžių – tai Jonavoje įgyvendintas projektas. Remiantis Jonavos rajono savivaldybės administracijos pateikta projekto užbaigimo ataskaita, buvo modernizuota 1 500 vnt. šviestuvų, įrengta 235 vnt. naujų šviestuvų. Visų įrengtų ir modernizuotų šviestuvų suminė galia sudaro 118,51 MW. Remiantis investiciniu projektu, planuojami elektros energijos sutaupymai po modernizavimo turėtų sudaryti 412,42 MW per metus. 2018 m. pasiektas planuojamas metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimas po modernizavimo – 387 t CO₂. Projekte numatyta per metus sutaupyti 58 proc. elektros energijos.

Skatinama **neefektyvius namų ūkių katilus pakeisti** į efektyvesnes technologijas, šilumos gamybai naudojančias atsinaujinančius išteklius. Siekiant paspartinti šį procesą, 2018 m. priimti sprendimai, kurie leis sumažinti pareiškėjų administracinę naštą, – projektų išlaidoms kompensuoti bus taikomi fiksuotieji įkainiai. Be to, gyventojai galės gauti iki 50 proc. naujo šildymo įrenginio kainos dydžio kompensaciją. Iki 2022 m. planuojama pakeisti ne mažiau kaip 4 200 įrenginių (paskirstant 14 mln. eurų ES lėšų). Tai leis sutaupyti apie 0,22 TWh energijos – maždaug 2 proc. visos per metus Lietuvoje suvartojamos elektros energijos. Šia galimybe pasinaudoję gyventojai ne tik sutaupys efektyviau pasigaminami šilumos energiją, bet ir prisidės prie aplinkosaugos tikslų, nes nauji šildymo įrenginiai daug mažiau terš aplinką.

Įgyvendinant Vyriausybės strateginį projektą, taip pat buvo skatinama **diegti energijos suvartojimo reguliavimo prietaisus šilumos vartotojams ir išmaniosios apskaitos prietaisus dujų, elektros, šilumos, karšto ir geriamojo vandens vartotojams**. Atlikus išmaniųjų elektros energijos apskaitos sistemų diegimo sąnaudų ir naudos analizę, jeigu analizės rezultatai būtų teigiami, iki 2023 m. turi būti įdiegtos išmaniosios elektros energijos apskaitos sistemos visiems vartotojams.

2018 m. buvo įgyvendinama **vartotojų skatinimo efektyviau vartoti energiją informacinė kampanija**, per kurią 64 energetikos įmonės įsipareigojo šviesti ir konsultuoti energijos vartotojus. Šią kampaniją Energetikos ministerija įgyvendina Suomijos pavyzdžiu, kuris atskleidė, kad informacinėmis priemonėmis, t. y. vien tik didinant vartotojų sąmoningumą bei keičiant elgseną, gali būti pasiekti nemaži energijos sutaupymai.

2018 m. priimti įstatymų pakeitimai numato **esamos šilumos supirkimo iš nepriklausomų šilumos gamintojų .sistemos pokyčius**. Nuo šiol šilumos supirkimo procedūros bus perkeltos į elektroninę šilumos aukcionų sistemą, kurią administruos nepriklausomas energijos išteklių biržos operatorius „Baltpool“. Naujoji sistema ne tik leis sumažinti į šilumos kainą įtraukiamas šilumos aukcionų administravimo sąnaudas, bet ir užtikrins šios veiklos skaidrumą bei teisingą ir aiškią šilumos gamybos kainą.

2018 m. pradėta įgyvendinti **energetikos priežiūros sektoriaus pertvarka**. 2018 m. Vyriausybė nutarė sujungti Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją ir Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos (toliau – VEI). Šių institucijų funkcijas perims Valstybinė energetikos reguliavimo tarnyba (VERT) – nepriklausomas reguliuotojas, kuris prižiūrės ir kontroliuos energetikos sektorių. Planuojama, kad naujoji institucija veiklą pradės nuo 2019 m. liepos pradžios. Įsteigus nurodytą daugiasektorinį reguliuotoją VERT, bus sukurama reguliavimo institucinė sąranga, kuri padės užtikrinti konkurencingesnę, skaidresnę ir vartotojų lūkesčius atitinkančią rinką, visuose paslaugų sektoriuose vienodai veiksmingai ginamas vartotojų teises.

2018 m. įsteigta viešoji įstaiga **Lietuvos energetikos agentūra** – pirmasis Lietuvoje energetikos analizės ir kompetencijų centras. Naujoji agentūra perims dviejų šiuo metu likviduojamų valstybės įmonių – Energetikos agentūros ir Lietuvos naftos produktų agentūros – funkcijas, taip pat vykdys kitas naujas funkcijas, svarbias efektyviam energetikos sektoriaus funkcionavimui. Pavyzdžiui, agentūra kaups, sistemins ir analizuos energetikos sektoriaus duomenis, koordinuos ir prižiūrės energetikos politikos tikslų įgyvendinimą. Jai taip pat bus pavesta koordinuoti vėjo energetikos plėtrą Baltijos jūroje ir organizuoti su ja susijusias procedūras – tyrimus bei aukcionus. Siūlomais pokyčiais bus įgyvendintos ir EBPO rekomendacijos dėl efektyvesnio ir skaidresnio valstybės įmonių veikimo bei didesnės atskaitomybės.

Nuo 2019 m. pradžios **atsisakoma perteklinių pažymų** buitiniams vartotojams **prijungiant naujus įrenginius prie elektros tinklų** – mažinama biurokratinė našta. Atsisakyta dalies VEI patikrinimų ir pažymų, prie tinklų prijungiant naujų vartotojų žemos įtampos (iki 1 000 V) elektros ir žemo slėgio (iki 5 bar) gamtinių dujų įrenginius. Už tinkamą ir saugų tokių įrenginių įrengimą bei prijungimą prie elektros ir dujų skirstomųjų tinklų bus atsakingi šios veiklos atestatą turintys juridiniai ir fiziniai asmenys (rangovai).

Pagreitintos ir supaprastintos prijungimo prie elektros ir gamtinių dujų tinklų procedūros didiesiems elektros ir dujų vartotojams. Nuo šiol tokie vartotojai galės savo lėšomis įrengti elektros ir gamtinių dujų operatorių tinklus, susijusius su vartotojų įrenginių prijungimu („Fast Track“ procedūros). Tikimasi, kad „Fast Track“ procedūra pasinaudos apie 15–30 didžiųjų elektros vartotojų ir apie 10–20 stambiųjų dujų vartotojų per metus. Manoma, kad tai bus nekilnojamojo turto vystytojai, prekybos centrai bei kiti vartotojai. Lanksti „Fast Track“ procedūra suteiks vartotojams daugiau galimybių valdyti prijungimo prie tinklų procesą ir jį sutrumpinti, o tai padės sukurti investuotojams patrauklesnę verslo aplinką.

Šie ir kiti veiksmai leido pasiekti įvertinimą tarptautiniu lygiu – 2018 m. spalio 31 d. Pasaulio bankas paskelbė valstybių verslo sąlygų reitingą „**Doing Business 2019**“, kuriame Lietuva pakilo per dvi pozicijas – iš 16 į 14 vietą. Kaip ir anksčiau, tam didelę įtaką padarė prisijungimo prie elektros tinklų rodiklio pagerėjimas. Pagal šį rodiklį Lietuva pakilo per 7 pozicijas – iš 33 į 26 vietą ir aplenkė Estiją (46 vieta), Latviją (53 vieta) bei Lenkiją (58 vieta). Šis reitingas sudaromas, įvertinant 4 parametrus – procedūrų skaičių, prijungimo laiką, darbų kainą ir tinklo patikimumą. Didžiausią įtaką Pasaulio banko ekspertų vertinimui turėjo supaprastintas naujų verslo vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų procesas, kuris Lietuvoje sutrumpėjo nuo 5 iki 4 procedūrų.

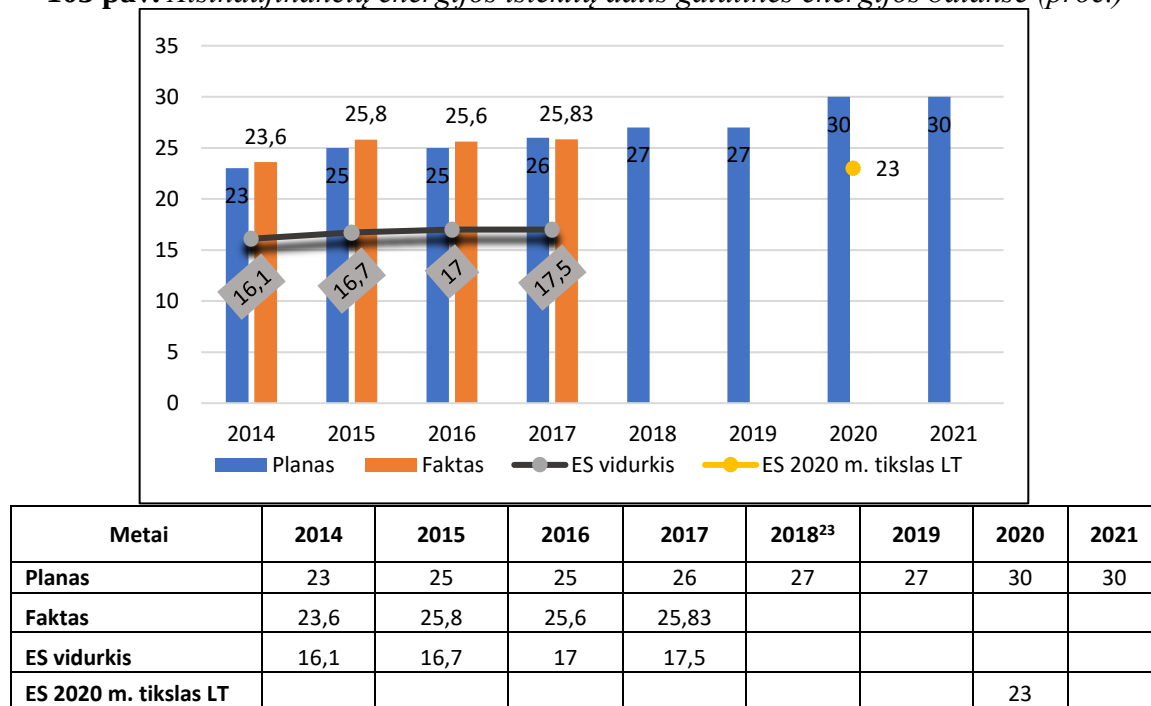
Atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) plėtra

Mūsų šalis ir toliau siekia būti ambicinga AEI srityje ir vykdo nuoseklią AEI plėtrą. AEI (hidroenergijos, vėjo, saulės, geoterminės energijos, kietojo biokuro (malkų ir medienos atliekų, šiaudų), biodujų, biodegalų, atsinaujinančių komunalinių atliekų) naudojimo skatinimas – vienas geriausių sprendimų patenkinti energijos poreikį, saugant gamtą ir jos išteklius. ES šalių tikslas – iki 2020 m. pagaminti iš AEI ne mažiau nei 20 proc. visos Europoje pagaminamos energijos. Lietuvai iki minėto laikotarpio numatyta pasiekti 23 proc.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, **2020 m. tikslą (23 proc.) Lietuva pasiekė jau 2014 m.**, kai AEI dalis bendrame šalies energijos balanse viršijo penktadalį ir sudarė 23,6 procento. 2017 m. šis rodiklis sudarė 25,83 proc. (ES vidurkis – 17 proc.). Lietuva yra suplanavusi iki 2030 m. AEI dalį padidinti iki 45 proc. bendro galutinio šalies energijos suvartojimo.

2018 m. duotas startas **atsinaujinančios energetikos plėtrai** – žaliosios energetikos aukcionai bus pradėti rengti jau 2019 m. rugsėjį. 2018 m. Seimas pritarė Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo ir Elektros energetikos įstatymo pakeitimams, kuriais įtvirtinamas naujas paramos modelis AEI naudojančioms elektrinėms skatinti. Pagal naująją tvarką parama AEI elektrinėms ir toliau bus skirstoma aukcionų būdu, nes toks metodas leis užtikrinti pačią mažiausią kainą.

103 pav. *Atsinaujinančių energijos išteklių dalis galutinės energijos balanse (proc.)*

Duomenų šaltinis – Energetikos ministerija

AEI plėtra leis 30 proc. sumažinti elektros energijos importą, bus mažesnė oro tarša (34,7 tonos mažiau išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų – metinė tarša iš 19 tūkst. automobilių), 2025 m. iš atsinaujinančių išteklių bus pagaminta bent du kartus daugiau elektros energijos nei dabar – nuo 2,4 iki 5 TWh (tiek energijos užtektų beveik 1,4 mln. namų ūkių elektros poreikiams patenkinti), bus sukurta mažiausiai 320 naujų darbo vietų.

2018 m. pradėti parengiamieji darbai dėl **išsamių vėjo energetikos plėtros Baltijos jūroje galimybių tyrimų**, kurie bus organizuojami Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje. Aplinkos apsaugos agentūra pateikė Energetikos ministerijai valstybinio aplinkos monitoringo bei atitinkamų tyrimų duomenis, kurie padės įvertinti AEI naudojančių elektrinių plėtrą ir eksploataciją, nustatyti šių elektrinių įrengtąsias galias. Šių tyrimų rezultatai leis įvertinti galimybes ir prisidėti prie bendros AEI plėtros Lietuvoje iki 2030 m.

Vertintos galimybės įgyvendinti **Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės (toliau – KHAE) 5-ojo sinchroninio agregato projektą, siekiant užtikrinti rezervavimo ir balansavimo paslaugų teikimą**. Viena iš KHAE 5-ojo agregato panaudojimo galimybių galėtų būti galios rezervų paslaugos teikimas po

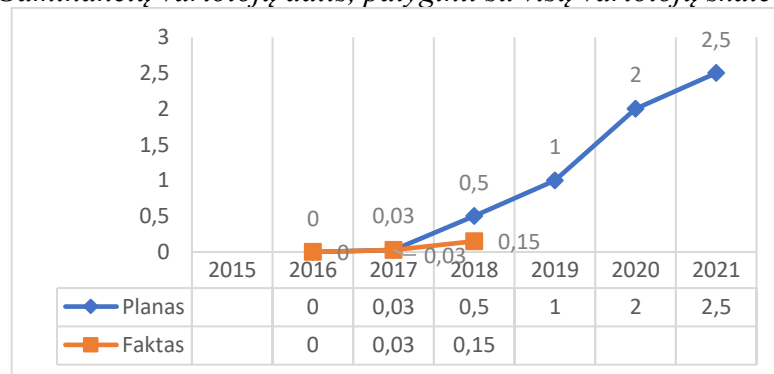
²³Statistika dėl AEI dalies galutiniame energijos balanse praėjusiais metais Energetikos ministerijai pateikiama einamųjų metų antrojoje pusėje, todėl 2018 m. AEI dalis bus žinoma tik įpusėjus 2019 m.

Baltijos šalių tinklų sinchronizavimo su kontinentinės Europos tinklais (KET). 2018 m. atliktos galimybių studijos rezultatai parodė, kad projektas komerciškai neatsipirks nė vieno modeliuoto scenarijaus atveju, nebent jam būtų skiriamas finansavimas. Pagal bazinį scenarijų reikalinga 83 proc. parama investicijai. Tačiau 2019 m. bus atliktas KHAE 5-ojo agregato plėtros techninių sąlygų ir socioekonominės naudos įvertinimas, kuris sudarys sąlygas priimti įrodymais pagrįstus sprendimus.

2018 m. sudarytos sąlygos **daugiabučių gyventojams įsirengti elektrines ir tapti gaminančiais vartotojais**. 2018 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje buvo apie 1 150 gaminančių vartotojų. Rodiklio reikšmė, palyginti su 2017 m., išaugo 5 kartus – tai rodo intensyvėjančią gaminančių vartotojų plėtrą, kuri prisideda prie aktyvių vartotojų skatinimo, AEI dalies augimo, didina vietinę gamybą, prisideda prie energetinio saugumo.

Atsižvelgiant į tai, mažosios energetikos, orientuotos į elektros energiją gaminančius vartotojus, plėtra – vienas iš Vyriausybės prioritetinių darbų. Vienas iš esminių siūlymų – sudaryti sąlygas elektros energiją iš atsinaujinančių išteklių gaminantiems vartotojams gaminti ir vartoti ją geografiškai skirtingose vietose. Tai reiškia, kad tokie vartotojai galėtų pasistatyti elektrinę vienoje vietoje, o joje pagamintą energiją vartoti kitoje vietoje. Iki šiol daugiabučių gyventojai tokias elektrines galėjo įsirengti tik ant daugiabučio namo stogo, tačiau dėl riboto ploto ir kitų techninių apribojimų tokios elektrinės nepagamindavo tiek elektros energijos, kad galėtų reikšmingai sumažinti gyventojų sąskaitas už elektrą.

104 pav. Gaminančių vartotojų dalis, palyginti su visų vartotojų skaičiumi (proc.)

Duomenų šaltinis – Energetikos ministerija

2018 m. Vyriausybė taip pat pritarė, kad gyventojų, kurie nori tapti gaminančiais vartotojais, elektrines gali įrengti ir plėtoti tretieji asmenys. Tokia sistema leis elektros energiją gaminančiais vartotojais tapti ne visam daugiabučiui, o individualiems butų gyventojams nepriklausomai nuo kitų daugiabučio namo gyventojų sprendimo. Taip pat numatoma, kad gaminantiems vartotojams bus leidžiama įsirengti atsinaujinančius išteklius naudojančias elektrines, kurių įrengtoji galia neviršytų vartotojo objektui suteiktos leistinosios naudoti galios ir nebūtų didesnė kaip 500 kW. Šiuo metu fiziniai asmenys gali įsirengti ne didesnės kaip 10 kW galios elektrines, o juridiniai – 100 kW.

Siekiant supaprastinti mažos galios (iki 30 kW) elektrinių įrengimo procedūras, siūloma atsisakyti dalies leidimų ir diferencijuoti elektrinių prijungimo prie elektros tinklų mokestį. Šie pakeitimai sudarys galimybes elektrines įsirengusiems gyventojams greičiau ir pigiau tapti elektros energiją gaminančiais vartotojais.

Ignalinos atominės elektrinės uždarymas

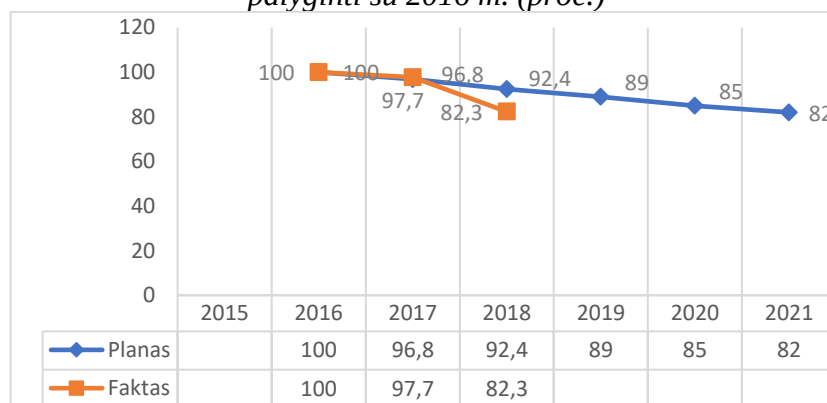
Ignalinos atominės elektrinės (toliau – IAE) uždarymo darbai vyksta sklandžiai, baigiama įrengti radioaktyviųjų atliekų tvarkymo infrastruktūra – jau baigti įrengti ir veikia 6 objektai iš 9. Į laikinąją saugyklą perkelta beveik pusė (88 iš 190) konteinerių su panaudotu branduoliniu kuru. Iki 2018 m. pabaigos

išmontuota virš 30 proc. įrangos. Pradėta rengtis svarbiausiems bei technologiškai sudėtingiausiems darbams – dviejų galingiausių pasaulyje reaktorių išmontavimui.

2018 m. Energetikos ministerija, vykdydama IAE savininko teises ir pareigas, suderino ir patvirtino valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės veiklos strategiją ir jos įgyvendinimo 2018 m. priemonių planą. Šiuose dokumentuose nustatytos priemonės, mažinančias IAE eksploatavimo nutraukimo proceso išlaidas:

- organizacinės struktūros pakeitimai, kurie leido sumažinti darbuotojų skaičių;
- veiklos sąnaudų mažinimas, vykdant atskirų IAE veiklų pirkimo procedūras sprendimui „daryti arba pirkti“ priimti arba taupant energetinius išteklius. Įmonė 2018 m. sunaudavo 17,7 proc. mažiau energijos, palyginti su 2016 m. to paties laikotarpio planu.

105 pav. Ignalinos atominės elektrinės energijos išteklių (elektros ir šilumos) kiekio sunaudojimas, palyginti su 2016 m. (proc.)

Duomenų šaltinis – Energetikos ministerija

2018 m. Lietuva sulaukė Europos Parlamento paramos dėl IAE uždarymui reikalingo 780 mln. eurų finansavimo po 2021 metų. Galutinį sprendimą dėl Ignalinos programos reglamento būsimai daugiametei finansinei programai 2019 m. priims ES Taryba. Strategiskai svarbi Europos Parlamento parama lėšų IAE eksploatavimui nutraukti skyrimui rodo, kad Europa įvertino pažangą, pasiektą IAE eksploatavimo nutraukimo procese, ir siunčia reikšmingą politinę žinią, kad IAE uždarymas yra bendras Lietuvos ir visos ES klausimas ir bendra atsakomybė.

Transporto infrastruktūros plėtra

Susisiekimo sektorius – viena iš svarbiausių Lietuvos ekonomikos sričių, todėl labai svarbu, kad tiek teisinė bazė, tiek šalies transporto infrastruktūra užtikrintų kuo palankesnes sąlygas sektoriui augti. 2018 m. atlikta daug darbų, kad būtų kuriama moderni, subalansuota, saugi, nekenksminga aplinkai susisiekimo sistema kaip regioninis įvairiarūšio transporto centras, kuri efektyviai tenkintų gyventojų ir verslo poreikius. Gauti rezultatai patvirtina, kad įgyvendinamos teisingai pasirinktos infrastruktūros modernizavimo priemonės.

Išankstiniais duomenimis, Lietuvos susisiekimo sektoriaus indėlis į šalies ekonomiką – 4,97 mlrd. eurų transporto, sandėliavimo, logistikos ir ryšių sukurtos bendrosios pridėtinės vertės, tai sudarė apie 14 proc. šalies BVP. Susisiekimo ministro valdymo sričiai priskirtos valstybės valdomos įmonės (6 valstybės įmonės ir 6 akcinės bendrovės) 2018 m., išankstiniais duomenimis, uždirbo 99,5 mln. eurų pelno, 28 proc. daugiau negu 2017 m., kai pelnas siekė 77,5 mln. eurų. Daugiausia pelno 2018 m., preliminariais duomenimis, uždirbo AB „Lietuvos geležinkeliai“ grupė – 52,6 mln. eurų. Šiems rezultatams turėjo įtakos sėkmingi ir gerėjantys visų transporto rūšių – kelių, geležinkelių, vandens ir oro – transporto veiklos rezultatai.

2018 m. buvo keliamas tikslas padidinti susisiektimo sektoriaus per metus sukuriama pridėtinę vertę nuo 4,62 iki 4,85 mlrd. eurų, pasiektas rezultatas – 4,97 mlrd. eurų. Siekta padidinti ir klientų (piliečių) pasitenkinimo judumu rodiklį nuo 35 iki 50 proc. (pagal NPS – *Net Promoter Score* metodiką), pasiektas rezultatas – 50,25 proc. Šis rodiklis parodo transporto sektoriaus įmonių klientų (piliečių) poreikius ir lūkesčius, taip pat leidžia nustatyti problemines vietas, kur reikia pagerinti aptarnavimą ir klientams teikiamas paslaugas. Tyrimas suteikia piliečiams galimybę išsakyti savo lūkesčius ir nuomonę apie viešojo sektoriaus teikiamas paslaugas, o viešojo sektoriaus įmonėms padeda keisti požiūrį į savo klientus, jiems teikiamų paslaugų kokybę.

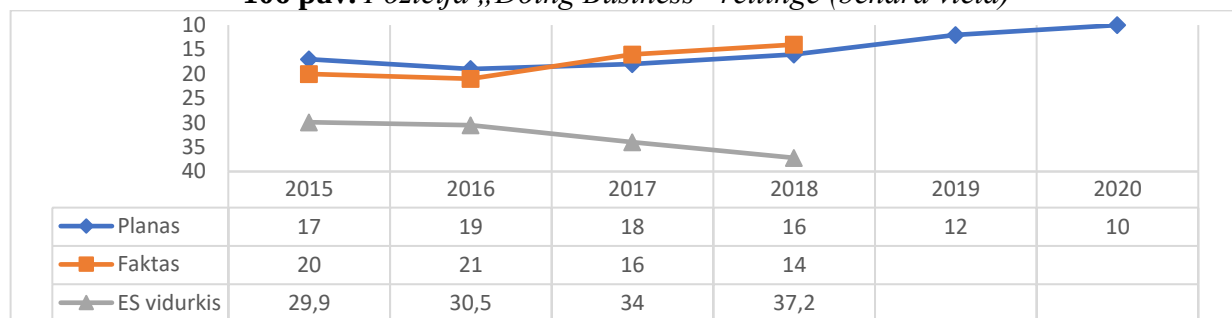
2018 m. pabaigoje atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad aukščiausias klientų pasitenkinimo rodiklis yra dėl valstybės įmonės Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos teikiamų paslaugų ir klientų aptarnavimo (68,23 proc.), antroje vietoje – AB „Lietuvos geležinkeliai“ (58 proc.).

4.2 kryptis. Verslo sąlygų ir investicinės aplinkos gerinimas, vartotojų teisių apsaugos stiprinimas

Verslo sąlygų ir investicinės aplinkos gerinimas

Pagal Pasaulio banko tyrimą „Doing Business 2019“, kuris buvo paskelbtas 2018 m. spalio 31 d., **Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – 14 vietą tarp 190 šalių ir yra tarp palankiausių pagal verslo sąlygas pasaulio valstybių.** Tarp ES valstybių narių Lietuva užima 4 vietą ir aplenkia tokias valstybes kaip Estija (16 vieta), Suomija (17 vieta), Latvija (19 vieta).

106 pav. Pozicija „Doing Business“ reitinge (bendra vieta)

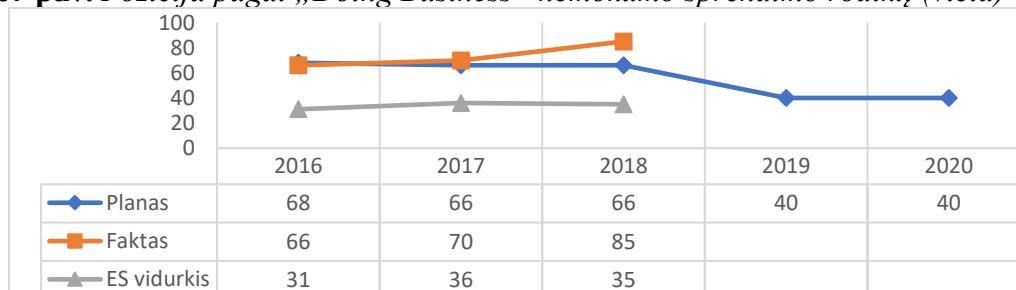

Duomenų šaltinis – Pasaulio banko tyrimo „Doing Business“ ataskaita

Pažymėtina, kad 2018 m. buvo optimizuotas juridinio asmens steigimo elektroniniu būdu procedūrų skaičius – juridinio asmens pavadinimų nebereikės derinti su Valstybine lietuvių kalbos komisija bei šių pavadinimų nebereikės privalomai laikinai įrašyti į Juridinių asmenų registrą, kai juridinis asmuo steigiamas elektroniniu būdu (atsisakyta juridinio asmens pavadinimo rezervavimo procedūros). Pakeitimai įsigalios nuo 2020 m. sausio 1 d., nes jiems įgyvendinti reikia pakeisti technines Juridinių asmenų registravimo elektroninės paslaugos, skirtos juridinio asmens steigimui elektroniniu būdu, priemones.

Taip pat parengtas teisės aktų projektų paketas, kurio tikslas – sudaryti sąlygas užsieniečiams naudotis Lietuvos Respublikos administracinėmis, viešosiomis ar komercinėmis paslaugomis elektroniniu (nuotoliniu) būdu, tai yra įgyti e. rezidento statusą. E. rezidento statuso įteisinimas kartu prisidėtų prie elektroniniu (nuotoliniu) būdu teikiamų Lietuvos Respublikos administracinių, viešųjų ir komercinių paslaugų plėtros, taip pat būtų sudarytos prielaidos plėsti jų pasiūlą užsieniečiams, tuo gerinant investicinę ir kitą aplinką, skatinančią naujų technologijų, kitų Lietuvos Respublikos ūkiui ar socialinei plėtrai reikšmingų naujovių diegimą.

107 pav. Pozicija pagal „Doing Business“ nemokumo sprendimo rodiklį (vieta)

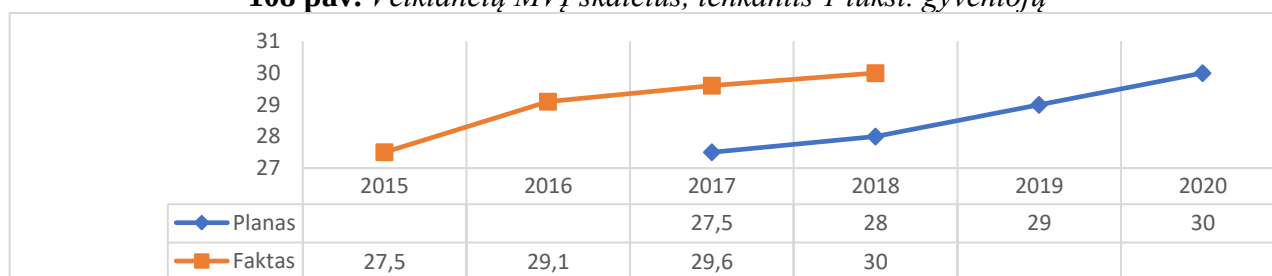
Duomenų šaltinis – Pasaulio banko tyrimo „Doing Business“ ataskaita

Nemokumo teisinė aplinka Lietuvoje nesikeitė, tačiau 2018 m. Lietuvos nemokumo balas sumažėjo (85 vieta). Tokį nemokumo balo pokytį lėmė santykis su kitų vertinamų valstybių nemokumo teisinių sistemų pasikeitimais.

Atsižvelgiant į tai, 2018 m. parengtas ir Seimui pateiktas Juridinių asmenų nemokumo įstatymo projektas, kuriuo siekiama kurti palankią ir konkurencingą verslui aplinką, imtis veiksmų nemokumo procesų efektyvumui didinti (sudarytos prielaidos spartesnėms ir veiksmingesnėms nemokumo procedūroms) ir kreditorių dėl verslo nesėkmės patiriamams nuostoliams mažinti.

Pastaraisiais metais **nuolat didėja mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) skaičius**. 2019 m. pradžioje veikė 84 510 MVĮ (2016 m. pradžioje – 79 472 MVĮ). 1 tūkst. Lietuvos gyventojų 2019 m. pradžioje teko net 30 MVĮ. 2018 m. tęsiamos ir plėtojamos priemonės, kuriomis siekiama skatinti verslumą, buvo viena iš priežasčių, kodėl daugėjo veikiančių MVĮ.

108 pav. Veikiančių MVĮ skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

2018 m., remiantis atlikto tyrimo rezultatais ir gerosios praktikos pavyzdžių Lietuvoje įvertinimu bei pristatymu dešimtyje savivaldybių, pradėtos rengti naujos smulkiojo verslo skatinimo priemonių programos ir siūlymai miestų savivaldybių taryboms dėl verslo skatinimo dokumentų pakeitimo / papildymo.

Eksporto skatinimas

Remiantis 2018 m. 11 mėnesių duomenimis, lietuviškos kilmės prekių (be energetinių produktų) eksporto į tikslines rinkas vertės augimas buvo mažesnis nei 2017 m. (2017 m. – 13,8 proc., 2018 m. 11 mėnesių duomenimis – 8,4 proc.). Sulėtėjimą daugiausia lėmė javų eksportas: javų eksporto į kitas rinkas per 2018 m. 11 mėnesių vertė buvo tik 23 mln. eurų, arba 7,2 proc. mažesnė nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus; javų eksportas į tikslines rinkas mažėjo daugiau kaip dviem trečdaliais, arba 115 mln. eurų. Lėtesnį augimą lėmė ir pieno produktų eksportas. Pieno produktų eksporto į tikslines rinkas vertė nagrinėjamu laikotarpiu buvo beveik trečdaliu, arba 28 mln. eurų, mažesnė nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus, o šių produktų eksporto į kitas rinkas vertė išliko tokia pati kaip ir prieš metus.

Paslaugų eksportas į tikslines rinkas, palyginti su 2017 m. I–III ketvirčiais, augo sparčiau (2018 m. 11 mėnesių duomenys rodo 25,4 proc. augimą) dėl dviejų pagrindinių priežasčių:

- Transporto paslaugų eksportas į tikslines rinkas augo sparčiau nei į kitas rinkas ir sudarė daugiau kaip pusę viso eksporto į tikslines rinkas augimo (labiausiai per metus išaugo transporto paslaugų eksportas į Vokietiją, Prancūziją, Švediją ir Norvegiją, Turkiją).
- Apdirbamosios gamybos paslaugos sudarė 5,7 proc. punkto viso augimo (visas augimas siekė 25,4 proc.). Šių paslaugų eksportas į kitas rinkas per metus sumažėjo, o į tikslines išaugo beveik 80 proc., arba 127 mln. eurų.

Praktiškai visą augimą lėmė Japonijos rinka. Manoma, kad tai gali būti susiję su „Philip Morris“ veikla, nes šių paslaugų eksporto dinamika labai panaši į cigarečių eksporto į Japoniją augimą.

2018 m. **sukurtas kontaktų paieškos užsienyje mechanizmas**, įgalinantis pritraukti į Lietuvą konkrečių paslaugų / prekių užsakovus. Kontaktų paieškos mechanizmo koncepciją sudaro dvi dalys – užsienyje dirbančių Lietuvos atstovų (diplomatų ekonomistų, komercijos atašė) pagalba ir profesionalių užsienio šalių eksporto konsultantų, Lietuvos garbės konsulų užsienyje ir Lietuvos diasporos užsienyje tinklas. Informacija apie konsultantų tinklą bus integruota į portalą „Eksporto gidą“, kuris yra vienas informacinis langelis visiems Lietuvos eksportuotojams.

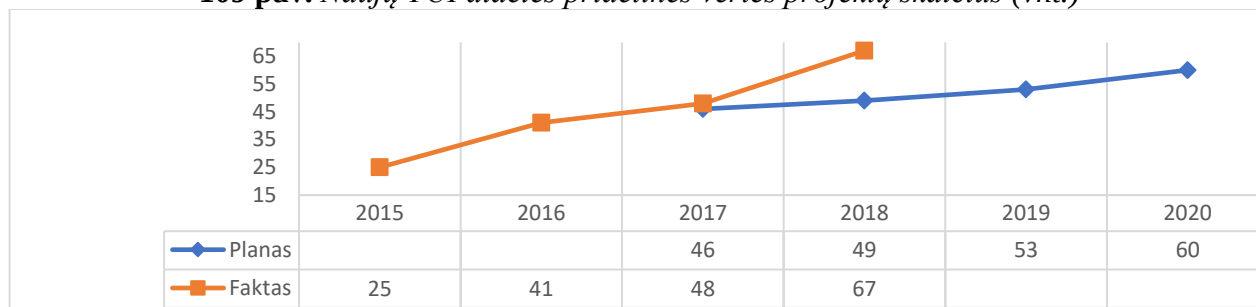
2018 m. parengta ir pradėta vykdyti programa „Sparnai“, kurios tikslas – pritraukti 24 talentingus Lietuvos ir užsienio aukštųjų mokyklų absolventus, suteikiant jiems eksporto teorinių bei praktinių kompetencijų ir užtikrinant, kad jie ne mažiau kaip 2 metus padėtų Lietuvos įmonėms plėtoti eksportą. Programos „Sparnai“ dalyviai atliko 252 eksporto diagnostikas Lietuvos įmonėms. Nuo 2019 m. sausio programos dalyviai rotuos į atrinktas Lietuvos įmones ir jose pritaikys įgytas teorines ir praktines žinias šių įmonių eksporto plėtrai. Iki programos pabaigos (2020 m. birželio) profesionalios ir kompleksinės eksporto konsultacijos bus suteiktos 72 šalies įmonėms.

Skatinant konferencinį turizmą, 2018 m. vasario 14–15 d. Vilniuje vyko konferencinio turizmo kontaktų mugė CONVENT. Renginyje dalyvavo apie 170 pasaulyje žinomų konferencijų ir renginių organizatorių, atstovaujančių tarptautinėms korporacijoms, asociacijoms, mokslo bei renginių agentūroms. Kontaktų mugę aplankė daugiau kaip 250 lankytojų ir svečių. Be to, konferencinio turizmo galimybėms Lietuvoje pristatyti sukurta moderni duomenų platforma profesionalams (<http://mice.lithuania.travel/>). Bendradarbiaujant su Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacija surengti Lietuvos turizmo lyderių mokymai, juose pranešimą, kaip pasirengti konferencinio turizmo bumui, skaitė Tarptautinės kongresų asociacijos lektoriai. Lietuvos konferencinio turizmo galimybės pristatytos parodoje IBTM Barselonoje.

Investicijų pritraukimas

2018 m. toliau vyksta didelis proveržis investicijų pritraukimo srityje. Faktinis naujų tiesioginių užsienio investicijų (TUI) didelės pridėtinės vertės projektų skaičius (67 vnt.) viršijo planą (49 vnt.) ir, palyginti su 2017 m., padidėjo 18 vnt.

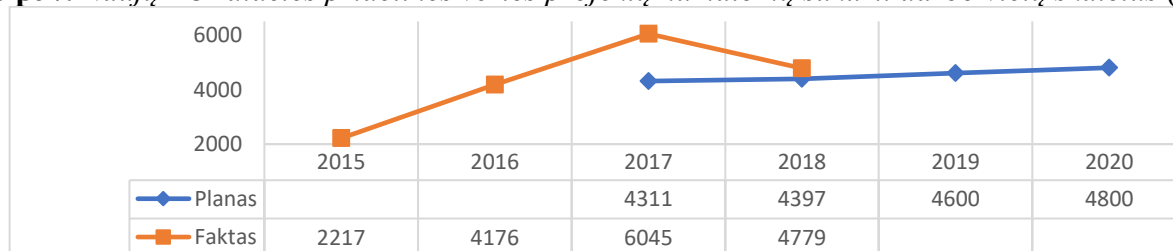
109 pav. Naujų TUI didelės pridėtinės vertės projektų skaičius (vnt.)

Duomenų šaltiniai: Užsienio investicijų stebėsenos duomenų bazė „fDi Markets“, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ (2018 m. 11 mėnesių duomenys)

Siekiant pritraukti naujus didelės vertės projektus, pastaraisiais metais vykdyta įvairi Lietuvos investicinio klimato pristatymo ir kontaktų su potencialiais investuotojais paieškos veikla: gerintas Lietuvos verslo klimato įvaizdis ir žinomumas, organizuotos viešųjų ryšių kampanijos, inicijuotos publikacijos, organizuoti užsienio žurnalistų vizitai, stebėtas vartotojų aktyvumas socialiniuose tinkluose „Facebook“, „LinkedIn“ ir „Twitter“. Sukurti pramoniniai socialinių tinklų profiliai „Twitter“ ir „LinkedIn“ platformose – paslaugų centrų ir informacijos komunikacijos technologijų (ICT) pramonės auditorijoms.

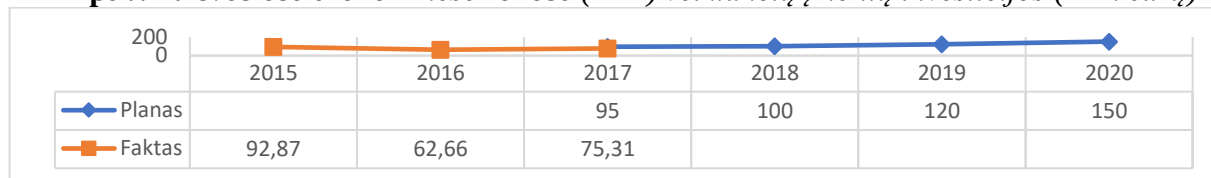
110 pav. Naujų TUI didelės pridėtinės vertės projektų numatomų sukurti darbo vietų skaičius (vnt.)

Duomenų šaltiniai: Užsienio investicijų stebėsenos duomenų bazė „fDi Markets“, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ (2018 m. 11 mėnesių duomenys)

Igyvendinant naujus TUI didelės pridėtinės vertės projektus, 2018 m. sudarytos galimybės sukurti 4 779 darbo vietas (ši reikšmė viršijo planuojamą – buvo numatytos 4 397 darbo vietas). Tai lėmė sėkmingas investuotojų pritraukimas ir įmonių, kuriose bus įdarbinta daugiau kaip 200 darbuotojų, kūrimasis Lietuvoje (pvz., „Moody’s“, „Intersurgical“). Numatyti tikslai pasiekti taip pat didinant VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ darbuotojų kompetenciją, kryptingai organizuojant darbą, orientuojantis į tikslinius sektorius bei rinkas ir optimizuojant išteklių panaudojimą.

111 pav. Laisvosiose ekonominėse zonose (LEZ) veikiančių įmonių investicijos (mln. eurų)

Duomenų šaltinis – LEZ valdymo bendrovių ataskaita (2018 m. duomenys bus 2019 m. birželį)

2017–2018 m. pritraukta naujų investuotojų į LEZ, kurių planuojamos investicijos apima ateinančius 3–5 metus: 2017 m. – „Continental“ (95 mln. eurų), „Hollister“ (50 mln. eurų), „IMG Group“ (10 mln. eurų), „Focus Fabrication Group“ (4 mln. eurų) ir kt.; 2018 m. – „Vakarų medienos grupė“ (180 mln. eurų), Geras baldų fabrikas (40 mln. eurų), „INTUS Windows“ (30 mln. eurų), AGA (20 mln. eurų), „Capella baltica“ (10 mln. eurų), „Kormotech“ (6 mln. eurų). Nuo LEZ sukūrimo pradžios iki 2017 m. pabaigos buvo sukurta 4 818 naujų darbo vietų, iš jų 2017 m. sukurtos 334 naujos darbo vietos.

Efektyvinant žemėtvarkos procedūras LEZ bei siekiant sudaryti sąlygas LEZ operatoriams paprastai ir greitai įtraukti naujas teritorijas bei pašalinti nekonkurencingas teritorijas iš LEZ, 2018 m. pakeistos Žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektų rengimo ir įgyvendinimo taisyklės, taip pat patikslinta Žemėtvarkos planavimo dokumentų rengimo informacinė sistema. Teritorijų planavimo įstatymas ir Žemės įstatymas papildyti nuostatomis, kad žemėtvarkos procesai LEZ ir pramonės parkuose, nepriklausomai nuo vietovės (t. y. miesto ar kaimo), įgyvendinami žemės valdos projektais, kuriuos tvirtina savivaldybės administracijos direktoriai. Kuriant paramos priemones LEZ ir pramonės parkų inžinerinei infrastruktūrai (keliams ir vandens, nuotekų bei kitiems inžineriniams tinklams) įrengti, konsoliduojant finansinius išteklius, 2017 m. patvirtintas Infrastruktūros iki investuotojui suteikto sklypo ribų įrengimo ir (ar) sutvarkymo valstybės lėšomis aprašas. 2018 m. pagal šį aprašą buvo skiriami valstybės biudžeto asignavimai savivaldybėms infrastruktūrai kurti (žinant konkretų potencialų investuotoją).

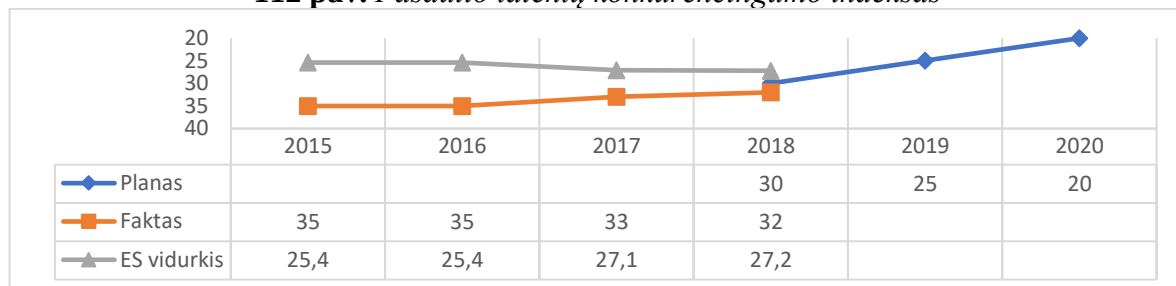
Igyvendinant strateginį projektą „Kompleksinių priemonių sukūrimas ir įdiegimas siekiant pritraukti stambias didelės pridėtinės vertės gamybos investicijas (GIGA)“, **atlikta teisinės aplinkos (teisės aktų) analizė, įvertinant galimybes nustatyti stambių didelės pridėtinės vertės gamybos investicijų projektų pritraukimo specialųjį reguliavimą. Ši analizė padės numatyti galimas priemones.** Parengti teisės aktų pakeitimo projektai, kuriais **siūloma įtvirtinti, kad valstybė, nustatydamą specialią tvarką, remia investicijas, kai investuojama į stambų projektą, apibrėžti stambaus projekto investicijų sutarties ir stambaus projekto sąvokas** – įgyvendinus stambų projektą turės būti įsteigta ne mažiau kaip 200 naujų ne trumpiau kaip 5 metus išlaikomų darbo vietų, o investuotojo privačios investicijos į stambų projektą sudarys ne mažiau kaip 30 mln. eurų. **Savivaldybės būtų skatinamos iš anksto numatyti teritorijas ir įtvirtinti sprendinius, reikalingus stambiems projektams įgyvendinti**, – savivaldybei būtų skiriama iki 5 proc. stambaus projekto vertės valstybės biudžeto speciali tikslinė dotacija savivaldybės biudžetui savivaldybės viešajai infrastruktūrai plėtoti ir viešosioms paslaugoms teikti. **Stambiam projektui įgyvendinti reikalingi žemės sklypai ar jų dalys galėtų būti paimami visuomenės poreikiams pagal valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentus.**

Įtvirtinus šiuos pakeitimus pagerėtų ir taptų konkurencingesnė Lietuvos investicinė aplinka. Tokiu reguliavimu būtų skatinami stambūs projektai ir taip sudarytos palankios sąlygos ne tik kurti naujas darbo vietas, bet ir didinti privataus sektoriaus investicijas Lietuvoje, pritraukiant TUI stambius projektus ir skatinant tiesiogines vidaus investicijas.

Talentų pritraukimas ir išlaikymas

Talentų pritraukimo ir išlaikymo Lietuvoje būtinybė išryškėjo pritraukiant vis daugiau investuotojų. Todėl nuo 2017 m. įgyvendinama strateginė programa (ją sudaro 4 strateginiai projektai), kuria siekiama paskatinti aukštos kvalifikacijos specialistus (Lietuvos, ES ir trečiųjų šalių piliečius) darbui ir gyvenimui rinktis Lietuvą, taip pat supaprastinti ir palengvinti migracijos procedūras ir integraciją atvykus. Vykdam šią programą, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ **įsteigtas Talentų padalinys**, optimizuota 2017 m. sukurta internetinė platforma workinlithuania.lt, sukurta „Work in Lithuania“ „LinkedIn“ paskyra, sudarytas „Work in Lithuania“ pozicionavimo gidas, sudaryti susitarimai su projekte dalyvaujančiomis bendrovėmis (Lietuvos ir užsienio), vykdytos rinkodaros kampanijos.

112 pav. Pasaulio talentų konkurencingumo indeksas

Duomenų šaltinis – INSEAD „Global Talent Competitiveness Index“ ataskaita

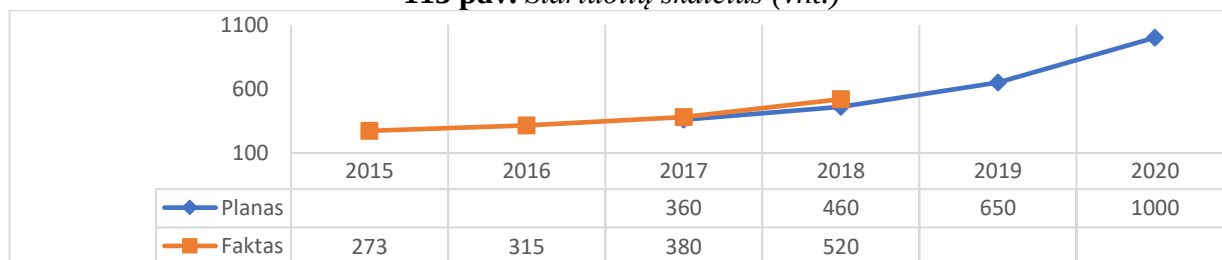
2018 m. priimti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai, kuriais supaprastintos imigracijos taisyklės užsieniečiams, atvykstantiems pagal ES ar jos valstybių narių savanoriškos veiklos programas, studijų ar stažuotės tikslais, atlikti mokslinių tyrimų ar eksperimentinės plėtros darbų mokslo ir studijų institucijose. Tokiems asmenims nustatyti trumpesni prašymų išduoti leidimus laikinai gyventi nagrinėjimo terminai, numatyta galimybė pabaigus studijas ar mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbus pasilikti Lietuvos Respublikoje 12 mėnesių tam, kad galėtų ieškoti darbo ar pradėti veiklą kaip savarankiškai dirbantys asmenys, supaprastintos tyrėjų šeimos narių atvykimo sąlygos.

Be to, supaprastintos ir paspartintos imigracijos procedūros dirbti atvykstantiems užsieniečiams – reglamentuotas Patvirtintų įmonių sąrašo sudarymas. Užsieniečiams, atvykstantiems į Patvirtintų įmonių sąrašą esančias įmones, taikomi mažesni dokumentų pateikimo reikalavimai, trumpiau nagrinėjami prašymai.

Startuolių ekosistemos plėtra

2018 m. įsisteigė net 140 naujų startuolių, t. y. 43,8 proc. daugiau nei 2017 m. Startuoliams skatinti buvo teikiamos konsultacijos verslo pradžios klausimais, vykdoma programa „Startup Visa“, organizuojami hakatonai ir kt., kuriami startuolių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo įrankiai.

113 pav. Startuolių skaičius (vnt.)

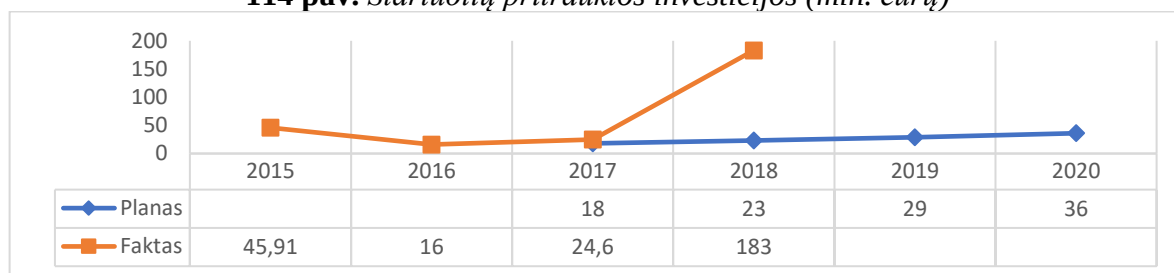

Duomenų šaltinis – VšĮ „Versli Lietuva“

2018 m. **pradėjo veikti nauji lietuviški rizikos kapitalo fondai** (*Contrarian Ventures*, *Open Circle Capital*), veiklą taip pat pradėjo Verslo angelų tinklas (LITBAN) ir **Koinvesticinis fondas**. Visi jie

prisidėjo prie bendro startuolių investicijų skaičiaus didėjimo. Reikšmingą įtaką investicijų pritraukimui turėjo ir tarptautinis renginys „Startup Fair“: tarp 1 500 dalyvių buvo investuotojų ne tik iš Lietuvos, bet ir iš užsienio. Jau turime pakankamai pažengusių startuolių, pritraukiančių dideles investicijas, – tai „City Bee“ (110 mln. eurų), „Vinted“ (50 mln. eurų), „TransferGo“ (15 mln. eurų).

114 pav. Startuolių pritrauktos investicijos (mln. eurų)

Duomenų šaltinis – VšĮ „Versli Lietuva“

Siekiant padėti pradedantiesiems verslininkams vystyti jų idėjas, įgyvendinama nauja rizikos kapitalo priemonė „**Akceleravimo fondas**“, per kurią vykdomos akceleravimo veiklos ir teikiamos investicijos jaunam verslui.

Išsteigiant naujas rizikos kapitalo priemones (verslo akceleravimo, MTEP) ir išplečiant kredito bei garantijų, įskaitant garantijas eksporto kreditų ir faktoringo sandoriams, priemonių pasiūlą verslui, pagal priemonę „**Ko-investicinis fondas II**“ įsteigtas rizikos kapitalo fondas, dalį lėšų investuosiantis sumaniosios specializacijos srityse. Nuo 2017 m. birželio 1 d. vykdoma nuolatinė privačių investuotojų atranka: jau atrinkti 58 verslo angelai ir 4 rizikos kapitalo fondai; atliktos 2 investicijos už 1 332 990 eurų sumą, iš jų 756 226,3 euro – iš priemonės lėšų).

Pagal priemonę „**Ko-investicinis fondas MTEPI**“ įsteigtas rizikos kapitalo fondas, visas lėšas investuosiantis sumaniosios specializacijos srityse į atžalines įmones, o pagal priemonę „**Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas II**“ įsteigtas rizikos kapitalo fondas, didžiąją dalį lėšų investuosiantis sumaniosios specializacijos srityse. Per priemonę taip pat planuojama įgyvendinti ir įmonių akceleravimo veiklą.

2018 m. pradėtos teikti **eksporto kredito garantijos SVV subjektams** (per UAB „Investicijų ir verslo garantijos“). Suteikta 11 eksporto kredito garantijų (iš viso už 480 130 eurų sumą) dėl eksporto į Baltarusiją, Rusiją, Pietų Afriką, Pietų Korėją, Saudo Arabiją sandorių. Per atrinktus finansų tarpininkus pradėtos teikti **portfelinės garantijos faktoringo sandoriams**. Suteiktos 5 garantijos faktoringo sandoriams (iš viso už 898 560 eurų sumą).

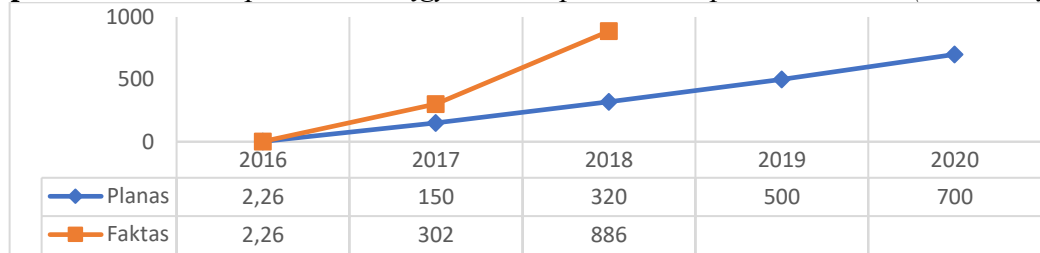
Finansinių priemonių plėtra

Finansiškai gyvybingose srityse siekiant pereiti nuo subsidinio prie grąžinamojo finansavimo (finansinių priemonių), planuota sukurti naujas finansines priemones savivaldybių viešųjų pastatų, kultūros paveldo, vandentvarkos, transporto infrastruktūrai finansuoti. 2018 m. Lietuva taip pat žengė svarbius žingsnius kuriant nacionalines skatinamojo finansavimo įstaigas (dabar vadinamos nacionalinėmis plėtros įstaigomis (NPĮ)). Svarbiausias jų tikslas – spręsti finansavimo problemas, susijusias su įvairių sektorių pelningais ir grąžą teikiančiais projektais, dėl įvairių priežasčių negalintiais gauti finansavimo rinkos sąlygomis. 2018 m. priėmus Nacionalinių plėtros įstaigų įstatymą, sukurta NPĮ veikimo teisinė bazė. Vyriausybė pavedė vykdyti NPĮ veiklą 3 finansų įstaigoms – UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA), UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūrai (VIPA), UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondui (ŽŪPGF).

Nurodytos priemonės leis mažinti Lietuvos finansinę ir ekonominę priklausomybę nuo ES ir tarptautinės paramos (subsidijų), skatinant investicijas ir platesnį finansinių priemonių taikymą, taip užtikrinant investicijų tęstinumą ir grįžusių lėšų naudojimą naujiems projektams finansuoti; užtikrinti patikimą

investicinę aplinką investuotojams (įskaitant institucinius investuotojus) ir pritraukti jų lėšas į Lietuvą, nes tokios finansavimo platformos yra įprasta daugelio ES valstybių narių praktika.

115 pav. Finansinėms priemonėms įgyvendinti pritrauktos privačios lėšos (mln. eurų)

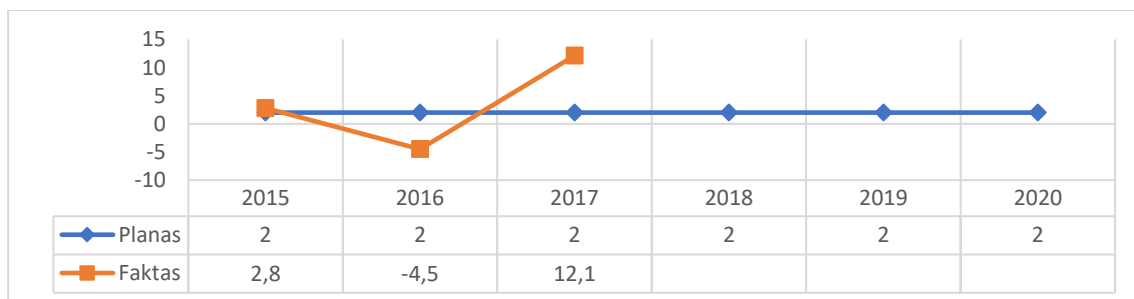
Duomenų šaltinis – Finansų ministerija

2018 m. finansinėmis priemonėmis pritraukta 886 mln. eurų privačių lėšų – šis pasiekimas viršijo ne tik 2018 m., bet ir 2020 m. planą. Pažymėtina, kad 2018 m. pavyko daugiau, nei planuota, pritraukti privačių lėšų Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programai (pradėtas įgyvendinti Rizikos pasidalijimo fondas, pagal pasirašytą garantijos sutartį finansų tarpininkas įsipareigojo prisidėti 150 mln. eurų privačių lėšų ir kt.). Tai sudarė sąlygas padidinti finansavimo svėrto efektą, dėl to lengvatinės paskolos pasieks dar daugiau namų ūkių.

2018 m. finansinių technologijų (*Fintech*) sektorius Lietuvoje plėtėsi itin sparčiai: 2018 m. *Fintech* rinkos apžvalgos duomenimis, 2018 m. Lietuvoje veikė apie 170 *Fintech* įmonių (2017 m. – 117, padidėjo 45 proc.). Svarbu tai, kad Lietuvos bankas suteikė licencijas vykdyti veiklą ir tarptautiniu mastu žinomoms bendrovėms („Google“, „TransferGo“, „Revolut“), kurių dėmesys Lietuvai vėliau padeda lengviau pritraukti kitų *Fintech* įmonių investicijas. 2018 m. veiklą pradėjo *Fintech* srities startuoliams skirta akceleravimo programa „Baltic Sandbox“, atidarytas SEB inovacijų centras Vilniuje. Lietuva tampa šiuo atžvilgiu pirmąja valstybe ES, kuriamos aukštos pridėtinės vertės darbo vietos, o augant konkurencijai plečiasi gyventojų ir verslo galimybės naudotis prieinamesnėmis ir patogesnėmis finansinėmis paslaugomis.

Siekiant sukurti patrauklesnę kolektyvinio investavimo subjektų sektoriaus reguliavimo ir priežiūros aplinką, 2018 m. supaprastintos informuotiesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų valdytojų (valdymo įmonių ir investicinių bendrovių-valdytojų) licencijavimo ir veiklos leidimų išdavimo procedūros. Taip pat suteikta daugiau lankstumo uždarojo tipo investicinių bendrovių reguliavimui (kapitalo didinimo, savų akcijų supirkimo, dividendų skyrimo srityse) ir išplėstas asmenų, kurie gali būti turto saugotojai ir depozitoriumai, sąrašas.

116 pav. Kapitalo rinkos dalyvių turto pokytis kasmet (proc.)

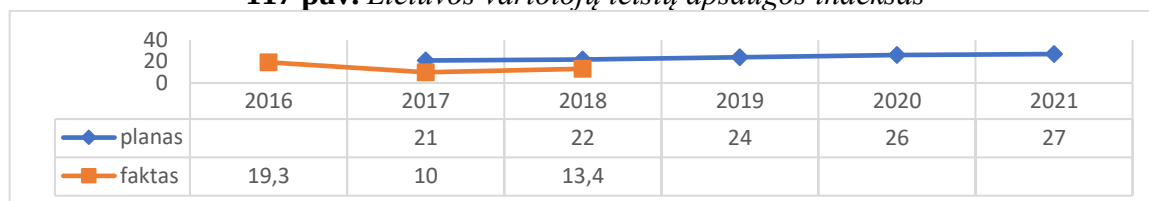
Duomenų šaltinis – Lietuvos bankas

2016 m. kapitalo rinkos dalyvių turtas buvo 4,5 proc. sumažėjęs dėl itin didelio kolektyvinio investavimo subjektų turto dalies sumažėjimo. Ši tendencija jau buvo pastebima pastaruosius 2 metus iš eilės, todėl 2017 ir 2018 m. imtasi veiksmų, kad šie rinkos dalyviai turėtų palankesnes sąlygas ir kapitalo rinkos dalyvių turtas padidėtų. 2017 m. šis rodiklis išaugo 12,1 proc.

Vartotojų teisių apsaugos stiprinimas

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos užsakymu 2018 m. pabaigoje atlikta vartotojų ir ūkio subjektų nuomonių apklausa apie vartotojų teises parodė, kad bendra situacija vartotojų teisių apsaugos srityje pagerėjo – bendras vartotojų teisių apsaugos indeksas 2018 m. siekė +13,4 (2017 m. – +10,1).

117 pav. Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas

Duomenų šaltinis – Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba

Bendras Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas yra skaičiuojamas remiantis atskirais indeksais. 2018 m. indeksų reikšmės: vartotojų teisių pažeidimų indeksas +67,5, informuotumo apie vartotojų teises indeksas +21,3, vartotojų aktyvumo indeksas -59,4, Lietuvos vartotojų teisių apsaugos sistemos vertinimo indeksas +24,2. Per metus pagerėjo vartotojų teisių pažeidimų indeksas ir Lietuvos vartotojų teisių apsaugos sistemos vertinimo indeksas, tačiau sumažėjo informuotumo ir vartotojų aktyvumo indeksai. Pastarojo indekso mažėjimą galėjo lemti vartotojų pažeidimų indekso gerėjimas: vartotojų teisės buvo rečiau pažeidžiamos, taigi jie rečiau kreipėsi į pardavėjus ar paslaugų teikėjus ir vartotojus ginančias institucijas.

Siekiant gerinti situaciją vartotojų teisių apsaugos srityje, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba nuolat teikia konsultacijas vartotojams ir verslininkams, organizuoja seminarus ir konferencijas, rengia informacinę medžiagą vartotojų teisių apsaugos ir rinkos priežiūros klausimais. Vadovaujantis Vyriausybės patvirtintomis taisyklėmis, siekiant gerinti vartotojų informavimą ir aktyvumą, vartotojų asociacijoms 2018 m. skirta 36,3 tūkst. eurų finansinė parama įvairioms priemonėms ir programoms vykdyti. Parengti Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pakeitimai, kurių tikslas – sudaryti sąlygas užtikrinti veiksmingesnę vartotojų interesų apsaugą, stiprinant Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos įgaliojimus ir nustatant adekvačią pardavėjų ir paslaugų teikėjų atsakomybę už teisės aktų, nustatančių vartotojų teisių apsaugą, pažeidimus, užtikrinant, kad sankcijos būtų proporcingos, veiksmingos ir atgrasančios.

Siekiant skatinti mokėjimų paslaugų plėtrą, konkurenciją, inovacijas mokėjimų srityje ir kartu užtikrinti geresnę mokėjimų paslaugų vartotojų apsaugą, 2018 m. priimti Mokėjimų įstatymo ir susijusių įstatymų pakeitimo įstatymai. Siekiant stiprinti draudimo paslaugų klientų (draudėjų, apdraustųjų, naudos gavėjų, nukentėjusių trečiųjų asmenų) interesų apsaugą, 2018 m. priimti Draudimo įstatymo pakeitimai – nustatomi interesų konfliktų valdymo, informacijos teikimo, draudimo produktų priežiūros ir valdymo bei kiti reikalavimai.

2018 m. priimti Lietuvos banko įstatymo ir kitų lydimųjų įstatymų pakeitimai (iš viso 27 įstatymų paketas), kuriais konsoliduojamas visų finansų rinkos dalyvių priežiūros proceso teisinis reguliavimas, sustiprinamos priežiūros institucijos galimybės vykdyti veiksmingą visų rinkos dalyvių priežiūrą, nustatoma vartotojų skundų nagrinėjimo tvarka, įgyvendinama EBPO rekomendacija vartotojų teisių apsaugos srityje dėl skundų nagrinėjimo ne teismo tvarka.

Kartu su Vyriausybės vykdomomis struktūrinėmis mokesčių, pensijų, švietimo, sveikatos apsaugos reformomis, naujų inovacijų skatinimo ir kovos su šešėliu priemonėmis, vykdamas mokesčių ir pensijų reformų gaires, 2018 m. priimtas Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Jame nustatyta, kad nuo 2019 m. sausio 1 d. dirbantiems pagal darbo sutartis asmenims nustatomos valstybinio socialinio draudimo (išskyrus privalomąjį sveikatos draudimą) įmokų lubos: 2019 m. – 120 vidutinių darbo užmokesčių (VDU) per metus, 2020 m. – 84 VDU per metus, 2021 m. – 60 VDU per metus. Valstybinio socialinio draudimo įmokų lubos sustiprins ryšį tarp mokamų įmokų ir gaunamų išmokų įvykus draudžiamiesiems įvykiams.

4.3 kryptis. Šešėlinės ekonomikos mažinimas, mokesčių ir socialinio draudimo sistemos efektyvumo didinimas

Atsižvelgiant į Vyriausybės pristatytas mokesčių ir šešėlinės ekonomikos mažinimo struktūrines reformas, parengtas įstatymų projektų paketas, 2018 m. birželį šie įstatymai priimti Seime. Nurodytu įstatymų paketu kartu buvo įtvirtintas 3 metų **esminių apmokestinimo pokyčių planas** 2019–2021 m., užtikrinantis didesnę mokesčių aplinkos prognozuojamumą ir stabilumą.

Siekiant gerinti mokesčių administravimą ir mažinti šešėlinę ekonomiką, nustatytos **savanoriško atsiskleidimo ir mokesčių mokėjimo skatinimo bei nepakantumo pažeidėjams mokesčių srityje priemonės**: vienkartinis atleidimas nuo sankcijų, sumokant „pamirštus“ mokesčius; galimybė susimažinti apmokestinamąsias pajamas, kai įsigyjamos oficialiai apskaitomos paslaugos šešėlinei ekonomikai jautrioje srityse; „baltųjų“ finansų skatinimas, apribojant galimybes nepatikimiems mokesčių mokėtojams dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, gauti paramą, apsunkinant galimybes gauti bankinį finansavimą bei nustatant ilgesnę mokestinę senatį; mokestinių procedūrų supaprastinimas, elektroninių paslaugų plėtra ir kt. Siekiant nustatyti papildomas kovos su mokesčių vengimu ir slėpimu priemones, taip pat atsižvelgiant į ES ir EBPO rekomendacijų rezultatus, Pelno mokesčio įstatyme nustatyta bendroji kovos su piktnaudžiavimu taisyklė ir palūkanų atskaitymo ribojimo taisyklė, taip pat praplėsta užsienio kontroliuojamųjų apmokestinamųjų vienetų apmokestinimo taisyklių taikymo apimtis.

Plečiant ekonomikos augimui mažiau žalingų mokesčių bazę ir didinant tokių mokesčių įtaką biudžeto pajamoms, **Akcizų įstatymo pataisomis didinami akcizai** cigaretėms, cigarams bei cigarilėms ir rūkomajam tabakui (išskiriant kaitinamojo tabako produktus), kartu nustatomas 2 paskesnių metų akcizų šiems produktams didinimo planas, taip pat nustatomi akcizai elektroninių cigarečių skysčiui. Seimui pateiktos ir Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo pataisos, kuriomis siūloma didinti fizinių asmenų nekilnojamojo turto apmokestinimą (apmokestinti antrąjį ir paskesnę gyvenamosios paskirties turto objektus) ir taip prisidėti prie būsto rinkos reguliavimo.

Siekiant skatinti investicijas ir nuosekliai plėtoti Lietuvos **dvigubo apmokestinimo išvengimo** sutarčių tinklą, parafuota Lietuvos Respublikos ir Lichtenšteino Kunigaikštystės sutartis dėl pajamų bei kapitalo dvigubo apmokestinimo išvengimo ir mokesčių slėpimo ir vengimo prevencijos, Lietuvos Respublikos ir Kosovo Respublikos sutartis dėl pajamų dvigubo apmokestinimo išvengimo ir mokesčių slėpimo ir vengimo prevencijos.

Socialinio draudimo sistemos efektyvumo didinimas

2018 m. priimti valstybinį **socialinį draudimą reglamentuojantys įstatymų pakeitimai**, kurių tikslas – mažinti šešėlį darbo santykių srityje ir mokestinę naštą tiek dirbantiejiems, tiek darbdaviams. Šiais pakeitimais numatyta, kad sujungiamos darbdavio ir darbuotojo mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, bendroji (pagrindinė) pensijos dalis finansuojama valstybės biudžeto lėšomis, įvedamos valstybinio socialinio draudimo (išskyrus privalomąjį sveikatos draudimą) įmokų lubos, mažinamas valstybinio socialinio draudimo įmokos tarifas.

Dėl darbdavio ir darbuotojo valstybinio socialinio draudimo įmokų sujungimo gyventojų bruto atlyginimas 2019 m. išaugs 1,289 karto, bet gaunama neto suma dėl to nesikeis arba didės dėl neapmokestinamojo pajamų dydžio (NPD) plėtos. Nustatyta, kad nuo padidėjusio darbo užmokesčio darbuotojas mokės 19,5 proc. bendrąją valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmoką: pensijų socialiniam draudimui – 8,72 proc., ligos socialiniam draudimui – 2,09 proc., motinystės socialiniam draudimui – 1,71 proc., privalomajam sveikatos draudimui – 6,98 proc.; darbdavys mokės 1,47 proc. bendrąją valstybinio socialinio draudimo įmoką: 1,31 proc. nedarbo socialiniam draudimui (terminuotoms

darbo sutartims – 2,03 proc.), nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų socialiniam draudimui – nuo 0,14 iki 1,4 proc.

Dėl bendrosios (pagrindinės) pensijos dalies finansavimo perkėlimo į valstybės biudžetą atitinkamai mažinamas valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas, tačiau GPM sieks 20 proc., jeigu metinė pajamų dalis neviršys 120 vidutinių šalies darbo užmokesčių sumos, o jeigu metinės pajamos viršys šią sumą, GPM sieks 27 proc. Bendrajai (pagrindinei) pensijos daliai finansuoti iš valstybės biudžeto 2019 m. iš viso reikės apie 1,719 mlrd. eurų.

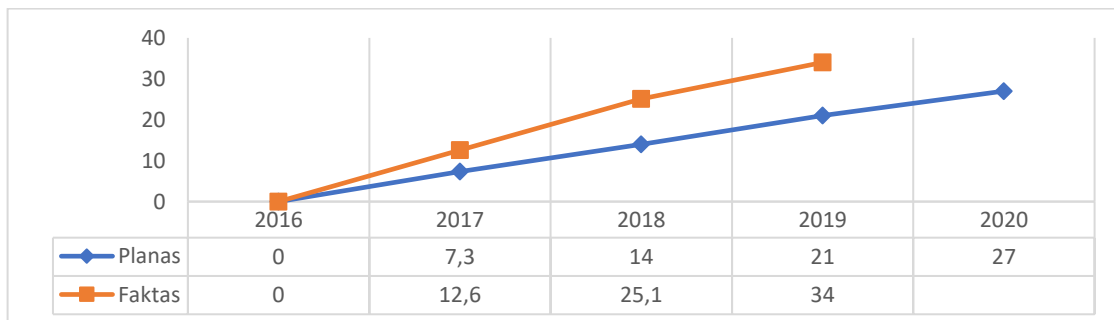
Valstybinio socialinio draudimo pakeitimai tiesiogiai susiję su Tarybos rekomendacijos 1 tikslu „gerinti mokestinių prievolių vykdymą ir plėsti mokesčių bazę, pereinant prie šaltinių, kurių apmokestinimas mažiau kenkia augimui“, kadangi nustatytas darbdavio darbuotojo įmokų sujungimas ne tik mažins šešėlių darbo santykių srityje, bet ir turės teigiamos įtakos atlyginimų augimui bei apmokestinimo skaidrumui.

2016 m. patvirtinus socialinio draudimo pensijų indeksavimo taisykles, nuo 2017 m. sausio 1 d. einamųjų metų draudžiamosios pajamos ir socialinio draudimo bazinė pensija buvo padidintos apie 7 proc. Dėl to vidutinė senatvės pensija nuo 2017 m. sausio, palyginti su tuo pačiu 2016 m. laikotarpiu, padidėjo 7,4 proc. (nuo 255,05 euro 2016 m. sausį iki 273,78 euro 2017 m. sausį).

Tačiau 2017 m. rugsėjį priimtas sprendimas papildomai padidinti socialinio draudimo bazinę pensiją 8,3 proc. (nuo 120 iki 130 eurų) lėmė tai, kad vidutinė senatvės pensija 2017 m. gruodį, palyginti su 2016 m. gruodžiu, vietoj planuotų 7 proc. padidėjo 12,4 proc. (nuo 255,40 iki 287,09 euro). 2018 m. socialinio draudimo pensijos vėl indeksuotos ir padidintos 6,94 proc. Dėl to vidutinė senatvės pensija 2018 m. gruodį, palyginti su tuo pačiu 2017 m. laikotarpiu, išaugo 11,3 proc. (nuo 287,09 iki 319,40 euro).

Papildomai 2018 m. kartu su struktūrine pensijų reforma priimti Šalpos pensijų įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos tiems socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų (išskyrus netekto darbingumo pensijas, paskirtas netekus mažiau nei 60 proc. darbingumo) gavėjams, kurių gaunamos pensijos (pensijų suma) nesiekė 95 proc. 2019 m. minimalių vartojimo poreikių dydžio (MVPD), iš valstybės biudžeto bus mokamos papildomos priemokos.

118 pav. Vidutinės senatvės pensijos pokytis (proc.)

Duomenų šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatyta, kad vidutinė senatvės pensija 2020 m. bus 27 proc. didesnė, palyginti su 2016 m. (325 eurais). Iš 119 pav. pateiktos informacijos matyti, kad prie šio tikslo priartėta dar 2018 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo tarybos 2018 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. DO-2-16 patvirtintas 2019 m. socialinio draudimo pensijų indeksavimo koeficientas – 1,0763. Prognozuojama, kad vidutinės senatvės pensijos pokytis procentais 2019 m. viršys Vyriausybės programos įgyvendinimo plane nustatytą siektiną rodiklio reikšmę.

4.4 kryptis. Infrastruktūros jungčių su ES plėtra

Energetikos infrastruktūra

Siekiant plėtoti Lietuvos strateginę ekonominę infrastruktūrą energetikos srityje, Vyriausybė įgyvendina du strateginius projektus.

Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių jungties (GIPL) statybų projektas

2018 m. **pasiektas reikšmingas galutinis sutarimas tarp GIPL statybų projekto partnerių**. Gegužės 24 d. Lietuvos ir Lenkijos perdavimo sistemos operatoriai AB „Amber Grid“ ir GAZ-SYSTEM S.A. pasirašė tinklų sujungimo sutartį, kuria patvirtino galutinį sprendimą investuoti į GIPL projektą, ir **pradėjo dujotiekio statybos etapą**. Po intensyvių ir konstruktyvių derybų etapo pereita į realią jungties statybos stadiją. GIPL projektas yra vienas svarbiausių mūsų šalies energetikos projektų, nes atveria duris Lietuvos ir Baltijos valstybių gamtinių dujų perdavimo sistemų integracijai į bendrą Europos dujų rinką, užtikrina dar vieną alternatyvų dujų šaltinį, kartu ir didesnę ekonominę naudą bei energetinį saugumą visiems projekto partneriams. Naujoji jungtis su Lietuvos strategine partnere Lenkija sudaro naujas sąlygas konkurencingesnėms gamtinių dujų kainoms šalies rinkoje. Planuojama, kad GIPL dujotiekio statyba bus baigta ir jungtis pradės veikti 2021 m. gruodį.

GIPL projektas taip pat užtikrins SGD terminalo Klaipėdoje panaudojimą regiono tikslams. Pastačius dujotiekių jungtį, bus sukurti pajėgumai, leisiantys Baltijos šalių kryptimi transportuoti iki 27 TWh gamtinių dujų per metus, Lenkijos kryptimi – iki 22 TWh per metus, o Baltijos šalių dujų rinkos taps bendros ES dujų rinkos dalimi.

Papildomos elektros jungties su Švedija tikslingumo vertinimo atlikimas ir, atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, statybų projekto įgyvendinimo pradžia

2018 m. atlikti kito Vyriausybės strateginio projekto – **papildomos elektros jungties su Švedija tikslingumo** vertinimai parodė, kad vystyti papildomą elektros jungtį su Švedija („NordBalt 2“) strateginiu ir rinkos požiūriais netikslinga. Baltijos energijos rinkos jungčių plano (angl. *Baltic Energy Market Interconnection Plan* (BEMIP) pavedimu atlikus vertinimą saugumo aspektu nustatyta, kad įgyvendinant sinchronizacijos projektą ir įvertinus ilgalaikę perspektyvą prioritetas yra nuolatinės srovės jungties tarp Lietuvos ir Lenkijos projektas. Išanalizavus priimtas racionalus sprendimas, leidžiantis išvengti netikslingo investicijų skyrimo.

Transporto infrastruktūra

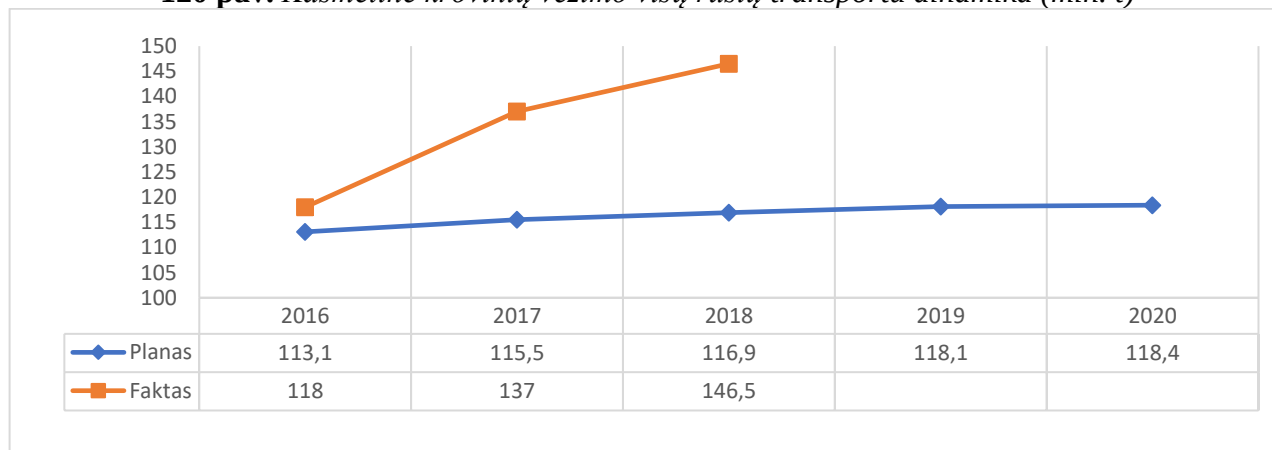
Transeuropinio tinklo infrastruktūros modernizavimas – ilgalaikis ir nekintantis procesas susisiekimo sektoriuje. Stabilios strateginės investicijos į vieną svarbiausių Lietuvos ekonomikai susisiekimo sektorių pagerino transporto – geležinkelių, kelių, jūrų ir oro uostų – infrastruktūrą, užtikrino ypač didėjančius krovinių ir keleivių vežimo pajėgumus, ir tai patvirtina lūkesčius pranokstantys rezultatai.

Lietuvos susisiekimo sektoriaus tvarų augimą lėmė atsigavusi ES ekonomika ir transporto paslaugų deficitas rinkoje. Lietuvos vežėjai tuo puikiai pasinaudojo – investavę ir išplėtę savo transporto parkus, įsitvirtino ES rinkose ir toliau didino transporto sektoriaus bendrosios pridėtinės vertės, transporto paslaugų eksporto ir pajamų apimtį. Augo visų pagrindinių transporto paslaugų eksporto rinkų mastas Vakarų ir Rytų šalyse – Vokietijoje, Rusijoje, Prancūzijoje, Danijoje ir Baltarusijoje.

119 pav. 2018 m. susisiekimo sektoriaus svarbiausi pasiekimai

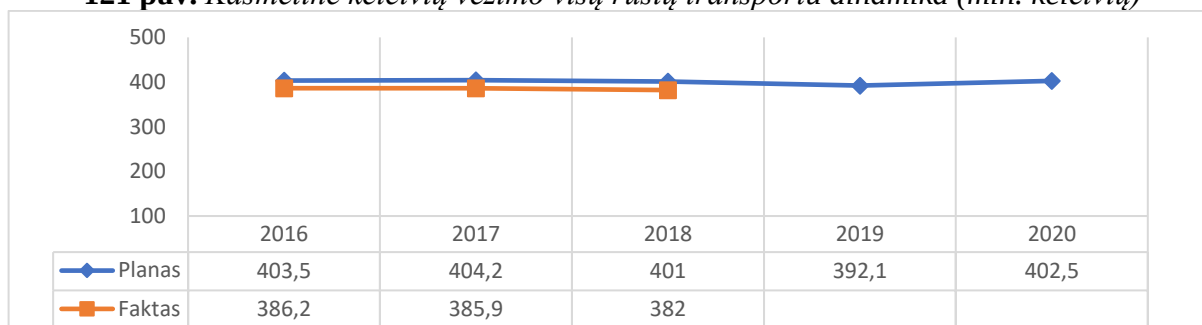
Duomenų šaltinis – Susisiekimo ministerija

Išankstiniais duomenimis, 2018 m. krovinių vežimas, palyginti su 2017 m. atitinkamu laikotarpiu, padidėjo 15,8 proc. (iš viso 148,1 mln. t), iš jų: krovinių vežimas geležinkelių transportu – 7,9 proc. (iš viso 56,8 mln. t), kelių transportu – 8 proc. (iš viso 83,1 mln. t). Išaugusį geležinkelių transportu vežamų krovinių kiekį lėmė 15 proc. padidėjęs tranzitas Klaipėdos valstybinio jūrų uosto ir Kaliningrado srities kryptimis ir suintensyvėjęs visų pagrindinių krovinių (trašų, mineralinių produktų, naftos ir naftos produktų, juodųjų metalų) vežimas.

120 pav. Kasmetinė krovinių vežimo visų rūšių transportu dinamika (mln. t)

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

Išankstiniais duomenimis, 2018 m. keleivių, vežamų visų rūšių transportu, sumažėjo nežymiai (iš viso vežta 382 mln. keleivių, t. y. apie 1 proc. mažiau, palyginti su analogišku praėjusiu laikotarpiu). Kelių transportu – tiek troleibusų, tiek autobusų – vežamų keleivių skaičius mažėjo, o keliones geležinkelių transportu rinkosi vis daugiau keleivių. Praėjusiais metais tokį keliaavimo būdą pasirinko 5,169 mln. keleivių (511 tūkst., arba 11 proc., daugiau nei tuo pačiu laiku užpernai). Mažesnę, negu planuota, keleivių skaičių lėmė šalies demografinė situacija ir gyventojų įpročiai keliauti asmeninėmis transporto priemonėmis.

121 pav. Kasmetinė keleivių vežimo visų rūšių transportu dinamika (mln. keleivių)

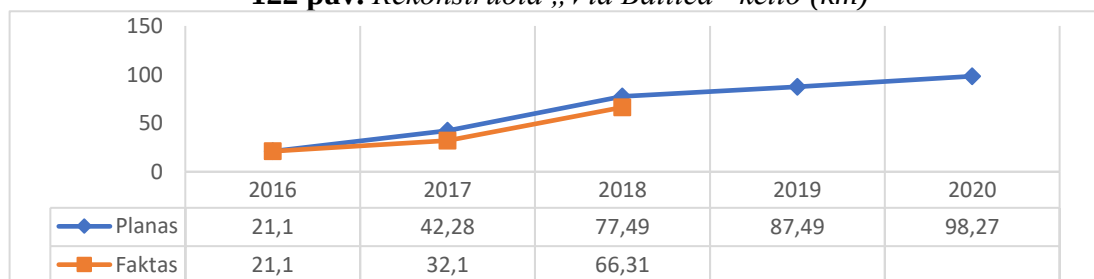
Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

2018 m. vien valstybės investicijos į transporto infrastruktūros plėtrą siekė 299 mln. eurų (be informacinės visuomenės plėtros projektų), iš jų 134 mln. eurų – ES fondų lėšos, skirtos strateginiams šalies projektams finansuoti.

Sprendžiant Lietuvai svarbius tarptautinius transporto infrastruktūros plėtros ir mobilumo klausimus, svarbu pažymėti pagreitį įgavusio **projekto „Rail Baltica“** įgyvendinimo pažangą. Vykdomi projekto „Rail Baltica“ statybos darbai 1435 mm geležinkelio linijos ruože nuo Lenkijos ir Lietuvos valstybių sienos iki Kauno: baigti statybos darbai atkarpoje Jiesia–Rokai (4,9 km); pradėti statybos darbai atkarpoje Kaunas–Palemonas (9,1 km), sujungiantys Kauno geležinkelio stotį su Palemono įvairiarūšio transporto terminalu, ir jau atlikta 10 proc. darbų; pradėtos atkarpos Rokai–Palemonas (9,2 km) darbų viešųjų pirkimų procedūros. 2018 m. pradėtos žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūros europinio standarto geležinkelio linijai Kaunas–Lietuvos ir Latvijos siena nutiesti penkiose savivaldybėse. 2018 m. parengti 984 žemės paėmimo visuomenės poreikiams aktai, iš jų 538 pasirašyti ir išmokėta 1,4 mln. eurų kompensacijų už nuostolius dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams.

Modernizuojant ir plėtojant Šiaurės–Pietų transporto koridorių, labai svarbi automagistralės **„Via Baltica“ plėtra**. Šio transporto koridoriaus modernizavimas ir plėtra užtikrintų patogų Šiaurės Europos transporto sistemos sujungimą su Centrine bei Vakarų Europa ir Lietuvos automobilių kelių tinklo integraciją į ES valstybių narių transporto sistemas. Šia automagistrale vežamas didžiausias Šiaurės–Pietų krypties Lietuvos krovinių srautas. Kelyje krovinių eismo dalis sudaro apie 30 proc., todėl būtina gera kelio infrastruktūra. Automagistralės „Via Baltica“ ruožų rekonstravimo darbams ypač didelė reikšmė teikiama ir dėl padidėjusio avaringumo, kuriam įtakos turi didelis transporto priemonių srautas, pernelyg siaura kelio važiuojamoji dalis ir kiti kelio infrastruktūros trūkumai.

2018 m. rekonstruota 34,21 km (planuota 45,74 km) kelio ruožų, o nuo 2016 m. – 66,31 km automagistralės „Via Baltica“ ruožų. Iki 2020 m. planuojama rekonstruoti 98,27 km automagistralės „Via Baltica“ kelio.

122 pav. Rekonstruota „Via Baltica“ kelio (km)

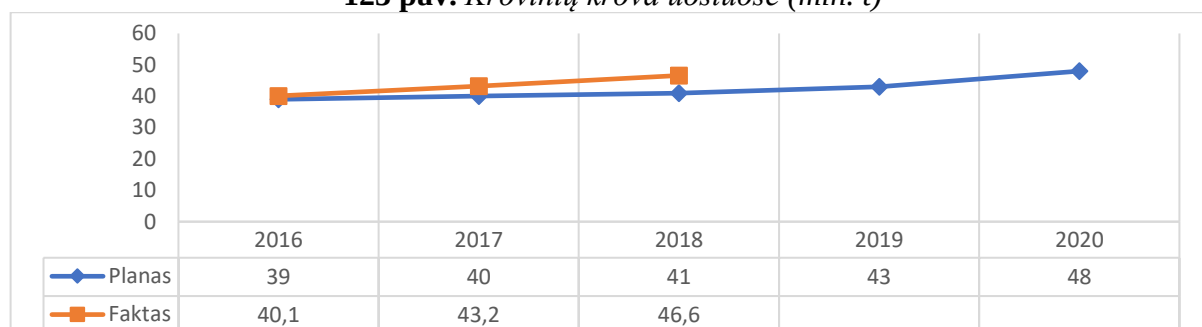
Duomenų šaltinis – Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos

Tollesnė „Via Baltica“ rekonstrukcija numatoma nuo Marijampolės iki Lietuvos ir Lenkijos valstybės sienos (A5 kelias nuo 56,83 iki 97,06 km). Tikimasi, kad 2020 m. bus pradėti šio daugiau nei 40 km ilgio ruožo projektavimo ir statybos darbai, o iki 2022 m. kelias bus išplatinas iki keturių eismo juostų ir atitiks automagistralės reikalavimus.

Klaipėdos valstybinio jūrų uosto (toliau – Klaipėdos uostas) plėtra ir jo veiklos rodiklių analizė rodo, kad investicijos į uosto infrastruktūrą yra esminė krovinių srauto augimo prielaida. 2018 m. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija investavo 38,8 mln. eurų (pagal atliktų darbų aktus). 2018 m. iš viso pastatyta naujų ir (ar) rekonstruota (perduota eksploatuoti) 2 858 m geležinkelių privažiuojamųjų kelių ir 515 m krantinių. 2018 m. įsibėgėjo Malkų įlankos gilinimo iki 14,5 m gylio projektas: įrengta Smeltės valstybinio botaninio draustinio povandeninė apsauginė sienutė; pasirašyta I etapo gilinimo darbų sutartis. Įgyvendinus projekto veiklas, bus padidintas Malkų įlankos navigacinis saugumas ir sudarytos sąlygos Malkų įlankoje esančiuose terminaluose saugiai priimti ir visiškai pakrauti *Panamax* ir *Post panamax* tipo laivus.

Įgyvendinus numatytus investicijų projektus, VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija planuoja iki 2040 m. pasiekti 100 mln. t krova. 2018 m. Klaipėdos uosto krovos apyvarta išaugo 7,9 proc., taigi pasiektas naujas Klaipėdos uosto krovos rekordas – 46,6 mln. t, tai 3,4 mln. t daugiau negu 2017 m.

123 pav. Krovinių krova uostuose (mln. t)

Duomenų šaltinis – VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija

2018 m. gruodžio 19 d. į Klaipėdos uostą bandomuoju reisu sėkmingai įplaukė didžiausias laivybos linijos operatoriaus MSC laivas – 19 462 TEU (sąlyginių konteinerių) talpos „*MSC Ingy*“. Šis laivas, priskiriamas ULCV (angl. *Ultra Large Container Vessel*) klasės laivams, pakėlė Klaipėdos uostą į kitą lygį, nes tapo didžiausiu laivu, kada nors atplaukusiu į Lietuvos jūrų uostą. Jo ilgis siekia 400 m, o plotis – 59 m.

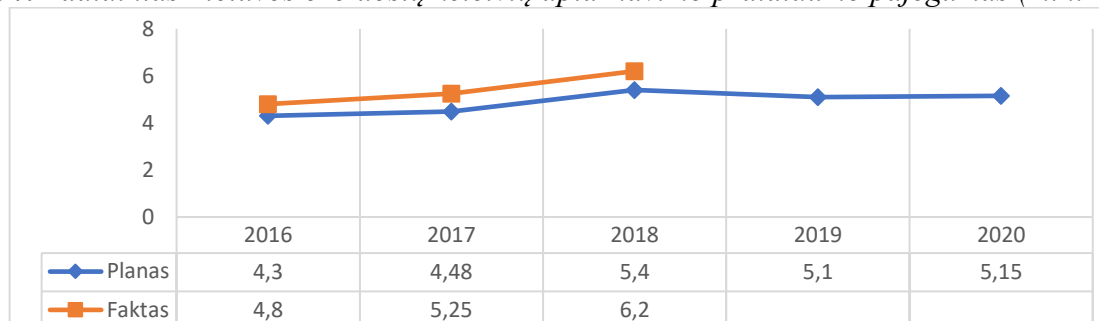
Dėl išaugusios Klaipėdos uosto krovos VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos pagrindinės veiklos pajamos 2018 m. padidėjo 6,6 proc. ir siekė 63,7 mln. eurų, t. y. 3,9 mln. eurų daugiau negu 2017 m., o pelnas iki pelno mokesčio išaugo 9,2 proc., palyginti su 2017 m., ir sudaro 34,7 mln. eurų. Planuojama, kad pelno įmoka į valstybės biudžetą sudarys apie 21 mln. eurų. 2018 m. į Klaipėdos uostą atvyko 7 081 laivas, iš jų 4 717 vykdė krovos operacijas uoste (t. y. 7,8 proc. daugiau negu praėjusiais metais). Klaipėdos uosto nauda šaliai ir jos žmonėms neabejotina – tai ypač reikšminga Klaipėdos regiono ekonominiams ir socialiniams gyvybingumui. Skaičiuojama, kad net dešimtadalis šalies nacionalinio biudžeto yra susijęs su pajamomis, gautomis iš Klaipėdos uosto veiklos, tad jo generuojamos lėšos tiesiogiai prisideda prie Lietuvos gyventojų gerovės.

Lietuvos oro uostų infrastruktūros modernizavimo darbai leido VĮ Lietuvos oro uostams 2018 m. pasiekti rekordinį aptarnautų keleivių ir skrydžių skaičių. Praėjusiais metais 3 šalies oro uostai iš viso aptarnavo daugiau kaip 6,2 mln. keleivių, o skrydžių skaičius viršijo 61 tūkst. Puikiais augimo rodikliais ypač išsiskyrė Vilniaus oro uostas – aptarnautų keleivių skaičius, palyginti su 2017 m., išaugo trečdaliu, o skrydžių – penktadaliu. 2018 m. pradėti keleivių terminalo rekonstrukcijos darbai, o juos užbaigus 2021 m. Vilniaus oro uostas galės kokybiškiau aptarnauti dar didesnę keleivių srautą.

2018 m. sėkmingai pradėta įgyvendinti skatinamoji priemonė – *de minimis* parama, kurios tikslas – skatinti pradėti naujus ar finansiškai rizikingus, tačiau Lietuvai svarbius maršrutus. Taip suteikiamos paskatos oro linijų bendrovėms pradėti naujus tiesioginius skrydžių maršrutus į Lietuvos oro uostus / iš Lietuvos oro uostų ir leidžiama pasidalyti naujo maršruto rizika. Paramai skirta 1 mln. eurų valstybės biudžeto lėšų, iš

jų vienas vežėjas gali gauti iki 200 tūkst. eurų 3 metams. 2018 m. parama suteikta 5 oro linijų bendrovėms, kurios atidarys naujus skrydžių maršrutus ar padidins skrydžių dažnį jau esamuose maršrutuose. Aviakompanija *Wizz Air* pradės skraidyti maršrutais Kaunas–Turku ir Palanga–Dortmundas, LOT vykdys skrydžius iš Kauno į Varšuvą, o *Georgian Airways* skraidys iš Vilniaus į Tbilisį. *Norwegian Air Shuttle* padidins skrydžių iš Vilniaus į Stokholmą dažnį, o *Air Baltic* – skrydžių iš Palangos ir Vilniaus į Rygą dažnį ir taip pagerins Lietuvos pasiekiamumą oro transportu.

124 pav. Padidintas Lietuvos oro uostų keleivių aptarnavimo pralaidumo pajėgumas (mln. keleivių)

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

Naudos atnešė ir gerokai išplėstas kryptių žemėlapis – Lietuvos ir užsienio keleiviams, verslo atstovams pasiūlytos net 99 kryptys. Didžiąja naujiena tapo egzotiškosios Artimųjų Rytų ir Vidurio Azijos kryptys. Sostinės oro vartai sujungti su Jordanijos sostine Amanu ir Kazachstano sostine Astana, o iš Kauno lėktuvai pradėjo kilti į Tel Avivą Izraelyje. Iš viso 2018 m. Vilniaus oro uoste atidarytos 7 naujos kryptys (Atėnai, Astana, Korfu, Milanai, Trevizas, Lvovas, Amanas) ir padidintas 5 maršrutų (Maskva, Helsinkis, Stambulas, Stokholmas, Ryga) skrydžių dažnis. Kauno oro uoste šiuo laikotarpiu atidarytos 8 naujos kryptys (Burgas, Rimini, Žirona, Varšuva, Turku, Tel Avivas, Bolonija, Milanai), o Palangos oro uoste 2 maršrutuose (Ryga, Varšuva) padidintas skrydžių dažnis. Tikimasi, kad oro uostams taikant lanksčią kainodarą ir suteikiant oro linijų bendrovėms paramą iš valstybės biudžeto, bendromis pastangomis pavyks pagerinti susisiekimą ir iki 2020 m. bus atidaryti dar 8 nauji maršrutai, o maždaug 10-yje jau esamų maršrutų skrydžių intensyvumas padidės.

Lietuvoje vis dar apie 7 000 km valstybinės reikšmės rajoninių kelių sudaro **keliai su žvyro dangą** (32 proc. viso valstybinės reikšmės kelių tinklo arba 88 proc. valstybinės reikšmės rajoninių kelių). 2018 m. buvo ir toliau vykdoma asfaltuotinių valstybinės reikšmės rajoninių kelių ruožų tarp skirtingų kelio dangų („Zebrai“) programa, taip pat žvyrkelių, esančių kaimo (iki 1 tūkst. gyventojų) vietovėse ir skirtų vietiniam susisiekimui, asfaltavimo programa.

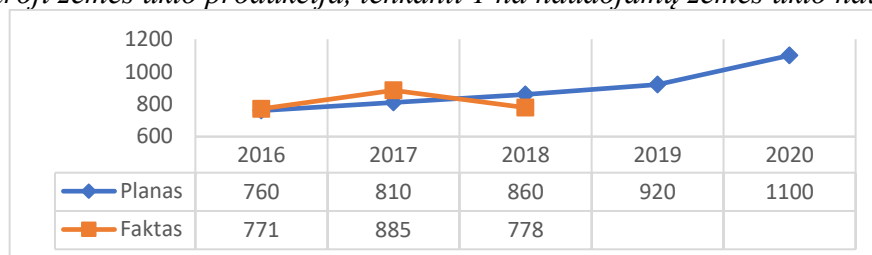
2018 m. išasfaltuota 268 km žvyrkelių. Asfaltuojant žvyrkelių ruožus sudaromos galimybės užtikrinti gyvenamųjų vietovių pasiekiamumą asfaltuotais keliais, gerinti šalia kelių esančių vietovių susisiekimo ir gyvenimo sąlygas, mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus regionuose, neigiamą poveikį aplinkai ir kelių priežiūros kaštus, užtikrinamas maršruto užbaigtumas (mažinant kelių su skirtingomis dangomis ilgį), rajoninio kelio įsijungimas į bendrą susisiekimo infrastruktūrą. Planuojama, kad 2019 m. žvyrkelių asfaltavimo darbai vyks sparčiau ir 2020 m. bus išasfaltuoti planuojami 1 654 km žvyrkelių.

2018 m. sausio 5 d. išmaniajame kelyje Vilnius–Kaunas (visame 100 km kelio ruože) įdiegta elektros instaliacija ir sumontuota įranga, skirta automobilių ir infrastruktūros duomenų sąveikai užtikrinti. Išmaniojo kelio įranga leis keistis informacija dėl eismo sąlygų, pavojų kelyje, kelio darbų, oro sąlygų, kelio ženklų ir kt. su automobilyje esančia įranga.

4.5 kryptis. Tausaus ir konkurencingo žemės bei maisto ūkio stiprinimas

Eurostato duomenimis, atskirose ES valstybėse narėse bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra skiriasi. Lietuvoje, kaip ir daugumoje ES valstybių narių, dominuoja augalininkystės produkcija (2018 m. Lietuvoje augalininkystė produkcijos vertė sudarė apie 60 proc.). Dėl vyraujančios augalininkystės bendroji žemės ūkio produkcija, tenkanti 1 ha žemės ūkio naudmenų, 2017 m. Lietuvoje buvo viena mažiausių ES. Šis rodiklis buvo didesnis tik už Estijos ir Latvijos rodiklius. Žemės ūkio ministerijos teikiama Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos parama žemės ūkio valdoms modernizuoti ir kitoms su konkurencingumo stiprinimu susijusioms priemonėms įgyvendinti leidžia tikėtis, kad bendrosios produkcijos apimtis didės ir atsilikimas nuo senųjų ES valstybių narių mažės.

125 pav. Bendroji žemės ūkio produkcija, tenkanti 1 ha naudojamų žemės ūkio naudmenų (eurais)

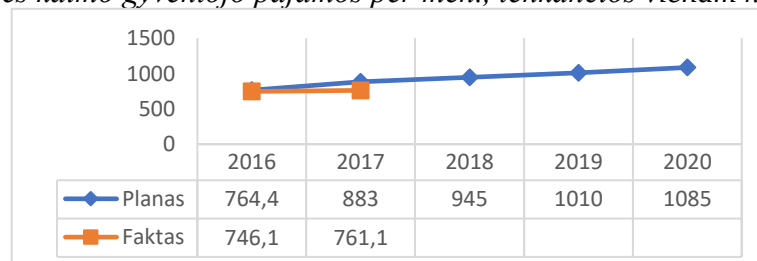

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

Remiantis išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2018 m. žemės ūkio produkcijos pagaminta už 2 295 mlrd. eurų. Bendrosios žemės ūkio produkcijos vertė, palyginti su 2017 m., sumažėjo 9,4 proc. – tai lėmė 13 proc. sumažėjusi augalininkystės ir 4 proc. gyvulininkystės produkcija. 2018 m. padėties augalininkystės srityje prastėjimui didžiausią įtaką turėjo ekstremalūs gamtos reiškiniai, nes jie 24 proc. sumažino 2018 m. augalininkystės derlių. Šių netekimų visai nekompensavo supirkimo kainų didėjimas.

2018 m. duomenys apie vidutines kaimo gyventojų pajamas bus skelbiami tik 2019 m. rugpjūtį, bet net įvertinant, kad absoliutine reikšme piniginės pajamos didėja, reikšmingai sumažinti atotrūkį nuo miestų (ypač didžiųjų miestų) gyventojų pajamų nepavyksta. 2017 m. duomenimis, kaimo vietovių namų ūkių pajamos siekė 761 eurą per mėnesį, t. y. 1,97 proc. daugiau nei 2016 m., ir tai sudarė 73 proc. visų miestų gyventojų pajamų vidurkio. Vyriausybė, siekdama didinti kaimo vietovių namų ūkių pinigines pajamas, taip pat teisingiau paskirstyti paramą žemės ūkiui, skatina verslumą ir inovacijų diegimą, kryptingai remia smulkiuosius ūkius, skatina smulkiojo verslo plėtrą ir kooperaciją, didina užimtumą. Numatoma, kad 2020 m. kaimo gyventojų piniginės pajamos per mėnesį, tenkančios vienam namų ūkiui, turėtų praktiškai susilyginti su mažųjų miesto gyventojų namų ūkių pajamomis.

126 pav. Vidutinės kaimo gyventojų pajamos per mėn., tenkančios vienam namų ūkiui (eurais)

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

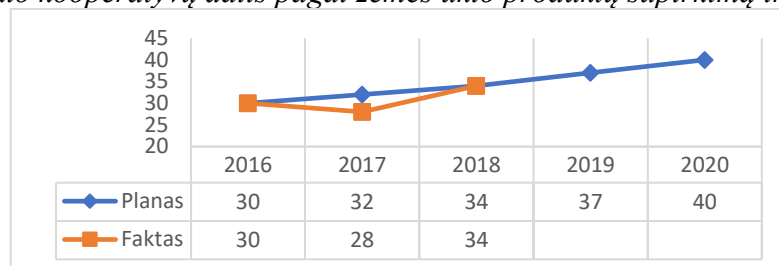
Ūkininkų derybinės galios stiprinimas ir konkurencingumo didinimas

Kooperacija mūsų šalies žemdirbiams, ypač smulkiesiems, yra ypač svarbi kaip viena iš galimybių sustiprėti ir išsilaikyti rinkoje. Vyriausybės iniciatyva prieš 2 metus patobulinus Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymą, vis daugiau kooperatyvų pripažįstami žemės ūkio kooperatyvais. 2017 m. žemės

ūkio kooperatyvais pripažinti 22 kooperatyvai, 2018 m. – 26. Jų vykdomos veiklos pačios įvairiausios: vaisių, uogų ir daržovių sulčių gamyba, sandėliavimas ir saugojimas, mėsos produktų gamyba, žalio pieno supirkimas, galvijų auginimas, sėklininkystė, paslaugų žemės ūkiui teikimas, įvairi didmeninė prekyba ir kt. Lietuvoje pripažinimą jau yra gavę apie 200 žemės ūkio kooperatyvų.

Sugriežtinti pripažinimo žemės ūkio kooperatyvų reikalavimai leidžia iš kitų ūkio sektorių kooperatyvų tiksliau išskirti žemės ūkio kooperatyvus, realiai atstovaujančius žemdirbių interesams. Pripažinto žemės ūkio kooperatyvo dauguma narių turi būti žemdirbiai. Toks kooperatyvas privalo daugiau kaip 50 proc. visos savo veiklos (produktų supirkimas, prekių pardavimas, paslaugų teikimas) vykdyti su kooperatyvo nariais.

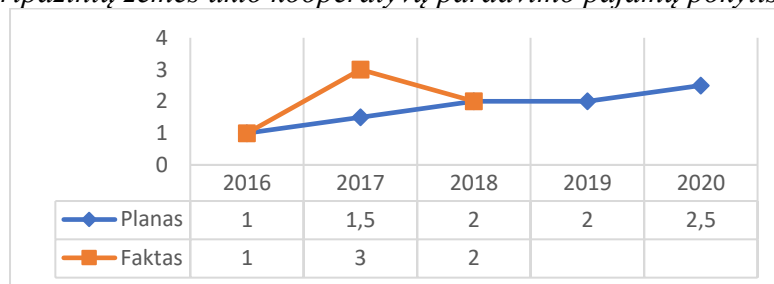
127 pav. Žemės ūkio kooperatyvų dalis pagal žemės ūkio produktų supirkimą ir realizavimą (proc.)

Duomenų šaltinis – Žemės ūkio ministerija

Pripažintų žemės ūkio kooperatyvų pardavimo pajamos pamažu didėja. 2017 m. kooperatyvų pardavimo pajamų pokytis padidėjo 3 proc. (1,5 proc. punkto daugiau nei planuota rodiklio reikšmė). 2018 m. pasiektas planuotas pripažintų žemės ūkio kooperatyvų pardavimo pajamų pokytis.

128 pav. Pripažintų žemės ūkio kooperatyvų pardavimo pajamų pokytis (proc.)

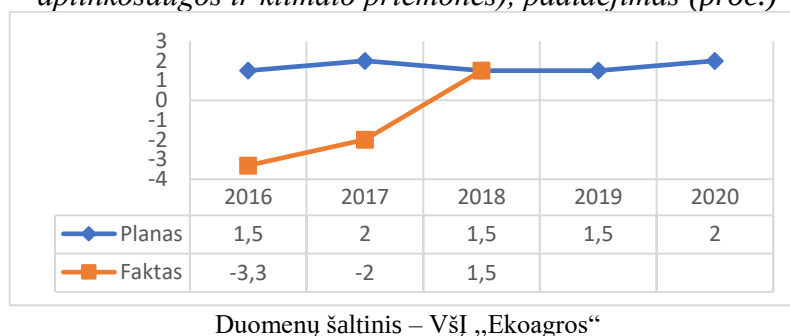
Duomenų šaltinis – Žemės ūkio ministerija

Iki 2018 m. gruodžio pabaigos patvirtinta 117 pareiškėjų, kuriems numatyta skirti 22,97 mln. eurų paramos lėšų investicijoms į žemės ūkio valdas. Tarp finansuojamų paraiškų yra 6 žemės ūkio kooperatyvų pateiktos paraiškos, iš jų 4 kooperatyvai patvirtinti paramos gavėjais, skiriant 1,25 mln. eurų paramą.

Tausiam ūkininkavimui plėtoti skatinimo sistemos diegimas

2018 m. birželio 12 d. Europos Komisija patvirtino Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos pakeitimą. Šiuo pakeitimu programos priemonė „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas“ papildyta 2 naujomis veiklomis „Tarpinių pasėlių auginimas ariamojoje žemėje“ ir „Ražienų laukai per žiemą“. Tarpiniai pasėliai, nuėmus pagrindinių augalų derlių, savo antžemine mase dengia dirvos paviršių, todėl mažina dirvos eroziją, gerina dirvožemio struktūrą ir derlingumą, po jų auginimo mažėja piktžolių, ligų ir kenkėjų plitimas ariamojoje žemėje. Ražienų palikimas per žiemą sumažina vėjo ir vandens sukeltos erozijos pavojų. Peržiemojusiose ražienose dirvos paviršius būna apraizgytas augalų šaknų, taigi atsparesnis vandens ir vėjo sukeltam dirvos erozijai. Atsižvelgiant į sudarytas papildomas finansines skatinimo priemones, nuo 2018 m. žemdirbiai galėjo prisiimti įsipareigojimus pagal šias 2 naujas veiklas 5 metų laikotarpiui ir gauti kompensacines išmokas.

129 pav. Ploto, kuriame taikoma tausaus ūkininkavimo praktika (ekologinis ūkininkavimas, agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės), padidėjimas (proc.)

Sėkmingos finansinio skatinimo priemonės 2018 m. lėmė planuoto rodiklio pasiekimą, t. y. ploto, kuriame taikoma tausaus ūkininkavimo praktika (ekologinis ūkininkavimas, agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės), padidėjimą 1,5 proc.

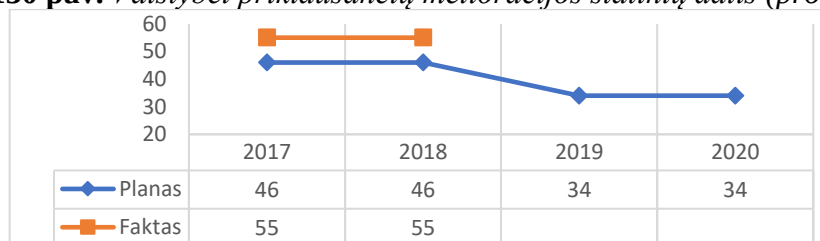
Melioracijos sistemų nuosavybės santykių ir atsakomybės pertvarkymas

2018 m. parengtas melioracijos statinių racionalesnio valdymo, finansavimo ir teisinių santykių pertvarkymo modelis. Šis modelis bus įteisintas keičiant Melioracijos įstatymą. Tai planuojama atlikti iki 2019 m. III ketvirčio. Įstatymo pakeitimų tikslas – reglamentuoti:

- santykius tarp valstybės ir privačių naudotojų; žemės savininkų ir kitų naudotojų teises ir pareigas, susijusias su melioracijos statinių statyba, rekonstravimu, remontu, naudojimu, priežiūra ir apsauga;
- melioracijos statinių valstybinę kontrolę ir ekspertizę, projektavimą;
- melioruotos žemės ir melioracijos statinių apskaitą ir erdvinių duomenų tvarkymą;
- melioracijos statinių rekonstravimo, remonto ir priežiūros darbų finansavimo principus.

Melioracijos statiniai teikia naudą žemdirbiams, kaimo gyventojams ir visai visuomenei. Jie atlieka labai daug svarbių funkcijų – padeda saugoti gamtos išteklius ir išvengti potvynių, sudaro galimybę gauti didesnę derlių. Valstybės nuosavybei priskirtą melioracinę paskirties turtą (sureguliuoti upeliai, hidrotechnikos statiniai, polderiai ir kitos melioracijos sistemos, jeigu jose mechanškai keliamas vanduo, kanalizuoti grioviai), kuris paprastai ekonominę naudą teikia privataus, daugiausia žemės ūkio verslo, subjektams, numatyta išlaikyti valstybės lėšomis. Naudos gavėjų indėlis yra didžiausias, patiriamos su melioracijos statinių funkcionavimu susijusios išlaidos paskirstomos proporcingai gaunamai naudai, valstybė padeda išlaikyti didžiausius, strateginę reikšmę turinčius objektus, prisideda finansuojant brangius investicinius projektus, dažniausiai tuos, kuriuose naudos gavėjai prisiima melioracijos statinių priežiūros išpareigojimus. Įstatymo projekte numatytas naujas reguliavimas teigiamai paveiks verslo sąlygas ir plėtrą.

130 pav. Valstybei priklausančių melioracijos statinių dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Žemės ūkio ministerija

Planuojama, kad, 2019 m. pakeitus Melioracijos įstatymą, valstybei priklausys 34 proc. melioracijos statinių ir per 10–15 metų bus sutvarkyti visi melioracijos statiniai.

5 PRIORITETAS. Saugi valstybė

5.1 kryptis. Gynybos sistemos stiprinimas ir plėtra

Plėtojant Lietuvos gynybos sistemą, 2018 m. Vyriausybė toliau tęsė darbus stiprindama nacionalinius gynybinius pajėgumus, modernizuodama, aprūpindama ir taip stiprindama Lietuvos kariuomenės kovinę galią. Lietuvos kariuomenės kariniai vienetai yra dar geriau pasirengę reaguoti be išankstinio perspėjimo, taip pat yra pasirengę bendriems veiksams su sąjungininkais.

2018 m. krašto apsaugos sistemos pažangai sąlygas sudarė nuoseklus gynybos biudžeto augimas. 2018 m. Krašto apsaugos ministerijos asignavimai sudarė 894,5 mln. eurų, arba 2 proc. BVP. Palyginti su 2017 m., Krašto apsaugos ministerijai 2018 m. skirti asignavimai išaugo 170,7 mln. eurų, arba 23,6 proc. Didžiausias proveržis – reikšmingai padidėjusi modernizacijai (įsigijimams) skiriamų lėšų dalis, kuri, įvykdžius 2018 m. biudžetą, sudarė apie 37 proc. Ilgalaikis ir nuoseklus pakankamo finansavimo skyrimas ir praktinės pastangos stiprinti nacionalinius gynybos pajėgumus tebėra vienas iš sėkmingų atgrasymo veiksmų.

Lietuvos kariuomenės modernizavimas ir kovinės galios didinimas. 2018 m. toliau buvo plečiama Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų struktūra, formuojant naujus Lietuvos kariuomenės Motorizuotosios pėstininkų brigados „Žemaitija“ vienetus: 2018 m. įsteigtas Kunigaikščio Margirio motorizuotasis pėstininkų batalionas. Taip pat 2018 m. pradėtas kurti Mechanizuotosios pėstininkų brigados (MPB) „Geležinis Vilkas“ Logistikos batalionas, ateityje veikiantis kaip tiesioginės logistinės paramos vienetas ir užtikrinsiantis visų MPB „Geležinis Vilkas“ padalinių aprūpinimą.

2018 m. toliau buvo įsigyjama reikalinga kritinė įranga, ginkluotė ir technika, didinanti kariuomenės mobilumą, taip pat plečiama karinių pajėgų struktūra, vykdomi modernizacijos projektai. 2018 m. tęsti pagrindiniai modernizacijos projektai, skirti MPB „Geležinis Vilkas“ kovinei galiai didinti, – pėstininkų kovos mašinų ir savaeigės artilerijos (haubicų) įsigijimai. Siekiant sustiprinti oro erdvės apsaugą ir apginamumą, tęstas vidutinio nuotolio oro gynybos sistemos NASAMS įsigijimo projektas. Tobulindama ir stiprindama taikos meto oro erdvės stebėjimo sistemą, Lietuvos kariuomenė atnaujiną tris Karinių oro pajėgų (KOP) Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdybos radiolokacinius postus. Taip pat toliau vykdytas trumpojo nuotolio oro erdvės stebėjimo radarų projektas, baigti trumpojo nuotolio radiolokatorių infrastruktūros statybos darbai. Pradėtas vykdyti aerodrominio radiolokatoriaus įsigijimo projektas. 2018 m. pradėtas daugiafunkcio paieškos ir gelbėjimo bei teršalų likvidavimo laivo įsigijimo procesas.

2018 m. pradėtas visiškai naujas Lietuvos kariuomenės infrastruktūros vystymo etapas – trijų naujų karinių miestelių su reikiama infrastruktūra statyba Šiaulių mieste, Šilalės ir Vilniaus rajonuose. Šį sudėtingą ir ilgalaikį projektą planuojama įgyvendinti viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdu. Taip pat 2018 m. buvo vykdomi Lietuvos kariuomenės karinių poligonų ir karinio mokymo teritorijų plėtros projektai, kuriais siekiama sudaryti tinkamas sąlygas treniruotis tiek Lietuvos, tiek sąjungininkų kariams. Gaižiūnų poligono infrastruktūra buvo pritaikoma kuopos dydžio vienetai rengti, Generolo Silvestro Žukausko poligono (Pabradė) infrastruktūra – bataliono kovinės grupės dydžio vienetai rengti. Gerinant Lietuvos kariuomenės kovinio rengimo infrastruktūrą, buvo plečiamos ir Lietuvos kariuomenės poligonų bei aplink juos esančių karinio mokymo teritorijų ribos, atnaujinama jų infrastruktūra, įrengiami nauji mokymo laukai, kurie pritaikomi naujai įsigyjamai ginkluotei.

Karinis rengimas. 2018 m. Lietuvos kariuomenės karinis rengimas buvo toliau kokybiškai gerinamas, į jį integruojant naujai įsigytą ginkluotę ir karinę techniką (savaeigę artileriją, oro erdvės gynybos sistemų (MAN PAD OEG) paleidėjus ir kt.), išlaikant padidėjusį pratybų su Lietuvoje dislokuotais sąjungininkais ir ginkluotąsias pajėgas sudarančiomis nacionalinėmis institucijomis intensyvumą, plečiant ir kokybiškai gerinant kovinio rengimo infrastruktūrą. Lietuvos kariuomenės kariai dalyvavo įvairiose tarptautinėse pratybose tiek Lietuvoje, tiek užsienyje (dalyvauta mažiausiai 9 didelio masto pratybose), gerinant tarpusavio sąveiką ir rengiantis vykdyti specifines užduotis bei operacijas. 2018 m. dalyvauta 4 NATO ir

ES organizuose tarptautinėse kibernetinio saugumo pratybose. 2018 m. vyko 24 bendros Lietuvos šaulių sąjungos karinio rengimo pratybos su Lietuvos kariuomene.

Per pratybas „Perkūno griausmas“ suaktyvintos visos nacionalinės budinės pajėgos. Tai didžiausios Lietuvos istorijoje karinės pratybos sausumoje, jūroje ir ore (dalyvavo apie 9 tūkst. karių, pareigūnų ir civilių), kuriose buvo tikrinama daug taktinių tikslų – infrastruktūra, keliai, judėjimas, elektra, vanduo, galimybė įveikti vandens kliūtis, suteikti priimančiosios šalies paramą ir pan. Pratybų metu treniruotasi reaguoti į vietinio pobūdžio ginkluotus incidentus ir valstybės sienos pažeidimus, pagal savo pobūdį neprilygstančius agresijos aktams, derinti veiksmai ir jų sąveika su kitais Lietuvos kariuomenės padaliniais bei sąjungininkais bei perėjimo į karo padėtį atvejis.

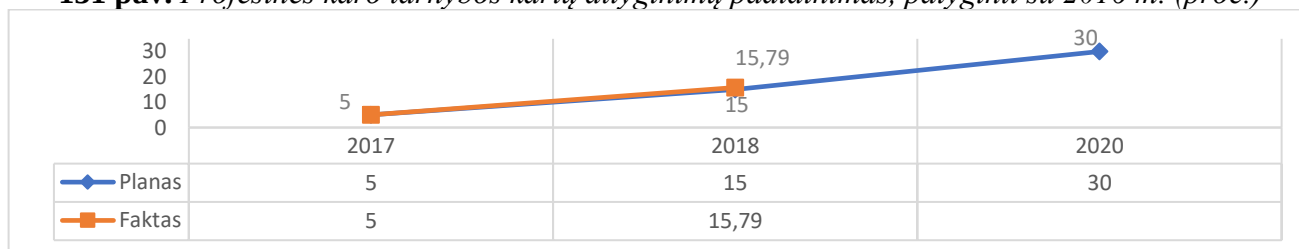
Sausumos pajėgos organizavo tarptautines pratybas „Geležinis Vilkas 2018“, kuriose dalyvavo apie 3 tūkst. karių iš 11 valstybių. Pratybų tikslas – įvertinti kiekvienos NATO Priešakinių pajėgų (angl. *Enhanced Forward Presence*) kovinės grupės rotacijos ir vieno iš MPB „Geležinis Vilkas“ pavaldžių Lietuvos batalionų pasirengimą planuoti ir vykdyti karines operacijas.

Lietuvoje vyko JAV vadovaujamos tarptautinės pratybos „Baltops“ ir „Kardo kirtis“, kurių paskirtis – stiprinti sąveiką tarp sąjungininkų oro, sausumos ir jūrų operacinių pajėgų, treniruotis su Baltijos šalyse dislokuotomis NATO Priešakinių pajėgų kovinėmis grupėmis ir patikrinti JAV pajėgų mobilumą regione.

Lietuvos kariuomenės personalas ir rezervas. Dėl pasirinkto mišraus kariuomenės komplektavimo modelio pavyko iš esmės išspręsti ilgalaikę vienetų komplektavimo problemą. 2018 m. nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atliko 3 400 karių. Į profesinę karo tarnybą priimta daugiau karių, nei planuota, – 1 219 (planuota 1 063), ir tai didžiausias priimtų karių skaičius nuo 2008 m. (į atsargą išleisti ir dėl kitų priežasčių atleisti 445 kariai, bendrai profesinė karo tarnyba padidėjo 774 kariais).

Didelę reikšmę karių pritraukimui į profesinę karo tarnybą turėjo karių tarnybinio atlyginimo nuoseklus augimas: nuo 2017 m. spalio 1 d. karių atlyginimai padidinti 5 proc., nuo 2018 m. liepos 1 d. – dar apie 10 proc. Nuo 2019 m. sausio 1 d. įvedamas naujas karių tarnybinio atlyginimo koeficientų nustatymo modelis, todėl kariams tarnybinis atlyginimas papildomai didėja vidutiniškai 10 proc. Nuo 2020 m. sausio 1 d. karių atlyginimai dar papildomai augs 5 proc., t. y. iš viso 30 proc. per 4 metus. Šie pokyčiai ypač svarbūs siekiant didinti kario tarnybos patrauklumą, sparčiai augant darbo užmokesčiui kituose ūkio sektoriuose.

131 pav. Profesinės karo tarnybos karių atlyginimų padidėjimas, palyginti su 2016 m. (proc.)

Duomenų šaltinis – Krašto apsaugos ministerija

2018 m. padidėjo ir Krašto apsaugos savanorių pajėgose tarnaujančių karių skaičius. Į tarnybą priėmus 932 savanorius, 2018 m. pabaigoje Krašto apsaugos savanorių pajėgose tarnavo 4 977 savanoriai. 2018 m. Krašto apsaugos savanorių pajėgoms buvo priskirti 133 koviniai šauliai, vyko bendros karinio rengimo pratybos su Lietuvos šaulių sąjunga. 2018 m. 31 kovinis šaulys priskirtas Specialiųjų operacijų pajėgoms, vyko bendros karinio rengimo pratybos su Lietuvos šaulių sąjunga. Mišrus kariuomenės komplektavimo modelis prisidėjo ir prie spartesnio rezervo formavimo. Palyginti su 2017 m., Lietuvos kariuomenės parengtojo personalo rezervo karių skaičius 2018 m. padidėjo 4 610 karių (nuo 86 515 iki 91 125).

Priimančiosios šalies parama (PŠP). 2018 m. ir toliau daug dėmesio buvo skiriama į Lietuvą taikos metu ir krizės atveju atvyksiančių NATO šalių bei partnerių valstybių karinių vienetų PŠP poreikių užtikrinimui. Lietuva NATO Priešakinių pajėgų kovinei grupei, rotacinėms kuopoms, oro policijos misiją vykdančiam kontingentui teikė PŠP: apgyvendinimą, maitinimą, užduotims vykdyti reikalingus degalus, karių gerovės ir laisvalaikio paslaugas. NATO oro policijos misijai KOP Aviacijos bazėje buvo teikiama navigacinė, meteorologinė, ryšių, finansinė, logistinė pagalba, atliekamos apsaugos, aerodromo priežiūros ir kitos funkcijos.

Toliau užtikrinta parama ir kitiems Lietuvoje dislokuotiems sąjungininkams – JAV, Danijos, Olandijos, Prancūzijos, Vokietijos, Lenkijos, Turkijos, Ispanijos, Suomijos, Latvijos, Norvegijos, Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos kariams, Belgijos kariniams laivams bendrų pratybų ir kitų karinio bendradarbiavimo renginių metu; JAV, Danijos, Portugalijos, Ispanijos, Belgijos karinių oro pajėgų vienetams (kariams), vykdžiusiems NATO oro policijos misiją.

Greitesniam sąjungininkų judėjimui ir dislokavimuisi reikalingos infrastruktūros projektai vystyti Pabradėje, Rukloje ir KOP Aviacijos bazėje. 2018 m. parengti ir baigti įgyvendinti 6 projektai, gerinantys sąlygas Rukloje priimti NATO priešakinių pajėgų kovinę grupę.

Mobilizacija. 2018 m. toliau vykdyta mobilizacijos sistemos pertvarka, siekiant ją pritaikyti prie pakitusios saugumo aplinkos reikalavimų ir įgyvendinant 2017 m. Valstybės kontrolės rekomendacijas. 2018 m. parengtos mobilizacijos sistemos pertvarkos gairės ir jų pagrindu rengiamas naujos redakcijos Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo projektas. Jame numatyti pakeitimai sukurs lankstesnę, mažiau biurokratizuotą sistemą, sudarys sąlygas geresniam išankstiniam pasirengimui ir kartu paliks galimybių mobilizacijos sistemos subjektams lanksčiai reaguoti į besikeičiančią situaciją. 2018 m. gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų skaičius sumažintas nuo 19 iki 6, valstybės mobilizacinių užduočių – nuo 141 iki 64. Taip sudarytos prielaidos kokybiškai naujai planuoti mobilizaciją ir, ją paskelbus, teikti pirmenybę valstybės ištekliams.

Krašto apsaugos sistemos reformos. 2018 m. sausio 1 d. įsteigta Gynybos resursų agentūra prie Krašto apsaugos ministerijos, siekiant didinti ministerijos vykdomų įsigijimų skaidrumą ir efektyvumą. Konsolidavus ir centralizavus įsigijimų procesą, gaunama daugiau pasiūlymų iš tiekėjų, sumažėjo pagrįstų pretenzijų, sutrumpėjo pirkimo laikotarpis nuo jo suplanavimo iki sutarties su tiekėju pasirašymo, pirkimus lengviau kontroliuoti, nes juos vykdo mažesnis subjektų skaičius. 2018 m. agentūros vykdomų pirkimų procedūrų dalis sudarė 67 proc. krašto apsaugos sistemos pirkimų (pagal pirkimų vertę). Planuojama, kad 2019 m. agentūros vykdomų pirkimų procedūrų dalis sudarys 95 proc. krašto apsaugos sistemos pirkimų (pagal pirkimų vertę).

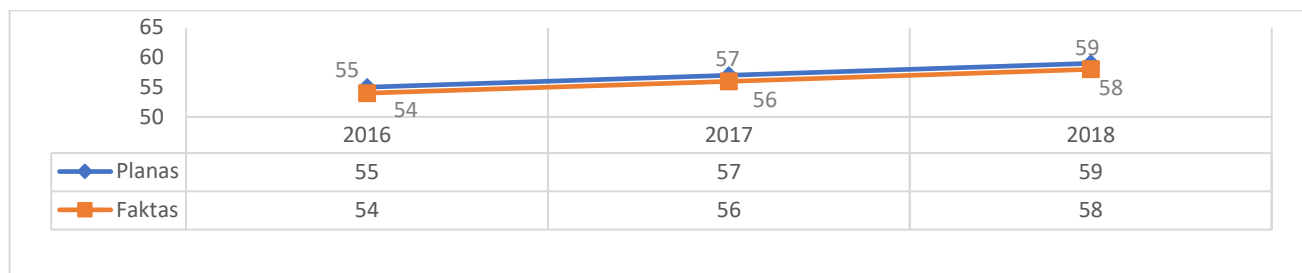
Gynybos planavimo reforma. Nuo 2018 m. sausio 1 d. išgrynintos Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos kariuomenės funkcijos, susijusios su planavimu ir išteklių valdymu. Įgyvendinus reformą, optimizuotas gynybos planavimo procesas ir įgyvendintas klasikinis civilinių ir karinių funkcijų atskyrimas: Krašto apsaugos ministerija nustato politines gaires ir išteklių apribojimus, Lietuvos kariuomenė planuoja poreikius, ministerija konsoliduoja planus ir išteklius.

Kibernetinio saugumo veiklų konsolidavimas. 2018 m. optimizuota nacionalinė kibernetinio saugumo veikla: nacionalinę informacinių išteklių kibernetinio saugumo ir elektroninės informacijos saugos politiką formuoja Krašto apsaugos ministerija, o ją įgyvendina Nacionalinis kibernetinio saugumo centras prie Krašto apsaugos ministerijos. Atskyrus funkcijas, sumažinta administracinė našta informacinių išteklių valdytojams, incidentus valdančių ir tiriančių institucijų skaičius, efektyviau panaudojamas valstybinio sektoriaus kibernetinio saugumo personalas.

Pasitikėjimas Lietuvos kariuomene. 2018 m. pasitikėjimas Lietuvos kariuomene svyravo tarp 57 ir 60 proc. ir vidutiniškai siekė 58 proc. Nors ši reikšmė nežymiai mažesnė, nei planuota, atkreiptinas dėmesys,

kad, palyginti su 2016 m. vidurkiu, pasitikėjimas Lietuvos kariuomene kasmet augo 2 proc. Stiprinant visuomenės pasitikėjimą Lietuvos kariuomene, 2018 m. išplatintas 251 pranešimas apie Lietuvos kariuomenės veiklą, suorganizuoti Lietuvos kariuomenės populiarinimo renginiai, vyko karinės technikos parodos, atvirų durų dienos Lietuvos kariuomenės vienetuose, prisidėta prie socialinių akcijų ir kt.

132 pav. Lietuvos gyventojų, pasitikinčių Lietuvos kariuomene, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – UAB „Vilmorus“

5.2 kryptis. Kibernetinio ir energetinio saugumo stiprinimas

Kibernetinis saugumas

Siekiant stiprinti kibernetinį saugumą, 2018 m. nauja redakcija išdėstytas Kibernetinio saugumo įstatymas ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų bei Administracinių nusižengimų kodekso pakeitimai buvo siejami su poreikiu patobulinti kibernetinio saugumo sistemos organizavimą ir kontrolę, patikslinti kibernetinio saugumo politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų funkcijas, kibernetinio saugumo subjektų pareigas ir atsakomybę, nustatyti papildomas kibernetinio saugumo užtikrinimo priemones.

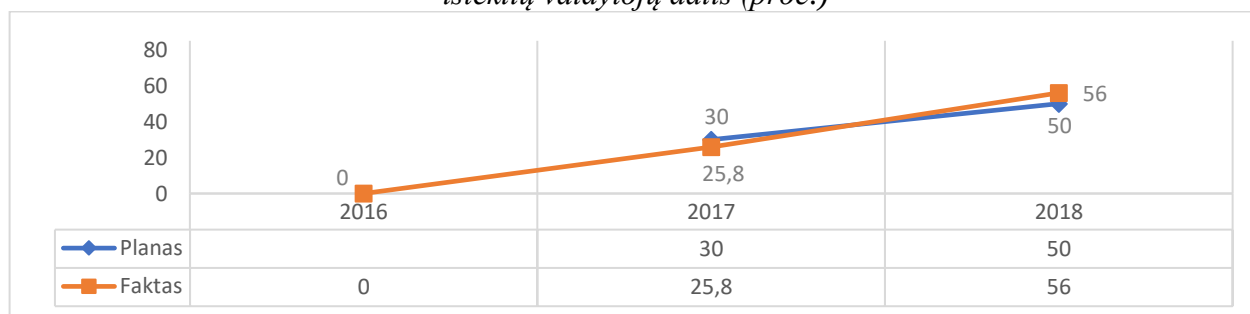
Nacionalinis kibernetinio saugumo centras prie Krašto apsaugos ministerijos (NKSC) tapo vienintele Lietuvos institucija, kuri organizuoja kibernetinių incidentų valdymą šalyje ir vieno langelio principu teikia pagalbą valstybės institucijoms, verslui ir gyventojams.

Reaguojant į kibernetines grėsmes, 2018 m. ypač daug dėmesio buvo skiriama praktinių informacinės infrastruktūros valdytojų kibernetinio saugumo įgūdžių suformavimui. 2018 m. suorganizuotos nacionalinės **kibernetinio saugumo pratybos „Kibernetinis skydas 2018“**, kurių metu dalyviai nagrinėjo ir valdė 150 incidentų. Pratybose dalyvavo 53 organizacijos (135 dalyviai), 84,6 proc. dalyvių pratybas įvertino puikiai arba gerai.

2018 m. krašto apsaugos sistemos, Lietuvos kariuomenės ir kitų suinteresuotų institucijų (VĮ „Oro navigacija“, UAB „Vilniaus vandenys“, UAB „Kauno vandenys“, AB „Klaipėdos vanduo“) atstovai dalyvavo 4 NATO ir ES suorganizuotose tarptautinėse kibernetinio saugumo pratybose, kuriose dalijosi patirtimi ir gilino žinias kibernetinio saugumo srityje.

2018 m. parengta ir Vyriausybės patvirtinta **Nacionalinė kibernetinio saugumo strategija**, atnaujintas nacionalinis **Ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros sąrašas**. Iki 2018 m. pabaigos į kibernetinio saugumo informacinį tinklą (KSIT) įtraukta 56 proc. organizacijų, priskiriamų ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros ir valstybės informacinių išteklių valdytojams ir tvarkytojams.

133 pav. Įtrauktų į KSIT ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros ir valstybės informacinių išteklių valdytojų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Krašto apsaugos ministerija

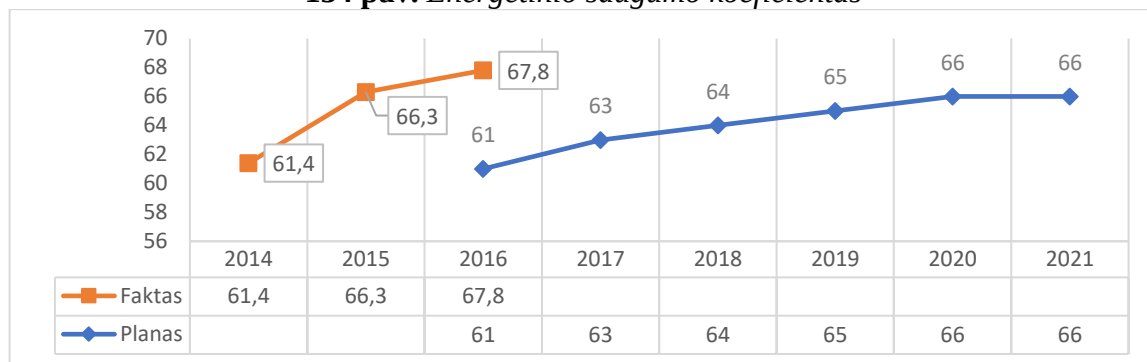
2018 m. patvirtintas gyvybiškai svarbių institucijų duomenų perdavimo tinklo sukūrimo modelis sudarė sąlygas Lietuvoje toliau stiprinti kibernetinį saugumą ir gynybą, apsaugoti institucijas ir jų duomenis, racionaliai naudoti kibernetiniam saugumui užtikrinti skirtas valstybės lėšas.

Siekiant stiprinti visuomenės informavimo priemonių atsparumą kibernetinėms grėsmėms, Krašto apsaugos ministerija kartu su NKSC ir didžiausi Lietuvos naujienų portalai bei agentūros 2018 m. pasirašė bendradarbiavimo susitarimą, kurio pagrindinis tikslas – efektyvinti bendradarbiavimą kibernetinio saugumo srityje, stiprinti **visuomenės informavimo priemonių kibernetinį saugumą ir atsparumą kibernetinėms grėsmėms**.

Energetinis saugumas

Jau antrus metus mokslininkų skaičiavimai rodo reikšmingą Lietuvos energetinio saugumo lygio didėjimą, kuris 2016 m. pasiekė normalią būseną (daugiau nei 66 proc.) ir priartėjo prie atitinkamo lygio kaimyninėse Baltijos valstybėse. Mokslininkų vertinimu, didžiausią įtaką energetinio saugumo lygio didėjimui turėjo mažėjantis gamtinių dujų ir didėjantis biokuro dedamosios svoris šalies kuro ir energijos balanse, mažėjantis energijos vartojimo intensyvumas bei 2015 m. pradėję veikti SGD terminalas ir elektros jungtys su Švedija ir Lenkija²⁴.

134 pav. Energetinio saugumo koeficientas

Duomenų šaltinis – Energetinio saugumo tyrimų centras

Ilgalaiškės SGD importo terminalo veiklos užtikrinimas

2018 m. priimtas ilgalaikis sprendimas dėl SGD laivo-saugyklos įsigijimo. Tai strategiškai svarbus Lietuvai ir ekonomiškai naudingas visiems vartotojams žingsnis, kuris jau 2019 m. leis sumažinti SGD terminalo sąnaudas. Šiuo metu Klaipėdos SGD terminalo veiklos sąnaudos siekia apie 66 mln. eurų per metus. Šiuos pinigus sumoka Lietuvos gamtinių dujų sistemos naudotojai ir gamtinių dujų vartotojai – verslui ir pramonei tenka reikšminga sąnaudų dalis. Seimui pritarus įstatymų pakeitimams dėl SGD laivo-saugyklos ateities, jau nuo 2019 m. II pusmečio už SGD infrastruktūrą vartotojai kasmet mokėtų apie 40 proc. mažiau. Siūlomas ilgalaikis SGD tiekimo modelis leistų 23–25 mln. eurų sumažinti SGD terminalo metines veiklos sąnaudas.

2018 m. balandį baigta tarptautinės bendrovės „Pöyry Management Consulting“ studija dėl ilgalaikio SGD importo užtikrinimo. Ši nepriklausoma analizė įvertino, kad ilgalaikio SGD tiekimo modelio kuriama ekonominė nauda Lietuvai sieks 60–160 mln. eurų per metus. Studija taip pat parodė, kad SGD laivo įsigijimo teikiama nauda viršija sąnaudas kiekvienos nagrinėtos rinkos struktūros atveju, todėl Lietuvai naudinga išlaikyti SGD terminalo veiklą po 2024 m. Analizėje taip pat konstatuota, kad grynoji nauda Lietuvai yra didžiausia, kai SGD laivas įsigijamas nuosavybės teise.

2018 m. gruodį Seimas priėmė Energetikos ministerijos parengtą Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo pakeitimo įstatymą, kuriuo siekiama patobulinti SGD terminalo būtinąjį kiekį realizavimo modelį. Šis pakeitimas 10 mln. eurų sumažino metines Lietuvos dujų vartotojų kompensuojamas SGD terminalo būtinąjį kiekį tiekimo sąnaudas.

Vyriausybė taip pat aktyviai siekia susitarimo su Estija ir Latvija dėl Klaipėdos SGD terminalo pastoviųjų eksploatavimo sąnaudų socializavimo mechanizmo regioniniu lygiu. 2018 m. sausį Baltijos šalių energetiką kuriojančių ministerijų ir Europos Komisijos Jungtinių tyrimų centro atstovai sutarė, kad šis centras 2018 m. I ketvirtį – 2019 m. I ketvirtį atliks nepriklausomą vertinimą regione esančios strateginės svarbos gamtinių dujų infrastruktūros sąnaudų socializavimo regioniniu lygiu. Parengta nepriklausoma

²⁴ Žr. https://eltalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/36821/ISSN2335-7037_2018_2016-2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Europos Komisijos Jungtinių tyrimų centro studija sudarys sąlygas inicijuoti tolesnes politines diskusijas šia tema.

Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su KET darbui sinchroniniu režimu

2018 m. įdirbis leido pasiekti reikšmingą rezultatą – 2019 m. sausio 23 d. Europos Komisija skyrė finansavimą Baltijos šalių energetikos sistemos sinchronizacijai su KET. Iš Europos infrastruktūros tinklų priemonės trims Baltijos šalims skirta 323 mln. eurų, iš jų Lietuvos projektams – 125 mln. eurų. Tai pati didžiausia parama, kokią iš šio fondo energetikos infrastruktūros projektams iki šiol yra gavusi Lietuva. Ši finansinė parama padės įgyvendinti svarbiausią Baltijos šalių energetinio saugumo projektą ir sustiprins Lietuvos bei kitų Baltijos šalių energetinę nepriklausomybę. ES lėšomis bus finansuojama 75 proc. pirmojo etapo sinchronizacijos projektų vertės.

Europos Komisijai finansuoti bus teikiami ir kiti svarbūs sinchronizacijai projektai. Antrajame etape didžiausias dėmesys bus skiriamas naujo jūrinio aukštos įtampos nuolatinės srovės (HVDC) kabelio tiesimui tarp Lietuvos ir Lenkijos. 2018 m. gruodžio 21 d. Lietuvos ir Lenkijos perdavimo sistemų operatorių LITGRID AB ir „PSE“ generaliniai direktoriai pasirašė susitarimą, kuriuo įsipareigoja pradėti naujo kabelio tiesimo projekto parengiamojo etapo darbus.

2018 m. buvo vykdomi ir šie svarbūs Vyriausybės programos įgyvendinimo plano veiksmai:

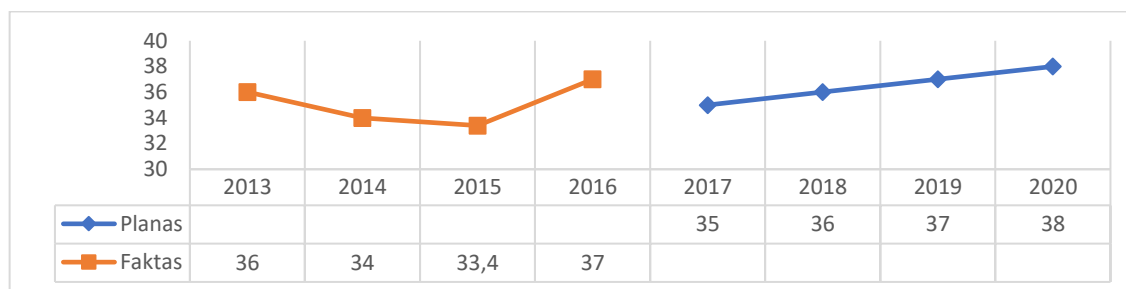
- 2018 m. birželio 28 d. Briuselyje aukščiausios Baltijos šalių, Lenkijos ir Europos Komisijos vadovai pasirašė **politines Baltijos valstybių elektros energijos tinklų ir KET sinchronizavimo veiksmų gaires** (toliau – Veiksmų gairės). Veiksmų gairėmis patvirtinti aiškūs politiniai suinteresuotų šalių įsipareigojimai ir sudarytos prielaidos pereiti prie praktinio sinchronizacijos įgyvendinimo.
- Atsižvelgiant į Baltijos šalių elektros sistemos **izoliuoto darbo galimybių studijos** rezultatus, atitinkamai rengiamasi atlikti izoliuoto darbo bandymą. Bandymo metu bus įvertintos elektros energetikos sistemų techninės ir organizacinės galimybės veikti izoliuotu režimu ir nustatyti reikiami patobulinimai.
- **Pateikta paraiška ENTSO-E sinchronizacijos sąlygų katalogo išdavimui.** 2018 m. rugsėjo 19 d. Baltijos šalių elektros perdavimo sistemų operatoriai, vadovaudamiesi Europos elektros perdavimo sistemos operatorių asociacijos ENTSO-E nustatyta tvarka, Lenkijos elektros perdavimo sistemos operatoriui pateikė paraišką dėl sinchronizacijos sąlygų išdavimo, o Lenkijos elektros perdavimo sistemos operatorius įteikė ją ENTSO-E. Pateikus paraišką oficialiai prasidėjo praktinis sinchronizacijos projekto įgyvendinimas.
- **Sutarimas dėl Lietuvai palankios desinchronizacijos nuo IPS/UPS sistemos.** 2018 m. birželio 28 d. pasirašytose Veiksmų gairėse numatyta, kad Europos Komisija nieko nelaukdama turėtų inicijuoti diskusijas su Rusija ir Baltarusija dėl desinchronizacijos nuo IPS/UPS sistemos, o apie šio proceso eigos rezultatus informuoti BEMIP aukšto lygmens grupę. Per 2019 m. tikimasi susitarti dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų desinchronizavimo nuo IPS/UPS sistemos techninių sąlygų.
- **Techninių ir kitų susijusių sinchronizacijos reikalavimų įgyvendinimas,** siekiant pradėti įgyvendinti konkrečius infrastruktūrinius projektus, reikalingus Baltijos šalių sinchronizacijai su KET.

5.3 kryptis. Pilietiškumo ugdymas, pilietinių galių ir žmogaus teisių apsaugos stiprinimas

Pilietiškumo ugdymas ir pilietinių galių stiprinimas

Vyriausybė, įgyvendindama šią kryptį, siekia pilietiškai aktyvios, kritiškai mąstančios bei atsparios informacinės grėsmės visuomenės ugdymo. Svarbus tvirtos visuomenės požymis yra gebėjimas kritiškai mąstyti, vertinti gaunamą informaciją bei atsakingai formuluoti ir įvairiomis priemonėmis, tarp jų meninės ir kultūrinės raiškos priemonėmis, išreikšti savo pilietinę poziciją.

135 pav. Pilietinės galios indeksas²⁵

Duomenų šaltinis – Pilietinės visuomenės institutas

2016 m. gyventojų pilietinis aktyvumas buvo padidėjęs dėl tais metais vykusių rinkimų. 15–29 m. jaunimo pilietinė galia gerokai aukštesnė (42,9) ir tikimasi jos dar aukštesnės (45) iki 2020 m.

Pilietinio ir tautinio ugdymo atnaujinimas, pilietinio įgalinimo ir politinio gyventojų aktyvumo bei bendruomeniškumo stiprinimas įtraukiant nevyriausybinės organizacijas

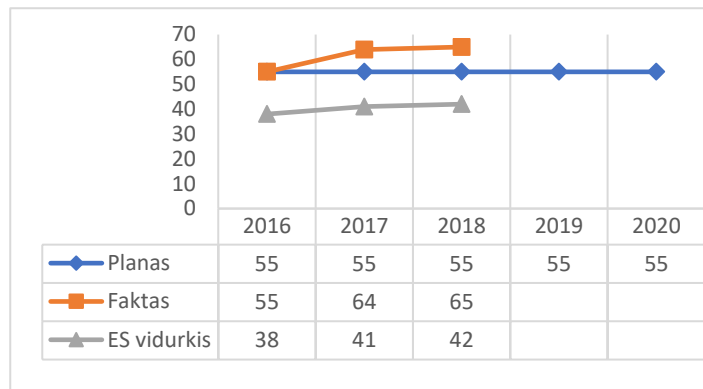
2018 m. buvo atnaujinamos **istorijos ir pilietiškumo ugdymo pagrindų ir kitos programos**. Nuo 2017 m. pagal atnaujintas lietuvių kalbos ir literatūros bendrąsias programas mokosi visi 1–10 klasių mokiniai.

2018 m. toliau buvo tęsiamos įvairios iniciatyvos, **skatinančios Lietuvos visuomenės pasitikėjimą ES ir jos veikla**. Išskirtinė iniciatyva – visos ES mastu vykstančios piliečių konsultacijų iniciatyvos lietuviška versija „**Mano Europa**“. Ją įgyvendinant 12 skirtingų Lietuvos miestų buvo surengtos 25 konsultacijos, kuriose dalyvavo ir apie ES ateitį gyvai diskutavo daugiau kaip 1 tūkst. įvairioms visuomenės grupėms atstovaujančių Lietuvos piliečių iš įvairių miestų, o dar 8 tūkst. piliečių stebėjo konsultacijų transliacijas internetu.

Taip pat buvo tęsiama jau tradicija tapusi **iniciatyva „Atgal į mokyklą“**, kurios metu 54 Lietuvos institucijų darbuotojai vyko į daugiau nei 80 Lietuvos mokyklų vesti pamokų, siekdami gerinti mokinių ir mokytojų žinias ir supratimą apie Lietuvos narystę ES.

Eurobarometro duomenimis, 2018 m. Lietuva išliko viena iš labiausiai pasitikinčių ES ir jos veikla šalių (**65 proc.**). Tačiau, kaip rodo apibendrinti Užsienio reikalų ministerijos organizuotų konsultacijų („Mano Europa“) rezultatai, nors Lietuvos visuomenės nariai ir pasitiki ES, jie norėtų žinoti daugiau apie ES veikimą, jiems nerimą kelia netolygus ES ekonominės gerovės pasiskirstymas, mažėjanti parama regionams, migracija, ES išorės sienų apsauga ir „Brexito“ padariniai. Lietuvos piliečiai pasisako už didesnę ES integraciją, tačiau kartu nori, kad būtų atsižvelgta į nacionalinius valstybių interesus ir ypatumus.

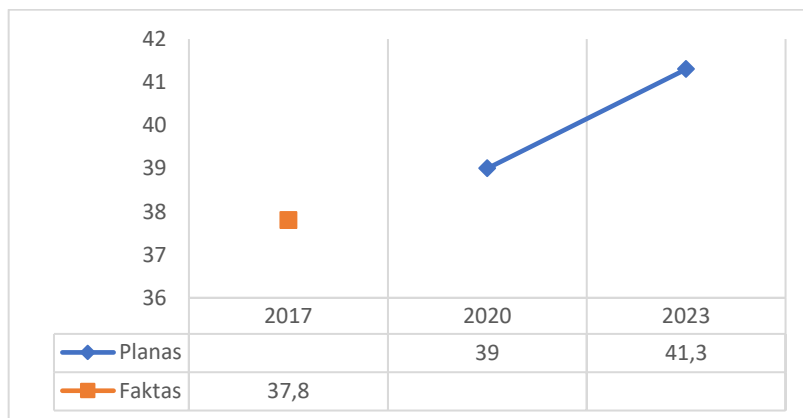
²⁵ Dvejus metus pilietinės galios tyrimai nebuvo vykdomi.

136 pav. Visuomenės pasitikėjimas ES ir jos veikla (proc.)

Duomenų šaltinis – Eurobarometras

Visuomenės kritinio mąstymo ir atsparumo informacinėms grėsmėms stiprinimas, medijų ir informacinio raštingumo ugdymas

2017 m. pabaigoje pirmą kartą buvo atliktas žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas²⁶, kuriuo nustatytas ir įvertintas gyventojų gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis, gebėjimas kritiškai vertinti žiniasklaidos priemonėse pateiktą informaciją bei jų komunikacinius gebėjimus. Taip pat ištirta, kaip gyventojai vertina lietuviškose žiniasklaidos priemonėse pateikiamą informaciją ir pačias žiniasklaidos priemones. Nustatytas žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygis – 37,8 proc. Nors prognozuojama, kad šis rodiklis ateityje turėtų didėti dėl augančios pačių vartotojų edukacijos (2020 m. jis turėtų siekti 39 proc., o 2023 m. – 41,3 proc.), šio lygio pokytį būtina periodiškai stebėti, taip pat ieškoti priežasčių, skatinančių arba stabdančių šio rodiklio augimą. Tikimasi, kad kryptinga visuomenės informavimo politika, medijų ir informacinio raštingumo iniciatyvos prisidės prie siekiamų rezultatų.

137 pav. Visuomenės informavimo priemonių naudojimo raštingumo lygis (proc.)

Duomenų šaltinis – 2017 m. žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas

Nustačius **Visuomenės informavimo politikos strategines kryptis 2019–2022 metams**, siekiama formuoti ir koordinuoti aiškiais valstybės prioritetais grįstą visuomenės informavimo politiką, skatinti kokybiškos ir patikimos viešosios informacijos sklaidą ir prieinamumą, visuomenės medijų ir informacinį raštingumą, skaidrios, nepriklausomos ir išorinėms grėsmėms atsparios visuomenės informavimo aplinkos funkcionavimą bei užtikrinti nediskriminacinę, subalansuotą ir nuoseklią valstybės paramos bei mokesčių politiką.

²⁶ Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas atliekamas kas 3 metus, pirmą kartą atliktas 2017 m.

Siekiant užtikrinti atsparumo stiprinimą informacinėms grėsmėms jautriausiose, mažiausiai reguliuojamose ir priešiškos informacijos labiausiai paveikiamose **kultūros įstaigose**, 2018 m. pabaigoje pradėta kurti Informacinių grėsmių valdymo ir strateginės komunikacijos sistema – sudaromas kultūros įstaigų (muziejų, archyvų, bibliotekų, scenos meno, kultūros paveldo ir kitų įstaigų) tinklas, kuriame dalijamasi patirtimi apie informacines grėsmes, kuriamas koordinuotas atsakas į jas, ugdomos kultūros įstaigos darbuotojų strateginės komunikacijos, medijų ir informacinio raštingumo kompetencijos, gebėjimai atpažinti ketinimus pasinaudoti kultūros lauku darant neigiamą įtaką ir iš to kylančias grėsmes, atsižvelgiant į tai kuriamos naujos kultūros paslaugos.

Nuo 2018 m. pabaigos Kultūros ministerija surengė įstaigų darbuotojams 2 praktinius seminarus apie šiuolaikinių medijų ir informacinio raštingumo svarbą bei įtaką įvairioms kultūros sritims, taip pat strateginę komunikaciją kaip įrankį, kuriant efektyvų atsaką dezinformacijai. Per šį laikotarpį kompetenciją tobulino visų Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų atstovai, iš viso mokymuose dalyvavo 117 asmenų.

Visuomenės pilietiškumui didinti taip pat buvo vykdoma **kino edukacija**. Lietuvos kino centras prie Kultūros ministerijos kartu su Danijos kultūros institutu 2018 m. įgyvendino kino edukacijos projektą „**Film LT100**“, skirtą Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui paminėti. Surengtos 44 kūrybinės kino dirbtuvės Vilniuje, Kaune ir įvairiuose Lietuvos regionuose. Dirbtuvėse dalyvavo daugiau kaip 800 Lietuvos moksleivių. Įgyvendinant tarptautinį dvišalės patirties mainų kino edukacijoje projektą, pasidalyta kino edukacijos patirtimi, siekiant ugdyti vaikų raštingumą kino srityje, tam naudojant įdomius ir kūrybiškumą skatinančius mokymosi būdus, kurie padeda suvokti, kaip ir kokią įtaką gali turėti audiovizualinis kūrinys.

Nuo 2013 m. kuriama Kino edukacijos ugdymo bazė, skirta skatinti moksleivius žiūrėti nacionalinį kiną ir jį analizuoti. Į Kino edukacijos ugdymo bazės filmų katalogą 2018 m. įtraukti 6 nauji filmai, iš jų 3 filmai galimi naudoti pilietiškumo ugdymo pamokose (parengtos metodinės medžiagos). Iš viso Kino edukacijos ugdymo bazės filmų kataloge yra 43 filmai, iš jų 13 gali būti pritaikyti naudoti pilietiškumo ugdymo pamokose. Kasmet į bazę įtraukiami 5–6 nauji lietuviški filmai.

Per 2 metus **715 pedagogų mokyti** medijų ir informacinio raštingumo integracijos į ikimokyklinį, priešmokyklinį ir bendrąjį ugdymą. Pasiiektas 2020 m. numatytas tikslas (500 pedagogų).

Vyriausybė savarankiškai ir su kitomis valstybės institucijomis bei nevyriausybėmis organizacijomis vykdė **pilietinio ir patriotinio ugdymo bei šviečiamąją veiklą**, susijusią su informacinėmis grėsmėmis ir informacinės erdvės stebėseną. Organizuotos Lietuvos šaulių sąjungos stovyklos vaikams.

Didėjant priešiškų informacinių operacijų mastui, buvo plėtojami krašto apaugos sistemos **strateginės komunikacijos pajėgumai**, stebima Lietuvos informacinė erdvė, Lietuvos piliečių informacinis atsparumas ugdomas vykdant plataus masto visuomenės informavimo kampaniją, išskirtinis prioritetas skirtas informacinėms atakoms, nukreiptoms prieš Lietuvos nacionalinio saugumo interesus, suvaldyti. Parengtas Strateginės komunikacijos jungtinės platformos aprašo projektas, siekiant iki 2019 m. pabaigos sukurti jungtinę platformą, kuri leistų keistis informacija, stebėti ir vertinti informacines grėsmes strateginėms sritims.

Lietuvos gyventojų apklausos 2016–2018 m. duomenimis, daugėja gyventojų, kurie suvokia išorės informacinių grėsmių įtaką šalies saugumui. Respondentų, pritariančių teiginiui, kad „propaganda yra grėsmė šalies saugumui“, 2018 m. buvo 74 proc., nuo 2016 m. pritariančių padaugėjo 6 proc. Visišką pritarimą dažniau išreiškia 18–45 metų tyrimo dalyviai, aukščiausio išsimokslinimo, didžiausių pajamų grupės atstovai. 2018 m. organizuojant paskaitas didesnis dėmesys skirtas auditorijoms iš valstybinių organizacijų, statutinių tarnybų, taip pat iš jaunimo organizacijų. Bendrovės „Spinter tyrimai“ 2018 m. gruodį atliktos visuomenės nuomonės apklausos duomenimis, 65 proc. Lietuvos gyventojų visiškai sutinka arba sutinka su teiginiu, kad Rusijos Federacija sąmoningai daro informacinį poveikį Lietuvos gyventojams, bandydama paveikti jų nuostatas. Palyginti su 2017 m., Rusijos daromo informacinio poveikio Lietuvos visuomenėje atpažinimas išaugo 7 proc.

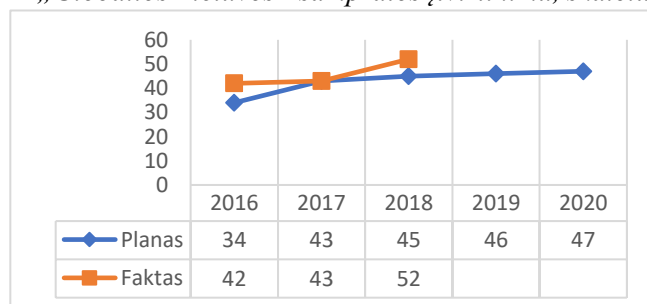
Lietuvybės užsienyje ir užsienio lietuvių ryšių su Lietuva stiprinimas

Siekiant įvertinti dabartinės diasporos politikos tikslų ir veiklų efektyvumą, kasmet atliekamos užsienio lietuvių nuomonės apklauskos. Jų rezultatai rodo, kad 2018 m. **94 proc. užsienyje gyvenančių lietuvių manė, jog gyvenant užsienyje yra sudarytos sąlygos išlaikyti lietuviybę** (iš jų 27 proc. manė, kad sąlygos yra, tačiau galėtų būti daugiau galimybių). 85 proc. sutiko, kad negyvendami Lietuvoje jie gali dalyvauti įvairių sričių Lietuvos gyvenime, tačiau iš jų 52 proc. teigė, kad yra ir trukdžių. Iš 15 proc. respondentų, nepritariančių teiginiui, kad gyvenant užsienyje galima dalyvauti Lietuvos gyvenime, net 79 proc. nurodė, kad tam trukdo požiūris į išvykusius iš Lietuvos, jie jaučiasi nepageidautini, o 46 proc. minėjo ir informacijos trūkumą. Apie pusę respondentų visiškai sutiko su teiginiu, kad Lietuvos komunikacijos priemonės atitinka jų lūkesčius (46 proc.), o Lietuvos viešosios paslaugos atitinka jų poreikius (50 proc.).

Veiklos efektyvumui didinti Vyriausybė tęsė 2017 m. pradėtą **užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą modelio** peržiūrą. 2018 m. lapkritį Vyriausybei pateiktos Lietuvos diasporos politikos gairės. Parengtame dokumente akcentuojamos šios veiklos kryptys: tautinės tapatybės puoselėjimas, įsitraukimas į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimas, taip pat reemigracija. Priėmus principinį sprendimą dėl būsimų diasporos politikos tikslų ir veiklos sričių, 2019 m. bus pradėti rengti laikotarpį iki 2030 m. apimsiantys strateginiai ir veiklos dokumentai.

Užsienio lietuvių veikla buvo remiama **52 užsienio šalyse**. Didėjantis dėmesys diasporai, taip pat 2018 m. minėtas Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis lėmė didesnę valstybių, kuriose remiama užsienio lietuvių organizacijų veikla, skaičių. Paremta daugiau užsienio lietuvių organizacijų projektų, taip pat diplomatinė atstovybių kartu su užsienio lietuvių organizacijomis įgyvendintų projektų, daugiau užsienio lietuvių organizacijų aprūpinta tautine atributika.

138 pav. Valstybių, kuriose remiama užsienio lietuvių organizacijų veikla, susijusi su lietuviybės puoselėjimu ir „Globalios Lietuvos“ sampratos įtvirtinimu, skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – Užsienio reikalų ministerija

2017 m. Lietuvos diasporos profesionalų kontaktų sąrašė buvo 1 100 kontaktų pagal 23 veiklos sritis. 2018 m. parengtas sėkmingą karjerą padariusių ir tarptautinį pripažinimą pelniusių Lietuvos diasporos atstovų sąrašas, į kurį įtraukti asmenys galėtų būti kviečiami konsultuoti Vyriausybę ir Ministrą Pirmininką valstybės raidos prioritetų ir jų įgyvendinimo strategijos klausimais.

Siekiant dar labiau sustiprinti užsienio lietuvių ryšių su Lietuva išsaugojimą, šalia nuolat veikiančios „Facebook“ paskyros „Globali Lietuva-Global Lithuania“ (prie kurios per 2018 m. prisijungė 3,3 tūkst. ir kuri dabar turi 13,8 tūkst. sekėjų) 2018 m. pradėtas kurti interneto puslapis „GlobaliLietuva.lt“. Šis puslapis, atitinkantis šiuolaikinio lietuvių, gyvenančio Lietuvoje ir pasaulyje, žinių apie Lietuvą poreikį, skatina įsitraukimą į Lietuvos gyvenimą, reemigraciją, lietuviybės ir bendruomeninės veiklos jai puoselėti stiprinimą.

2018 m. atlikta paramos lituanistiniam švietimui užsienyje analizė, jos pagrindu patobulinta lėšų skyrimo užsienio lietuvių neformaliajam lituanistiniam švietimui tvarka. Užsienio lietuviams pradėti vykdyti lyderystės mokymai, su jais palaikomi ryšiai, jie įtraukiami į nacionalinius švietimo forumus. Šiais darbais siekiama puoselėti asmeninį santykį su Tėvyne, palaikyti ryšius su tautiečiais užsienyje, suteikti žinių apie šalį, mokėti atsirinkti patikimą informaciją.

Žmogaus teisių apsaugos ir pasitikėjimo teisingumo sistema stiprinimas

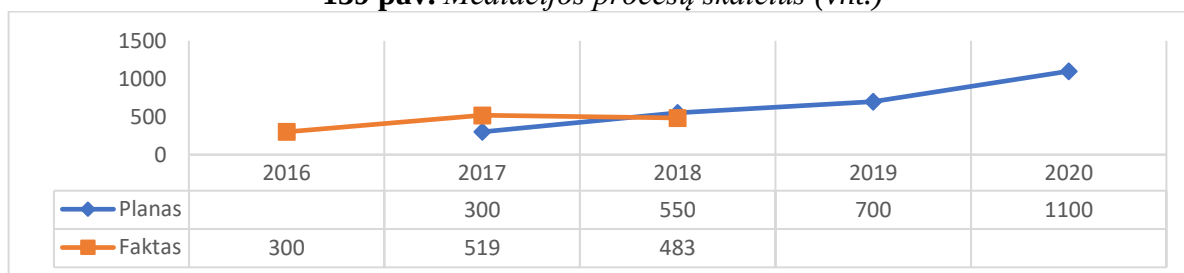
Alternatyvių ginčų sprendimų taikymo plėtra

Mediacija yra paprastesnis, efektyvesnis, greitesnis ir dažnai – gerokai pigesnis ginčų sprendimų būdas, palyginti su analogiškais procesais, vykstančiais teismuose. Taikant mediaciją galima ne tik išspręsti konfliktą, bet ir atkurti taikius santykius tarp ginčo šalių.

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos **Mediacijos įstatymas**, kuriuo siekiama skatinti ir efektyvinti mediacijos taikymą civiliniuose ginčiuose, įtvirtinti bendrą mediacijos sistemą. Siekiant užtikrinti kvalifikuotų mediacijos paslaugų teikimą, nustatyti papildomi reikalavimai mediacijos paslaugų teikimui, reglamentuotas mediatorių sąrašo sudarymas. Mediacijos paslaugas nuo 2019 m. sausio 1 d. galės teikti tik tie asmenys, kurie bus išlaikę specialų egzaminą, atitiks kitus Mediacijos įstatyme nustatytus reikalavimus ir bus įrašyti į mediatorių sąrašą. Mediatoriai, šiuo metu esantys Teismo mediatorių sąrašė, bus automatiškai įrašomi į naująjį mediatorių sąrašą ir per vienus metus turės galimybę užtikrinti savo atitiktį naujojo Mediacijos įstatymo reikalavimams. Mediatorių sąrašas bus skelbiamas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos interneto svetainėje. Taip pat reglamentuota ir mediatorių drausminė atsakomybė.

Statistika rodo, kad mediacijos procesų skaičius pamažu auga. Tikimasi, kad naujas teisinis reguliavimas paskatins daugiau asmenų naudotis mediacijos paslaugomis ir spręsti ginčus taikiai, o tai padėtų sumažinti teismų darbo krūvį, taupyti privačių asmenų ir valstybės biudžeto lėšas, skiriamas ginčams spręsti teisme.

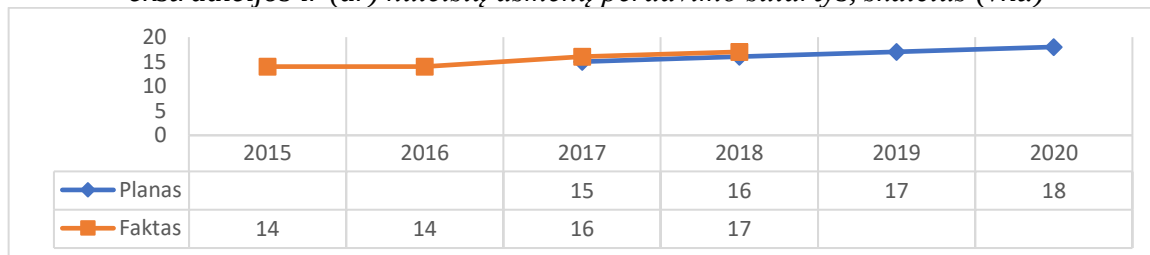
139 pav. Mediacijos procesų skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – Nacionalinė teismų administracija

2018 m. rugsėjo 26 d. pasirašius sutartį su Brazilija dėl nuteistų asmenų perdavimo, bendras valstybių, su kuriomis sudarytos teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ekstradicijos ir (ar) nuteistų asmenų perdavimo sutartys, skaičius 2018 m. išaugo iki 17. Šio pobūdžio sutartys palengvina šalių teisinį bendradarbiavimą, sudaromos palankesnės nuteistų asmenų socialinės rehabilitacijos sąlygos, kai nuteistieji gali atlikti bausmę toje valstybėje, iš kurios jie yra kilę. Ekstradicijos sutartys padeda užtikrinti, kad padariusiam nusikaltimą asmeniui nepavyks išvengti bausmės pasislepiant kitoje šalyje, – valstybė įgyja teisę reikalauti sulaikyti tokį asmenį ir grąžinti jį į nusikaltimo padarymo valstybę.

140 pav. Valstybių, su kuriomis sudarytos teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ekstradicijos ir (ar) nuteistų asmenų perdavimo sutartys, skaičius (vnt.)

Duomenų šaltinis – Teisingumo ministerija

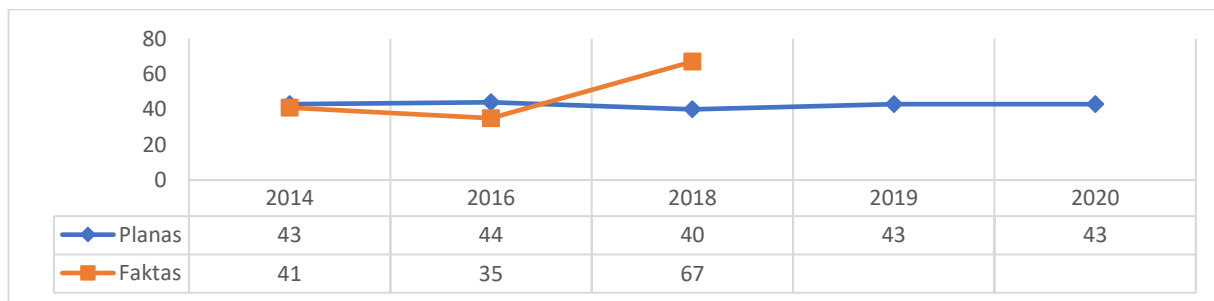
ES duomenų apsaugos reformos įgyvendinimas, užtikrinant gyventojų ir ūkio / viešojo administravimo subjektų interesų pusiausvyrą

Įgyvendinant ES duomenų apsaugos reformos dokumentus²⁷, 2018 m. priimti teisės aktų pakeitimai, kuriais siekiama sustiprinti piliečių teisę į savo asmens duomenų apsaugą ir užtikrinti vienodo ir aukšto lygio fizinių asmenų apsaugą tvarkant jų asmens duomenis visoje ES. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas pradėtas taikyti 2018 m. gegužės 25 d. Juo iš esmės reformuojama ankstesnė duomenų apsaugos sistema – peržiūrėtos ir naujai suformuluojamos asmens duomenų apsaugos priežiūros institucijų atliekamos funkcijos, plečiamas ES valstybių narių duomenų apsaugos priežiūros institucijų bendradarbiavimas, įtvirtinamos naujos pareigos duomenų valdytojams ir naujos teisės duomenų subjektams asmens duomenų apsaugos srityje.

Pasirengimas duomenų apsaugos reformai neabejotinai tapo iššūkiu duomenų tvarkytojams ir duomenų apsaugos priežiūros institucijoms. Teisingumo ministerijos ir Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos atstovai organizavo įvairius susitikimus, diskusijas, tarpinstitucines darbo grupes Bendrojo duomenų apsaugos reglamento reikalavimų įgyvendinimo klausimams spręsti ir nuolat juose dalyvavo. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, informuodama apie pasikeitusius asmens duomenų reikalavimus, 2018 m. surengė 63 renginius (dalyvavo 4 720 suinteresuotų asmenų), parengė 77 pranešimus renginiams ir suorganizavo 11 susitikimų su įvairiose duomenų valdytojų veiklos srityse veikiančiomis asociacijomis bei kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis.

Duomenų apsaugos pertvarka padidino gyventojų informuotumą ir lūkesčius duomenų apsaugos srityje. Visuomenės informuotumo apie teisę į duomenų apsaugą lygis išaugo nuo 35 proc. (2016 m.) iki 67 proc. (2018 m.), o tai reiškia, kad per 2 metus beveik dvigubai padaugėjo asmenų, žinančių apie savo teises ir pareigas duomenų apsaugos srityje.

141 pav. Visuomenės informuotumo apie teisę į duomenų apsaugą lygis (proc.)

Duomenų šaltinis – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija

Visuomenės informuotumo asmens duomenų apsaugos srityje padidėjimas lėmė ir tai, kad didėjo nepakantumas teisės į asmens duomenų apsaugą pažeidimams. Valstybinėje duomenų apsaugos inspekcijoje 2018 m. gautų skundų dėl galimo teisės į asmens duomenų apsaugą pažeidimo skaičius, palyginti su 2017 m., išaugo 60 proc.

²⁷ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) ir 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuriuo panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR (įgyvendinimo terminas – 2018 m. gegužė).

5.4 kryptis. Viešojo saugumo stiprinimas ir bausmių vykdymo sistemos modernizavimas

Viešojo saugumo stiprinimas

Siekiant didinti viešojo saugumo paslaugų prieinamumą ir kokybę, reagavimo į įvykius veiksmingumą, 2018 m. buvo toliau stiprinami policijos ir kitų viešąjį saugumą užtikrinančių įstaigų pajėgumai, tobulinamos jų valdymo, organizacinės, techninės bei informacinės ir ryšių sistemos.

2018 m. vidaus reikalų statutinėms įstaigoms papildomai skirta daugiau kaip 16 mln. eurų valstybės biudžeto lėšų. Šios papildomos valstybės biudžeto lėšos ir lėšos, sutaupytos dėl įstaigų struktūrinių pertvarkymų, leido **padidinti pareigūnų darbo užmokestį**: vidutinis pareigūno darbo užmokestis 2018 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 23,1 proc. (2018 m. atlyginimas į rankas, atskaičius mokesčius, siekė 901 eurą). Naujasis Vidaus tarnybos statutas sudaro prielaidas 2019 m. dar labiau didinti pareigūnų atlyginimus.

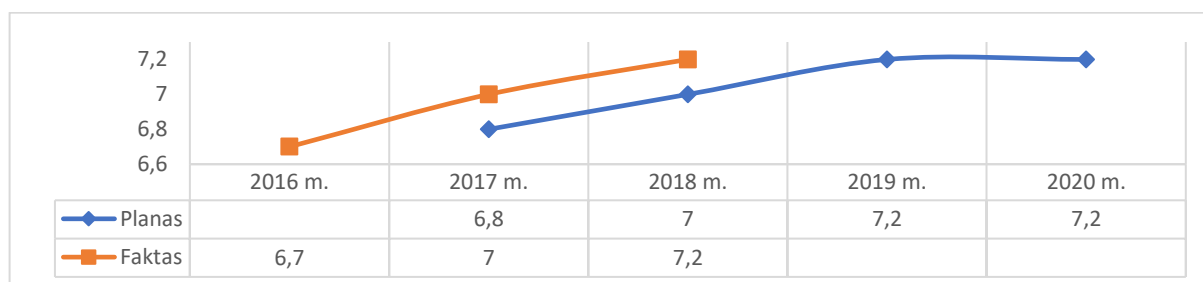
Pagerėjo ir pareigūnų aprūpinimas reikiama **ginkluote ir specialiomis priemonėmis** (įranga), tarnybine uniforma, informacinių technologijų ir ryšių bei transporto priemonėmis: 2018 m., palyginti su 2016 m., policijos pareigūnų, aprūpintų pagal nustatytus standartus, dalis padidėjo nuo 47 iki 71 proc., pasieniečių – nuo 54 iki 65 proc.

Įgyvendintos priemonės prisidėjo prie **teigiamų veiklos rezultatų**:

- Pagerėjo policijos reagavimas į įvykius: lyginant 2016 ir 2018 m. duomenis, A kategorijos įvykių, į kuriuos reaguota laiku, dalis padidėjo nuo 84 iki 91 proc., B kategorijos įvykių – nuo 86 iki 94 proc., C kategorijos įvykių – nuo 88 iki 95 proc.
- 2018 m. Lietuvoje gaisruose žuvo 86 žmonės (17 proc. mažiau nei 2017 m.) – tai mažiausias per pastaruosius 30 metų žuvusiųjų gaisruose skaičius.
- Gyventojų nuomonės apklausos duomenimis, išaugo pasitikėjimas policija (2017 m. – 71 proc., 2018 m. – 75 proc.) ir saugiai savo gyvenamojoje vietovėje besijaučiančių gyventojų dalis (2017 m. – 77 proc., 2018 m. – 83 proc.).

Šie pokyčiai turėjo įtakos viešojo saugumo suvokimo indekso pagerėjimui.

142 pav. Viešojo saugumo suvokimo indeksas (balais)

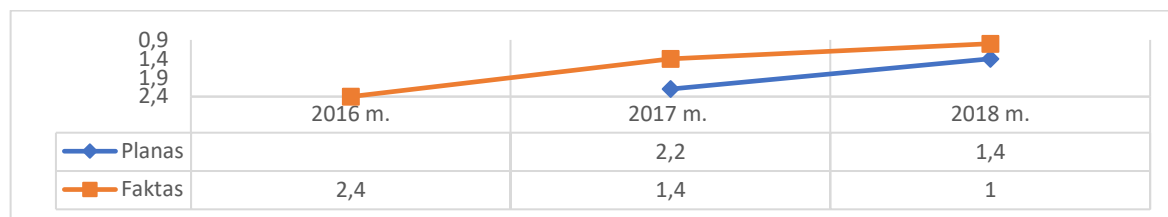

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Siekiant plėsti gyventojų savanorystę viešojo saugumo srityje, imtasi naujų skatinimo būdų ir formų: pradėta organizuoti specialius renginius (*policijos rėmėjų sąskrydį, veiksmingiausio saugios kaimynystės projekto ir geriausios bendruomenės iniciatyvos konkursus, saugios kaimynystės gerosios praktikos konferenciją*); įdiegtas atskiras telefono numeris ir el. pašto adresas (savanoriai.ugniagesiai@vpgt.lt), kuriais asmenys, norintys tapti savanoriais ugniagesiais, gali gauti visą juos dominančią informaciją.

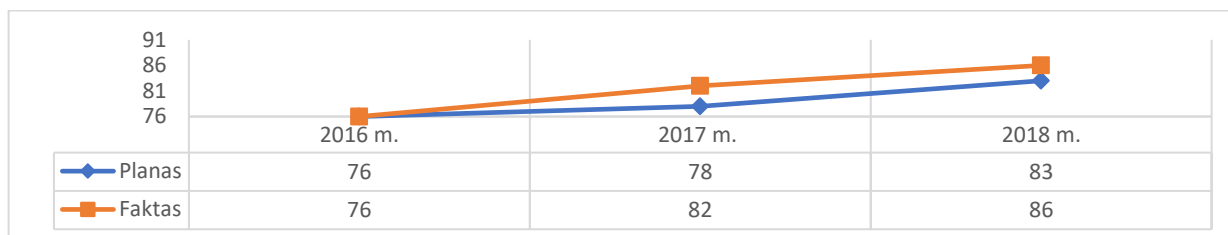
Pagerėjo paslaugų teikimo bendruoju pagalbos numeriu 112 kokybė: 2018 m., palyginti su 2016 m., neatsakytų (prarastų) skambučių dalis nuo bendro registruotų skambučių skaičiaus, kai skambinimo laikas viršija 10 sekundžių, sumažėjo nuo 2,4 iki 1 proc., o skambučių, į kuriuos atsiliepta ne ilgiau kaip per 8 sekundes, dalis padidėjo nuo 76 iki 86 proc.

143 pav. Neatsakytų (prarastų) skubios pagalbos telefono numeriu 112 skambučių dalis nuo bendro registruotų skambučių skaičiaus, kai skambinimo laikas viršija 10 sekundžių (proc.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

144 pav. Skubios pagalbos skambučių, į kuriuos Bendrajame pagalbos centre (BPC) atsiliepta ne ilgiau kaip per 8 sekundes, dalis (proc.)

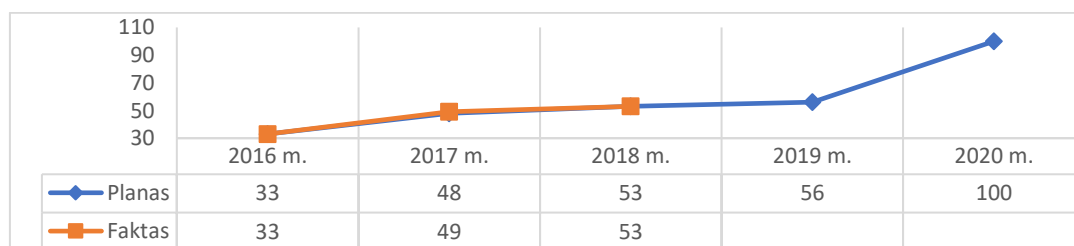
Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Rodiklių pažangai įtakos turėjo įgyvendintos priemonės BPC darbuotojų kaitai mažinti ir jų gebėjimams stiprinti: pagerintas BPC operatorių finansinis motyvavimas; įdiegtas patobulintas BPC veiklos procesų, procedūrų ir instrukcijų rinkinys. 2018 m. taip pat parengtas ir patvirtintas Bendrojo pagalbos centro ir pagalbos tarnybų sąveikos mechanizmo įgyvendinimo 2018–2020 metų veiksmų planas, pagal kurį numatoma modernizuoti BPC įrangą, sukurti aiškius BPC ir pagalbos tarnybų sąveikos ir bendradarbiavimo algoritmus. Planuojama, kad 2021 m. skubią pagalbą bus galima iškviesti tik vienu numeriu – 112 (dabar veikiančią atskirą greitosios pagalbos iškvietyimo numerį pakeis medicinos konsultacijų linija), o informacijos perdavimas iš BPC į pagalbos tarnybas sutrumpės apie 20–60 sekundžių.

Priimti įstatymų pakeitimai, kurie sudaro teisinės prielaidas maksimaliai automatizuoti greičio matavimo sistemomis užfiksuotų nusižengimų apdorojimo, procesinių dokumentų formavimo ir išsiuntimo procesus (dokumentai bus formuojami ir išsiunčiami automatiškai, t. y. per programinę įrangą, nedalyvaujant pareigūnui). Šie pakeitimai leis efektyviau naudoti valstybės lėšas ir nuo techninio darbo atlaisvinti daugiau kaip 200 pareigūnų, kurie galės dirbti tiesiogiai su viešuoju saugumu susijusį darbą.

2018 m. įdiegus dar vieną sienos stebėjimo sistemą valstybės sienos su Rusijos Federacija ruože, ES išorės sienos (Lietuvos dalies), saugomos moderniomis sienos stebėjimo technologijomis, dalis padidėjo iki 53 proc. (2016 m. – 33 proc.).

145 pav. ES išorės sienos (Lietuvos dalies), stebimos taikant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis – Vidaus reikalų ministerija

Įrengus technines valstybės sienos apsaugos priemones, pagerėjo pažeidimų išaiškinamumas: valstybės sienos pažeidimų, kai pažeidimą padaręs asmuo nustatytas, dalis padidėjo nuo 64 proc. 2017 m. iki 78 proc. 2018 m.

Įvertinus naujas branduolinių ir radiologinių incidentų grėsmes, atnaujintas Valstybinis gyventojų apsaugos planas branduolinės avarijos atveju. Plane, atsižvelgiant į teritorijų ypatumus ir atstumą iki Baltarusijoje statomos atominės elektrinės, numatyti konkretūs valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų apsaugomieji veiksmai, kuriuos būtina taikyti branduolinės ar radiologinės avarijos atveju (gyventojų evakavimas, slėpimas, laikinas perkėlimas, jodo profilaktika, radionuklidais užteršto maisto, geriamojo vandens, ne maisto produktų vartojimo apribojimas ir kitos priemonės). Tokie suderinti veiksmai leistų sumažinti galimą žalą.

Eismo saugumas

Kaip ir ankstesniais, taip ir 2018 m. viena iš didžiausių problemų eismo saugumo srityje buvo neblaivūs eismo dalyviai (vairavimas esant neblaiviam, neblaivių pėsčiųjų dalyvavimas eisme). Atkreiptinas dėmesys ir į blogėjančius dviračių motorinių transporto priemonių avaringumo rodiklius, kurie sietini su šių transporto priemonių skaičiaus augimu (populiarumu), prasta jas vairuojančių asmenų apsauga ir tai, kaip eismo dalyviai laikosi Kelių eismo taisyklių reikalavimų.

2018 m. įteisinta antialkoholinių variklio užraktų sistema. Numatyta, kad už prasižengimą vairuojant neblaiviam būtų skiriamas trumpesnis teisės vairuoti transporto priemones atėmimo terminas, kuriam pasibaigus atsirastų įpareigojimas transporto priemonės vairuotojui dalyvauti vairuotojų reabilitacijos programoje, taip pat transporto priemonėje įrengti antialkoholinių variklio užraktų sistemą. Taip būtų sudarytos sąlygos vairuotojui neprarasti vairavimo įgūdžių ir darbo.

Vyriausybė, siekdama gerinti eismo saugumo situaciją šalies keliuose, 2018 m. pritarė Kelių eismo taisyklių pakeitimams, kuriais siekiama apsaugoti pažeidžiamiausius eismo dalyvius – pėsčiuosius ir dviratininkus. Taisyklėse nustatyti griežtesni reikalavimai vairuotojams, artėjantiems prie pėsčiųjų perėjų ir lenkiantiems dviratininkus, siekiant atsakingesnio pėsčiųjų elgesio apribotas mobiliojo ryšio priemonių naudojimas pėsčiųjų perėjose, sumažintas transporto priemonių greičių diferencijavimas ir kt.

2018 m. pabaigoje parengtas ir Vyriausybei svarstyti pateiktas Valstybinės saugaus eismo gerinimo programos „Vizija – nulis“ projektas. Programoje numatyti tikslai ir uždaviniai, kad iki 2050 m. kelių transporte nebebūtų žuvusiųjų, o iki 2030 m. žuvusiųjų kelių transporte sumažėtų 50 proc., palyginti su 2018 m.

2018 m. eismo saugumui užtikrinti modernizuota Lietuvos kelių infrastruktūra, įrengtos inžinerinės eismo saugos priemonės, diegtos inovatyvios eismo saugos priemonės, kurios, tikimasi, paskatins vairuotojus kelyje elgtis atsakingiau.

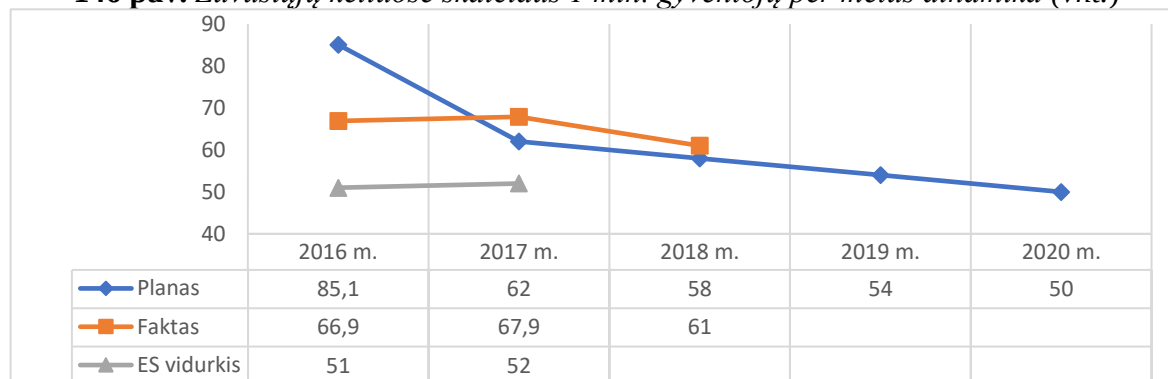
Parengti greičio valdymo ir įspėjimo sistemų įrengimo (dinaminių eismo ženklų) kelio A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda ruože nuo 10 iki 95 km techniniai projektai. 2018 m. įrengta 14-os greičio valdymo ir įspėjimo (dinaminių eismo ženklų) ženklų sistema kelio A1 ruože nuo Vilniaus iki Kauno, kelio A1 ruože nuo Kauno iki Klaipėdos ir kelio A5 ruože nuo Kauno iki Marijampolės. Ši sistema padės operatyviau riboti greitį pasikeitus oro sąlygoms. Pažymėtina, jog tam, kad sistema dirbtų efektyviai, būtina dinaminių eismo ženklų sistemą sujungti su sektorinių greičio matuoklių sistema.

2018 m. įrengta 17 žiedinių sankryžų ir 77 km šaligatvio atitvarų. Žiedinės sankryžos gerina eismo sąlygas ir mažina eismo įvykių tikimybę. Visa tai padėjo stabilizuoti žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičių.

2018 m. žuvusiųjų šalies keliuose skaičius, palyginti su 2017 m., sumažėjo 11 proc. (nuo 191 iki 170 žuvusiųjų). Policijos duomenimis, užfiksuotas žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičius mūsų šalyje yra mažiausias per du pastaruosius dešimtmečius. 2018 m., palyginti su 2017 m., eismo įvykių skaičius

padidėjo 5 proc. (nuo 3 059 iki 3 211 eismo įvykių), o eismo įvykiuose sužeistų eismo dalyvių išaugo 6,1 proc. (nuo 3 566 iki 3 783 sužeistųjų).

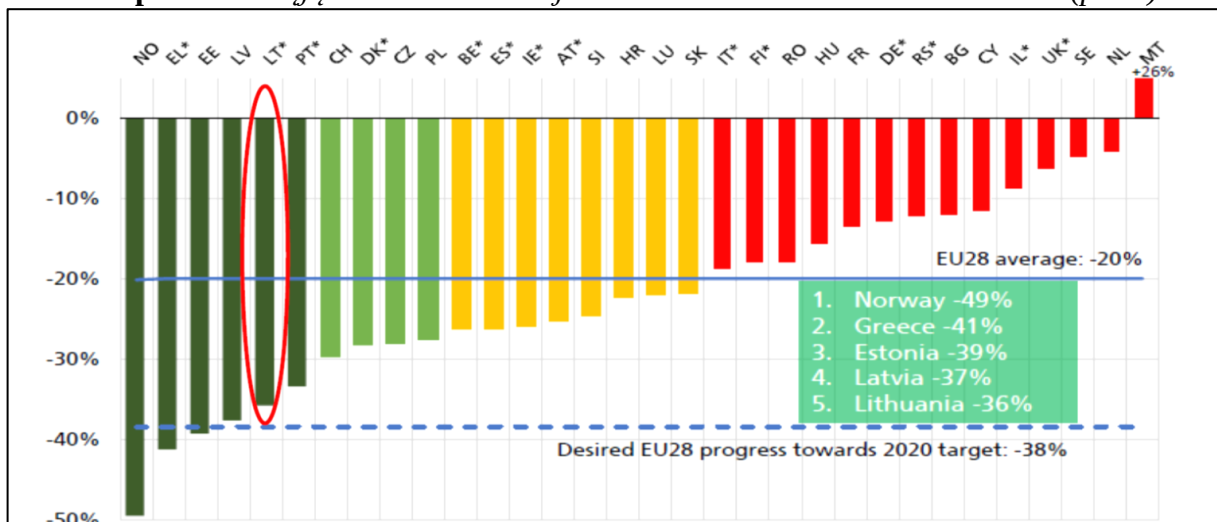
146 pav. Žuvusiųjų keliuose skaičiaus 1 mln. gyventojų per metus dinamika (vnt.)

Duomenų šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

Lietuvoje nuo 2010 iki 2018 m. žuvusiųjų skaičius sumažėjo 37 proc. Lietuva 2018 m. užėmė 5 vietą pagal žūčių sumažinimą ES keliuose.

147 pav. Žuvusiųjų skaičiaus sumažėjimas nuo 2010 iki 2018 m. ES keliuose (proc.)

Duomenų šaltinis – Europos transporto saugaus eismo tarnyba

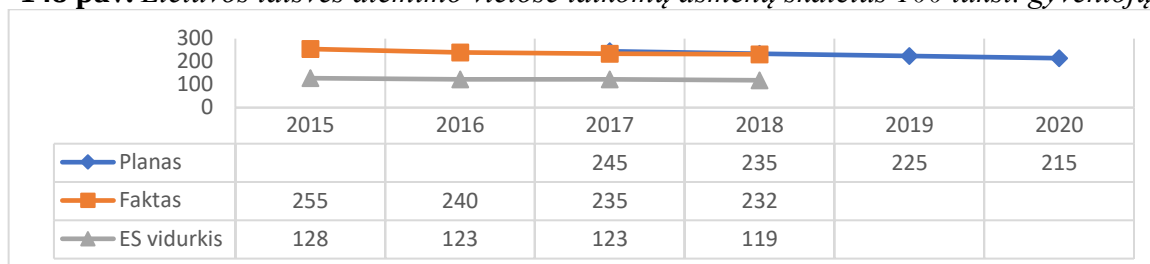
Bausmių vykdymo sistemos modernizavimas

Bausmių vykdymo sistema nėra pakankamai efektyvi, neskatina nuteistųjų taisytis ir keistis. Net 62 proc. pataisos įstaigose laikomų asmenų atlieka laisvės atėmimo bausmę nebe pirmą kartą. Pernelyg dažnas laisvės atėmimo bausmės skyrimas ir mažas šio bausmės vykdymo efektyvumas lėmė, kad, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuvoje fiksuojamas vienas didžiausių įkalinimų asmenų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, – 232 nuteistieji (2019 m. sausio 1 d. duomenys), tai yra maždaug dvigubai daugiau negu ES vidurkis. Mūsų šalyje įkalinimo bausmės (areštas, terminuotas laisvės atėmimas, laisvės atėmimas iki gyvos galvos) skiriamos maždaug trečdaliui (31,1 proc.) nuteistųjų, o, pavyzdžiui, Vokietijoje reali laisvės atėmimo bausmė skiriama maždaug 5 proc., Lenkijoje – 9 proc., Prancūzijoje – 18 proc. nuteistųjų.

Gerėjanti ekonominė situacija, bedarbių mažėjimas ir baudžiamosios politikos pokyčiai (platesnis alternatyvių įkalinimui bausmių taikymas, efektyvesnė nuteistųjų socialinė rehabilitacija, elektroninio stebėjimo priemonių taikymas probacijoje ir pan.) lėmė, kad minėti rodikliai palaipsniui mažėja

(pavyzdžiui, 2013 m. 100 tūkst. gyventojų teko net 327 nuteistieji). Plačiau taikyti alternatyvas laisvės atėmimui planuojama ir ateityje.

148 pav. Lietuvos laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų

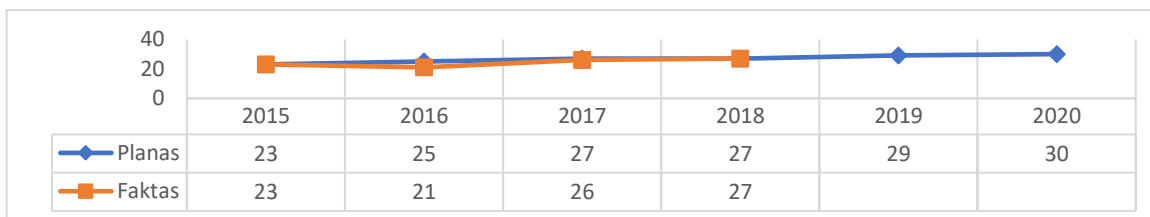

Duomenų šaltinis – Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos

2019 m. sausio 9 d. Vyriausybė pritarė Teisingumo ministerijos parengtiems pasiūlymams dažniau taikyti probaciją (bausmės vykdymo atidėjimą, lygtinį paleidimą) ir laisvės atėmimui alternatyvias bausmes: baudą, laisvės apribojimą, baudžiamojo poveikio priemones. Taip pat siūloma supaprastinti lygtinio paleidimo taikymą gerai besielgiantiems nuteistiesiems, t. y. numatyti galimybę tokius nuteistuosius paleisti iš pataisos įstaigos su intensyvia priežiūra, atlikus didesnę dalį (tris ketvirtadalius) bausmės; siūloma efektyvinti paskirtų bausmių vykdymą: į šį procesą įtraukti nevyriausybines organizacijas, plačiau naudoti elektroninio stebėjimo priemones, taikyti elgesio pataisos programas, nuteistojo integracijos į visuomenę procesus pradėti dar iki paleidimo iš pataisos įstaigos. Tikimasi, kad, šias pataisas priėmus Seime, iki 15 proc. gali sumažėti nesunkius nusikaltimus padariusių nuteistųjų skaičius pataisos įstaigose.

Pažymėtina, kad dauguma laisvės atėmimo vietų neatitinka šiuolaikinių reikalavimų, jos ilgus metus nerenovuotos ir situacija gerėja tik palaipsniui. Nuteistieji neretai skundžiasi dėl prastų kalinimo sąlygų Lietuvos teismams, o kai kurie skundai pasiekia ir Europos Žmogaus Teisių Teismą. Dėl netinkamų kalinimo sąlygų 2018 m. 719 asmenų išmokėta 750 tūkst. eurų (2017 m. – 850 tūkst. eurų, 2016 m. – 1 358 tūkst. eurų). Taigi Vyriausybė kelia šiuos svarbius tikslus – modernizuoti laisvės atėmimo vietų įstaigas ir jų veiklos metodus, keisti požiūrį į nuteistąjį, vystyti šiuolaikinę infrastruktūrą, atitinkančią tarptautinius reikalavimus. Veiklos ir infrastruktūros pokyčiai lemia didesnę bausmių vykdymo sistemos taupumą, įstaigų veiklos saugumą, geresnes darbuotojų darbo ir įkalintų asmenų laikymo sąlygas.

149 pav. Modernizuotų laisvės atėmimo vietų dalis nuo visų laisvės atėmimo vietų (proc.)

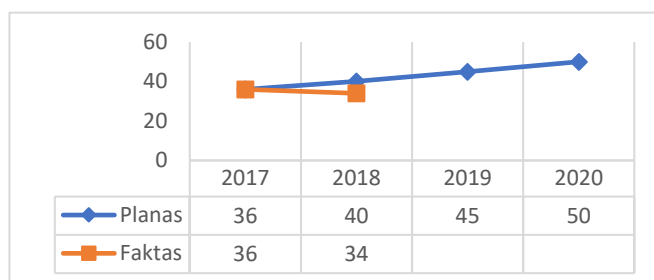
Duomenų šaltinis – Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos

2009–2014 m. Norvegijos finansinio mechanizmo ir valstybės biudžeto lėšomis 2017 m. pradėti ir 2018 m. užbaigti modernizuoti 3 Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos korpusai. Rekonstravus pastatus įdiegtos naujos elektroninės inžinerinės apsaugos priemonės, elektroninės užrakinimo ir stebėjimo sistemos, judriojo ryšio aptikimo sistemos, taip pat įrengtos kameros, kuriose gyvena 360 nuteistųjų, – dienotvarkėje numatytu laiku jie eina dirbti, lanko socialinės rehabilitacijos ar kitus užsiėmimus, gali pasivaikščioti. Buvusiuose pastatuose, įrengtuose pagal bendrabučio tipo reikalavimus, iki rekonstrukcijos gyveno daugiau kaip 500 nuteistųjų. Jie galėjo laisvai judėti po vidinius kiemus ir gyvenamąsias patalpas. Naujuosiuose korpusuose vykdoma nuteistųjų dinaminė priežiūra – išvesti iš kameros nuteistieji yra ne tik nuolat prižiūrimi pataisos įstaigos darbuotojų, bet ir su jais dirbama individualiai. Projekto bendra vertė – 3,47 mln. eurų.

5.5 kryptis. Valstybės interesų įgyvendinimo tarptautinėje bendruomenėje užtikrinimas

Tarptautinėje aplinkoje 2018 m. buvo matyti didėjantis neužtikrintumas ir nenusipėjamumas. Net stipriose demokratinėse šalyse augo netolerancijos, agresijos ir populizmo apraiškos. Tam tikrų valstybių kontroliuojamos tikslinės dezinformacijos kampanijos darė įtaką politiniams procesams JAV ir Europoje, kovos su hibridinėmis grėsmėmis poreikis tapo kasdieninės užsienio ir saugumo politikos darbotvarkės dalimi. Didžiausius iššūkius regiono saugumui ir stabilumui vis dar kelia tebesitęsianti Rusijos agresija prieš Ukrainą. ES ateitį temdė neaiški „Brexit“ baigtis ir migracijos iššūkiai. Islamiškasis fundamentalizmas ir toliau destabilizavo padėtį Afrikoje, Artimuosiuose Rytuose. Auganti Kinijos politinė, ekonominė ir karinė galia tampa iššūkiu ne tik regiono valstybėms, bet ir visai demokratinei šalių bendrijai.

150 pav. Lietuvos gyventojų dalis, mananti, kad Lietuvos interesų tarptautinėje bendruomenėje įgyvendinimas yra užtikrintas (proc.)

Duomenų šaltinis – Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atlikta gyventojų nuomonės apklausa

Kaip ir ankstesniais metais, apie trečdalis Lietuvos gyventojų mano, kad Lietuvos interesai tarptautinėje bendruomenėje yra užtikrinami. Vis dėlto gerokai išaugo šiuo klausimu nuomonės neturinčių asmenų dalis (2017 m. – 31 proc., 2018 m. – 38 proc.) ir padaugėjo užsienio politika nesidominčių gyventojų (2017 m. nesidomėjo 63 proc., 2018 m. – 66 proc.). Pabrėžtina, kad **institucijų vykdomai Lietuvos užsienio politikai pritarė 46 proc.** apklaustųjų, nepritarė 18 proc. (tai daug mažiau nei 2017 m. – 26 proc.). 57 proc. asmenų, kurie kreipėsi pagalbos į Užsienio reikalų ministeriją ar diplomatinės atstovybes, teikiamų paslaugų kokybę įvertino gerai ir labai gerai (šis procentas išliko stabilus nuo 2017 m.).

Strateginių santykių su JAV, Vokietija, Prancūzija ir Jungtine Karalyste (JK) stiprinimas ir plėtra

2018 m. ir toliau buvo stiprinama Lietuvos **strateginė partnerystė su JAV**, siekiant dar tvirtesnio JAV angažavimosi užtikrinant Lietuvos saugumą ir gynybą Rusijos keliamų grėsmių akivaizdoje. Svarbiausias pasiekimas šioje srityje – 2018 m. balandžio 3 d. Baltuosiuose rūmuose įvykęs Baltijos šalių vadovų ir JAV Prezidento susitikimas, kuriame priimta bendra politinė deklaracija, įtvirtinanti bendrą išipareigojimą stiprinti saugumą, ekonominius ir žmonių tarpusavio ryšius. 2018 m. birželio 25 d. pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir JAV Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo mokslo, technologijų ir inovacijų srityje. Taip pat 2018 m. Lietuvoje vyko JAV vadovaujamos tarptautinės pratybos „Baltops“ ir „Kardo kirtis“. Bendroms JAV ir Lietuvos karių pratyboms Lietuvos kariuomenė Generolo Silvestro Žukausko poligone Pabradėje ir poligono galimybėmis vertinti buvo atvykusi JAV tankų kuopa.

Lietuvos politiniai, saugumo ir ekonominiai santykiai dinamiškiausiai iš trijų **didžiausių ES valstybių** plėtojosi su Vokietija. Daug dėmesio skirta bendrų priemonių hibridinėms ir dezinformacijos grėsmėms atremti paieškai. Stipri **Vokietijos parama Lietuvai** buvo juntama ir kitose srityse. 2018 m. į Lietuvą iš Vokietijos atgabentas archyvinis Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. nutarimo originalas. Vokietijos įmonė „Hella“ atidarė padalinį Lietuvoje, o bendrovė „Continental“ pradėjo 95 mln. eurų investicijas.

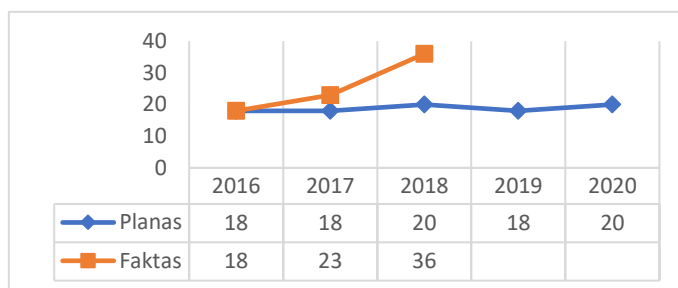
2018 m. tęstas intensyvus praktinis bendradarbiavimas su Lietuvoje dislokuotoms NATO priešakinėms pajėgoms vadovaujančia Vokietija. 2018 m. pasirašyta sutartis su Vokietija, pagal kurią ji finansuos taikinių

sistemos pėstininkų kovos mašinų ir kitos kovinės technikos įsigijimą. 2018 m. taip pat pasirašytas Lietuvos kariuomenės Mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ afiliacijos (priskyrimo) Vokietijos divizijai susitarimas, kuris prisideda prie glaudesnio Lietuvos ir Vokietijos sausumos pajėgų bendradarbiavimo ir padeda užtikrinti geresnę sąveiką su Vokietijos vadovaujamu NATO priešakinių pajėgų batalionu.

2018 m. augo strateginės **Lietuvos ir Prancūzijos partnerystės** svarba. Lietuvos ir Prancūzijos santykiai pasižymėjo aukščiausio lygmens politiniais kontaktais, stiprėjančiu bendradarbiavimu gynybos srityje ir siekiu stiprinti Europos tapatybę. 2018 m. Lietuva ir Prancūzija suderino naują strateginės partnerystės planą 2018–2022 m., kuriuo iš naujo nubrėžtas abiejų valstybių bendras tikslas – stiprinti ateities Europą. 2018 m. rugsėjo 26 d. įvyko Lietuvos ir Prancūzijos dvišalio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje integruotos programos „Žiliberas“ bendro komiteto posėdis, patvirtintas 6 naujų bendrų projektų finansavimas 2019–2020 m.

Pasitraukimas iš ES ir vidinis JK politinis nestabilumas **ribojo Lietuvos ir JK santykių dinamiką**. Darbinių santykių srityje vyraavo saugumo ir gynybos klausimai, sankcijų Rusijai politika, Rytų partnerystės darbotvarkė, reformų Ukrainoje klausimai. Pasitraukimo iš ES derybose Lietuva nuolat kėlė piliečių teisių, bendradarbiavimo prekybos, inovacijų, *Fintech* srityse, partnerystės saugumo srityje klausimus. Tęsiant bendradarbiavimą su JK saugumo politikos srityje, 2018 m. pasirašytas galutinis susitarimo memorandumas dėl Jungtinių ekspedicinių pajėgų (JEF) sukūrimo ir visapusiškos jų parengties. Svarbus dėmesys skirtas regioniniam bendradarbiavimui, atnaujinti NB8+JK premjerų lygio susitikimai.

151 pav. Aukšto lygio susitikimų su JAV, Vokietijos, Prancūzijos ir JK atstovais skaičius per metus (vnt.)

Duomenų šaltinis – Užsienio reikalų ministerija

Stiprinant strateginius santykius su JAV ir didžiausiomis ES valstybėmis, 2018 m. įvyko daugiau, nei planuota, aukšto lygio susitikimų (**36 susitikimai**). Jų padaugėjo dėl plačios Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio renginių užsienyje programos, Popiežiaus Pranciškaus apsilankymo Lietuvoje.

2016 m. liepos 8–9 d. NATO valstybių ir vyriausybių vadovų susitikime Varšuvoje priimtų sprendimų visiškas įgyvendinimas ir tęstinumo užtikrinimas

2018 m. Lietuvos gynybos finansavimas siejamas su esminių lūžių – įgyvendintas įsipareigojimas atitikti NATO standartą, gynybai skiriant 2 proc. BVP. 2018 m. liepos 11–12 d. Briuselyje surengtu NATO vadovų susitikimu pradėtas naujas NATO prisitaikymo prie besikeičiančios saugumo aplinkos etapas, kuriame Varšuvoje sutartos iniciatyvos bus tęsiamos ir stiprinamos papildomomis priemonėmis. Vadovų susitikime Briuselyje pasiekti Lietuvos saugumui aktualūs rezultatai. **Patvirtinta transatlantinio ryšio** svarba ir priimta atitinkama deklaracija dėl transatlantinio saugumo, sutarta dėti daugiau pastangų tolygesniam naštos pasidalijimui užtikrinti. Sutarta, kad sprendimas dėl priešakinių pajėgų dislokavimo būtų visiškai įgyvendintas. Lietuvai aktualu, kad šalyje dislokuotas NATO priešakinių pajėgų batalionas būtų paremtas leidžiančiais veikti oro ir jūrų elementais. Priimta Parengties iniciatyva, kuria siekiama, kad NATO turėtų daugiau ir geriau parengtų pajėgų veikti per trumpą laiką. Ši iniciatyva svarbi Lietuvai netikėto užpuolimo

grėsmės kontekste. Karinio mobilumo srityje įsipareigota supaprastinti sienos kirtimą, nustatyti alternatyvius tiekimo kelius, rengti atitinkamas pratybas kariniam mobilumui patikrinti. Įgyvendinus šį sprendimą, sąjungininkų pajėgoms vykti į Lietuvą pasidarys paprasčiau. Patvirtintas dokumentas dėl NATO jūrų pajėgų sustiprinimo. Įgyvendinus numatytus tikslus, būtų atkurti NATO gebėjimai kariauti jūroje ir vystomi reikiami pajėgumai, kurie prisidėtų prie Baltijos jūros saugumo.

Žengtas žingsnis kovojant su hibridinėmis grėsmėmis – sutarta steigti NATO greitojo reagavimo komandas, kurios operatyviai padėtų hibridinį išpuolį patiriančioms Aljanso narėms. Sustiprintas dėmesys Aljanso energetinio saugumo problemai, sutarta atnaujinti NATO vaidmenį energetinio saugumo srityje ir vystyti NATO gebėjimą paremti šalių narių pastangas, parengta NATO veiklos energetinio saugumo srityje ataskaita. Šiomis pastangomis Lietuva sustiprino savo autoritetą energetinio saugumo srityje, išaugo Vilniuje veikiančio NATO Energetinio saugumo kompetencijų centro svaris.

NATO kontaktinės ambasados funkcijas atliekanti Lietuvos atstovybė Kijeve įgyvendino projektus, kuriais buvo didinamas Ukrainos visuomenės žinomumas apie NATO veiklą, kuriama palanki viešojo nuomonė Ukrainos suartėjimo su NATO tikslams. Su NATO sąjungininkais sutarta, kad 2019 m. Lietuva perims NATO kontaktinės ambasados Moldovoje vaidmenį.

Lietuvos strateginių interesų užtikrinimas priimant ES sprendimus Lietuvai prioritetinėse srityse

Siekdama užtikrinti **Lietuvos strateginių interesų įtvirtinimą priimant ES sprendimus**, Užsienio reikalų ministerija koordinavo Lietuvos institucijų veiklą, siekė, kad būtų tinkamai apibrėžti ir Lietuvos pozicijose atspindėti Lietuvos interesai.

Europos Vadovų Tarybos (EVT) sprendimuose atspindėti svarbiausi Lietuvos interesai: toliau stiprinama ES bendra rinka, dėmesys skiriamas Rytų kaimynystei (pratęstos ES sankcijos Rusijai, po Solsberio atakos pritarta naujam sankcijų režimui dėl cheminio ginklo), pabrėžiama kova su dezinformacija, stiprinamas kibernetinis saugumas, akcentuojami ES ir NATO santykiai, prekybos politika. Vadovai brėžė tolesnių derybų dėl daugiametės finansinės perspektyvos gaires ir akcentavo visapusiško požiūrio į migracijos iššūkius įgyvendinimą.

Lietuvai tapus ES Baltijos jūros regiono strategijos (ES BJRS) politikos srities Energetikos dėmens koordinatorė, 2018 m. kartu su Latvija pradėta kurti **regioninė energetinio efektyvumo platforma**, kurios tikslas – paskatinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą tarp regiono valstybių siekiant ES energetinio efektyvumo tikslų (20 proc. iki 2020 m.).

Lietuvos interesus atitinkančių ES ir tarptautinių organizacijų sprendimų ir rekomendacijų dėl Baltarusijos Astravo atominės elektrinės branduolinės saugos ir aplinkosaugos priėmimas

Siekiant išlaikyti Astravo atominės elektrinės (AE) problemą tarptautinės bendruomenės akiratyje ir pristatyti Lietuvos poziciją Astravo AE klausimu, 2018 m. buvo nuolat vystomas dvišalis tarptautinis bendradarbiavimas, pasitelkti atitinkami ES formatai, taip pat daugiašaliai formatai (Espoo; Branduolinės saugos konvencija; Jungtinė panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo saugos konvencija; Tarptautinė atominės energijos agentūra (TATENA). Aktyvus dialogas su Europos Komisija Lietuvai reikalingas tam, kad tolesnis ES bendradarbiavimas su Baltarusija priklausytų nuo to, kaip bus sprendžiamas Astravo AE branduolinės saugos ir aplinkosaugos užtikrinimo klausimas. Nuo 2018 m. vidurio, paskelbus ES streso testų išvadas, nuosekliai dirbama, kad EK išliktų angažuota, kad Baltarusija įgyvendintų streso testų rekomendacijas iki Astravo AE paleidimo.

2018 m. **priimti 6 Lietuvai palankūs sprendimai ir rekomendacijos**, stiprinantys valstybės branduolinės saugos ir aplinkosaugos interesus, tarp jų ir tiesiogiai susijusius su Astravo AE.

Atstovavimas Lietuvos interesams, įskaitant Lietuvos piliečių, gyvenančių JK, teisių apsaugą, derybose dėl JK išstojimo iš ES ir jos naujų santykių su ES

2018 m. daug dėmesio skirta Lietuvos pozicijų dėl JK išstojimo iš ES sutarties ir Politinės deklaracijos nuostatų koordinavimui. Užtikrintas nuoseklus pasirengimas specialiosios Bendrųjų reikalų tarybos (50 str.) ir EVT (50 str.) susitikimams, kuriuose buvo vertinama derybose pasiekta pažanga, priimami sprendimai dėl tolesnių veiksmų. Pagal 2018 m. lapkritį pasiekto ES ir JK susitarimo ir Politinės deklaracijos nuostatas jie visiškai atitinka Lietuvos interesus. Įsigaliojus JK išstojimo iš ES sutarčiai, 2019 m. kovo 30 d. prasidėtų ir iki 2020 m. gruodžio 31 d. tęstųsi pereinamasis laikotarpis, t. y. JK pasitraukimas iš ES vyktų tvarkingai, būtų apsaugotos Lietuvos (ir ES) piliečių teisės JK, užtikrintas JK finansinių įsipareigojimų vykdymas.

Kadangi 2018 m. vis dar buvo neaišku, ar pasiektas susitarimas bus ratifikuotas JK Parlamente ir įsigalios, **Užsienio reikalų ministerija skyrė didelį dėmesį pasirengimui JK išstojimui iš ES ir galimam JK išstojimui be susitarimo.**

Santykių su Baltijos ir Šiaurės Europos valstybėmis, siekiant geresnės regiono integracijos ir regiono prekės ženklo įtvirtinimo tarptautiniu lygiu, plėtra

Šiaurės ir Baltijos valstybių (NB8) santykių srityje pagrindinis dėmesys buvo skiriamas regiono saugumui ir veiklos koordinavimui tarptautiniuose forumuose (Jungtinių Tautų, žmogaus teisės, bendri pareiškimai NB8 vardu). **Reikšmingas regiono integracijos žingsnis** – kvietimas Baltijos valstybėms dalyvauti Šiaurės ministrų tarybos sukurtoje laikinoje taryboje skaitmenizacijos klausimais. Dvišalių santykių su Šiaurės valstybėmis srityje pažymėtinas Švedijos vyriausybės sprendimas Baltijos valstybių šimtmečio proga įkurti **Švedijos ir Lietuvos bendradarbiavimo fondą**, skirtą skatinti dar artimesnius abiejų šalių visuomenių, ypač jaunimo, ryšius socialinėje, ekonominėje, inovacijų, verslo srityse. **Sėkmingas Lietuvos pirmininkavimas Baltijos Ministrų Tarybai (BMT)** 2018 m. užtikrino didesnę dėmesį Baltijos šalių infrastruktūriniais projektams: Baltijos šalys ir Lenkija pasirašė ketinimų laiškus dėl inovacijų diegimo kelyje „Via Baltica“, Suomija pakviesta dalyvauti projekte „Via Rail Baltica“. Europos Komisijai pateikta bendra Baltijos valstybių perdavimo sistemų operatorių paraiška dėl Baltijos valstybių elektros tinklų ir KET sinchronizacijos pirmojo etapo. Lietuvos ir Lenkijos perdavimo sistemos operatoriai AB „Amber Grid“ ir GAZ-SYSTEM S.A. pasirašė dujų tinklų sujungimo sutartį, kuria patvirtino galutinį sprendimą investuoti į GIPL projektą ir pradėjo dujotiekio statybos etapą.

Sėkmingas bendradarbiavimo pasiekimas – Vilniuje pasirašytas Lietuvos, Estijos ir Latvijos vyriausybės susitarimas dėl abipusės pagalbos ir bendradarbiavimo nelaimių prevencijos, pasirengimo ir reagavimo į nelaimės srityje.

Pozityvaus bendradarbiavimo su Lenkija darbotvarkės formavimas, atsižvelgiant į bendrus saugumo ir ekonominius interesus

Energetiniai, ekonominiai ir saugumo interesai sustiprino Lietuvos ir Lenkijos politinį bendradarbiavimą. 2017 m. Lietuvos ir Lenkijos premjerų pasiektas proveržis, dinamika ES viduje, regioninio saugumo iššūkiai ir bendras abiejų šalių interesas užtikrinti JAV karių dislokavimą regione, energetinės nepriklausomybės ir strateginių komunikacijų ir transporto arterijų vystymo interesai **2018 m. dar labiau politiškai suartino Lietuvą ir Lenkiją**. Per atnaujintą dialogą tautinių mažumų švietimo klausimais buvo siekiama stiprinti pasitikėjimą ir spręsti iššūkius, su kuriais susiduria mokytojai, mokiniai ir jų tėvai. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija koordinavo ir rėmė septynių lietuviškų formaliojo ir neformaliojo švietimo mokyklų Lenkijoje veiklą, parėmė penkių lituanistinių mokyklų mokytojus, kitą kultūrinę ir švietimo veiklą. Lenkiškų TV kanalų retransliacija tapo kitu žingsniu tautinėms mažumoms ištrūkti iš Rusijos informacinės erdvės. 2018 m. buvo tęsiamas dialogas dėl Lenkijos įsitraukimo į NB8 formato susitikimus. Jaunimo, akademinės bendruomenės, pilietinės visuomenės ryšiai buvo stiprinami per Lietuvos ir Lenkijos jaunimo mainų fondo paramą.

2018 m. **Lietuvos ir Lenkijos santykiai sugrįžo į strateginės partnerystės vągą**: palyginti su 2017 m., dvigubai (iki 12 susitikimų) išaugo aukščiausio lygio Lietuvos ir Lenkijos pareigūnų vizitų skaičius. Šių susitikimų metu priimti kritinės svarbos sprendimai dėl infrastruktūrinių sinchronizacijos, dujų, transporto projektų. Pastebimas nuo nepriklausomybės atkūrimo laikų glaudžiausias bendradarbiavimas gynybos ir saugumo srityse. Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas kalbėjo Lenkijos Seime, pirmą kartą po 7 metų pertraukos Lietuvoje lankėsi Lenkijos užsienio reikalų ministras, Lietuvos premjeras Krynicoje gavo Metų žmogaus apdovanojimą. Lietuvos Prezidentė lankėsi Lenkijoje 2 kartus, o Lenkijos Prezidentas Lietuvoje paminėjo Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį.

Demokratinėmis vertybėmis grįstos ir nacionalinio saugumo interesus atitinkančios Rytų kaimynystės politikos plėtojimas

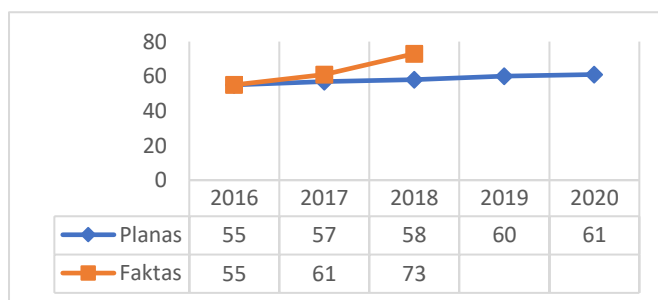
2018 m. daug dėmesio skirta Rytų partnerystės politikos įgyvendinimui ir santykių su Rytų partnerystės šalimis stiprinimui. Surengti pirmieji atnaujintos Rytų partnerystės daugiašalio bendradarbiavimo formatų susitikimai, kuriuose sutarta dėl tolesnių žingsnių įgyvendinant dokumentą „20 pasiekimų 2020 metams“, patvirtintą Rytų partnerystės Briuselio viršūnių susitikime (2017 m. lapkričio 24 d.). Pažymėtina, kad diskutuojant dėl tolesnių žingsnių buvo atsižvelgta į daugelį Lietuvos pasiūlymų, atversiančių galimybę atsakingoms Lietuvos institucijoms aktyviau dalytis su Rytų partnerystės šalimis jų turima reformų patirtimi (per ES Dvynių projektus ir pan.) ir kartu prisidėti prie sėkmingos Rytų partnerystės šalių transformacijos ir suartėjimo su ES.

Aktyviai rengtasi ir artėjančiam **Rytų partnerystės dešimtmečiui** (2019 m.). Sutarta, kad vienas Rytų partnerystės dešimtmečio renginių – Rytų partnerystės Jaunimo forumas – 2019 m. vasarą bus surengtas Lietuvoje. Palaikytas ir tradiciškai aktyvus dvišalis bendradarbiavimas su Rytų partnerystės šalimis.

2018 m. dvišaliai ir daugiašaliai diplomatiniai santykiai su Rytų kaimynystės regiono valstybėmis ir toliau buvo itin aktyvūs. Šioje srityje **iš viso surengta 17 aukšto lygio susitikimų**. Šalia tradiciniais tapusių aukšto lygio vizitų ir susitikimų su Rytų partnerystės šalimis ataskaitiniu laikotarpiu vyko ir Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio renginiai tiek Lietuvoje, tiek ir kitose Rytų kaimynystės valstybėse, buvo minimos ir kitos sukaktys (pvz., Rusijos karinės agresijos prieš Sakartvelą dešimtmetis).

2018 m. ir toliau buvo glaudžiai bendradarbiaujama **su asocijuotomis ES partnerėmis Ukraina, Sakartvelu ir Moldova**: nuosekliai remiamos šiose šalyse vykstančios reformos, teikiama humanitarinė ir karinė pagalba, parama kovojant su propaganda. Atsižvelgiant į Lietuvos užsienio politikos prioritetus bei Ukrainos, Sakartvelo ir Moldovos vyriausybių pastangas įgyvendinti reikalingas reformas, tęsiamas vystomasis bendradarbiavimas, šios šalims teikiama politinė ir ekspertinė parama.

152 pav. *Rytų partnerystės šalims per Užsienio reikalų ministerijos vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programą skiriamos vystomojo bendradarbiavimo paramos dalis, tenkanti Ukrainai, Sakartvelui ir Moldovai (proc.)*

Duomenų šaltinis – Užsienio reikalų ministerija

2018 m. iš Užsienio reikalų ministerijos vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos Rytų partnerystės šalims skirtos lėšos sudarė 1 255 418 eurų, iš jų Ukrainai, Sakartvelui ir Moldovai teko

919 246 eurai. Ukrainoje įgyvendinti 23 projektai, Sakartvele – 10 projektų, Moldovoje – 8 projektai. Ukrainoje, Sakartvele ir Moldovoje įgyvendinti 8 regioniniai projektai. Be to, vykdytos viešinio veiklos (tinklapyje www.orangeprojects.lt), surengta metinė vystomojo bendradarbiavimo konferencija (prioritetinis renginys).

Užtikrinta tolesnė **parama su Rusijos agresija susiduriančiai Ukrainai; Europos plano Ukrainai** projektas ir toliau buvo pristatomas pagrindinėse ES ir G7 sostinėse, taip pat Kijeve.

Galutinai **baigtas Lietuvos ir Rusijos valstybės sienos demarkavimo procesas**. Valstybės sienos linijos padėties protokolas-aprašas pasirašytas 2017 m. gruodžio 20 d. Vilniuje. Lietuvos Respublikos Vyriausybė šios sienos demarkavimo dokumentus patvirtino 2018 m. sausio 31 d. Iš Rusijos Federacijos užsienio reikalų ministerijos gavus pranešimą apie baigtas būtinas vidaus procedūras, 2018 m. balandžio 26 d. demarkavimo procesas galutinai baigtas.

Tęsta parama Rusijos demokratams. 2018 m. gegužės 25–26 d. jau penktą kartą surengtas Vilniaus Rusijos forumo susitikimas, o 2018 m. gegužės 28 d. Lietuvos iniciatyva surengta ES užsienio reikalų ministrų vakarienė su vienu pagrindinių Rusijos opozicijos lyderių M. Chodorkovskiu. Toliau aktyviai bendradarbiauta su nevyriausybine organizacija „Freedom House“, vykdančia programą „Demokratijos prieglobstis“. Ši programa daro Lietuvą vis labiau matomą tarptautinėje arenoje – ji tampa žinoma kaip saugi buveinė iš Rusijos, Baltarusijos priverstinai besitraukiantiems demokratinės opozicijos ir pilietinės visuomenės veikėjams. 2018 m. rugpjūčio 24 d. sostinėje įvyko oficiali Boriso Nemcovo vardu pavadinto skvero atidarymo ceremonija – Vilnius tapo antru miestu pasaulyje (po Vašingtono), kuriame tokiu būdu įamžintas B. Nemcovo atminimas.

Lietuvos narystė EBPO

2018 m. baigtas Lietuvos vertinimas 21 EBPO komitete. 2018 m. birželio 28 d. Seimui ratifikavus 1960 m. gruodžio 14 d. Paryžiuje priimtą EBPO konvenciją ir Paryžiuje pasirašytą Susitarimą dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie EBPO konvencijos sąlygų, **2018 m. liepos 5 d. Lietuva oficialiai tapo 36-ąja visateise EBPO šalimi nare**. Narystė EBPO padės pritraukti investicijų, turės teigiamos įtakos tarptautinio skolinimosi kaštams, socialinės ir ekonominės atskirties mažinimui, tvaraus šalies augimo užtikrinimui. Lietuva taip pat galės naudotis naujausiais EBPO tyrimais ir taikyti gerąją EBPO šalių narių patirtį, gerindama valstybės valdymo kokybę. EBPO, periodiškai teikdama rekomendacijas, padės Lietuvai gerinti ekonomikos valdymo efektyvumą. 2018 m. pabaigoje Paryžiuje buvo įsteigta Lietuvos Respublikos nuolatinė atstovybė prie EBPO, per kurią Lietuva dalyvaus rengiant ir priimant tarptautines taisykles įvairiose politikos srityse, turinčiose tiesioginės įtakos Lietuvos raidai. Atsivers ir papildomų galimybių užmegzti aukšto lygio kontaktus su EBPO šalių narių vadovais.

Lietuvos ekonominių ir prekybinių interesų gynimo efektyvinimas, įskaitant ekonominio atstovavimo užsienyje sistemos reformą

Ginant Lietuvos prekybinius ir ekonominius interesus ES prekybos politikos priemonėmis, organizuoti prekybos politikos renginiai, naudotasi ES muitų suspendavimo ir rinkos apsaugos priemonėmis, apgintos Lietuvos pozicijos ES derybose dėl laisvosios prekybos susitarimų ir su prekybos politika susijusios teisėkūros. Pasinaudodamos ES nustatyto muitų taikymo sustabdymu ir kvotomis tam tikrų žaliavų ir komponentų importui, **Lietuvos įmonės 2018 m. sutaupė apie 6,5 mln. eurų**. Laisvosios prekybos susitarimų teikiamos lengvatos ir Lietuvos atstovavimas daugiašalėje prekybos sistemoje – Pasaulio prekybos organizacijoje **leidžia Lietuvai kasmet sutaupyti daugiau kaip 14 mln. eurų mūlo mokesčių lietuviškos kilmės eksportui**. Papildomai, atstovaujant Lietuvos įmonių interesams, ES taikomomis prekybos apsaugos priemonėmis **pasiekta, kad Lietuvos įmonės kasmet būtų užtikrintas pajamų ir pelningumo didėjimas** (konkretaus pajamų padidėjimo neįmanoma apskaičiuoti, tačiau, neužtikrinus lygių konkurencinių sąlygų, galimos labai rimtos neigiamos pasekmės).

2018 m. priimti svarbiausi **sprendimai**, susiję su **elektrinių dviračių ir trąšų rinkos apsauga**. Elektrinių dviračių apsaugos srityje nuo metų vidurio įvestos rinkos apsaugos priemonės leido reikšmingai padidinti pajamas ir planuoti naujas investicijas į gamybos plėtrą. Trąšų rinkos apsaugos srityje po 2 peržiūrų pratęstas antidempingo priemonių galiojimas Rusijos kilmės amonio nitrato trąšoms, taip pat inicijuotas tyrimas dėl skystų trąšų (sprendimai bus priimti 2019 m.). Lietuvos gamintojams taip pat svarbūs buvo sprendimai dėl rinkos apsaugos priemonių taikymo biodyzelinui.

2018 m. liepos 17 d. **pasirašytas ES ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimas**. Nuo šio susitarimo taikymo pradžios bus eliminuojama 91 proc. muitų, o jam visiškai įsigaliojus – 97 proc. Lietuvos eksportuotojų sutaupys apie 800 tūkst. eurų muto mokesčių per metus. Naikinami Japonijos netarifiniai prekybos barjerai Lietuvai aktualiuose pramonės sektoriuose: notifikavimo sistemos farmacijos gaminiams, kosmetikai ir medicinos įrangai, odos ir avalynės kvotų sistema.

2018 m. balandžio 21 d. pasiektas principinis **susitarimas dėl ES–Meksikos asociacijos susitarimo prekybinės dalies atnaujinimo**. Susitarimui įsigaliojus, 99 proc. prekybos tarp ES ir Meksikos vyks be muitų. Susitarimas Lietuvai sudarys sąlygas pradėti į Meksiką žemės ūkio produktų eksportą: per 7 metus bus liberalizuojami 5 proc. muitai miežiams ir 10 proc. muitai kviečių glitimui; suteiktos betarifės kvotos ES pieno produktų eksportui, kurios leis juos eksportuoti į Meksiką be muitų, dabar siekiančių net 45 proc. sūriams ir pieno milteliams, 20 proc. sviestui.

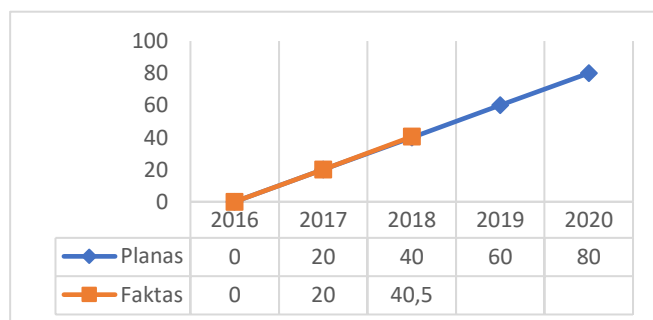
2018 m. spalio 19 d. ES pasirašė laisvosios **prekybos ir investicijų susitarimus su Singapūru**. Lietuvai svarbu, kad susitarimas realiai atveria rinką tuose paslaugų ir viešųjų pirkimų sektoriuose, kur Lietuva turi potencialo eksportui į Singapūrą (*Fintech*, IT technologijos, gyvybės mokslai ir kt. aukštųjų technologijų paslaugos). Svarbu ir tai, kad sutartos kilmės taisyklės užtikrina, jog per Singapūrą lengvatinėmis sąlygomis į ES rinką nepateks Kinijos kilmės gaminiai (Lietuvai aktualu surimio produktai, plastikai, dviračiai).

2018 m. spalio 17 d. EK patvirtino pasiūlymus dėl Tarybos sprendimų pasirašyti ir sudaryti laisvosios prekybos ir investicijų susitarimus su **Vietnamu**. Visiškai įsigaliojęs susitarimas panaikins 99 proc. importo muitų abiejose šalyse. Susitarimas aktualus Lietuvai, nes pagerins mėsos (panaikins 20 proc. muitą), paukštienos (panaikins 40 proc. muitą), pieno (panaikins 10 proc. muitą), grūdų produktų (panaikins 15 proc. muitą), medienos (panaikins 10 proc. muitą), tekstilės (panaikins 20 proc. muitą), baldų (panaikins 25 proc. muitą), surimio filė (panaikins 30 proc. muitą) eksporto sąlygas. Svarbu ir tai, kad derybose pavyko apsaugoti Lietuvai jautrų surimio produktų sektorių, jų Vietnamas lengvatinėmis sąlygomis galės įvežti tik labai ribotą kiekį (500 t per metus).

2018 m. birželį ES pradėjo derybas dėl **laisvosios prekybos sutarčių su Australija ir Naująja Zelandija**. Prekybos susitarimais bus siekiama šalinti esamas prekybos kliūtis, panaikinti muitus prekėms ir suteikti geresnę prieigą prie paslaugų rinkos ir viešųjų pirkimų Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje. Derybas tikimasi baigti iki 2019 m. pabaigos.

Veiksmingą diplomatinės tarnybos veiklą, ginančią Lietuvos ekonominius ir prekybinius interesus, iliustruoja grafikuose pateikiami duomenys.

153 pav. Lietuvos įmonių pajamų didinimas naudojant prekybos politikos priemones (mln. eurų)

Duomenų šaltinis – Užsienio reikalų ministerija

Lietuvos indėlio ir matomumo tarptautinėse ir regioninėse organizacijose didinimas stiprinant taiką, demokratiją ir saugumą, ginant žmogaus teises, užtikrinant darnų vystymąsi

Dalyvaudama tarptautinių organizacijų veikloje, Lietuvos diplomatinė tarnyba dėjo pastangas didindama Lietuvos indėlį į tarptautines ir regionines organizacijas ir matomumą jose. **Žmogaus teisių srityje**, įtvirtinant tarptautinių žmogaus teisių standartus ir sprendžiant žmogaus teisių pažeidimus konfliktų zonose (Rusijos okupuotose teritorijose Ukrainoje, Sakartvele ir Moldovoje), buvo parengta **daugiau nei 80 nacionalinių pranešimų** (ET, JT Žmogaus teisių taryboje ir JT Generalinės Asamblėjos Trečiajame komitete), surengta **dešimt tematinų diskusijų / renginių**, aktyviai dalyvauta derybose priimant JT, ESBO ir ET rezoliucijas bei sprendimus.

Stiprinant tarptautinių **žmogaus teisių standartų laikymąsi Lietuvoje**, kartu su partneriais pirmą kartą surengtas Nacionalinis **žmogaus teisių forumas**, kuris sutelkė valstybės institucijų, pilietinės visuomenės, akademinės ir verslo bendruomenės atstovus į bendras diskusijas žmogaus teisių įgyvendinimo Lietuvoje klausimais. Stiprindama **tarptautinius žurnalistų saugumo** standartus, Lietuva aktyviai dirbo veikiančiose JT ir UNESCO darbo grupėse. Lietuvos pastangomis žurnalistų saugumo draugų grupė buvo įkurta ir ESBO Vienoje. Skatinant **lyčių lygybę ir moterų įgalinimą**, prisidėta prie Lietuvos Respublikos Prezidentės iniciatyva Vilniuje organizuoto pasaulinio moterų politikos lyderių forumo rengimo. Forume dalyvavo daugiau nei 400 dalyvių iš beveik šimto pasaulio valstybių.

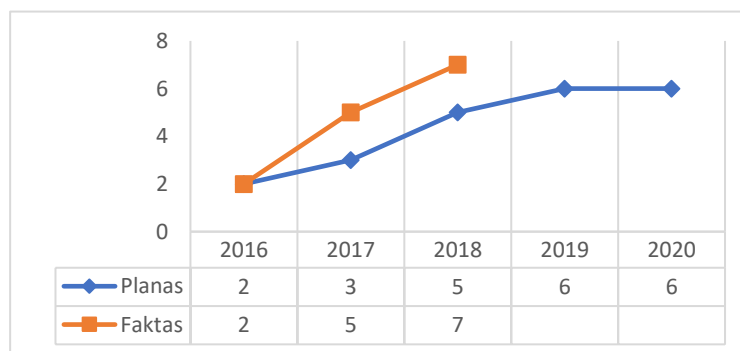
Siekiant didinti Lietuvos indėlį į tarptautinių organizacijų pastangas **stiprinti taiką, demokratiją ir saugumą** ir matomumą šioje srityje, aktyviai dalyvauta JT Generalinės Asamblėjos ir JT Saugumo Tarybos veikloje, UNESCO Vykdomosios Tarybos sesijose. 2018 m. Lietuva ir toliau dalyvavo Saugumo Tarybos atviruose debatuose, susijusiuose su taikos ir saugumo stiprinimu taikos palaikymo misijomis, moterų ir vaikų apsauga konfliktų metu. Išlaikytas aktyvumas JT Generalinėje Asamblėjoje konfliktų sprendimo, ypač Ukrainoje, Moldovoje, Sakartvele, klausimais, finansiškai paremtas tarptautinis, nepriklausomas ir nešališkas Sirijoje įvykdytų nusikaltimų tyrimo mechanizmas, dalyvauta sprendžiant klausimus, susijusius su Izraelio ir Palestinos konfliktu.

Kartu su Vidaus reikalų ministerija dalyvauta derybose dėl visuotinių susitarimų dėl **migracijos bei pabėgėlių klausimų**, užsitikrinant, kad galutiniuose dokumentuose būtų sėkmingai atspindėtos Lietuvos pozicijos. Lietuvos indėlis ir matomumas buvo sėkmingai užtikrintas ir UNESCO Vykdomosios Tarybos 204-ojoje ir 205-ojoje sesijose priimant rezoliucijas, atspindinčias Lietuvos interesus ir pozicijas dėl situacijos Kryme ir Palestinoje.

Lietuva toliau sėkmingai koordinavo UNESCO Ukrainos draugų grupės veiklą. 2018 m. Vyriausybė pritarė Lietuvos kandidatavimui į UNESCO Vykdomąją Tarybą 2021–2025 metais. 2018 m. spalio 24–25 d. pirmą kartą Baltijos ir Šiaurės šalyse vyko didžiausia UNESCO konferencija, skirta Pasaulinei medijų ir informacinio raštingumo savaitei.

Sėkmingą atstovavimą Lietuvai tarptautinių organizacijų valdymo struktūrose, taip pat JT konvencijų priežiūros komitetuose rodo Lietuvos atstovų, išrinktų į tarptautinių organizacijų formatus, skaičius.

154 pav. Lietuvos / Lietuvos atstovų, išrinktų į tarptautinių organizacijų formatus, skaičius

Duomenų šaltinis – Užsienio reikalų ministerija

2018 m. prof. Jonas Ruškus perrinktas ekspertu į JT Neigaliųjų teisių komitetą, o Lietuva tapo JT vaikų fondo (UNICEF) valdybos nare 2019–2021 m. laikotarpiui. Rodiklio viršijimas rodo stiprėjantį Lietuvos, kaip patikimos tarptautinės bendruomenės narės, įvaizdį ir Lietuvos atstovų kompetenciją ir profesionalumą.

Užtikrindama darnų vystymąsi, Lietuva siekia plėsti vystomojo bendradarbiavimo veiklą ir didinti šiai veiklai lėšas pagal Lietuvos tarptautinius išpareigojimus – **iki 2030 m. oficialiai paramai vystymuisi turi būti skiriama ne mažiau nei 0,33 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų**. 2018 m. bendra Lietuvos įmokų į Europos plėtros fondą suma siekė 8 mln. eurų. Iš Užsienio reikalų ministerijos Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšų 2018 m. humanitarinei pagalbai skirta 300 tūkst. eurų, iš jų – 140 tūkst. eurų Ukrainai. Į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius fondus, tarptautines organizacijas ir tarptautines finansų institucijas įmokėta 496,8 tūkst. eurų savanoriškų įmokų.

Užsienio reikalų ministerija koordinavo ES Dvynių ir TAIEX programas, siekdama užtikrinti sėkmingą Lietuvos institucijų dalyvavimą programoje (laimėti 3 projektai Moldovoje ir vienas – Sakartvele). Pažymėtina, kad Lietuvos dalyvavimas vystomojo bendradarbiavimo veiklose svariai prisideda prie Lietuvos, kaip patikimos ir atsakingos tarptautinės bendruomenės narės, įvaizdžio formavimo. 2018 m. EK organizuota apklausa parodė, kad 77 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad parama besivystančioms šalims prisideda prie teisingesnio ir sąžiningesnio pasaulio, 72 proc. pritaria, kad skurdo besivystančiose šalyse įveikimas yra moralinė ES pareiga, o 74 proc. mano, kad pasaulinio skurdo įveikimas turėtų teigiamą poveikį visiems ES valstybių piliečiams.

Valstybės šimtmečio minėjimo užtikrinimas

Pagrindiniai Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo tikslai buvo didinti Lietuvos matomumą pasaulyje, stiprinti tarpvalstybinius ryšius, strategiškai svarbioms užsienio auditorijoms pristatyti modernią, kuriančią Lietuvą, jos aukštąją kultūrą ir mokslo laimėjimus, nuosekliai plėtoti kultūrinę ir skaitmeninę diplomatiją. Siekdamos šių tikslų, Užsienio reikalų ministerija ir 57 diplomatinės atstovybės įgyvendino 175 projektus užsienyje ir 24 projektus Lietuvoje.

Didelė dalis šimtmečiui skirtų renginių buvo tęstinio pobūdžio, į juos įtrauktos **Lietuvai svarbios užsienyje gyvenančios išeivijos bendruomenės**, stiprinta istorinė diplomatija. Tęstinio pobūdžio renginiai skatina ir regioniškumo principą: Litvakų dienos Londone, pritraukiančios dideles tikslines auditorijas, kelia susidomėjimą ir kaimyninėse šalyse, todėl žydiškų renginių ciklas buvo organizuojamas ir Airijoje, taip pasiekta dar didesnė auditorija. Daugelis 2018 m. organizuotų šimtmečio renginių padėjo užmegzti ryšius tolesniam ilgalaikiam bendradarbiavimui su politikos, kultūros ir verslo atstovais.

Diplomatinio atstovavimo Lietuvos Respublikai tinklo peržiūra ir efektyvumo didinimas

Pertvarkant diplomatinį atstovybių tinklą, 2018 m. ir toliau siekta plėsti atstovavimą Lietuvai įvairiuose pasaulio regionuose, prisitaikyti prie globalių politinių ir ekonominių pokyčių, stiprinti Lietuvos Respublikos interesų įgyvendinimą užsienyje. Atidarius **Lietuvos Respublikos ambasadą Kroatijos Respublikoje**, sustiprėjo politiniai ryšiai su šalimi, palaikomi oficialūs tarpvalstybiniai santykiai, sustiprinamas atstovavimas Lietuvai Vakarų Balkanų valstybėse (vienintelė Lietuvos ambasada šiame regione), vyksta daugiau įvairaus lygio vizitų, konsultacijų. Sudaromos palankios sąlygos įgyvendinti Lietuvos užsienio politikos uždavinius, ginti Lietuvos Respublikos piliečių ir įmonių teisėtus interesus.

Lietuvai įstojus į EBPO ir prisijungus prie pažangiausių ir stipriausių pasaulio ekonomikų, **atstovybės EBPO atidarymas** suteikia Lietuvos diplomatinei tarnybai papildomų galimybių: bus palaikomi aukšto lygio kontaktai su EBPO šalių vadovais, per atstovybę Lietuva dalyvaus kuriant ir priimant tarptautines taisykles įvairiose politikos srityse, kurios darys tiesioginę įtaką Lietuvos raidai.

2018 m. lapkričio 28 d. Vyriausybė priėmė nutarimą dėl Lietuvos Respublikos **ambasados Jungtiniuose Arabų Emyratuose įsteigimo**. Persijos įlankos regionas svarbus pasaulinių politinių procesų dalyvis, ypač susijęs su saugumu ir grėsmėmis Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos regionuose. Lietuvos ir Jungtinių Arabų

Emyratų prekybos apyvarta 2017 m. buvo kiek daugiau nei 136 mln. eurų, iš jų beveik 133 mln. eurų sudarė Lietuvos eksportas.

Siekiant tobulinti konsulinių paslaugų kokybę Užsienio reikalų ministerijos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose, 2018 m. toliau diegtas **konsulinių paslaugų teikimo kokybės standartas**. Jis užtikrintų, kad interesantams būtų suteiktos tik profesionalios ir aukščiausios kokybės paslaugos, sumažintų kliento sugaištą gaunant konsulines paslaugas laiką.

II. VYRIAUSYBĖS ARTIMIAUSIO LAIKOTARPIO VEIKLOS PRIORITETAI

Vyriausybės artimiausio laikotarpio veiklos prioritetai

1. **6 struktūrinių reformų įgyvendinimas.** Siekiant užtikrinti pradėtų darbų tęstinumą, artimiausiu metu daug dėmesio bus skiriama sėkmingam 6 struktūrinių reformų įgyvendinimui inovacijų, švietimo, sveikatos apsaugos, pensijų, mokesčių ir šešėlinės ekonomikos mažinimo srityse. Šių reformų rezultatai ir tarpusavio sinergija iš esmės pakeis Lietuvos socialinę ir ekonominę būklę, padės spręsti opias demografijos problemas ir suteiks postūmį sparčiam ekonomikos augimui. Pažymėtina, kad daugelis šių reformų skirtos Europos Tarybos rekomendacijoms Lietuvai, ypač skurdo ir pajamų nelygybės mažinimo klausimais, įgyvendinti. Reformų paketu jau įgyvendinta arba iš dalies įgyvendinta 14 iš 18 Lietuvai pateiktų rekomendacijų.
2. **Vyriausybės strateginių projektų įgyvendinimas.** 2017 m. rugsėjo 28 d. Vyriausybės sudaryta Strateginių projektų portfelio komisija patvirtino strateginių projektų portfelį. 2019 m. planuojama baigti įgyvendinti 5 projektus, o 2020 m. – 18 projektų strateginėse veiklos srityse.
3. **Demografinių iššūkių įveikimas, emigracijos mažinimas.** Artimiausiu metu daug dėmesio bus skiriama tinkamam Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategijos įgyvendinimui. Šia strategija siekiama susidoroti su šalies demografiniais iššūkiais, didinti gimstamumą, mažinti emigraciją, skatinti grįžtamąją migraciją ir gerinti vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę.
4. **Viešojo sektoriaus efektyvumo didinimas, sprendžiant sisteminės viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio problemas.** Siekiant didinti viešojo sektoriaus efektyvumą, būtina tinkamai spręsti įsisenėjusias viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio problemas, kurios riboja pastangas padidinti minėtų darbuotojų motyvaciją ir orientaciją į rezultatą. Atsižvelgiant į tai, šiuo metu baigiama rengti Ilgalaikio tvaraus viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio finansavimo iki 2025 metų strategija. Tinkamas šios strategijos įgyvendinimas – vienas iš svarbiausių Vyriausybės artimiausio laikotarpio veiklos prioritetų.

1 priedas. 2018–2019 M. EUROPOS TARYBOS REKOMENDACIJŲ LIETUVAI ĮGYVENDINIMAS

1 rekomendacija. Gerinti mokestinių prievolių vykdymą ir plėsti mokesčių bazę, pereinant prie šaltinių, kurių apmokestinimas mažiau kenkia augimui. Užtikrinti ilgalaikį pensijų sistemos tvarumą kartu sprendžiant pensijų adekvatumo klausimą

1 tikslas. Gerinti mokestinių prievolių vykdymą ir plėsti mokesčių bazę, pereinant prie šaltinių, kurių apmokestinimas mažiau kenkia augimui

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
1.1. Peržiūrėti mokesčius už aplinkos teršimą atliekomis, siekiant nustatyti atliekų mažinimą ir perdirbimą skatinančius tarifus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.1.4 darbo 9 priemonė)	Planuojama keisti mokesčio už aplinkos teršimą tarifus taip, kad jie mokesčių mokėtojus skatintų mažinti susidarančių atliekų ir teršalų kiekius ir rūpintis atliekų daugkartiniu naudojimu ir sutvarkymu	2018 m. IV ketv.	AM	Įvykdyta. Siekiant tinkamai įvykdyti 2018–2019 m. Tarybos rekomendacijas Lietuvai ir nustatyti atliekų mažinimą ir perdirbimą skatinančius tarifus, 2018 m. I ketv. atlikta mokesčių už aplinkos teršimą atliekomis peržiūra ir pateikti pasiūlymai dėl dviejų teisėkūros iniciatyvų: 1. Seimas 2018-12-18 priėmė Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 4 priedėlio pakeitimo įstatymą, kuriuo panaikinta mokesčio už aplinkos teršimą metalinės pakuotės atliekomis tarifo neatitiktis kitiems mokesčio už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis tarifams (metalinės pakuotės tarifas sumažintas nuo 753 iki 186 eurų/t, t. y. nustatytas apie 4,2 karto (kaip ir kitų tarifų) didesnis už licencijuotų gamintojų ir importuotojų organizacijų taikomą vidutinį metalinės pakuotės atliekų tvarkymo organizavimo įkainį). Jis bus taikomas už 2019 ir vėlesniais metais deklaruotas atliekas. Tikimasi, kad tai paskatins veiksmingiau tvarkyti metalinės pakuotės atliekas (2017 m. perdirbta 79,9 proc. vidaus rinkai patiektų metalinės pakuotės atliekų).	Pateikti siūlymai atitinka šias Tarybos rekomendacijas: 1) palaipsniui panaikinti neefektyvias mokesčių lengvatas stacionariams taršos šaltiniams, kurios neprisideda prie Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje nustatytų tikslų ir tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo; 2) atsisakyti mokesčio lengvatų taikymo už taršą iš mobilių taršos šaltinių, naudojamų žemės ūkyje ir veiklai pagal verslo liudijimą vykdyti, nes tai nesuderinama su ES teise ir vieniams ūkio subjektams nepagrįstai suteikiamos palankesnės nei kitiems sąlygos, be to, tai traktuojama kaip valstybės pagalba, kuri nesuderinta su Europos Komisija; 3) peržiūrėti teršalų, išmetamų iš stacionarių taršos šaltinių, sąrašą ir taikomus mokesčio tarifus, atsižvelgiant į teršalų daromą poveikį aplinkai, jų kenksmingumą, teršalų normavimo reikalavimus ir jų ribines vertes, nacionalinius ir tarptautinius

				2. 2018-01-22 parengtas ir 2 kartus teiktas derinti suinteresuotoms institucijoms Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). Dėl pakeitimų, suinteresuotų mokesčio mokėtojų ir pasiūlymų bei pastabų gausos projektas tikslinamas trečią kartą pagal gautas pastabas. Po pastabų aptarimo su verslo ir kitų suinteresuotų institucijų atstovais (Finansų ministerijos, Žemės ūkio ministerijos ir Teisingumo ministerijos, Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos (VMI), Konkurencijos tarybos) projektas baigiamas taisyti ir planuojama jį pakartotinai teikti derinti kovo mėnesį. 3. Parengtas atskiros Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 1 ir 2 priedėlių pakeitimo įstatymo projektas, siekiant didinti mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionarių taršos šaltinių tarifus už išmetamą į atmosferą teršalų (taip pat ir teršalų, kurių kiekio mažinimo limitai nustatyti Nacionalinių oro teršalų limitų direktyvoje²⁸) kiekį	įsipareigojimus mažinti aplinkos taršą ir taršos mažinimo išlaidas. Nustatyti griežtesnę atsakomybę ir didesnę mokestį už išmestą iš stacionarių taršos šaltinių normatyvus viršijanti nedeklaruotą (nuslėptą) teršalų kiekį; 4) nustatyti, kad privalomos pakuočių ir gaminių apskaitos netvarkantiems mokesčio mokėtojams už nedeklaruotą (nuslėptą) kiekį mokestis būtų skaičiuojamas taikant 2 proc. tarifą nuo prekių apyvartos, taip skatinant mokesčio mokėtojus tvarkyti apskaitą ir neslėpti mokesčių; 5) nustatyti paprastą ir aiškią mokesčių už aplinkos teršimą administravimo, sumokėjimo ir deklaravimo tvarką
1.2. Įvertinus galimybę ir nustačius tikslumą, visą ar dalį darbdavio socialinio draudimo įmokos (įskaitant privalomojo sveikatos draudimo įmokas) perkelti darbuotojui, sujungti GPM ir bendrajai pensijai finansuoti skirtą	Sujungus darbdavio ir darbuotojo socialinio draudimo įmokas tikimasi sumažinti šešėlį darbo santykių srityje (2018 m. birželio 28 d. priimtas Valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 2, 4, 7, 8, 10, 23, 25 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1336). Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigalioja darbdavio ir	2019 m. I ketv.	SADM, FM	Įvykdyta. Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo valstybinį socialinį draudimą reglamentuojantys įstatymų pakeitimai. Šiais pakeitimais nustatyta, kad sujungiamos darbdavio ir darbuotojo mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, sudarytos sąlygos pagrindinę pensijos dalį finansuoti iš valstybės biudžeto, perkelti pagrindinę pensiją užtikrinančią socialinio draudimo įmokų dalį į gyventojų pajamų mokestį ir atitinkamai perskaičiuojant jo tarifą,	Įgyvendinti sprendimai prisidės prie mokestinių prievolių vykdymo gerinimo – padės darbuotojui, darbdaviui ir visuomenei aiškiau suprasti, kad visos socialinio draudimo įmokos yra dalis darbuotojo darbo užmokesčio, kuri atidedama, iki darbuotojui įvyks draudžiamasis įvykis, ir tuomet išmokama. Reforminis pokytis leis aiškiai suvokti, kiek daug darbuotojas praranda

²⁸ 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2284 dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamų teršalų kiekio mažinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/35/EB ir panaikinama Direktyva 2001/81/EB.

valstybinio socialinio draudimo įmokų dalį (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.2 darbo 1 priemonė)	darbuotojo socialinio draudimo įmokų sujungimas (konsolidavimas)			įvedamos valstybinio socialinio draudimo (išskyrus privalomąjį sveikatos draudimą) įmokų lubos. 28,9 proc. dydžio socialinio ir sveikatos draudimo įmokos tarifas perkeltas darbuotojams. Atsižvelgiant į tai, atitinkamai padidintas apskaičiuotas darbo užmokestis, o nominalūs tarifai atitinkamai sumažinti. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo, Sveikatos draudimo įstatymo pakeitimai sudarys sąlygas mažinti šešėlį darbo santykių srityje, taip pat galimybę mažinti darbo apmokestinimą	socialinių garantijų, jei ima atlygi vokelyje. Minėti pokyčiai teigiamai paveiks ir atlyginimų augimą bei apmokestinimo skaidrumą, taip pat dėl bendrosios pensijos finansavimo perkėlimo valstybės biudžetui mažės mokesstinė našta dirbantiems
1.3. Sukurti ir įdiegti mokesčių apskaičiavimo smulkiajam verslui paslaugą, sudarančią sąlygas pusiau automatizuotai tvarkyti pajamų ir išlaidų apskaitą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.1 darbo 2 priemonė)	Sukurtas ir įdiegtas VMI valdomos Išmaniosios mokesčių administravimo informacinės sistemos Nuotolinių apskaitos paslaugų smulkiajam verslui posistemis, kuris skatins mokesčius mokėti savanoriškai	2018 m. IV ketv.	FM	Įvykdyta. VMI įdiegtas Išmaniosios mokesčių administravimo informacinės sistemos Nuotolinių apskaitos paslaugų smulkiajam verslui posistemis, sudarantis sąlygas pusiau automatizuotai tvarkyti pajamų ir išlaidų apskaitą. Nuo 2019-01-23 posistemiui naudotis gali visi gyventojai, kurie verčiasi individualia veikla	Šios priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos – gerinti mokesčių prievolių vykdymą – įgyvendinimo
1.4. Parengti ir pateikti Vyriausybei Akcizų įstatymo pakeitimo projektą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.2 darbas)	Padidinta ekonomikos augimo nestabdančių mokesčių įtaka biudžeto pajamoms, nustatant didesnius cigarečių, cigarų bei cigarilių ir rūkomojo tabako (išskiriant kaitinamojo tabako produktus) akcizus, dvejų paskesnių metų šių produktų akcizų didinimo planą, taip pat elektroninių cigarečių skysčio akcizus	2019 m. I ketv.	FM	Įvykdyta. Seimo 2018 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. XIII-1327 priimtos Akcizų įstatymo pataisos, kurios sudarys sąlygas plėsti mokesčių bazę, pereinant prie šaltinių, kurių apmokestinimas mažiau kenkia ekonomikos augimui	Šios priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos – plėsti ekonomikos augimui mažiau žalingų mokesčių bazę – įgyvendinimo

1.5. Taikyti atvirkštinį apmokestinimo PVM mechanizmą prekybos naftos produktais bei elektronikos prekėmis sandorių atvejais (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.1 darbas)	Efektyvesnis prekybos naftos produktais bei elektronikos prekėmis PVM administravimas	2019 m. II ketv.	FM	Vykdoma. EK prašymas suteikti Lietuvai leidimą taikyti atvirkštinį apmokestinimą PVM nurodytoms prekėms pateiktas 2018 m. gegužės 16 d., 2019 m. vasario 18 d. priimtas Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2019/309, kuriuo Lietuvai leidžiama nustatyti šią specialią priemonę standiesiems diskams. Rengiamas atitinkamas teisės akto dėl atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo nustatymo elektronikos prekėms projektas	Priėmus teigiamą sprendimą, bus sudarytos galimybės gerinti mokestinių prievolių vykdymą
1.6. Parengti ir pateikti Vyriausybei Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo pakeitimo projektą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.2 darbas)	Išplečiant fizinių asmenų nekilnojamojo turto apmokestinimą (apmokestinant antrą ir paskesnę gyvenamosios paskirties turtą), padidintas Lietuvos mokesčių sistemos progresyvumas ir išplėsta ekonomikos augimui mažiau žalingų mokesčių bazė	2019 m. I ketv.	FM	Vykdoma. Įstatymo, kuriuo siūloma plėsti fizinių asmenų nekilnojamojo turto apmokestinimą, projektas Vyriausybės 2018 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. 484 pateiktas Seimui. Seimui priėmus įstatymą, būtų sudarytos sąlygos didėti mokesčių sistemos progresyvumui ir plėtoti ekonomikos augimui mažiau žalingų mokesčių bazę	Seimui pateiktas siūlymas plėsti mokesčių bazę, pereinant prie šaltinių, kurių apmokestinimas mažiau kenkia augimui. Todėl šios priemonės taikymas tiesiogiai prisidėtų prie Tarybos rekomendacijos įgyvendinimo
1.7. Parengti ir pateikti Vyriausybei Mokesčių administravimo įstatymo pakeitimo projektą ir lydimuosius Viešųjų pirkimų įstatymo, Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimo projektus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.1 darbo 7 priemonė)	Įteisinti šie mokesčių administravimo tobulinimo aspektai: minimalūs patikimo mokesčių mokėtojo kriterijai ir asmens neatitikties šiems kriterijams teisinės pasekmės (prailginti mokesčių apskaičiavimo ir perskaičiavimo senaties terminai; paramos gavėjo statuso netekimas; negalėjimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose; tokių asmenų duomenų paviešinimas); numatytas atleidimas nuo mokėtinų delspinigių tais atvejais, kai asmuo per apibrėžtus terminus savanoriškai deklaruos anksčiau nedeklaruotus mokesčius;	2019 m. I ketv.	FM	Įvykdyta. Seimo 2018 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. XIII-1329 priimtos Mokesčių administravimo įstatymo, Seimo 2018 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. XIII-1330 – Viešųjų pirkimų įstatymo, Seimo 2018 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. XIII-1331 – Labdaros ir paramos įstatymo pataisos, kurios sudaro sąlygas neatitinkantiems minimalių patikimų mokesčių mokėtojų kriterijų asmenims taikyti ilgesnį mokestinės senaties terminą, apriboti galimybes būti paramos gavėjais, dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Be to, Mokesčių administravimo įstatymo pataisos sudaro sąlygas terminuotą laikotarpį sumokėti „pamirštus“ mokesčius be jokių sankcijų ir detaliau sureguliuoti mokestinių baudų skyrimo procesą	Šios priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos – gerinti mokestinių prievolių vykdymą – įgyvendinimo

	nustatytos baudų skyrimo taisyklės; nustatyti diversifikuoti mokesčių apskaičiavimo ir perskaičiavimo senaties terminai				
1.8. Parengti ir pateikti Vyriausybei Administracinių nusižengimų kodekso pakeitimo projektą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.1 darbo 7 priemonė)	Pakoreguotos sankcijos už administracinius nusižengimus, priskirtinus VMI ir Lietuvos Respublikos muitinės kompetencijos sričiai, kad jos būtų labiau atgrasančios, taip pat sudarytos teisinės sąlygos skirti sankcijas, atsižvelgiant į konkrečias padaryto administracinio nusižengimo faktines aplinkybes	2019 m. I ketv.	FM	Įvykdyta. Vyriausybės 2018 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. 484 Seimui pateiktos Administracinių nusižengimų kodekso pataisos, kurios nustato proporcingas sankcijas už mokesčių įstatymų pažeidimus administracinėje teisėje. Šios pataisos priimtose Seimo 2018 m. gruodžio 20 d. įstatymu Nr. XIII-1835	Šios priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos – gerinti mokestinių prievolių vykdymą – įgyvendinimo
1.9. Parengti ir pateikti Vyriausybei Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisas (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.1 darbas)	Nustatytos paskatos nedalyvauti šešėlinėje ekonomikoje: gyventojams sudarytos galimybės susimąžinti apmokestinamąsias pajamas, kai įsigyjamos oficialiai apskaitomos paslaugos šešėlinei ekonomikai jautrioje srityse, tokiose kaip statinių remontas, automobilių remontas ir vaikų priežiūros paslaugos	2019 m. I ketv.	FM	Įvykdyta. Seimo 2018 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. XIII-1335 priimtose Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisos, kurios sudarys sąlygas gyventojui susimąžinti apmokestinamąsias pajamas išlaidomis, patirtomis atliktus pastatų ir kitų statinių apdailos ir remonto darbus, suteiktas lengvųjų automobilių remonto, nepilnamečių vaikų priežiūros paslaugas	Šios priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos – gerinti mokestinių prievolių vykdymą – įgyvendinimo

Rodikliai		2016	2017	2018	2019	2020
BVP dalis, kurią sudaro pajamos iš mokesčių (įskaitant socialinio draudimo įmokas), proc.	<i>Planas</i>	30,2	30,1	30,9	31,2	31,9
	<i>Faktas</i>	30,0	29,8	— ²⁹	—	—
Nepanaudoto pridėtinės vertės mokesčio potencialo įvertis, proc.	<i>Planas</i>	26,2	25,4	24,7	24	23,3
	<i>Faktas</i>	24,5	21,9	— ³⁰	—	—
2 tikslas. Užtikrinti ilgalaikį pensijų sistemos tvarumą kartu sprendžiant pensijų adekvatumo klausimą						

²⁹ 2018 m. duomenys bus paskelbti 2019 m. balandį.

³⁰ 2018 m. duomenys bus paskelbti 2019 m. rudenį.

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
2.1. Atlikti stebėseną ir teikti pasiūlymus dėl priemonių, būtinų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamoms didinti ir demografijos poveikiui pensijų sistemai ilguoju laikotarpiu mažinti (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto stebėseną ir pritaikymas prie kintančios demografinės būklės	2018 m.III ketv. 2019 m. III ketv.	SADM	Įvykdyta / vykdoma. Socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatyta, kad jeigu paskutiniaisiais pasibaigusiais metais vidutinės senatvės pensijos ir vidutinio darbo užmokesčio santykinis rodiklis sumažėjo, Vyriausybė kartu su Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo projektais pateikia Seimui pasiūlymus dėl priemonių, būtinų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamoms didinti ir demografijos poveikiui pensijų sistemai ilguoju laikotarpiu mažinti	Atliekama stebėseną ir teikiami pasiūlymai prisideda prie Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamų didinimo bei demografijos poveikio pensijų sistemai ilguoju laikotarpiu mažinimo. Pastaraisiais metais vidutinės senatvės pensijos ir vidutinio darbo užmokesčio santykinis rodiklis nemažėjo, todėl siūlymai dėl intervencinių priemonių teikiami nebuvo. Be to, nuo 2019 m. sausio 1 d. bendrosios (pagrindinės) pensijos dalies finansavimas perduotas valstybės biudžetui, o tai padės užtikrinti pensijų sistemos tvarumą
2.2. Tobulinti antrąją ir trečiąją pensijų sistemos pakopas ir skatinti profesinių pensijų kaupimą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.3 darbo 5 priemonė)	Didesnių įmokų pervedimo į antrąją pakopą galimybė. Galimybė darbdaviams pervesti įmokas darbuotojo naudai. 2018 m. birželio 28 d. priimtas Pensijų kaupimo įstatymo Nr. IX-1691 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1360. Įsigalios nuo 2019 m. sausio 1 d.	2019 m. I ketv.	SADM	Įvykdyta. Priimtas Pensijų kaupimo įstatymo Nr. IX-1691 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1360. Numatytas automatinis jaunesnių nei 40 metų asmenų įtraukimo į antrąją pensijų pakopą mechanizmas, įvesta gyvenimo ciklo fondų investavimo strategija, sumažinti administravimo mokesčiai, numatyta galimybė darbdaviui ir kaupiančiajam mokėti didesnes, nei nustatyta įstatyme, įmokas	Priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos – užtikrinti ilgalaikį pensijų sistemos tvarumą kartu sprendžiant pensijų adekvatumo klausimą – įgyvendinimo
2.3. Užtikrinti nuoseklų socialinio draudimo pensijų didėjimą atsižvelgiant į augančią ekonomiką ir didėjančią darbo užmokesčio fondą	Planuojamas pensijų augimas atsižvelgiant į darbo užmokesčio fondą. Planuojama, kad pensijos 2019 m. didės apie 6,8 proc.	2019 m. IV ketv.	SADM	Vykdoma. Socialinio draudimo pensijų įstatymas Nr. I-549 įsigaliojo nuo 2018 m. sausio 1 d. Planuojamas pensijų augimas atsižvelgiant į darbo užmokesčio fondą – 2019 m. pensijos didės 7,63 proc.	Tiek socialinio draudimo pensijų indeksavimas, tiek pensijų priemokos prisidės prie pensijų adekvatumo didinimo. Prisideda prie Tarybos rekomendacijos – užtikrinti ilgalaikį pensijų sistemos tvarumą kartu sprendžiant pensijų adekvatumo klausimą – įgyvendinimo, be to, prie

(Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.3 darbo 6 priemonė)	Socialinio draudimo pensijų įstatymas Nr. I-549. Galioja nuo 2018 m. sausio 1 d.			Asmenims, kurie turi bent 15 metų pensijų socialinio draudimo stažą, bet jų pensija (pensijų suma) nesiekia 95 proc. minimalaus vartojimo poreikių dydžio (MVPD) (2019 m. sausio 1 d. – 251, o 95 proc. nuo šito dydžio – 238,45 euro), nuo 2019 m. sausio 1 d. bus mokamos individualaus dydžio priemokos iš valstybės biudžeto	skurdo ir socialinės atskirties mažinimo
---	---	--	--	--	--

Rodikliai		2016	2017	2018	2019	2020
<i>Atsižvelgiant į augančią ekonomiką ir didėjančią darbo užmokesčio fondą indeksuotos vidutinės senatvės pensijos augimas, proc. (palyginti su 2016 m.)</i>	<i>Planas</i>	–	8,7	23,5	32	41
	<i>Faktas</i>	0	12,6	25,1	–	–
<i>Asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, dalis</i>	<i>Planas</i>	29,3	30,1	29,6	27,4	24
	<i>Faktas</i>	30,1	29,6	– ³¹	–	–

³¹ 2018 m. duomenys bus paskelbti 2019 m. rugpjūtį.

2 rekomendacija. Gerinti švietimo ir mokymo sistemos, įskaitant suaugusiųjų mokymąsi, kokybę, veiksmingumą ir atitiktį darbo rinkos poreikiams. Gerinti sveikatos priežiūros sistemos rezultatus toliau persiorientuojant nuo stacionariosios prie ambulatorinės priežiūros, stiprinant ligų prevencijos priemones, be kita ko, vietos lygmeniu, ir didinant priežiūros paslaugų kokybę ir įperkamumą. Gerinti mokesčių ir socialinių išmokų sistemos struktūrą siekiant mažinti skurdą ir pajamų nelygybę

3 tikslas. Gerinti švietimo ir mokymo sistemos, įskaitant suaugusiųjų mokymąsi, kokybę, veiksmingumą ir atitiktį darbo rinkos poreikiams

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
3.1. Sudaryti prieinamų ir kokybiškų priešmokyklinio ir pradinio ugdymo paslaugų teikimo sąlygas (teisės aktų dėl priešmokyklinio ir pradinio ugdymo ankstinimo parengimas, metodinės medžiagos parengimas, mokymai, papildomų grupių / klasių, pedagogų etatų įsteigimas, ugdymo aplinkos pritaikymas, vežiojimo mokykliniais autobusais užtikrinimas) (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.2.1 darbo 3 priemonė)	1. Švietimo įstatymo keitimo projektas pateiktas Seimo Švietimo ir mokslo komitetui – numatyti galimi ugdymo ankstinimo etapai ir šiam procesui tinkamai įgyvendinti reikalingos lėšos 2. Numatyta įsteigti naujas grupes / klases (2019 m. – 6 naujas grupes Vilniaus rajone)	2019 m. III ketv.	ŠMSM	Vykdoma. 1. Supaprastintos sąlygos leisti vaiką ugdytis pagal privalomą priešmokyklinio ugdymo programą metais anksčiau – nuo 2018 m. vasario 1 d. brandumo įvertinimo pažyma nėra būtina, tėvai į atitinkamas tarnybas gali kreiptis tuo atveju, jeigu patiems kyla abejonių dėl vaiko brandos. Minėtos pataisos sudarė galimybes tėvams (globėjams) leisti vaikus anksčiau ugdytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas. Todėl 2018–2019 m. m. 4,93 proc. padaugėjo 5 metų vaikų priešmokyklinio ugdymo programoje, dabar jų 7,37 proc. (2017–2018 m. m. – 2,44 proc.); šešiamečių, ugdomų pagal pradinio ugdymo programą, padaugėjo tik 0,36 proc., jų dalis sudaro 3,3 proc. (2017–2018 m. m. – 2,94 proc.), nes 2018 m. rugsėjį pradėję ugdytis pagal priešmokyklinio ugdymo programą penkiamečiai į pirmą klasę ateis 2019 m. rugsėjį. Sostinės regione įsteigtos 5 naujos ikimokyklinio ugdymo grupės (viena daugiau nei suplanuota), daugiau 5 metų vaikų pradėjo lankyti priešmokyklinio ugdymo grupes (2018 m. lankė per 2 tūkst.	Dalyvavimo instituciniame ugdyme didinimas ir privalomojo ugdymo pradžios ankstinimas didina švietimo sistemos veiksmingumą, sudaro visiems vaikams vienodai prieinamą ir kokybišką ugdymo sąlygas. Remiantis tarptautiniais tyrimais (PISA 2015, PIRLS 2016), EBPO ekspertų rekomendacijomis, ankstyvojo ugdymo prieinamumo ir kokybės didinimas taip pat prisideda prie mokinių pasiekimų gerinimo. Ankstyvesnis vaikų institucinis ugdymas sudaro sąlygas mažinti skurdą ir atotrūkį tarp miesto ir kaimo. Gerinamos galimybės tėvams grįžti į darbo rinką, steigiant papildomas vietas ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams. Atnaujintos ugdomosios aplinkos leidžia kokybiškiau ugdyti ir prižiūrėti vaikus

				5 metų vaikų, t. y. triskart daugiau nei 2017 m. (716 vaikų)	
3.2. Sukurti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės vertinimo (išorės ir vidaus) sistemą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.5 darbo 4 priemonė)	Atnaujinta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos vykdančių mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo metodika ir parengta išorinio vertinimo metodika, apmokyta 40 įsivertinimo konsultantų ir 60 išorės vertintojų. Metodika išbandyta 20-yje ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos vykdančių mokyklų	2019 m. III ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos išorinio vertinimo sistema bus sukurta projekto Nr. 09.2.1-ESFA-V-706-03-0001 „Neformaliojo vaikų švietimo, ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo vertinimo, įsivertinimo tobulinimas ir plėtotė“ metu. Numatomi projekto terminai: 1. 2019 m. I–II ketv. – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos vykdančių mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo ir išorinio vertinimo metodikų (toliau – metodikos) pirkimų dokumentų rengimas. 2. 2019 m. III ketv. – 2020 m. I ketv. – metodikų rengimas. 3. 2020 m. II ketv. – pirminis metodikų variantas. 4. 2020 m. IV ketv. – metodikų išbandymas IPU programos vykdančiose mokyklose (20 mokyklų). 5. 2021 m. I ketv. – metodikų tobulinimas pagal išbandymo metu gautas rekomendacijas. 6. 2021 m. II ketv. – galutinių metodikų pateikimas	Sukurta Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės vertinimo (išorės ir vidaus) sistema sudarys efektyvias sąlygas tobulinti mokyklų veiklą (taikydama konkrečius rodiklius, mokykla galės įvertinti įvairių veiklos sričių kokybę), skatins siekti geresnės ugdymo kokybės ir geresnių mokinių pasiekimų
3.3. Sudaryti pedagogų (įskaitant profesinių mokyklų) rengimo ir jų kvalifikacijos tobulinimo sutartis su aukštosiomis mokyklomis, remiantis valstybės raidos prioritetais, aukštųjų	1. Sukurtas teisinis pedagogų rengimo pertvarkos pagrindas – Pedagogų rengimo reglamentas (švietimo ir mokslo ministro 2018 m. gegužės 29 d. įsakymas Nr. V-501). 2. Įsteigti 3 nacionaliniai pedagogų rengimo centrai,	2018 m. IV ketv.	ŠMSM	Vykdoma. 1/2. Pedagogų rengimo reglamente nustatyti pedagogų rengimo centrų veiklos reikalavimai. Lietuvoje įsteigiami 3 nacionaliniai pedagogų rengimo centrai, kurių veikla bus vykdoma Vilniaus, Vytauto Didžiojo ir Šiaulių universitetuose. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija pasirašė su šiais universitetais	Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos pertvarkymas yra vienas iš svarbiausių švietimo sistemos atnaujinimo elementų, atliepančių švietimo kokybę ir veiksmingumą.

mokyklų veiklos vertinimo rezultatais, mokinių pasiekimų ir pažangos rezultatais (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.1 darbo 2 priemonė)	kuriuose bus sutelktas ugdymo mokslų tyrimų potencialas, didelės kompetencijos dėstytojų komandos, remiamasi pažangiausia užsienio šalių patirtimi. Centrai vykdys pedagogines studijas, skirtas naujos kartos pedagogams rengti, dirbantiems pedagogams teiks profesinio augimo programas ir kitas kvalifikacijos tobulinimo paslaugas. 3. Sukurtas teisinis pagrindas pertvarkyti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą			bendradarbiavimo rengiant pedagogus sutartis. 3. 2018 m. birželio 29 d. Seimas patvirtino Švietimo įstatymo 23 straipsnio 6 dalies pakeitimą, kvalifikacijos tobulinimą vykdo pedagogų rengimo centrai. 4. Švietimo ir mokslo ministro 2018 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. V-1035 Pedagogų rengimo reglamentas papildytas priedu „Pedagogų rengimo centro veiklos vertinimo rodikliai“	Įgyvendinant pedagogų rengimo pertvarką, bus nustatyti aiškūs studijų programų reikalavimai, pedagogų rengimo centrų veiklos kriterijai, aiškūs mokytojų profesinio augimo principai ir sritys, aiški vertinimo tvarka, sudarytos sąlygos gerinti ugdymo kokybę
3.4. Atnaujinti priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas ir parengti ugdymo rezultatų aprašus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.1.1 darbo 3 priemonė)	Atnaujintas ugdymo turinys, remiantis 9 ekspertų grupių veiklos rezultatais, integruojant į jį darnaus vystymosi, kūrybingumo, emocinio intelekto, bendradarbiavimo, sveikos gyvensenos nuostatas, verslumo, finansinio raštingumo, modernaus skaitymo ir rašymo sampratą, apimančią informacinę ir medijų raštingumą. Rengtos viešosios konsultacijos	2020 m. II ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Šiuo metu parengtas Bendrųjų programų (BP) atnaujinimo gairių projektas, kuris teikiamas visuomenei svarstyti. Organizuotos viešosios konsultacijos BP gairių projektui aptarti. Įvykus svarstymui ir susitarus dėl BP struktūros, bus organizuojamas BP rengimo etapas. Vėliau planuojamas programų išbandymas ir diegimas naudojant ESF projekto „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“ lėšas. Vyriausybės švietimo struktūrinių reformų projekte „Švietimas ateičiai“ nustatyta, kad atnaujintas ugdymo turinys mokyklose bus diegiamas 2021 m. III ketv.	Atnaujintas ugdymo turinys labiau atlieps mokinių poreikius ir galimybes, bus papildytas disciplinų integravimo pavyzdžiais, neformaliojo būdu įgytomis kompetencijomis, bus orientuotas į globalius pokyčius, visuomenės poreikius. Visa tai sudarys palankias sąlygas gerinti švietimo ir ugdymo kokybę ir mokinių pasiekimus
3.5. Aprūpinti pradinio ir pagrindinio ugdymo	1. 2019 m. birželį 62 proc. mokyklų bus aprūpintos	2019 m. II ketv.	ŠMSM	Vykdoma. 2018 m. II ketv. 675 mokyklos, vykdančios pradinio ugdymo programas,	Ugdymo procesas tampa inovatyvesnis, organizuojamas

programos I dalį įgyvendinančias mokyklas reikiamomis informacinių technologijų ir kitomis mokymosi priemonėmis, gamtos mokslų laboratorijomis ir galimybėmis saugiai jungtis prie interneto (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.1.1 darbo 9 priemonė)	modernia gamtos ir technologijos mokslų įranga, pradėtas diegti saugaus <i>Wi-Fi</i> tinklas; vykdomi mokymai mokytojams. 2. 2018 m. II ketv. 675 mokyklos, vykdančios pradinio ugdymo programas, aprūpintos gamtos mokslų priemonėmis. Parengta metodinė priemonė mokytojams. 3. 2018 m. III ketv. vykdytas mokymo priemonių ir įrangos 5–8 klasėms pirkimo konkursas. 2018 m. IV ketv. rengta metodinė medžiaga mokytojams			aprūpintos gamtos mokslų priemonėmis. Parengti 26 veiklų aprašai (metodinė priemonė mokytojams, kaip dirbti su gautomis priemonėmis), skirti 1–4 pradinio ugdymo klasėms. Veiklų aprašus ir gamtamokslinio ugdymo priemonių sąrašus galima rasti interneto prieigoje http://www.vedlys.smm.lt. 2018 m. pavasarį pasirašyta ES SF ir ITC sutartis dėl projekto „Saugios elektroninės erdvės vaikams kūrimas“ įgyvendinimo. 2018 m. III ketv. pradėtas vykdyti mokymo priemonių ir įrangos 5–8 klasėms pirkimo konkursas. Nupirktos chemijos, fizikos, technologijų priemonės. Vyksta jų gamyba. Numatyti veiksmai iki 2019 m. II ketv.: 1. Į 533 mokyklas pristatytos gamtos ir technologijos mokslų 5–8 kl. mokymo priemonės. Parengti 93 veiklų aprašai su vaizdo įrašais ir paskelbti interneto prieigoje http://www.vedlys.smm.lt. 2. Sukurta Tapatybių valdymo sistema autorizuotai prisijungti prie belaidžio tinklo. 3. Sukurta Belaidžio tinklo stebėsenos sistema. 4. Sukurta prieigos prie interneto turinio valdymo sistema. 5. Įrengta 2 000 belaidžio interneto zonų mokyklose. 6. Surengti įvadiniai mokymai 1 300 mokytojų	patraukliai, šiuolaikiškai ir įdomiai. Tikimasi, kad naudojamos gamtamokslinio tyrinėjimo priemonės gerins mokinių pasiekimus, didins jų susidomėjimą gamtos ir tiksliaisiais mokslais Taip pat bus sėkmingai ugdomas gamtamokslinis (STEAM) raštingumas
3.6. Plėsti į mokymosi visą gyvenimą skatinimą	Parengta profesinio orientavimo teikimo tvarka, sukurta nuo	2018 m. IV ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Atlikta įvairių institucijų teikiamų paslaugų ir įgyvendinamų	Nors mokymosi visą gyvenimą lygis Lietuvoje kinta nežymiai –

orientuotas veiklas ir teikti profesinės karjeros planavimo paslaugas, ypatingą dėmesį skiriant neįgaliesiems ir aiškiai numatant jų galimybes, sukurti ir įdiegti mechanizmą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.1.3 darbo 2 priemonė)	pradinio ugdymo prasidedanti profesinio orientavimo sistema			priemonių inventorizacija, parengta pirminė profesinio orientavimo modelio schema. Paskelbtas kvietimas teikti projektinius pasiūlymus pagal švietimo ir mokslo ministro 2018 m. kovo 28 d. įsakymu Nr. V-294 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmoniškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.1-ESFA-V-735 priemonės „Paskatos ir pagalba besimokantiems“ projektų finansavimo sąlygų aprašo Nr. 1 patvirtinimo“ patvirtintą PFSA. Šios veiklos įtrauktos kaip atskiros Vyriausybės strateginių projektų portfelio projekto „Mokymosi visą gyvenimą plėtra“ veiklos, kurioms numatyti kiti terminai. 2019 m. I–II ketv. numatyta parengti ir Vyriausybei pateikti Profesinio orientavimo tvarkos aprašo projektą. Projekto, skirto kokybiškų ugdymo karjerai paslaugų plėtrai, įgyvendinimo terminai – 2019-05-20– 2020-12-31	pavyzdžiui, 2016 m. (siektė 6 proc.), palyginti su 2015 m. (siektė 5,8 proc.), padidėjo 0,2 proc. punkto, o 2017 m. (siektė 5,9 proc.), palyginti su 2016 m., sumažėjo 0,1 proc. punkto, tačiau nuo ES vidurkio Lietuva atsilieka gana stipriai – 2017 m. šis skirtumas siekė 5 proc. punktus (ES vidurkis 2017 m. – 10,9 proc.). Panaši situacija – nuo 2008 m. Todėl tikimasi, kad mokymuisi visą gyvenimą skirtų veiklų plėtra sudarys palankias sąlygas gerinti suaugusiųjų švietimo kokybę ir didinti veiksmingumą, atlieps šalies demografinės tendencijas siekiant išlaikyti vyresnio amžiaus žmones darbo rinkoje, taip pat sudarys neįgalųjų profesinio švietimo ir įsitraukimo į darbo rinką sąlygas
3.7. Pertvarkyti ir modernizuoti profesinio mokymo įstaigų tinklą, pritaikant fizinę ir informacinę aplinką neįgaliesiems, kad būtų tenkinami darbo rinkos poreikiai ir užtikrintos mokymosi visą gyvenimą galimybės (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.2.4 darbo 2 priemonė)	1. 2018 m. gruodį įdiegta mokinių iš socialiai jautrių grupių rėmimo profesiniame mokyme sistema. 2. 2019 m. sausį parengti profesiniai standartai. 3. 2019 m. balandį pradedamas įgyvendinti profesinio mokymo mokinių praktinio mokymo realioje darbo vietoje projektas.	2019 m. IV ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Atlikta profesinio mokymo analizė, įgyvendinamas Profesinio mokymo įstaigų tinklo vystymo tvarkos aprašas, patvirtintas švietimo ir mokslo ministro 2018 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. V-271	Įgyvendinant profesinio mokymo tinklo pertvarką, siekiama užtikrinti profesinio mokymo paslaugų atitiktį regionų poreikiams – rengti specialistus, kurių reikia šalies darbo rinkai. Numatyta, kad optimizavus ir modernizavus profesinio mokymo įstaigų tinklą bus užtikrintas racionalesnis profesiniam mokymui skiriamų lėšų naudojimas, darbdavių poreikius atitinkančių darbuotojų rengimas. Siekiant užtikrinti aukštos kokybės mokymą pagal konkrečiam ūkio sektoriui priskirtas programas, didžiuosiuose miestuose veikiančios

	4. 2019 m. rugsėį panaikinta iš viso 25 proc. dubliuojamų profesinio mokymo programų, veikiančių to paties regiono profesinio mokymo įstaigose				mokyklos bus specializuotos, panaikintos dubliuojamos programos
3.8. Sukurti studijų finansavimo metodiką, paremtą sutartiniais santykiais su aukštosiomis mokyklomis (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.4 darbo 4 priemonė)	Finansuojant studijas atsižvelgiama į aukštosios mokyklos pasirengimą, rezultatus, poreikį. Parengta studijų finansavimo tvarka, remiantis ekspertų darbo grupės siūlymais. Numatyta, kad naujojoje finansavimo metodikoje bus įtvirtinta nuostata dėl sutarčių su aukštosiomis mokyklomis sudarymo, orientuojantis ne į priimtų studentų skaičių, bet į aukštosios mokyklos veiklos rezultatus (iki šiol Lietuvoje tokia praktika taikoma nebuvo). Sutartyse kiekvienai aukštajai mokyklai numatyta suformuoti konkrečius veiklos, rezultatų, rodiklių tikslus	2018 m. IV ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Parengtas studijų finansavimo pertvarkos modelis 2018 m. rugsėį pristatytas Lietuvos kolegijų direktorių konferencijoje ir Lietuvos universitetų rektorių konferencijoje. Pažymima, kad Mokslo ir studijų įstatymo 9 straipsnis, numatantis sutarčių su valstybinėmis aukštosiomis mokyklomis sudarymą, įsigalioja 2019 m. rugsėjo 1 d. (Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatyme Nr. XII-2534 nustatyta, kad 9 straipsnio 1, 3, 4, 5, 6 ir 7 dalys įsigalioja 2019 m. rugsėjo 1 d.). Todėl tam, kad studijų finansavimas būtų susietas su sutarčių sudarymu, bus keičiamos Mokslo ir studijų įstatymo nuostatos, reglamentuojančios studijų finansavimą. Numatyta, kad šios nuostatos įsigalios 2019 m. rugsėjo 1 d. (įstatymo pakeitimo projektas pateiktas Vyriausybei). Iki tol numatyta parengti įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus	Įgyvendinus studijų ir mokslo finansavimo pertvarką, gerės studijų kokybė, augs aukštojo mokslo potencialas, nes į mokslo finansavimą bus įtrauktas kokybinis matmuo – 60 proc. lėšų aukštosioms mokykloms bus skiriama įvertinus kokybinius parametrus, jų pasirengimą įgyvendinti programas
3.9. Sukurti ir įgyvendinti užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedirbantiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modelį (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.1.1 darbo 1 priemonė)	Sukurtas užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedirbantiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modelis	2018 m. IV ketv.	SADM	Įvykdyta. Sukurtas užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedirbantiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modelis. Šio modelio išbandymas šešiose savivaldybėse prasidėjo 2019 m. sausio 1 d.	Sukurtas užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedirbantiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modelis užtikrins aktyvios darbo rinkos politikos priemonių ir socialinės paramos suderinamumą bei sudarys sąlygas ilgą laiką nedirbusiems asmenims prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių ir pereiti į užimtumą

3.10. Užtikrinti nuolatinį darbuotojų kvalifikacijos lygio palaikymą, jų profesinį mobilumą ir gebėjimą sparčiai persiorientuoti į kito ūkio sektoriaus veiklas, sudarant galimybę įmonių darbuotojams gauti aukščiausios kokybės specialiuosius mokymus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	1. Mokymasis darbo vietoje skatinamas pameistrystės forma, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ priemonę Nr. 09.4.3-ESFA-K-827 „Pameistrystė ir kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje“, apmokyta investicijas gavusių labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių 2 700 darbuotojų. 2. Įmonėms prieinamų specialiųjų mokymų, skirtų sektorinėms kompetencijoms ugdyti, skatinimas įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ priemonę Nr. 09.4.3-ESFA-K-814 „Kompetencijos LT“ bei tęstinės atrankos visuotinės dotacijos priemonę Nr. 09.4.3-IVG-T-813 „Kompetencijų vaučeris“, apmokyta investicijas gavusių labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių 3 800 darbuotojų	2018 m. IV ketv.	EIM	Įvykdyta. Planuota apmokyti investicijas gavusių labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių 6 500 darbuotojų, faktiškai apmokytas 8 321 darbuotojas (1 443 – pagal priemonę Nr. 09.4.3-ESFA-K-827 ir 6 878 – pagal priemones Nr. 09.4.3-ESFA-K-814 bei Nr. 09.4.3-IVG-T-813)	Priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos įgyvendinimo – padeda gerinti suaugusiųjų mokymosi kokybę, veiksmingumą ir atitiktį darbo rinkos poreikiams
---	--	---------------------	-----	--	---

Rodikliai		2016	2017	2018	2019	2020
Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis, proc.	Planas	90,8	92	93	94	95
	Faktas	91,1	91,9	91	–	–
25–64 metų gyventojų, per 4 paskutines savaites dalyvavusių švietimo ir profesinio mokymo veikloje, dalis (mokymosi visą gyvenimą lygis), proc.	Planas	6	6,6	7,4	8,2	9
	Faktas	6	5,9	6,6	–	–

<i>Mokinių, kurių pasiekimų lygis bent 3 (iš 6) pagal PISA, dalis, proc. (mažiausias procentas iš 3 dalykinių sričių) (tyrimas atliekamas kas 3 metus)</i>	<i>Planas</i>	45,6	45,6	45,6	50,0	50,0
	<i>Faktas</i>	45,6	45,6	45,6	–	–
<i>Asmenų, vidurinio išsilavinimo siekiančių profesinėse mokyklose, dalis, proc.</i>	<i>Planas</i>	26,7	29,1	33,4	33,8	34,2
	<i>Faktas</i>	27,2	29,1	18,9	–	–

4 tikslas. Gerinti sveikatos priežiūros sistemos rezultatus toliau persiorientuojant nuo stacionariosios prie ambulatorinės priežiūros, stiprinant ligų prevencijos priemones, be kita ko, vietos lygmeniu, ir didinant priežiūros paslaugų kokybę ir įperkamumą

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
4.1. Konsoliduoti sveikatos priežiūros įstaigų tinklą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.3.3 darbas)	4.1.1. Patvirtintas asmens sveikatos priežiūros įstaigų, teikiančių aktyviojo gydymo stacionarines paslaugas, ligoninių tinklas	2019 m. II ketv.	SAM	Vykdoma. Atlikta esamo ligoninių tinklo analizė. Parengti teisės aktų projektai. Seimas patvirtino aktyviojo gydymo ligoninių tinklui konsoliduoti reikalingus įstatymų pakeitimus, tačiau Lietuvos Respublikos Prezidentė juos vetavo (liepą). Seimas pritarė Lietuvos Respublikos Prezidentės veto, todėl Seimo pavasario sesijos pabaigoje priimti įstatymai laikomi nepriimtais (rugsėjis). SAM pateikė Seimo rudens sesijoje patikslintus įstatymų projektus, tačiau Seime įstatymai nepriimti	Įgyvendinus šią priemonę, būtų konsoliduotas sveikatos priežiūros įstaigų tinklas ir taip gerinama sveikatos priežiūros paslaugų kokybė, didinamas jų prieinamumas
	4.1.2. Konsoliduojamas aktyviojo gydymo stacionariųjų paslaugų teikimas ir plėtojamos slaugos ir palaikomojo gydymo paslaugos	2019 m. IV ketv.		Vykdoma. Vyriausybės 2018 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 931 pakeistas Vyriausybės 2014 m. balandžio 23 d. nutarimas Nr. 370 „Dėl Apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto asmens sveikatos priežiūros paslaugų kriterijų sąrašo patvirtinimo“. Sveikatos apsaugos ministro 2017 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. V-1498 padidintas Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto lėšomis apmokamų ambulatorinių slaugos paslaugų namuose skaičius. Sveikatos apsaugos ministro 2018 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1488 patvirtinti Stacionariųjų paliatyvosios pagalbos paslaugų suaugusiems ir vaikams teikimo ir apmokėjimo Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis reikalavimų aprašas ir Ambulatorinių paliatyvosios pagalbos paslaugų suaugusiems	Įgyvendinus šią priemonę, pagerės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas

				ir vaikams teikimo ir apmokėjimo Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis reikalavimų aprašas.	
				SAM 2019 m. sausį pateikė PSDF tarybai patikslintą 2019 m. PSDF projektą, kuriame numatytas slaugos paslaugų plėtros papildomas finansavimas	
	4.1.3. Įdiegti asmens sveikatos priežiūros įstaigų kokybės rodikliai, patobulinta stebėsenos sistema (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.3.3 darbo 6 priemonė)	2019 m. IV ketv.		Vykdoma. Numatoma 2019 m. teikti EK Paramos struktūrinėms reformoms tarnybai paraišką dėl Sveikatos sistemos veiklos vertinimo rodiklių įgyvendinimo, kurią parengs Sveikatos apsaugos ministerija	Įgyvendinus šią priemonę, bus sudarytos sąlygos analizuoti ir gerinti sveikatos priežiūros sistemos rezultatus, o tai pasitarnaus gerinant sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą
4.2. Trumpinti patekimo pas šeimos gydytoją laiką, mažinant šeimos gydytojo aptarnaujamų gyventojų skaičių ir didinant šeimos gydytojo komandą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.3.1 darbas)	Visi pacientai, kurie planinės pagalbos kreipiasi į šeimos gydytoją, priimami per 7 kalendorines dienas (2020 m. IV ketv.) 4.2.1. Pirminės ambulatorinės odontologinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių specialistų komanda papildyta burnos higienistu	2019 m. II ketv.	SAM	Vykdoma. Sveikatos apsaugos ministro 2018 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. V-1436 burnos higienistui nustatytas maksimalus aptarnaujamų prirašytųjų gyventojų skaičius – ne daugiau kaip 14 500, ir pirminės ambulatorinės odontologinės sveikatos priežiūros paslaugų komplekso, į kurį įeina burnos higienisto paslaugos, metinė bazinė kaina	Įgyvendinus šią priemonę, pagerės pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas
	4.2.2. Išplėsta nuotolinės sveikatos priežiūros paslaugų apimtis	2019 m. IV ketv.		Įvykdyta. Išplėtos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros nuotolinės sveikatos priežiūros paslaugos: nuo rugsėjo 1 d. šeimos medicinos paslaugas teikiančios gydymo įstaigos galės pacientams vaistų receptus pratęsti nuotoliniu būdu. Taip pat nuotoliniu būdu jau galima skirti pacientams pakartotinius tyrimus. Iki šiol buvo galima nuotoliniu būdu išrašyti tik medicinos pagalbos priemones	Nuotoliniu būdu pirminio lygio sveikatos priežiūros paslaugos bus suteiktos greičiau, pagerės jų prieinamumas
	4.2.3. Patvirtintos naujos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros gyventojų	2018 m. III ketv.		Įvykdyta. Sveikatos apsaugos ministro 2018 m. balandžio 21 d. įsakymu Nr. V-468 patvirtintos naujos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos	Įgyvendinus šią priemonę, pagerės pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros

	amžiaus grupės ir perskaičiuotos kiekvienos amžiaus grupės metinės bazinės kainos			priežiūros gyventojų amžiaus grupės ir perskaičiuotos kiekvienos amžiaus grupės metinės bazinės kainos, iš PSDF biudžeto lėšų papildomai pirminei sveikatos priežiūrai skirta 25 mln. eurų, įkainis už prisirašiusius 65 m. ir vyresnio amžiaus pacientus padidintas beveik 40 proc.	paslaugų prieinamumas ir kokybė
4.3. Įdiegti kompleksines priemones, skatinant racionalų vaistų vartojimą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.3.4 darbas)	4.3.1. Skleidžiama informacija gyventojams apie racionalų vaistų skyrimą ir vartojimą, remiantis Švedijos racionalaus vaistų vartojimo praktikos pavyzdžiu, sudarytas „Išmintingas vaistų sąrašas“	2019 m. IV ketv.	SAM	Vykdoma. Projektas „Išmintingas vaistų sąrašas“ („Wise list“) įtrauktas į ES finansuojamų projektų sąrašą. Rengiamas projekto aprašymas ir paraiška. Numatomas rezultatas: bus sukurtas pirmųjų rankų vaistų labiausiai probleminėms ligoms gydyti sąrašas. Taip pat tikimasi, kad 30 proc. padaugės pacientų, kurie pasirenka pigiausią vaistą vaistinėje, taip pacientai sutaupytų apie 5 mln. eurų per metus	Šios priemonės įgyvendinimas skatina racionalų vaistų vartojimą ir jų prieinamumą ir įperkamumą
	4.3.2. Peržiūrėti kompensavimo lygmenys vaistams, kurie kompensuojami 50 ir 90 proc. lygmeniu, ir jų nustatymo kriterijai	2019 m. IV ketv.		Įvykdyta. 2018 m. liepą, įvertinus turimas PSDF biudžeto lėšas, priimtas sprendimas padidinti vaistų kompensavimo lygius – nuo 80 ir 90 proc. iki 100 proc., išskyrus kardiologinėms ligoms gydyti skirtus vaistus. 2018 m. lapkritį pakartotinai įvertinus turimas PSDF biudžeto lėšas, priimtas sprendimas kardiologinėms ligoms gydyti skirtų vaistų kompensavimo lygį padidinti nuo 90 iki 100 proc. (įgyvendinta nuo 2019 m. sausio 1 d.)	Šios priemonės įgyvendinimas gerina vaistų prieinamumą ir įperkamumą
4.4. Sumažinti mažas pajamas gaunančių gyventojų išlaidas vaistams, kompensuojant visą vaisto kainą, skatinant racionalų vaistų vartojimą, ir padidinti PSDF biudžeto lėšomis apmokamų odontologijos paslaugų apimtį	Pagerintas pridėtinę terapinę naudą turinčių vaistų prieinamumas mažas pajamas gaunantiems asmenims – parengtas atskiras šios pacientų grupės finansinės naštos dengimo už išgyjamus receptinius vaistus modelis. Parengtas Sveikatos draudimo įstatymo pakeitimo projektas	2019 m. I ketv.	SAM	Vykdoma. Parengtas Sveikatos draudimo įstatymo pakeitimo projektas	Šios priemonės įgyvendinimas pagerins vaistų prieinamumą ir įperkamumą

(Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.1.2 darbo 4 priemonė)					
4.5. Keisti gyventojų sveikos gyvensenos ugdymo sistemą, orientuojantis į sveikatinimą „nuo darželio“ (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.4.1 darbas)	4.5.1. Pagerinti savivaldybių vykdomos visuomenės sveikatos priežiūros prieinamumas ir kokybę visiems gyventojams, ypač mokiniams, besimokantiems ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, plečiant įgyvendinamų visuomenės sveikatos stiprinimo ir ligų prevencijos priemonių spektrą bei apimtį	2018 m. IV ketv.	SAM	Įvykdyta. 2018 m. valstybinėms (valstybės perduotoms savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms įgyvendinti skirta apie 10 mln. eurų, 2019 m. asignavimai šioms funkcijoms įgyvendinti gerokai padidinti ir siekia daugiau kaip 23 mln. eurų. Iš jų 14 mln. eurų skirta sveikai gyvensenai formuoti ir mokinių sveikatos įgūdžiams stiprinti ugdymo įstaigose, daugiau kaip 6 mln. eurų – sveikos gyvensenos įgūdžiams bendruomenėse formuoti ir visuomenės sveikatos stebėsenai atlikti, 2,5 mln. eurų – savižudybių prevencijai stiprinti. Padidinus finansavimą, sumažintas visuomenės sveikatos priežiūros specialistui, dirbančiam mokykloje, tenkantis mokinių skaičius: vienam visuomenės sveikatos specialistui miesto gyvenamosiose vietovėse priskirta 740 (2018 m. – 870) mokinių, o vienam visuomenės sveikatos specialistui kaimo gyvenamosiose vietovėse – 360 (2018 m. – 420) mokinių. 2019 m. finansavimas suteikė galimybę kvalifikuotiems visuomenės sveikatos specialistams mokėti konkurencingą darbo rinkoje atlyginimą. Vidutinis darbo užmokestis – 800 eurų (atskaičius mokesčius). Sveikatos apsaugos ministro 2018 m. lapkričio 5 d. įsakymu Nr. V-1232 patvirtinta Visuomenės sveikatos priežiūros plėtros savivaldybėse komisija nustatė savivaldybių visuomenės sveikatos biurų 2019 m. prioritetines veiklas ir veiklos vertinimo kriterijus. Sveikatos apsaugos ministro 2017 m. liepos 28 d. įsakymu Nr. V-918 patvirtintas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ įgyvendinimo priemonės Nr. 08.4.2-ESFA-R-630 „Sveikos gyvensenos skatinimas regioniniu lygiu“ projektų finansavimo sąlygų aprašas. Projektams	Įgyvendinus šią priemonę, pagerinti savivaldybių vykdomos visuomenės sveikatos priežiūros prieinamumas ir kokybę

				įgyvendinti skirta iki 11,3 mln. eurų. Pareiškėjai – savivaldybių visuomenės sveikatos biurai ir savivaldybių administracijos. Įgyvendinamas ES struktūrinės paramos fondų finansuojamas projektas Nr. 10.1.3-ESFA-V-918-01-0002 „Visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų valdymo tobulinimas“, kurio tikslas – pagerinti visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų kokybę, gerinant šių paslaugų teikimo valdymą. Vykdytojas – Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras	
	4.5.2. Parengtos kompleksinės priemonės ir organizuojamas jų įgyvendinimas siekiant sumažinti cukraus vartojimą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.4.4 darbo 2 priemonė)	2018 m. III ketv.	SAM, FM	Įvykdyta. Įgyvendinamos kompleksinės priemonės, skirtos cukraus vartojimui sumažinti	Įgyvendinant šią priemonę, stiprinamos ligų prevencijos priemonės
4.6. Užtikrinti korupcijos prevencijos proaktyvią veiklą, kontrolės vykdymą ir antikorupcinės sistemos kūrimą ir stiprinimą sveikatos apsaugos veiklos srityse (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 3.3.4 darbas „Sveikatos sistemos skaidrinimas, antikorupcinių priemonių diegimas“)	4.6.1. Padidinti korupcijos prevencijos specialistų pajėgumai ir ištekliai sveikatos apsaugos sistemoje	2019 m. IV ketv. (kasmet)	SAM	Vykdoma. Siekiant užtikrinti korupcijos prevencijos proaktyvią veiklą, priimtas sveikatos apsaugos ministro 2018 m. spalio 1 d. įsakymas Nr. V-1073 „Dėl Planinių ir neplaninių patikrinimų, gautos informacijos įvertinimo, vykdant Sveikatos apsaugos ministerijai pavestose valdymo srityse korupcijos rizikų ir grėsmių analizę ir valdymą, korupcijos prevencijos veiksmus aprašo patvirtinimo“	Įgyvendinant šią priemonę, turėtų pagerėti sveikatos priežiūros paslaugų įperkamumas
	4.6.2. Vykdomos teisės aktuose numatytos analizės, vertinimai ir tyrimai, skirti stiprinti teisinei bazei, reikalingai sudėtingoms ir sisteminėms korupcinio pobūdžio grėsmėms ir rizikoms atskleisti, tirti ir užkardyti	2019 m. IV ketv. (kasmet)		Vykdoma. Siekiant užtikrinti korupcijos prevencijos proaktyvią veiklą, priimtas sveikatos apsaugos ministro 2018 m. spalio 1 d. įsakymas Nr. V-1073	Įgyvendinant šią priemonę, turėtų pagerėti sveikatos priežiūros paslaugų įperkamumas
4.7. Organizuoti renginį, skirtą sveikatos turizmui skatinti	Pristatytos sveikatos turizmo galimybės Lietuvoje.	2019 m. IV ketv.	EIM	Bus vykdoma. Rezultatų kol kas nėra, nes šią priemonę planuojama įgyvendinti 2019 m.	Priemonės įgyvendinimas prisidės prie ligų prevencijos stiprinimo

(Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Suorganizuotas ne mažiau kaip vienas sveikatos turizmui skatinti skirtas renginys				
4.8. Vykdyti kurortologinių tyrimų projektą „Lietuvos natūralių gamtinių (sveikatos) veiksmų poveikis sveikatai“ (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Įvertinta kurortologinių veiksmų – purvo ir mineralinio vandens – bei specialių pratimų poveikis asmens sveikatai (Lietuvos mokslo tarybos pirmininko 2018 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. V-153 (pakeista 2018 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. V-170) patvirtintas Reikminių tyrimų projektų III kvietimo finansuojamų projektų sąrašas)	2019 m. IV ketv.	EIM, ŠMSM	Vykdoma. Projektas šiuo metu įgyvendinamas. Tarpiniai projekto įgyvendinimo rezultatai pristatyti 2018 m. lapkričio 27 d. vykusiaje pasitarime sveikatos turizmo klausimais. Reikminių tyrimų projektas vykdomas iki 2019 m. III ketvirčio. Naudojant šiuolaikinius funkcinės būklės vertinimo testus, gyvenimo kokybės klausimynus, bus įvertinta gamtinių veiksmų įtaka asmens sveikatai ir įvairios judėjimo ir atamos sistemos patologijos gydymui. Pateiktos moksliai pagrįstos balneoterapijos ir peloidoterapijos taikymo rekomendacijos	Kurortologinių veiksmų taikymo mokslinis efektyvumo įrodymas praturtins ir sustiprins kurortinių veiksmų taikymą rehabilitacijos ir sveikatinimo procesuose, padidins šalies turistinių patrauklumą ir leis optimaliai naudoti natūralius gamtinius veiksmus
4.9. Įgyvendinti ilgalaikę MTEP programą „Sveikatinimo, inovatyvių diagnostikos ir gydymo metodų taikymo ir ligų prevencijos tyrimai“ (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Pagerėjusi diagnostikos ir gydymo metodų bei gamtinių kurortinių veiksmų taikymo, sergant kaulų ir raumenų sistemos ligomis, kokybė (švietimo ir mokslo ministro 2017 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. V-273 „Dėl Ilgalaikių institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros 2017–2021 metų programų patvirtinimo“ patvirtintos programos tikslas – įrodymais pagrįstas diagnostikos ir gydymo metodų bei gamtinių kurortinių veiksmų taikymo sergant kaulų ir raumenų sistemos ligomis įvertinimas apibendrinant sergančiųjų kaulų ir raumenų sistemos ligomis stebėsenos duomenis sukurtose,	2019 m. IV ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Ilgalaikė MTEP programa nuosekliai vykdoma iki 2021 metų. Gauti tyrimų rezultatai nuolat viešinami. Vykdoma intensyvi mokslinė veikla: 1. Įvairaus diametro kraujagyslių funkcijos bei struktūros pažeidimų sergant sisteminėmis jungiamojo audinio ligomis įvertinimas. 2. Sąnario audinių fluorescencijos duomenų bazės, pagrįstos fluorescencinės diagnostikos metodo taikymu endogeniniais fluoroforais sensibilizuotame uždegiminiame sąnaryje <i>in vivo</i> sergant reumatoidiniu artritu, sudarymas. 3. Sergančiųjų kaulų ir raumenų sistemos ligomis stebėseną, ankstyvojo artrito, gamtinių kurortinių veiksmų efektyvumo tyrimas, biologinės terapijos registro bazės tęstinis pildymas, Sjogreno ligos bazės tęstinis pildymas, stebėseną	Bus siekiama Tarybos rekomendacijose numatytų tikslų – gerinami sveikatos priežiūros sistemos rezultatai, stiprinama ligų diagnostika, taip pat teikiamos moksliniais tyrimais pagrįstos rekomendacijos, pildomos duomenų bazės

	susistemintose ir valdomose klinikinių duomenų bazėse)				
--	---	--	--	--	--

Rodikliai		2016	2017	2018	2019	2020
<i>Savadoriškosios sveikatos priežiūros apmokėjimo programos ir namų ūkių tiesioginių išlaidų proc. nuo visų išlaidų sveikatos priežiūrai</i>	<i>Planas</i>	33,1	30	28	26	25
	<i>Faktas</i>	33,2	33,3 ³²	–	–	–
<i>Pasaulio korupcijos barometro duomenimis, respondentų, davusių kyšių gydymo įstaigose, dalies, proc., mažėjimas</i>	<i>Planas</i>	20	20	18	14	10
	<i>Faktas</i>	24	24	24	–	–
<i>Aktyvaus gydymo lovų skaičius 100 tūkst. gyventojų</i>	<i>Planas</i>	611,8	554,2	535	515	460
	<i>Faktas</i>	611,8	472,2	464,5	–	–
<i>Tikėtina vyrų sveiko gyvenimo trukmė (nuo gimimo), metais</i>	<i>Planas</i>	58	57,5	58	58,6	58,7
	<i>Faktas</i>	56,2	– ³³	–	–	–
<i>Tikėtina moterų sveiko gyvenimo trukmė (nuo gimimo), metais</i>	<i>Planas</i>	62	62	62,3	62,6	62,8
	<i>Faktas</i>	59,4	– ³⁴	–	–	–

³² Išankstiniai duomenys.

³³ 2017 m. duomenys bus paskelbti 2019 m. II ketvirtį.

³⁴ 2017 m. duomenys bus paskelbti 2019 m. II ketvirtį.

5 tikslas. Gerinti mokesčių ir socialinių išmokų sistemos struktūrą siekiant mažinti skurdą ir pajamų nelygybę

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
5.1. Susieti socialines išmokas su minimaliu vartojimo krepšeliu (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.1.2 darbo 1 priemonė)	Su minimalių vartojimo poreikių dydžiu susieta pensijos priemoka mažas pensijas (iki 95 proc. minimalių vartojimo poreikių dydžio) gaunantiems asmenims. Mažesnes nei 233 eurų išmokas gaunantys senatvės pensininkai, įgiję minimalų ar ilgesnį stažą, vidutiniškai gaus po 20 eurų priemoką, tačiau kiekvienam išmoka bus skaičiuojama individualiai. Šalpos pensija pagyvenusiems ir neįgaliems asmenims augs nuo 117 iki 130 eurų. 2018 m. birželio 29 d. priimtas Šalpos pensijų įstatymo Nr. I-675 1, 2, 6, 7, 8, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo VI¹ skyriumi įstatymas Nr. XIII-1401. Įsigalios nuo 2019 m. sausio 1 d.	2019 m. I ketv.	SADM	Įvykdyta. 2018 m. birželio 29 d. priimtas Šalpos pensijų įstatymo Nr. I-675 1, 2, 6, 7, 8, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo VI¹ skyriumi įstatymas Nr. XIII-1401. Įstatymas įsigaliojo nuo 2019 m. sausio 1 d. Su minimalių vartojimo poreikių dydžiu susieta pensijos priemoka mažas pensijas (iki 95 proc. minimalių vartojimo poreikių dydžio) gaunantiems asmenims. Nuo vasario mažesnes nei 233 eurų išmokas gaunantys senatvės pensininkai, įgiję minimalų ar ilgesnį stažą, vidutiniškai gaus po 20 eurų priemoką, tačiau kiekvienam išmoka bus skaičiuojama individualiai. Šalpos pensija pagyvenusiems ir neįgaliems asmenims augs nuo 117 iki 130 eurų	Šios priemonės įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie Tarybos rekomendacijos – mažinti skurdą ir pajamų nelygybę – įgyvendinimo
5.2. Tobulinti išmokų vaikams teisinį reguliavimą, užtikrinant išmokos vaikui („vaiko	Prognozuojama, kad padidinus universalios išmokos vaikui dydį nuo 30 iki 50 eurų, 0–17 metų amžiaus grupės vaikų	2018 m. IV ketv.	SADM	Įvykdyta. 2018 m. gruodžio 6 d. priimtas Išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 1, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 21 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1699. Įstatymu nuo 2019 m. sausio 1 d. padidintas universalios išmokos vaikui dydis nuo	Prognozuojama, kad padidinus universalios išmokos vaikui dydį nuo 30,02 iki 50,16 euro, 0–17 metų amžiaus grupės vaikų skurdo rizikos lygis sumažėtų 4,3 proc. punkto; šeimoje, kurioje

pinigų“ nuoseklų didinimą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.2.1 darbo 1 priemonė)	skurdo rizikos lygis sumažėtų 4,3 proc. punkto Išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 (atitinkamų straipsnių) pakeitimo projektas bus teikiamas kaip 2019 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto lydimasis teisės aktas			0,79 BSI dydžio (30,02 euro) iki 1,32 BSI dydžio (50,16 euro) per mėnesį, o neįgaliems vaikams – iki 1,84 BSI dydžio (69,92 euro), mokant išmoką visiems vaikams nuo gimimo dienos iki 18 metų ir vyresniems, jeigu jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 21 metai. Taip pat nustatytas vienodas (nepriklausantis nuo vaikų amžiaus) papildomai skiriamos išmokos vaikui dydis – 0,53 BSI dydžio (20,14 euro) per mėnesį, paliekant šiuo metu galiojančią teisinį reguliavimą, – šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms vieną ar du vaikus, vertinant šeimos gaunamas pajamas, ir šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms tris ar daugiau vaikų, nevertinant šeimos gaunamų pajamų. Įteisintomis nuostatomis siekiama finansinėmis priemonėmis remti šeimas, auginančias vaikus. Tai viena iš kompleksinių priemonių, padedančių mažinti vaikų skurdą ir socialinę atskirtį	vienas iš tėvų augina vieną ar daugiau vaikų, skurdo rizikos lygis sumažėtų 4,2 proc. punkto; šeimoje, kurioje abu tėvai augina tris ar daugiau vaikų, – 9,2 proc. punkto. Šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms vaikus, bus suteikta didesnė valstybės finansinė parama – nuo 2019 m. universalios išmokos vaikui dydis padidėja 67 proc., neįgaliems asmenims – 133 proc.
5.3. Pratęsti papildomai skiriamos socialinės pašalpos išdarbinus mokėjimo terminą pinigines socialinės paramos gavėjui (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Stiprinama socialinės pašalpos gavėjų motyvacija dirbti ir taip įsitvirtinti darbo rinkoje – pratęsimas papildomai skiriamos socialinės pašalpos išdarbinus mokėjimo terminas nuo 6 iki 12 mėnesių. Prognozuojama, kad papildomai mokamą socialinę pašalpą išdarbinus gaus apie 2 tūkst. asmenų. 2018 m. birželio 29 d. priimtas Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo Nr. IX-1675 8, 10 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-949 pakeitimo	2019 m. I ketv.	SADM	Įvykdyta. 2018 m. birželio 29 d. priimtas Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo Nr. IX-1675 8, 10 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-949 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1403. Siekiant mažinti ilgalaikę priklausomybę nuo socialinės paramos sistemos (piniginės socialinės paramos teikimas negali būti patrauklesnė priemonė nei išdarbinimas), skatinti socialinės pašalpos gavėjus išdarbinti oficialiai (tai padėtų mažinti šešėlinės ekonomikos mastą), nuo 2019 m. sausio 1 d. nuo 6 iki 12 mėnesių pratęsimas papildomai skiriamos socialinės pašalpos dalies išdarbinus terminas	Prognozuojama, kad papildomai mokamą socialinę pašalpą išdarbinus gaus apie 2 tūkst. asmenų. Tai yra viena iš priemonių, didinančių pinigines socialinės paramos gavėjų motyvaciją integruotis į darbo rinką, gyventi ne iš pašalpų, o iš darbo pajamų

	įstatymas Nr. XIII-1403. Įsigalios nuo 2019 m. sausio 1 d.				
5.4. Plėsti socialinio būsto fondą, nuomojant būstą rinkoje, skatinant nuomotojus; visiems asmenims ir šeimoms, turintiems teisę į paramą būstui išsinuomoti, sudarant sąlygas gauti būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.1.2 darbo 3 priemonė)	Mažas pajamas turintys gyventojai su valstybės parama galės patys apsirūpinti būstu, o tiems, kurie to padaryti nesugebės, savivaldybės išnuomos būstą rinkoje. Paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti įstatymo Nr. XII-1215 pakeitimo įstatymo projektas pateiktas svarstyti 2018 m. Seimo rudens sesijoje, reg. Nr. XIII-2393. Planuojamas įsigaliojimas nuo 2019 m. sausio 1 d.	2019 m. I ketv.	SADM, FM	Įvykdyta. 2019 m. vasario 12 d. priimtas Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo Nr. XII-1215 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1959. Įstatymo įsigaliojimas planuojamas 2019 m. rugsėjo 1 d.	Kadangi priemonė dar tik bus pradėta vykdyti, poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui dar nenustatyta. Prognozuojama, kad šios priemonės įgyvendinimas prisidės prie skurdo mažinimo
5.5. Sukurti paramos jaunoms šeimoms (iki 35 m., nepaisant pajamų), įsigyjančioms pirmąjį būstą ne didmiesčiuose, sistemą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.2.1 darbo 3 priemonė)	Sukurta finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms sistema	2018 m. III ketv.	SADM	Įvykdyta. 2018 m. birželio 21 d. priimtas Finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms įstatymas Nr. XIII-1281 (įsigaliojo nuo 2018 m. rugsėjo 1 d.) 2018 m. finansinė paskata pasinaudojo 158 jaunos šeimos	Šios priemonės įgyvendinimas prisidės prie skurdo mažinimo
5.6. Nustatyti naują tikslinių kompensacijų mokėjimų tvarką, panaikinančią didelius atotrūkius tarp tikslinių kompensacijų ir diskriminacines nuostatas dėl amžiaus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.1.1 darbo 2 priemonė)	Sumažinti atotrūkius tarp slaugos ir pagalbos (priežiūros) išlaidų neįgaliesiems tikslinių kompensacijų dydžių, tikslinės kompensacijos poreikis vertinamas atsižvelgiant į asmens individualius poreikius ir gebėjimą savarankiškai apsistarnauti, nustatyta galimybė tikslines kompensacijas keisti paslaugomis, jeigu asmuo (ar jo artimieji), kuriam ši kompensacija skirta, tikslinę	2019 m. I ketv.	SADM	Įvykdyta. 2018 m. birželio 14 d. priimtas Tikslinių kompensacijų įstatymo Nr. XII-2507 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1263. Sumažinti atotrūkius tarp slaugos ir pagalbos (priežiūros) išlaidų neįgaliesiems tikslinių kompensacijų dydžių, tikslinės kompensacijos poreikis vertinamas atsižvelgiant į asmens individualius poreikius ir gebėjimą savarankiškai apsistarnauti, nustatyta galimybė tikslines kompensacijas keisti paslaugomis, jeigu asmuo (ar jo artimieji), kuriam ši kompensacija skirta,	Šios priemonės įgyvendinimas prisidės prie skurdo ir pajamų nelygybės mažinimo

	kompensaciją naudoja ne pagal paskirtį. 2018 m. birželio 14 d. priimtas Tikslinių kompensacijų įstatymo Nr. XII-2507 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1263. Įsigalios nuo 2019 m. sausio 1 d.			tikslinę kompensaciją naudoja ne pagal paskirtį	
5.7. Išplėsti NPD taikymo ribas ir nuosekliai kasmet didinti jo dydį (2019–2021 m.), taip pat nustatyti progresinį pajamų tarifą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.3.2 darbas)	2019–2021 m. mokesčių našta samdomiems darbuotojams sumažės: 0,5 VDU – 5,9 proc. punkto iki 26,7 proc. (ES vidurkis 2017 m. – 32,5 proc.) 1 VDU – 4,3 proc. punkto iki 35,8 proc. (ES vidurkis 2017 m. – 40,5 proc.) 1,67 VDU – 2,4 proc. punkto iki 39,4 proc. (ES vidurkis 2017 m. – 44,4 proc.). Projektas parengtas ir Vyriausybės 2018 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. 484 pateiktas Seimui. 2018 m. birželio 28 d. priimtas Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 16, 20 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1335. Įsigalios nuo 2019 m. sausio 1 d.	2019 m. I ketv.	FM	Įvykdyta. Įgyvendinta darbo santykių apmokestinimo reforma: 1) nustatytas trimetis NPD didinimo planas, maksimalus NPD 2019 m. padidintas iki 300 eurų, 2020 m. – 400 eurų, o 2021 m. – 500 eurų. Iki 2 VDU praplėsta NPD taikymo riba; 2) nustatytas progresinis 27 proc. pajamų mokesčio tarifas ir įvestos socialinio draudimo įmokų lubos nuo tokios ribos: 2019 m. – 120 VDU, 2020 m. – 84 VDU, 2021 m. – 60 VDU; 3) 1,55 proc. punkto sumažinti GPM ir socialinio draudimo įmokų tarifai. Atnaujintais FM skaičiavimais, įvertinus darbo santykių apmokestinimo reformą, naujausias VDU prognozes ir nuo 2019 m. padidėjusį MMA, numatoma, jog mokesčių naštos samdomiems darbuotojams dydis turėtų pasiskirstyti taip: <u>2018 metais:</u> 0,5 VDU – 32,9 proc. 1 VDU – 40,2 proc. 1,67 VDU – 41,8 proc. <u>2019 metais:</u> 0,5 VDU – 31,4 proc. 1 VDU – 37,4 proc. 1,67 VDU – 39,8 proc. <u>2020 metais:</u> 0,5 VDU – 29,1 proc. 1 VDU – 36,7 proc. 1,67 VDU – 39,8 proc.	Dėl įgyvendintų pakeitimų sumažėjęs mokesčių pleištas prisidės prie paskatų dirbti didinimo, skurdo ir nelygybės mažinimo, konkurencingumo didinimo

				<u>2021 metais:</u> 0,5 VDU – 27,1 proc. 1 VDU – 36,0 proc. 1,67 VDU – 39,6 proc.	
--	--	--	--	--	--

Rodikliai		2016	2017	2018	2019	2020
Pajamų pasiskirstymo koeficientas	<i>Planas</i>	7,5	7,5	6,8	6	5,2
	<i>Faktas</i>	7,1	7,3	-	-	
Mokesčių pleištai (samdomų darbuotojų)	<i>Planas</i>	0,5 VDU – 36,5 proc. 1 VDU – 41,2 proc. 1,67 VDU – 42 proc.	0,5 VDU – 34 proc. 1 VDU – 40,8 proc. 1,67 VDU – 42 proc.	0,5 VDU – 32,6 proc. 1 VDU – 40,1 proc. 1,67 VDU – 41,8 proc.	0,5 VDU – 31,2 proc. 1 VDU – 37,3 proc. 1,67 VDU – 39,7 proc.	0,5 VDU – 28,7 proc. 1 VDU – 36,5 proc. 1,67 VDU – 39,6 proc.
	<i>Faktas</i>	0,5 VDU – 36,5 proc. 1 VDU – 41,2 proc. 1,67 VDU – 42 proc.	0,5 VDU – 34 proc. 1 VDU – 40,8 proc. 1,67 VDU – 42 proc.	– ³⁵	–	–

³⁵ 2018 m. duomenys bus paskelbti 2019 m. balandį.

3 rekomendacija. Skatinti našumo augimą didinant viešųjų investicijų veiksmingumą, užtikrinant veiksmingą valdžios institucijų vykdomą mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos koordinavimą ir šalinant viešųjų priemonių, kuriomis remiamas mokslo ir verslo bendradarbiavimas, spragas ir neefektyvumą

6 tikslas. Skatinti našumo augimą didinant viešųjų investicijų veiksmingumą

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
6.1. Rengiant Lietuvos ekonomikos plėtros 2030 metų programą, išnagrinėti galimybę kaip priedą parengti Ilgalaikę valstybei svarbių projektų valstybės investicijų programą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Priimtas sprendimas dėl Ilgalaikės valstybei svarbių projektų valstybės investicijų programos rengimo būtinumo	2019 m. II ketv.	EIM	Bus vykdoma	Šios priemonės įgyvendinimas prisidės prie viešųjų investicijų veiksmingumo didinimo
6.2. Peržiūrėti valstybės investicijų planavimo procesus, nustatyti investicinių projektų atrankos, finansavimo ir valdymo principus, taikomus visiems finansavimo šaltiniams (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 3.1.5 darbo 9 priemonė)	Parengta nauja valstybės investicijų valdymo tvarka, integruojant visus finansavimo šaltinius, valstybės investicijų planavimas susietas su valstybės strateginio planavimo procesais	2019 m. II ketv.	FM, EIM	Vykdoma. 2018 m. pakeista investicijų projektų, finansuojamų iš valstybės biudžeto lėšų, rengimo, vertinimo ir atrankos tvarka – visi nauji investicijų projektai turi būti pagrįsti taikant sąnaudų ir naudos analizės būdą, atliekama jų alternatyvų analizė, investicijų projektų atrankai taikomi atitinkamos srities investicijų projektų atrankos kriterijai, patikslintos investicijų projektų vertinimo ir investicijų projektų stebėsenos tvarkos. Lygiagrečiai peržiūrima visa valstybės biudžeto programų sudarymo tvarka, siekiant asignavimus labiau susieti su strateginių	Valstybės investicijų valdymo tvarka tapo efektyvesnė, sumažinti valdymo skirtumai, kai investicijos finansuojamos valstybės biudžeto ir ES lėšomis. Nuo 2021 m. planuojama šias skirtingas investicijų planavimo ir valdymo tvarkas visiškai integruoti

				tikslų pasiekimu. Šie pakeitimai bus diegiami kompleksiskai, ne atskiriant investicijų planavimą nuo kitų valstybės lėšų planavimo, o kaip tik jungiant projektų parengimo, atrankos procedūras visų tipų investicijoms, finansuojamoms iš įvairių galimų finansavimo šaltinių (įskaitant ES paramą). Šie pakeitimai bus įtraukti į 2021–2023 m. biudžeto sudarymo procesą. EIM yra pateikusi pradinį pasiūlymą dėl valstybės investicijų planavimo teisinio reguliavimo keitimo, susijusio su infrastruktūros kūrimu iki potencialaus investuotojo sklypo. Rengiami pasiūlymai dėl LEZ plėtros projektų	
6.3. Sudaryti sąlygas augti darbo našumui labai mažose, mažose ir vidutinėse pramonės įmonėse (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Pradėta įgyvendinti 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ negražinamosios subsidijos priemonė Nr. 03.3.1-LVPA-K-854 „Pramonės skaitmeninimas LT“, privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos), – 3,6 mln. eurų	2019 m. I ketv.	EIM	Vykdoma. Suformuota priemonės Nr. 03.3.1-LVPA-K-854 politika, paskelbtas kvietimas teikti paraiškas, kurių vertė – 40,5 mln. eurų, tinkamomis finansuoti įvertintų paraiškų suma siekia 58 mln. eurų. Įsakymu 38 mln. eurų finansavimas skirtas 71 projektui, kiti projektai įtraukti į rezervinį sąrašą, jiems 20 mln. eurų finansavimą numatoma skirti perskirsčius lėšas tarp priemonių. Kadangi projektų sutartys dar tik pradėtos pasirašyti, pateiktų mokėjimo prašymų nėra, todėl privačių investicijų kol kas taip pat nepritraukta	Prognozuojama, kad įgyvendinti projektai prisidės prie investicijas gavusių įmonių darbo našumo didėjimo ir iki 2023 m. padidins jį iki 23 proc., taip pat prie pridėtinės vertės gamybos sąnaudomis, sukurtos labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių, tenkančios vienam darbuotojui; planuojama, kad iki 2023 m. šis rodiklis sieks 17 tūkst. eurų per metus
6.4. Siekiant sumažinti pirkimų, kuriuose dalyvauja tik vienas tiekėjas, parengti viešųjų pirkimų profesionalumo didinimo keliant viešųjų pirkimų specialistų kvalifikaciją, skatinant	Sumažės ES oficialiajame leidinyje paskelbtų viešųjų pirkimų, kuriuose dalyvauja tik vienas tiekėjas (nuo 21 iki 19 proc.)	2019 m. IV ketv.	EIM	Vykdoma. Viešųjų pirkimų profesionalumo didinimo veiksmų plano projektas rengiamas vykdant projekto „Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimas stiprinant viešųjų pirkimų specialistų profesionalumą“ (toliau – Projektas) veiklas ir atsižvelgiant į Projekto vykdymo metu EBPO ekspertų pateiktas rekomendacijas. Kadangi dėl užtrukusio sutarties dėl Projekto derinimo	Profesionalesni pirkimų vykdytojai lems konkurencingesnius pirkimus, tai leis sumažinti pirkimų, kuriuose dalyvauja vienas tiekėjas, ir pasiekti, kad Lietuva šioje srityje nebūtų vertinama kaip nepatenkinama (toks vertinimas nustatomas, kai pirkimų, kuriuose dalyvauja vienas tiekėjas,

bendrus pirkimus ir pan. planą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)				tarp EK ir EBPO Projektas pradėtas 3 mėnesiais vėliau, Projekto veiklos taip pat vykdomos vėliau. Todėl Viešųjų pirkimų profesionalumo didinimo veiksmų planą ketinama patvirtinti 2019 m. I ketvirtį. 2018 m. pabaigoje parengtas plano projektas aptartas su Viešųjų pirkimų tarnyba. Šiuo metu plano projektas derinamas su suinteresuotomis institucijomis. Igyvendinant Projektą taip pat nustatyti Lietuvos viešųjų pirkimų mokymo poreikiai, remiantis gauta informacija parengta mokymo medžiaga, apmokyti 29 mokytojai ir jie vėliau vedė mokymus bandomojoje sesijoje	yra daugiau kaip 20 proc. visų pirkimų)
6.5. Siekiant profesionalesnių ir efektyvesnių pirkimų, plėsti centrinės perkančiosios organizacijos viešosios įstaigos CPO LT katalogą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 3.3.1 darbo 1 priemonė)	Administruojami 39 pirkimų moduliai	2019 m. IV ketv.	EIM	Vykdoma. 2018 m. administruoti 35 pirkimų moduliai. 2019 m. CPO LT katalogą ketinama išplėsti iki 43 pirkimų modulių. 2018 m. atnaujinti pirkimų moduliai: 1. Spausdintuvų ir daugiafunkcių įrenginių pirkimo modulis. 2. Spausdintuvų eksploatacinių medžiagų pirkimo modulis. 3. Biuro reikmenų pirkimo modulis. 4. Kompiuterinės ir biuro įrangos pirkimo modulis. 5. Pirkimo modulis pagal dinaminę pirkimo sistemą, kai nauji tiekėjai bet kuriuo šios sistemos galiojimo laikotarpiu gali patekti į šį pirkimą ir dalyvauti konkrečiuose užsakymuose. 6. Energijos vartojimo pastatuose audito paslaugų pirkimo modulis (šis modulis sukurtas dinaminės pirkimo sistemos pagrindu). 7. Valymo paslaugos. 8. Kanceliarinės prekės iš socialinių įmonių.	Atnaujinti ar sukurti nauji prekių ir paslaugų pirkimų moduliai geriau tenkina perkančiųjų organizacijų poreikius, todėl daugėja šio segmento prekių ir paslaugų pirkimų elektroninėje erdvėje. Viešieji pirkimai, naudojantis CPO LT elektroniniu katalogu, vyksta paprasčiau, efektyviau ir operatyviau nei įprastos viešųjų pirkimų procedūros. Kartu mažinamos ir tiekėjų dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose išlaidos, o tai tiesiogiai didina jų konkurenciją, užtikrina mažesnes kainas, sudaro galimybes centralizuotuose pirkimuose dalyvauti smulkašiam ir vidutiniam verslui. Be to, sistema sukurta taip, kad joje neįmanoma žmogiškojo veiksnio įtaka pirkimų rezultatui

			9. Energijos vartojimo audito atlikimo paslaugos. 10. Apsaugos paslaugos. 11. Elektros energija. 12. Projektavimo paslaugos. 13. Paprasto skalbimo paslaugos. 14. Paprasto skalbimo paslaugos iš socialinių įmonių. 15. Specializuoto (sveikatos priežiūros ir kitoms įstaigoms) skalbimo paslaugos. 16. Specializuoto (sveikatos priežiūros ir kitoms įstaigoms) skalbimo paslaugos iš socialinių įmonių. 17. Statinio statybos techninės priežiūros paslaugos. 18. Viešojo fiksuoto telefono ryšys. 2018 m. CPO LT elektroninis katalogas išplėstas: nauju valymo paslaugų iš socialinių įmonių pirkimo modulių; nauju investicijų plano ir energinio naudingumo sertifikato paslaugų pirkimo modulių; nauju sauskelnių ir susijusių prekių modulių; nauju pastatų projektavimo paslaugų pirkimo modulių	
--	--	--	--	--

Rodikliai		2017	2018	2019	2020
<i>Lietuvos strateginio pajėgumo indekso reikšmė dešimtbalėje sistemoje</i>	<i>Planas</i>	7,5	7,5	7,5	8
	<i>Faktas</i>	7,5	7	–	–
<i>Lietuvos biudžeto skaidrumo indekso reikšmė dešimtbalėje sistemoje (tyrimas atliekamas kas dvejus metus)</i>	<i>Planas</i>	5,93	5,93	6,5	7,5 (2021)
	<i>Faktas</i>	5,93	–	–	–

7 tikslas. Skatinti našumo augimą užtikrinant veiksmingą valdžios institucijų vykdomą mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos koordinavimą

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
7.1. Parengti ir patvirtinti Technologijų ir inovacijų įstatymą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Siekama sukurti darnią teisinę aplinką, Technologijų ir inovacijų įstatymu nustatant pagrindines mokslo, technologijų ir inovacijų viešojo valdymo sritis. Nauju reglamentavimu nuspręsta aiškiai apibrėžti viso inovacijų ciklo ir jo etapų sampratą, valstybės paramos visų subjektų vykdomai eksperimentinei plėtrai ir inovacinei veiklai principus, derančius su ES taikomais valstybės pagalbos reikalavimais. Nutarta sukurti efektyvią mokslo technologijų inovacijų politikos koordinavimo ir strateginio valdymo sistemą, kuri užtikrins mokslo ir studijų sistemos bei technologijų ir inovacijų sistemos sąveiką. Pagal naujas nuostatas ŪM perims eksperimentinės plėtros reguliavimą ir bus atsakinga už naujo produkto veiklų skatinimą nuo idėjos iki to produkto pateikimo rinkai. ŪM kompetencijai priskirtas valstybės politikos formavimas technologijų ir inovacijų srityje.	2019 m. I ketv.	EIM	Įvykdyta. 2018 m. birželio 30 d. Seime priimtas Technologijų ir inovacijų įstatymas ir Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimai, kuriais įtvirtinta technologijų ir inovacijų sistemos sandara, technologijų ir inovacijų politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos. EIM perėmė iš ŠMSM eksperimentinės plėtros reguliavimą ir tapo atsakinga už naujo produkto veiklų skatinimą nuo idėjos iki produkto pateikimo rinkai	Technologijų ir inovacijų įstatyme įtvirtintos nuostatos padės pagerinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą ir išspręsti esamas MTI srities problemas. Įstatyme aiškiai apibrėžiamos EIM ir ŠMSM atsakomybės, reglamentuojamos technologijų ir inovacijų viešojo valdymo sritys, inovacijų skatinimo politika tampa integrali ir apimanti visą inovacijų ekosistemą. Įtvirtinama pagrindinių MTEPI veiklų sąvokų sistema, technologijų ir inovacijų sričių finansavimo principai, kurie leis verslui ir mokslui efektyviau naudoti valstybės inovacijų skatinimo lėšas. Inovacijų skatinimo fondas skatins visų ekosistemos dalyvių taikomuosius mokslinius tyrimus, eksperimentinės plėtros ir inovacinę veiklą, didesnės rizikos inovatyvius projektus valstybės prioritetinėse srityse. Siekiant užtikrinti politikos įgyvendinimo vientisumą, mažinti valdymo sąnaudas, bus įkurta MTI politiką įgyvendinanti institucija – Inovacijų agentūra

	Įstatymas įsigalioja nuo 2019 m. sausio 1 d.				
7.2. Perskirstyti MTEPI sistemos politikos formavimo atsakomybes (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Parengti ir patvirtinti 3 Vyriausybės nutarimai dėl eksperimentinės plėtros priskyrimo ūkio ministrui (2018 m. gegužės 16 d. nutarimas Nr. 496 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“ pakeitimo“, 2018 m. gegužės 16 d. nutarimas Nr. 497 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 921 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ ir 2018 m. gegužės 16 d. nutarimas Nr. 498 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 914 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“)	2018 m. II ketv.	EIM, ŠMSM	Įvykdyta. 2018 m. gegužės 16 d. patvirtinti Vyriausybės nutarimai dėl eksperimentinės plėtros priskyrimo ekonomikos ir inovacijų ministrui, tačiau atsakinga už eksperimentinės plėtros politikos formavimą mokslo ir studijų institucijose lieka ŠMSM (2018 m. gegužės 16 d. nutarimas Nr. 496 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“ pakeitimo“, 2018 m. gegužės 16 d. nutarimas Nr. 497 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 921 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ ir 2018 m. gegužės 16 d. nutarimas Nr. 498 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 914 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“)	Užtikrinant ŠMSM atsakomybę už eksperimentinės plėtros politikos formavimą mokslo ir studijų institucijose, išsaugomas mokslo sistemos nuoseklumas, MSI tinklo vientisumas, sistema neišskaidoma tarp skirtingų institucijų
7.3. Sukurti nuolat veikiančią inovacinių čekių programą, skatinančią įmones aktyviau vykdyti inovacinę veiklą bei pasinaudoti mokslo ir verslo bendradarbiavimo teikiamomis galimybėmis	Praplėsta finansavimo apimtis pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto priemonę „Inočekiai“. Vykdoma tęstinė projektų atranka, tai suteikia galimybę paraiškas teikti nuolat. Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP	2019 m. IV ketv.	EIM	Vykdoma. 2018 m. balandžio 27 d. EIM paskelbė kvietimą teikti paraiškas pagal ES fondų investicijų priemonę „Inočekiai“ Nr. 1 (pradedantiems inovatoriams) ir Nr. 2 (brandiems inovatoriams), kuri skirta skatinti verslą ir mokslą užmegzti pirminius kontaktus, tęsti jau pradėtas MTEP veiklas, skatinti įmones aktyviau vykdyti inovacinę veiklą ir pasinaudoti mokslo ir verslo teikiamomis galimybėmis. Pagal priemonę „Inočekiai“ pasirašytos 82 sutartys, kurių vertė – beveik 1,9 mln. eurų, rengiamos dar 0,38 mln. eurų vertės sutartys, projektams	Atlikti priemonės pakeitimai orientuos į projektų kokybę, paskatins mokslinių tyrimų rezultatų komercinimą ir inovatyvių produktų kūrimą

(Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.1.2 darbo 3 priemonė)	projektams („Inočekiai“), – 27 tūkst. eurų. Subsidijas gauna 4 įmonės („Inočekiai“). 4 įmonės bendradarbiauja su tyrimų institucijomis			išmokėta 249,8 tūkst. eurų, pritraukta 119,8 tūkst. eurų privačių investicijų. 9 įmonės gauna subsidijas, 8 įmonės bendradarbiauja su tyrimų institucijomis	
7.4. Sukurti paramos priemonės, reikalingas tarptautiniu lygiu konkurencingų mokslo ir technologijų centrų plėtrai (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.1.2 darbo 9 priemonė)	Įgyvendinama 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ priemonė Nr. 01.2.2-CPVA-K-703 „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“ (toliau – Priemonė). Įgyvendinus Priemonę, padidės ūkio subjektų finansuota mokslo ir studijų institucijų MTEP išlaidų dalis tarp visų išlaidų, taip pat padaugės tyrėjų, dirbančių pagerintoje tyrimų infrastruktūros bazėje, investicijas gavusių mokslo ir studijų institucijų pateiktų patentų paraiškų ir įgyvendintų MTEP projektų; padidės investicijas gavusių mokslo ir studijų institucijų sutarčių su įmonėmis finansinė vertė; daugiau bus pateikta universitetų ligoninių patentinių paraiškų. Įgyvendinami 8 mokslo ir studijų institucijų projektai.	2018 m. IV ketv.	ŠMSM	Įvykdyta. 2017 m. lapkričio 22 d. priimtas Vyriausybės nutarimas Nr. 947 „Dėl Valstybinių universitetų tinklo optimizavimo plano įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“. Sukurta 2017 m. pradžioje švietimo ir mokslo ministro 2017 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-97 ir 2017 m. balandžio 11 d. įsakymu Nr. V-251 patvirtinta priemonė „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“. Priemonės tikslas – skatinti mokslo ir studijų institucijas vykdyti MTEP veiklas, turinčias komercinį potencialą. Priemonė įgyvendinama: 2017 m. paskelbtas kvietimas teikti paraiškas vienai veiklai „Inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“, iki 2017 m. pabaigos patvirtinti 9 projektai ir skirtas finansavimas, 2018 m. projektai vykdyti. 2018 m. paskelbtas kvietimas teikti paraiškas kitai veiklai – „Kompetencijos centrų veiklos skatinimas“, iki 2018 m. pabaigos patvirtinti 9 projektai ir 2019 m. pradėta juos įgyvendinti. Iš viso pagal Priemonę 2019 m. bus įgyvendinama 18 projektų. Jiems įgyvendinti skirta 12,89 mln. eurų. Švietimo ir mokslo ministro 2018 m. liepos 12 d. įsakymu Nr. V-648 pakeistas 2015 m.	Atlikti veiksmai prisideda prie efektyvaus valstybės finansų MTEP srityje panaudojimo (tinklo optimizavimas), taip pat užpildo žinių ir technologijų perdavimo grandį – taip tiesiogiai stiprinamos jungtys ir kuriamos efektyvaus mokslo ir verslo bendradarbiavimo sąlygos

	Sukurta priemonė ekscelencijos centrų infrastruktūrai sukurti ir veiklai skatinti, kuri prisidėtų prie visapusiško Europos mokslinio, technologinio ir inovacinio potencialo skatinimo. Investicijos į ekscelencijos centrų veiklą padidintų žinių komercinimo ir technologijų perdavimo mastą			balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-380 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir Nacionalinio stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ – papildytas priemonė „Ekscelencijos centrų veiklos skatinimas sumamos specializacijos kryptyse“. 2018 m. EK pateiktos trys Lietuvos institucijų, siekiančių įsteigti ekscelencijos centrus, paraiškos. 2019 m. sausį parengtas Ekscelencijos centrų priemonės projekto finansavimo sąlygų aprašas, kuris bus derinamas su kitomis institucijomis	
7.5. Padidinti tyrėjų ir dėstytojų atlyginimus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.2 darbo 7 priemonė)	Priimtas Vyriausybės nutarimas dėl doktorantų stipendijų padidinimo nuo 2019 m. sausio 1 d. Priimtas Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 72¹ straipsnio pakeitimo įstatymas, kuriuo nuo 2019 m. sausio 1 d. 72¹ straipsnio 5 dalyje nustatytų pareiginės algos koeficientų apatinės ir viršutinės ribos („šakutės“) visoms pareigybių grupėms padidintos 16 proc.	2019 m. II ketv.	ŠMSM	Iš dalies įvykdyta. Tikslu siekiama palaipsniui, atlyginimus didinant keliais etapais (papildomi asignavimai šiam tikslui skiriami kasmet nuo 2017 m.): 1. 2017 m. pirmą kartą nuo 2009 m. didėjo mažiausiai uždirbančių mokslininkų atlyginimai (skirta 3,1 mln. eurų). 2. 2018 m. dėstytojų ir mokslininkų atlyginimams padidinti vidutiniškai 20 proc. skirta 23 mln. eurų. 3. 2019 m. dėstytojų ir mokslininkų atlyginimams padidinti dar apie 16 proc. papildomai skiriama 22,9 mln. eurų asignavimų. Bendras padidinimas per dvejus metus (palyginti su 2017 m.) – apie 40 proc. 2019 m. I ketv. numatyta parengti ir patvirtinti švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymus dėl 2019 m. valstybės biudžeto asignavimų, skirtų dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokesčiui padidinti, paskirstymo valstybinėms mokslo ir studijų	Stiprinamas vienos iš dedamųjų – mokslo – sistemos patrauklumas, akademiniam sektoriui suteikiami įrankiai konkuruoti rinkoje dėl protų – sukuriamos sąlygos išlaikyti gabiausiuosius ir skatinti rinktis mokslininko, tyrėjo kelią

				institucijoms (universitetams, kolegijoms ir mokslinių tyrimų institutams)	
7.6. Skatinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą MTEP srityje, skatinti naujų, inovatyviomis veiklomis užsiimančių SVV steigimąsi ir jų sukurtų produktų plėtojimą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plane šios priemonės nėra)	Igyvendinti 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ priemonės Nr. 01.2.1-LVPA-K-828 „Intelektas. Bendri mokslo–verslo projektai“ ir Nr. 01.2.1-MITA-T-852 „Inostartas“. Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams („Intelektas. Bendri mokslo–verslo projektai“), – 7,8 mln. eurų. Subsidijas gauna 5 įmonės	2018 m. IV ketv.	EIM	Vykdoma. Pagal priemonę Nr. 01.2.1-LVPA-K-828 pasirašyta sutarčių, kurių vertė – 96 mln. eurų, rengiamos 54 mln. eurų vertės sutartys, projektams išmokėta 30 mln. eurų, pritraukta 22,6 mln. eurų privačių investicijų. Pagal tęstinę priemonę Nr. 01.2.1-MITA-T-852 pasirašyta sutarčių, kurių vertė – 180 tūkst. eurų, taip pat paraiškų vertinimo etape vertė – 560 tūkst. eurų. Nors realus sutarčių skaičius – 13, subsидijas gaunančių įmonių rodiklis – 0, nes rodiklio pasiekimas sistemoje fiksuojamas tada, kai pagal sutartį išmokama bent dalis lėšų, tačiau šiuo metu projektų vykdytojai dar nėra pateikę mokėjimo prašymų	Planuojama, kad įgyvendinant priemonę „Intelektas. Bendri mokslo–verslo projektai“ iki 2023 m. 73 įmonės bendradarbiaus su tyrimų institucijomis, įgyvendindamos savo projektus. Pagal priemonę „Inostartas“ iki 2023 m. planuojama paremti 100 naujų įmonių, kurios kurs inovatyvius produktus

Rodikliai		2016	2017	2018	2019	2020
<i>Pasaulio inovacijų indeksas, vieta</i>	<i>Planas</i>	36	35	34	33	28
	<i>Faktas</i>	36	40	40	–	–
<i>Inovacinę veiklą vykdžiusių įmonių dalis tarp visų įmonių, proc.</i>	<i>Planas</i>	40	45	45	50	53
	<i>Faktas</i>	46,6	n. d. (2020 m.)	n. d. (2020 m.)	–	–
<i>Lietuvos darbo produktyvumas per vieną dirbtą valandą, ES vidurkio proc.</i>	<i>Planas</i>	64,1	73,3	74	75	78,4
	<i>Faktas</i>	62,5	66,6	n. d. (2019 m. II ketv.)	–	–
<i>Visos apdirbamosios pramonės produkcijos struktūros dalis, kurią sudaro pažangiųjų (aukštųjų) ir vidutiniškai pažangiųjų technologijų produkcija, proc.</i>	<i>Planas</i>	19,9	18,5	18,8	19,3	22
	<i>Faktas</i>	19,5	20,3	22,4	–	–

8 tikslas. Skatinti našumo augimą šalinant viešųjų priemonių, kuriomis remiamas mokslo ir verslo bendradarbiavimas, spragas ir neefektyvumą

Įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės	Siekiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Pasiekti rezultatai	Poveikis Tarybos rekomendacijos įgyvendinimui
8.1. Plėsti inovacijų ir technologijų perdavimo centrus, skatinant mokslo ir studijų institucijose kuriamų MTEP rezultatų komercinimą (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.5.1 darbo 7 priemonė)	Įgyvendinama 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ priemonė Nr. 01.2.2-CPVA-K-703 „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“ (toliau – Priemonė), pagal kurią viena remiamų veiklų – inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas. Įgyvendinus Priemonę, padidės ūkio subjektų finansuota mokslo ir studijų institucijų MTEP išlaidų dalis tarp visų išlaidų, taip pat padaugės tyrėjų, dirbančių pagerintoje tyrimų infrastruktūros bazėje; padaugės investicijas gavusių mokslo ir studijų institucijų pateiktų patentų paraiškų ir įgyvendintų MTEP projektų; padidės investicijas gavusių mokslo ir studijų institucijų sutarčių su įmonėmis finansinė vertė; padaugės investicijas gavusių mokslo ir studijų institucijų	2019 m. IV ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Projektų finansavimo sąlygų aprašas patvirtintas švietimo ir mokslo ministro 2017 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-97. Kvietimas paskelbtas 2017 m. kovo 10 dieną. Finansavimas skirtas švietimo ir mokslo ministro 2017 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. V-1010. Iki 2017 m. pabaigos sudarytos 9 sutartys, kurių vertė – 5,7 mln. eurų. Kadangi veiklų įgyvendinimo trukmė turi būti ne ilgesnė kaip 36 mėnesiai nuo projekto sutarties pasirašymo dienos, planuojama projektų įgyvendinimo pabaiga – 2020 m.	Kuriama nuosekli žinių ir technologijų perdavimo grandis – taip (plėtojant inovacijų ir technologijų perdavimo centrus) tiesiogiai sudaromos sąlygos efektyviai bendradarbiauti mokslui ir verslui

	inovacijų ir technologijų perdavimo centrų. Įgyvendinami 9 mokslo ir studijų institucijų projektai				
8.2. Komercenti mokslo ir studijų institucijų kuriamų atžalinių (angl. <i>spin-off</i>) įmonių MTEP rezultatus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.4 darbo 11 priemonė)	Įgyvendinama 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ priemonė 01.2.2-MITA-K-702 „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“ (toliau – Priemonė), pagal kurią viena remiamų veiklų – mokslo ir studijų institucijų kuriamų atžalinių (angl. <i>spin-off</i>) įmonių MTEP rezultatų komercinimas. Įgyvendinus Priemonę, bus įkurtos naujos įmonės, MTEP pagrindu kuriančios inovatyvius produktus; padaugės įmonių, bendradarbiaujančių su mokslinių tyrimų institucijomis; bus įgyvendinti MTEP projektai, kurių pagrindu bus sukurti inovatyvūs produktai (galutinis Priemonės įgyvendinimo terminas – 2020 m. IV ketv.)	2020 m. IV ketv.	ŠMSM	Vykdoma. Atsižvelgiant į FM 2018 m. sausio 18 d. raštą Nr. (24.37-02)-5K-1723272)-6K-1800253, kuriuo pritarta tuometės ŠMM teiktam Priemonės įgyvendinimo plano pakeitimui, ir tuometės ŠMM 2018 m. lapkričio 26 d. raštą Nr. SR-4975 FM, 2019 m. vasario 26 d. paskelbtas antras kvietimas teikti paraiškas pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ priemonės Nr. 01.2.2-MITA-K-702 „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašą Nr. 1. Šio kvietimo suma – 1,1 mln. eurų. Finansuojamais projektais bus skatinamas MTEP rezultatų komercinimas (parama mokslininkų ir kitų tyrėjų bei studentų, dirbančių / studijuojančių mokslo ir studijų institucijose, idėjų komercinimui, parama besikuriančioms atžalinėms įmonėms)	Skatinant atžalinių įmonių kūrimą ir jų rezultatų (MTEP grįstų inovacijų) komercinimą, prisidedama prie rinkos transformacijos – viešosios investicijos skiriamos didžiausią pridėtinę vertę kuriančio verslo segmentui kurti / stiprinti – žiniomis grįstoms įmonėms
8.3. Atnaujinti MTEP vertinimo sistemą, padarant ją dvipakopę, susidedančią iš kasmečio formaliojo MTEP vertinimo ir kas 5 metus vykdomo palyginamojo	Atnaujinta mokslo veiklos finansavimo ir vertinimo tvarka. Ja siekiama mokslo ir studijų institucijų mokslinės veiklos rezultatus vertinti ne tik pagal kiekybinius, bet ir pagal kokybinius kriterijus (MTEP veiklos kokybę, ekonominį ir	2019 m. IV ketv.	ŠMSM	Įvykdyta. Atnaujinta MTEP vertinimo sistema, padarant ją dvipakopę, susidedančią iš kasmečio formaliojo MTEP vertinimo (švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugsėjo 26 d. įsakymas Nr. V-706 „Dėl Palyginamojo ekspertinio mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros vertinimo reglamento patvirtinimo“) ir kas 5 metus	Naujoji MTEP vertinimo sistema (joje esantys kriterijai) tiesiogiai susieja mokslo ir studijų institucijų finansavimą su mokslo ir verslo bendradarbiavimo pasiekimais, t. y. didesnę finansavimą už vykdomą MTEP veiklą gauna tos mokslo ir studijų institucijos, kurių siūlomos

ekspertinio MTEP vertinimo (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.4 darbo 7 priemonė) Įdiegti naują MTEP finansavimo modelį, numatantį, kad 60 proc. lėšų skirstoma pagal palyginamojo ekspertinio MTEP vertinimo, o 40 proc. – pagal formaliojo vertinimo rezultatus (Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.4 darbo 8 priemonė)	socialinį poveikį bei perspektyvumą), taip pat paskatinti mokslo ir studijų institucijų bei verslo bendradarbiavimą, numatant balus už verslo sektoriaus (Lietuvos ir užsienio) MTEP užsakymus, mokslo ir verslo bendradarbiavimo susitarimus			vykdomo palyginamojo ekspertinio MTEP vertinimo (švietimo ir mokslo ministro 2017 m. spalio 4 d. įsakymas Nr. V-747 „Dėl Kasmetinio universitetų ir mokslinių tyrimų institutų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir meno veiklos vertinimo reglamento patvirtinimo“). Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 9 d. nutarimu Nr. 668 patvirtintas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų moksliniams tyrimams, eksperimentinei plėtrai ir meno veiklai plėtoti skyrimo mokslo ir studijų institucijoms tvarkos aprašas. Jis numato, kad 60 proc. lėšų skirstoma pagal palyginamojo ekspertinio MTEP vertinimo, o 40 proc. – pagal formaliojo vertinimo rezultatus	paslaugos patrauklios, reikalingos verslui
---	---	--	--	---	--

<i>Rodikliai</i>		2016	2017	2018	2019	2020
<i>Universitetų ir pramonės bendradarbiavimas MTEP srityje, Pasaulio inovacijų indeksas, vieta</i>	<i>Planas</i>	26	33	36	33	30
	<i>Faktas</i>	26	33	36	–	–

2 priedas. 2018 M. NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĖ IR PLĖTRA

Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaitoje pateikiama informacija apie Nacionalinio saugumo strategijoje nurodytų rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių poveikį Lietuvos saugumo aplinkai, apžvelgiami pagrindiniai nacionalinio saugumo politikos prioritetų ir uždavinių įgyvendinimo rezultatai, darantys esminį poveikį Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimui.

Grėsmės, pavojai ir rizikos veiksniai kompleksiskai veikia įvairias visuomenės ir valstybės gyvenimo sritis, darydami neigiamą poveikį socialiniam integralumui, viešajam saugumui, finansiniam ir ekonominiam stabilumui, gynybinei galiai ir politinei sistemai. Jų stiprėjimo indikacijos pasireiškia skirtingų valstybės institucijų atsakomybės srityse. Institucijos, veikdamos atskirai savo atsakomybės srityse, ne visuomet turi pakankamai informacijos ir kompetencijų bendram grėsmių mastui, kompleksiskumui ir poveikiui kitoms sritims įvertinti. Todėl, siekiant nustatyti svarbiausias grėsmes nacionaliniam saugumui, vertinti jų pavojingumą, tarpusavio sąsajas, prognozuoti pokyčius, numatyti grėsmių prevencijos ir šalinimo prioritetus, būtina sisteminga tarpinstitucinė sąveika, koordinacija, keitimasis informacija ir vertinimais.

1. Rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės nacionaliniam saugumui

Konvencinės karinės grėsmės

Pagrindinė grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui kyla dėl agresyvių Rusijos ketinimų ir veiksmų. 2018 m. Rusijos strateginiai tikslai nepakito. Ji siekia pakeisti globalią geopolitinių jėgų pusiausvyrą pasaulyje ir dominuoti sau prisiskirtoje interesų zonoje, įskaitant Baltijos regioną.

Lietuvos ir kitų Baltijos šalių narystę NATO Rusija vertina kaip esminę kliūtį įgyvendinti jos geopolitinius tikslus. Teigiama, kad pagrindinis karinių pavojų šaltinis – NATO ir jo karinės infrastruktūros plėtra, karinių pajėgų dislokavimas, pratybų organizavimas šalia Rusijos arba jos sąjungininkų teritorijų. Šią retoriką Rusija naudoja norėdama pateisinti nuoseklų savo karinių pajėgumų stiprinimą, o savo karinės infrastruktūros plėtrą ir karinio aktyvumo didinimą teritorijose, kurios ribojasi su NATO, pateikia kaip atsakomuosius veiksmus.

Rusija toliau stiprina karinius pajėgumus Vakarų kryptimi, taip pat Kaliningrado srityje. Čia dislokuotos pajėgos toliau aprūpinamos modernia oro gynybos įranga ir ginkluote, kuri leidžia tam tikruose aukščiuose naikinti oro taikinius virš didesnės Lietuvos dalies. 2018 m. Rusijos Baltijos laivynas gavo dar vieną naują kovos laivą, ginkluotą moderniu raketų kompleksu „Kalibr“, gebančiu naikinti antžeminius taikinius 2 000 km atstumu. Į Kaliningrado sritį 2018 m. atgabenti ir operaciniai-taktiniai kompleksai „Iskander-M“, gebantys naikinti antžeminius taikinius 500 km atstumu. Kaliningrado srityje dislokuotos ginkluotės sistemos gali naudoti taktinius branduolinius užtaisus, tai leidžia Rusijai jas naudoti kaip atgrasymo ir šantažo priemones. Kaliningrado srityje vyksta branduolinio ginklo saugyklos atnaujinimo darbai. Didelio tikslumo ir ilgo nuotolio ginklų sistemas, dislokuotas Kaliningrado srityje, krizės ir karo atveju Rusija naudotų siekdama izoliuoti konflikto regioną, maksimaliai apriboti sąjungininkų pajėgų patekimą į jį ir galimybes jame veikti. Ilgo nuotolio konvencinės ginkluotės sistemos bei kibernetiniai pajėgumai leidžia Rusijai trikdyti sprendimų priėmimo procesus NATO šalyse – sukelti sumaištį, ypač atakuojant svarbiausią civilinę infrastruktūrą. Rusija turi pajėgumų paveikti antžemines, oro ir povandenines komunikacijas (elektros ir duomenų perdavimo kabelius, dujotiekius ir naftotiekius ir t. t.).

Rusija stiprina Kaliningrado karinės grupuotės sausumos komponentą. 2018 m. pradėtas formuoti naujas 11-asis tankų pulkas, didinantis galimybes vykdyti gynybos ir puolimo operacijas. Sausumos daliniai perginkluojami nauja artilerijos ir prieštankine ginkluote, taip stiprinama jų ugnies galia. Kaliningrado

srityje sutelkti aviacijos pajėgumai reorganizuoti į 34-ąją mišriąją aviacijos diviziją, kuri stiprinama papildomais orlaiviais. Šie Rusijos veiksmai, stiprinantys karinius pajėgumus Kaliningrado srityje, atspindi ilgalaikius visose Rusijos ginkluotose pajėgose, esančiose kituose regionuose, vykstančius procesus, bet Rusija mėgina juos pateikti kaip atsaką į NATO pajėgumų stiprinimą Baltijos regione.

Rusijos ir Baltarusijos karinė integracija stiprėja. Rusija toliau plėtoja bendrą su Baltarusija regioninę karinę grupuotę (RKG) ir bendrą oro gynybos sistemą, vykdo bendrus karinius mokymus, stiprina Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų potencialą lengvatinėmis sąlygomis tiekdamą ginkluotę. Baltarusija išlaiko karinę infrastruktūrą RKG ir Rusijos ginkluotųjų pajėgų poreikiams.

Siekdama sukurti modernias ginkluotąsias pajėgas, Rusija išlaiko pakankamą jų finansavimą. Smarkiai augęs 2010–2016 m. gynybos biudžetas 2017–2018 m. sumažėjo, planuojama, kad per ateinančius kelis metus jis nežymiai augs. Labai tikėtina, kad dėl galimybės slėpti tikrąsias išlaidas ir bet kada skirti papildomą finansavimą tikrosios Rusijos išlaidos yra ir bus gerokai didesnės, nei atspindi oficiali statistika. Esamo finansavimo pakanka ginkluotosioms pajėgoms toliau modernizuoti ir koviniam jų potencialui didinti. Tikėtina, kad karinio potencialo didinimas, demonstravimas ir sudarytos sąlygos jį panaudoti taps vis svarbesne Rusijos regioninės įtakos išlaikymo ir užsienio politikos formavimo priemone.

Augantys Lietuvos, kitų Baltijos valstybių nacionaliniai ir regione dislokuoti NATO pajėgumai didina Rusijai potencialaus konflikto kainą. Tai mažina tikimybę, kad Rusija ryšis panaudoti karinę jėgą Baltijos regione.

Užmaskuotos karinės ir žvalgybos priemonės

2018 m. Vakarų valstybių atskleistos ir užkardytos Rusijos žvalgybos operacijos parodė platų Rusijos žvalgybos veiklos mastą ir ypač agresyvią Rusijos karinės žvalgybos veiklą prieš Vakarų valstybes taikos metu. Imtasi kolektyvinio ir precedento neturėjusio Vakarų valstybių ir jų sąjungininkų atsako – *persona non grata* paskelbti 153 su diplomatine priedanga dirbę nedeklaruoti Rusijos žvalgybos tarnybų karininkai, tačiau Rusijos žvalgybos tarnybos bando prisitaikyti prie nukreiptų prieš jas gynybinių Vakarų šalių, tarp jų ir Lietuvos, veiksmų. Jos naudojasi verslo, turizmo ir kita nediplomatine priedanga, plečia geografinį operacijų spektrą, žvalgybos operacijas perkelia į Rusiją ar trečiąsias valstybes, naudojasi Rusijai palankių valstybių galimybėmis (ypač Baltarusija), manipuliuoja bendra sovietine praeitimi, ieško ideologiškai Rusijai artimų asmenų, itin aktyviai verbuoja į Rusiją ir Baltarusiją vykstančius Lietuvos ir kitų šalių piliečius.

Rusijos žvalgybinė veikla prieš Lietuvą išlieka intensyvi. Rusijos žvalgybos tarnybos veikloje prieš Lietuvą vis plačiau taikomos techninės priemonės. Ir toliau intensyvi žmogiškoji žvalgyba (Lietuvos piliečių verbavimas). Lietuvai vis labiau ribojant Rusijos žvalgybų veiklos su diplomatine priedanga galimybes, Rusijos žvalgai naudojasi nediplomatine priedanga ir ypač dažnai operacijas prieš Lietuvą perkelia į Rusiją ar trečiąsias valstybes.

Rusijos žvalgyba naudojasi kitų jai palankių šalių galimybėmis rinkti informaciją užsienyje, tai daro siekdama ne tik užpildyti savo žvalgybos spragas, bet ir nuslėpti savo interesus ir žvalgybinę veiklą. Svarbiausia Rusijos sąjungininke išlieka Baltarusija. Baltarusijos žvalgybos tarnybos vykdo Rusijos žvalgybos tarnybų nurodymus ir teikia pagalbą jų operacijoms Baltarusijoje. Baltarusijos teritorijoje Rusijos žvalgybos tarnybos netrukdomos verbuoja Vakarų šalių piliečius. Dėl to Lietuvos piliečiai, kurie dažnai lankosi Baltarusijoje, gali tapti tiek Baltarusijos, tiek Rusijos žvalgybos tarnybų taikiniais.

Rusijos agentūrinės žvalgybos prieš Lietuvos gynybinę galią tikslas – rinkti ne tik įslaptintą, bet ir neišslaptintą, tačiau viešai neskelbiamą informaciją. Daugiausia dėmesio skiriama NATO ir Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) pajėgoms Lietuvoje, todėl NATO oro policijos ir NATO priešakinių pajėgų misijos ir toliau bus vienas pagrindinių Rusijos žvalgybos taikinių, prieš kuriuos bus vykdomos ne tik žvalgybos, bet ir įtakos operacijos.

Augant Kinijos ekonominėms ir politinėms ambicijoms Vakaruose, agresyvi Kinijos žvalgybos ir saugumo tarnybų veikla ne tik kitose NATO ir ES šalyse, bet ir Lietuvoje. Užsienio šalyse Kinijos žvalgyba tradiciškai veikia su diplomatine priedanga, taip pat naudoja Kinijos vyriausybės finansuojamais Konfucijaus institutais, Kinijos įmonėmis ir naujienų agentūromis, užsienyje studijuojančiais kinų studentais.

Kinijos žvalgybos veikla Lietuvoje daugiausia skirta Kinijos vidaus politinėms problemoms – pirmiausia susijusioms su vadinamaisiais „penkais nuodais“ – spręsti. Be to, Kinijos žvalgyba Lietuvoje turi platesnių interesų – ją domina Lietuvos vidaus ir užsienio politika, ekonomika, gynybos sektorius, Lietuvos piliečiams prieinama informacija apie įvairių šalių tarptautinio bendradarbiavimo su Kinija projektus, ateities planus. Per Lietuvos piliečius Kinijos žvalgyba gali siekti gauti neviešos ar įslaptintos ne tik Lietuvos, bet ir ES institucijų bei NATO informacijos.

Labai tikėtina, kad Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos tarnybos prieš Lietuvą veiks ir toliau itin intensyviai. Rusijos žvalgyba Lietuvoje suaktyvės per 2019–2020 m. rinkimų ciklą. Artimoje ir vidutinėje perspektyvoje Rusijos žvalgybos tarnybos ES ir NATO valstybėse vis labiau naudos netradicinius žvalgybinės veiklos metodus ir priemones. Nuolatiniai žvalgybų taikiniai – asmeninių, verslo ar ideologinių ryšių su Rusija ir Baltarusija turintys Lietuvos gyventojai.

Atsižvelgiant į didėjančią Kinijos žvalgybos ir saugumo tarnybų aktyvumą NATO ir ES šalyse, tikėtina, kad ilgalaikėje perspektyvoje Kinijos žvalgybinė veikla Lietuvoje taip pat plėsis.

Grėsmės euroatlantinės bendrijos vienybei

2018 m. tarptautinė Lietuvos padėtis išliko stabili, tačiau nacionalinį jos saugumą toliau neigiamai veikia agresyvi Rusijos užsienio politika, kuria siekiama atkurti po SSRS žlugimo prarastą pasaulinės galybės statusą ir užsitikrinti vieną svarbiausių vaidmenų tarptautinėje politikoje. Rusija skatina kitas valstybes vadovautis *realpolitik* principais, propaguoja regionų pasidalijimą įtakos sferomis tarp didžiųjų valstybių. Esant tokiai pasaulio politikos konstrukcijai, būtų toleruojamos atskirų valstybių regioninės ambicijos, mažųjų valstybių interesai aukojami didžiųjų naudai ir „globaliam stabilumui“, o NATO ir ES netektų prasmės.

Vienas pagrindinių Rusijos užsienio ir saugumo politikos uždavinių – ardyti euroatlantinę vienybę. Tam pasitelkiamas platus spektras kintančių priemonių, tačiau pagrindiniai principai nekinta: siekiama supriešinti skirtingų NATO valstybių interesus, skatinti tarpusavio nepasitikėjimą, atvirai remiamos NATO ir ES nepritariančios politinės jėgos.

2018 m. Rusija ir toliau aktyviai bandė paveikti kitų valstybių vidaus politinius procesus. Siekta paveikti rinkimų kampanijas, mažinti visuomenės pasitikėjimą demokratiniu procesu ir kurstyti vidaus susipriešinimą. Tikėtina, kad šios Rusijos pastangos ateityje tik intensyvės, jų poveikį vis stipriau jaus ir Lietuva.

Nestabilumas regione ir pasaulyje

Didžiausias regioną destabilizuojantis veiksnys 2018 m. – ir toliau agresyvi Rusijos užsienio politika. Rusija bando stiprinti savo vaidmenį tarptautiniu mastu derindama diplomatią ir įtakos operacijas, ieškodama kitų galimybių mažinti JAV ir ES valstybių įtaką. Kremlius tikisi, kad Vakarų valstybių nesutarimai dėl imigracijos į Europą valdymo politikos, terorizmo grėsmė, stiprėjančios populistinės jėgos užgoš Rusijos keliamas grėsmes. Be to, Rusija aktyviai ieško kontaktų su ta visuomenės dalimi, kuri nepatenkinta savo vyriausybės darbu, globalizacija, integracija į NATO ir ES. Kremlius siekia, kad Europoje vis didesnę įtaką įgytų nacionalistinės pakraipos partijos, stiprėtų antiglobalistinės, radikaliosios jėgos. Daugumai šių judėjimų natūraliu sąjungininku tampa Kremlius, kuris neva puoselėja tradicijas, konservatyvias idėjas, kovoja su globalizmu ir JAV dominavimu.

Rusija didina įtaką kaimyninėse valstybėse naudodamasi jų priklausomybėmis ir įšaldytais konfliktais. Saugumo būklę regione neigiamai veikia Rusijos tęsiama ginkluota agresija prieš Ukrainą. Svarbus rizikos veiksnys Lietuvos nacionaliniam saugumui – toliau didėjanti Maskvos įtaka Baltarusijoje. Minskas nepajėgus vykdyti visiškai savarankiškos politikos dėl ekonominės priklausomybės nuo Rusijos, nesprenžiamų dvišalių problemų ir neįgyvendinamų valstybinio ekonomikos sektoriaus reformų.

Rusijos politikos pokyčiai 2019 m. labai mažai tikėtini. Kremliaus režimas nusiteikęs ilgalaikiai konfrontacijai su Vakarais ir naudosis visomis pasitaikančiomis progomis kurstyti konfliktus kitose valstybėse ar tarptautines krizes, jei tik matys galimybę didinti savo įtaką.

Geografiškai tolimesniuose krizių regionuose bendra saugumo būklė 2018 m. išliko prasta. Sirijoje, Irake, Jemene, Libijoje, Malyje, Afganistane tęsiasi ginkluoti konfliktai, aktyviai veikia įvairios teroristinės grupuotės ir judėjimai. Stipriausi – „Islamo valstybė Irake ir Sirijoje“ (toliau – ISIS), „Al Qaeda“ (toliau – AQ) ir su jomis susiję dariniai skirtinguose regionuose, nacionalinių tikslų siekiantis Talibanas Afganistane. Savo veikla jie kelia tiesioginę grėsmę užsienio valstybių, tarp jų ir Lietuvos, kariams, dalyvaujantiems tarptautinėse misijose. Be to, ISIS ir AQ savo ideologiją skleidžia kibernetinėje erdvėje, taip veikdamos ir Vakarų šalių gyventojus. Kilusi krizė Venesueloje neigiamai paveikė pasitikėjimą pagrindinių tarptautinių organizacijų veiksmingumu, gebėjimu užtikrinti pagarbą tarptautinei teisei ir visuotinai priimtoms tarptautinio elgesio normoms.

Tarptautinės krizės, konfliktai ir nestabilumas neigiamai veikia Lietuvos saugumą, nes menkina tarptautinės teisės principų reikšmę tarptautiniams santykiams, didina karinės jėgos ir išteklių svarbą užsienio politikai, verčia NATO ir ES šalis skirti išteklių kompleksinėms tarptautinio saugumo problemoms spręsti, leidžia Rusijai manipuluoti skirtingais NATO ir ES šalių saugumo interesais ir skatinti vidinius nesutarimus. Krizių regionų valstybės susiduria su įvairiomis saugumo, politinėmis, socialinėmis ir ekonominėmis problemomis, sudarančioms palankias sąlygas egzistuoti ir veikti teroristinėms grupuotėms, skleisti radikalias ideologijas.

Terorizmas, ekstremizmas, radikalėjimas

Tarptautinis terorizmas, kurtomas dviejų pagrindinių antivakarietiškai nusiteikusių teroristinių organizacijų ISIS ir AQ, kelia pavojų visai ES bendrijai. Pagrindiniai ISIS taikiniai Europoje – aktyviausiai su ja kovojančių ES šalių teisėsaugos, karinės ir valdžios institucijos, jų personalas, civiliai (masinio žmonių susibūrimo vietos, turistiniai traukos taškai, visuomeninis transportas).

ISIS prarado galimybes ir išteklius centralizuotai rengti ir koordinuoti teroristines operacijas Vakarų šalyse, dėl to 2018 m. Europoje mažėjo teroristinių aktų. Tačiau ISIS Europai keliama terorizmo grėsmė neišnyko, pakito tik jos pobūdis: dėl pajėgumų stokos tiesiogiai grupuotės organizuojamų išpuolių Vakarų šalyse tikimybė sumažėjo, bet ISIS ir toliau skatins savo šalininkus Vakaruose savarankiškai rengti teroristines atakas, už kurias grupuotė galėtų prisiimti atsakomybę.

Lietuva tarptautinėms teroristinėms organizacijoms nėra prioritetas. Artimoje perspektyvoje teroro akto Lietuvoje tikimybė išliks maža. Bet tarptautinis terorizmas Lietuvai kelia radikalizmo sklaidos, ekstremistų judėjimo per Lietuvą, logistikos ar finansavimo organizavimo, verbavimo ir paramos kuopelių kūrimo, nelegalios migracijos rizikas.

Informacinės grėsmės

2018 m. strateginis Rusijos informacinių atakų tikslas – naudojantis informacinėmis priemonėmis užsitikrinti, kad Lietuvos vykdoma politika atitiktų Rusijos interesus – nekito. Baltijos regioną Rusija suvokia kaip savo įtakos ir karinio pranašumo zoną, todėl ne tik demonstruoja karinę galią, bet ir naudoja strateginę komunikaciją, propagandą, dezinformaciją, socialinę inžineriją, rengia tikslingas informacines atakas, siekdama paveikti sprendimų priėmėjus ir visuomenę.

Rusijos propagandinė žiniasklaida toliau eskalavo Lietuvos socioekonominės, demografinės ir tautinių bendruomenių būklės klausimus, siekdama supriešinti visuomenę ir sumenkinti pasitikėjimą valstybės institucijomis. Naudojantis kibernetinėmis priemonėmis, 2018 m. organizuotos informacinės atakos prieš Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministrą, NATO sąjungininkus Lietuvoje. Nuolat bandyta įsiterpti į viešą diskusiją istorinėmis temomis ir pakreipti ją Rusijos istorijos politikos sampratą atitinkančia linkme. 2018 m. Rusija toliau tobulino ir taikė įvairias informacines priemones, skirtas užsienio ir vidaus auditorijoms paveikti. Vis dėlto Baltijos regionui skirti žiniasklaidos projektai Lietuvoje nebuvo veiksmingi.

Tikėtina, kad 2019 m. pagrindiniai informacinių atakų taikiniai Lietuvoje bus rinkimų procesas, NATO pastangos prisitaikyti prie kintančios saugumo aplinkos, augantis Lietuvos gynybos biudžetas ir plėtojama karinė infrastruktūra, Lietuvos valstybingumui svarbios datos ir asmenys. Rusija, tikėtina, didins Kremliaus interesus atitinkančiai istorijos politikai įgyvendinti skirtų projektų įvairovę ir mastą. Vienu iš pagrindinių taikinių Lietuvoje gali tapti 2019 m. numatomas priimti teismo nuosprendis Sausio 13-osios byloje. Neatmestinos provokacijos prieš buvusius ar esamus Lietuvos valdžios ir teisėsaugos institucijų pareigūnus, susijusius su Sausio 13-osios byla.

Kibernetinės grėsmės

2018 m. Lietuvos kibernetinėje erdvėje nustatyta kenkėjiška veikla, priskiriama įvairiems valstybiniais ir nevalstybiniais veikėjams, bet didžiausią grėsmę kelia Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos. Nuolat fiksuojama Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų programišių žvalgybos veikla prieš Lietuvos informacines sistemas. Kibernetinį šnipinėjimą aktyviausiai vykdo Rusijos karinės žvalgybos (GRU) grupuotė *Sofacy / APT28* ir Federalinės saugumo tarnybos (FSB) grupuotė *Agent.btz / Snake*. Siekdamas surinkti politinę, karinę ir ekonominę informaciją, grupuotės prasiskverbia ne tik į valstybės institucijų, bet ir į privačių organizacijų ar asmenų informacines sistemas. Pagrindinis Rusijos žvalgybos Lietuvoje vykdomo kibernetinio šnipinėjimo tikslas toks pat – rinkti politinę, karinę ir ekonominę informaciją. Taikomasi tiek į valstybės institucijų, tiek į privačių juridinių ar fizinių asmenų informacines sistemas, o per kibernetines atakas surinkta informacija taip pat naudojama įtakai ir informacinėms operacijoms toliau planuoti ar vykdyti.

Rusija siekia gauti prieigą prie užsienio valstybių energetikos sektoriaus sistemų. Tai leistų nuotoliniu būdu išjungti elektros energijos tiekimą arba nepataisomai sugadinti įrenginius. Lietuvos energetikos sektorius taip pat yra vienas Rusijos kibernetinių grupuočių taikinių.

Artėjant rinkimams Lietuvoje, ypač pavojingi gali būti Rusijos turimi kibernetiniai pajėgumai. Juos Rusija aktyviai naudoja siekdama paveikti Vakarų valstybių politinius procesus. Priešiška veikla kibernetinėje erdvėje – gana pigi, efektyvi ir nuolat tobulinama Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklos platforma. Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų galimybės naudoti žmogiškąją žvalgybą ribojamos, sparčiai plėtojamos informacinės technologijos, todėl Rusijos priešiška kibernetinė veikla prieš Lietuvą nemažės.

Grėsmės kibernetinėje erdvėje kelia nusikaltėliai, neteisėtai prisijungiantys prie informacinių sistemų ir reikalaujantys išpirkos už perimtų duomenų neviešinimą, nenaudojimą ar duomenų dešifravimą. Kaip ir ankstesniais metais nuo tokių atakų dažniau nukentėjo verslo atstovai. Plečiantis kriptovaliutų apyvartai, dažniausiai reikalaujama išpirkos būtent kriptovaliuta. 2018 m. nustatyta ir kriptovaliutų vagysčių neteisėtų prisijungimų metu.

2018 m. nemažą dalį nusikaltimų elektroninėje erdvėje sudarė atakos prieš įmones, bendradarbiaujančias su užsienio partneriais. Per atakas buvo perimamas tiek vienos, tiek kitos pusės elektroninis susirašinėjimas ir pakeitus naudojamų elektroninio pašto adresų pavadinimus siekiama neteisėtai gauti piniginę išmoką pagal fiktyvias sąskaitas.

Ekonominė ir energetinė priklausomybė, ekonomikos ir ūkio pažeidžiamumas

ES priklausomybė nuo importuojamų energijos išteklių, ypač naftos, o pastaruoju metu ir dujų importo kelia potencialią grėsmę energijos tiekimo saugumui. Mažėja pirminės antracito, lignito, žalios naftos, gamtinių dujų, o pastaruoju metu – ir branduolinės energijos gamyba, todėl norėdama patenkinti paklausą ES tampa vis labiau priklausoma nuo pirminės energijos importo. Importuojamos energijos kilmės šalys pastaraisiais metais šiek tiek keitėsi, bet pagrindinė žalios naftos ir gamtinių dujų tiekėja liko Rusija. Be to, Rusija dabar tiekia ir daugiausia kietojo kuro. Nors Lietuva kartu su Latvija ir Estija padarė didelę pažangą didindamos energijos tiekimo saugumą, įgyvendinus dujų ir elektros energijos projektus, pagal kuriuos regionas sujungiamas su kaimyninių valstybių energijos rinkomis, pajvairinus Baltijos šalių energijos šaltinius ir bendrai sumažinus kainas, nacionaliniam saugumui strategiškai svarbus energetikos ūkio sektorius 2018 m. vis dar buvo ganėtinai priklausomas nuo importuojamų iš Rusijos gamtinių dujų, žalios naftos ir elektros energijos. Tai geriausiai atspindi energetinės priklausomybės rodiklis, kuris 2017 m. sudarė 72,9 proc. ir, palyginti su 2016 m., sumažėjo 2,4 proc. punkto, nors vis dar gerokai viršijo ES vidurkį (2016 m. – 53,6 proc.).

Gamyba, kuriai naudojama daug energijos išteklių, 2018 m., Lietuvos statistikos departamento duomenimis, sudarė apie 37 proc. visos apdirbamosios gamybos produkcijos. Tai rodo ne tik itin didelę apdirbamosios gamybos, bet ir visos pramonės priklausomybę nuo importuojamų energijos išteklių. Maža to, ekonominių veiklų, kurių produkcijai pagaminti reikia daug energijos išteklių (dujų, elektros, šilumos) ir kitų žaliavų, tokių kaip mediena, metalas, srityje 2018 m. pabaigoje dirbo apie 36 tūkst. darbuotojų (t. y. 3,78 proc. visų šalyje 2018 m. pabaigoje veikiančių įmonių darbuotojų).

Rusijoje vykdoma elektros jungčių pertvarka ir plėtojami nauji elektros energijos generavimo pajėgumai siekiant užtikrinti Rusijos šiaurės vakarų tinklo ir Kaliningrado srities patikimą veikimą, nepriklausomą nuo Baltarusijos, Rusijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos (BRELL) elektros žiedo vientisumo, todėl kyla vienašalio Baltijos šalių elektros energetikos sistemos atjungimo nuo IPS/UPS sistemos pavojus. Tokio atjungimo atveju sumažėtų Baltijos šalių energetikos sistemos patikimumas ir stabilumas, padidėtų elektros tiekimo sutrikimų tikimybė, gali padidėti elektros kainos, neatmestina ir visuotinės elektros energetikos sistemos avarija.

Ilgalaikis globalios ekonomikos ir finansų krizės poveikis Lietuvos ekonominėms galioms vis mažiau juntamas. Nors 2018 m. ES ekonomikos augimas sulėtėjo, tačiau jos rodikliai palyginti aukšti, o padėtis darbo rinkoje palanki – nedarbo lygis panašus kaip ir prieškriziniu laikotarpiu. Pasaulinės ekonomikos augimo sulėtėjimas ir mažesnis nuspėjamumas lėmė tai, kad ekonominis aktyvumas Europoje ėmė priklausyti daugiausia nuo privataus vartojimo ir investavimo, t. y. užimtumo augimo, palankių finansavimo sąlygų, augančio pelningumo ir stabilios vidaus paklausos išlaikymo. Apžvelgiant euro zonos BVP rodiklio kaitą per dešimtmetį nuo krizės, 2018–2019 metai vertinami kaip laikotarpis, per kurį euro zonos BVP augimo tempas nuosaikiai lėtėja: 2007 m. euro zonos BVP augo 2,7 proc., tačiau 2018 m. – tik 2,1 proc., o 2019 m. prognozuojamas 1,9 proc. BVP augimas. Lietuvos ūkis, išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2018 m. augo 3,6 proc. (2017 m. Lietuvos BVP didėjo 4,1 proc., 2016 m. – 2,4 proc.). Lietuvos ekonomikos augimą skatino didėjantis vidaus vartojimas, sparčiai augęs prekių ir paslaugų eksportas (jo plėtra šiuo metu sulėtėjo). Tačiau pažymėtina, kad jau kurį laiką sparčiai augantis ūkis lemia didėjantį gamybos atotrūkį³⁶, kuris sudaro sąlygas atsirasti disbalansui, kuris šiuo metu labiausiai pastebimas darbo rinkoje, ir yra viena iš svarbiausių spartaus darbo užmokesčio kilimo priežasčių.

2018 m. daugėjo Lietuvos finansų sektoriuje veikti siekiančių prieštaringos reputacijos rinkos dalyvių. Tai daugiausia Lietuvos ir užsienio šalių piliečiai, iš kurių nemaža dalis atlieka finansines operacijas per lengvatinio apmokestinimo zonose veikiančius bankus ar kitas finansų įstaigas. Siekdami nuslėpti tikruosius naudos gavėjus ir sumažinti mokestinę naštą, jie naudoja sudėtingas ir neskaidrias verslo

³⁶ Gamybos atotrūkis rodo, kiek faktinė ūkio raida yra nutolusi nuo tvarios ūkio raidos.

valdymo schemas, įgyvendinamas per lengvatinio apmokestinimo zonose registruotus juridinius asmenis. Galimybė įgyti ES registruotų įmonių priedangą domino ir kituose strateginiuose sektoriuose veikiančias trečiųjų šalių įmones. Kai kurių Lietuvoje registruotų įmonių, siekiančių sudaryti įvairaus pobūdžio sandorius su valstybės valdomomis nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbiomis įmonėmis, galutiniai savininkai yra susiję su tarptautinėmis verslo struktūromis, turinčiomis artimų ryšių su priešišku valstybių strateginėmis bendrovėmis ir asmenimis, veikiančiais tų valstybių naudai.

2019 m. ekonomikos plėtra ir toliau bus gana sparti – prognozuojama, kad realusis BVP augs 2,8 proc., tačiau yra nemažai augimą galinčių riboti rizikų, ypač neapibrėžtumas dėl „Brexit“ baigties, didesni tarptautinės prekybos suvaržymai ir lėtesnis pagrindinių Lietuvos prekybos partnerių ekonomikos augimas. Labai tikėtina, kad 2019 m. nemažės trečiosiose šalyse veikiančių, dažnai galutinius naudos gavėjus slepiančių investuotojų, siekiančių investuoti Lietuvoje. Ši neigiama tendencija kels valstybei papildomas rizikas, o kai kurių potencialių investuotojų sąsajos su priešiškomis žvalgybos ir saugumo tarnybomis – grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui.

Nesaugios branduolinės energetikos plėtra šalia Lietuvos Respublikos sienų

Lietuvos kaimynystėje statoma Baltarusijos atominė elektrinė (AE) – tarptautinių branduolinės saugos standartų neatitinkantis, komerciškai nepagrįstas, Rusijos pinigais ir technologijomis remiamas projektas, kuriuo siekiama stiprinti Rusijos pozicijas regione ir įtaką Baltarusijoje.

Baltarusijos ir Rusijos korporacijos „Rosatom“ atstovai daug dėmesio skiria tarptautinės bendruomenės nuomonei formuoti. Baltarusija bando sukurti įvaizdį, kad AE statoma laikantis branduolinės saugos reikalavimų ir atsižvelgiant į tarptautinių ekspertų rekomendacijas, tačiau Baltarusijos tarnybos neturi reikiamos kompetencijos tinkamai Baltarusijos AE statybų priežiūrai užtikrinti.

Baltarusija norėtų tapti svarbia elektros energijos tiekėja, tačiau pradėjusi eksploatuoti AE ji gamins daug perteklinės elektros, kuriai realizuoti rinkų nėra užsitikrinusi. Baltarusija elektros energiją norėtų eksportuoti ne tik į Eurazijos ekonominės sąjungos regioną, bet ir į Baltijos šalis. Labai tikėtina, kad Baltarusija sieks apeiti Lietuvoje priimtą įstatymą, blokuojantį elektros energijos iš nesaugių branduolinių jėgainių patekimą į Lietuvos rinką.

Galimų grėsmių sąrašė išliko ir Kaliningrado AE projektas dėl to, kad čia taip pat pažeidžiami tarptautiniai saugos reikalavimai ir nebendradarbiaujama su Lietuva. Nors šiuo metu šis projektas aktyviai neplėtojamas, jį plėtoti ilgalaikėje perspektyvoje neatsisakyta. Neteikiama informacija apie projekto atitiktį tarptautiniams aplinkosaugos ir branduolinės saugos reikalavimams.

Socialinė ir regioninė atskirtis, skurdas

Gerai Lietuvos makroekonominiai rodikliai 2018 m. lėmė teigiamas šalies gyventojų socialinės ir ekonominės būklės tendencijas. Gerėjo gyventojų užimtumas: nedarbo lygis sumažėjo iki 6,2 proc. (2017 m. – 7,1 proc.), vidutinis darbo užmokestis padidėjo 9,6 proc. (2017 m. – 8,5 proc.).

Nepaisant gerėjančių ekonominių ir užimtumo rodiklių, socialinė ir regioninė atskirtis Lietuvoje vis dar didelė. Net ketvirtadalis visų šalies darbuotojų 2018 m. faktiškai gavo minimalią algą. Lietuvos regionai smarkiai atsilieka nuo didžiųjų šalies miestų. 2018 m. BVP, tenkančio vienam gyventojui, atotrūkis tarp Vilniaus ir kitų regionų nesumažėjo – Vilniaus apskrityje šis rodiklis daugiau nei du kartus viršijo Alytaus, Marijampolės, Tauragės ir Utenos apskričių rodiklius. Maža pridėtinė vertė riboja verslo investicijas, naujų darbo vietų kūrimą, taip pat galimybę mokėti didesnę darbo užmokesį, kartu pralaimima konkurencinė kova dėl darbo jėgos, ypač gerai atlyginamų kvalifikuotų specialistų. Pastarieji atitinkamai migruoja į kitus šalies regionus ar užsienį – čia didesnę pridėtinę vertę kuriantis vietinis verslas gali pasiūlyti didesnes pajamas.

Pajamų nelygybė Lietuvoje yra viena didžiausių ES ir didėja nuo 2012 m. Pagrindinės jos atsiradimo priežastys: dideli žemos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo, darbo užmokesčio skirtumai, ribotas mokesčių sistemos progresyvumas ir nepakankama socialinės apsaugos sistema. Lietuvos mokesčių lengvatų sistemos priemonėmis nelygybė mažinama ne taip veiksmingai kaip kitose ES šalyse. Be to, didelė pajamų nelygybė kenkia ekonomikos augimui ir makroekonominiam stabilumui, skatina didelę emigraciją. Aukštas ir skurdo lygis, ypač neįgaliųjų, pensininkų, visų pirma vyresnio amžiaus moterų, ir bedarbių, pirmiausia dėl to, kad socialinės gerovės sistemos užtikrinama apsauga yra menka.

Atotrūkis tarp darbo užmokesčio, mokamo skirtingos kvalifikacijos, įvairių ekonominės veiklos sričių ir regionų darbuotojams, vidutiniu laikotarpiu neišnyks. Darbo užmokestis sparčiau augs didžiausiuose šalies regionuose (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos miestuose ir jų apskrityse), kuriuose ekonominė veikla aktyviausia.

Socialinė ir regioninė atskirtis, skurdas, didelė pajamų nelygybė kenkia ekonomikos augimui ir makroekonominiam stabilumui, skatina didelę emigraciją, socialinę įtampą, nusivylimą valstybe ir jos politine sistema. Visa tai didina Lietuvos gyventojų pažeidžiamumą: sudaro sąlygas priešiškomis užsienio valstybėms (ypač Rusijai) jais manipuluoti (naudojant propagandą, rengiant informacines atakas, projektuojant masinius socialinius neramumus); skatina imtis nelegalios veiklos (pvz., kontrabandos), dėl kurios jie tampa neatsparūs priešiškų valstybių žvalgybos tarnybų verbavimui ir šantažui.

Demografinė krizė

Potencialų ekonomikos augimą veikia demografiniai iššūkiai. Nors 2018 m. emigracijos ir imigracijos rodikliai pirmą kartą nuo 2001 m. beveik susilygino, gyventojų toliau mažėja dėl neigiamo natūralaus gyventojų prieaugio, prastos jų sveikatos. Mirtingumas Lietuvoje vis dar vienas didžiausių ES. 2018 m. Lietuvos gyventojų sumažėjo 26 tūkst. (2017 m. – 38 tūkst.). Per pastaruosius 10 metų Lietuvos gyventojų sumažėjo 11,7 proc. Remiantis Eurostato prognozėmis, iki 2030 m. Lietuvos gyventojų gali sumažėti apie 15 proc.

Dėl to, kad gyventojų mažėja, vis labiau stinga darbuotojų. 2018 m. jų stigo apie 20 proc. įmonių. Ilgą laiką darbuotojų stoka didėjo tik prekyboje, tačiau nuo 2016 m. jų ėmė stokoti ir pramonė, o nuo 2017 m. – ir visos kitos ekonominės veiklos sritys. Tai lėtino darbo vietų skaičiaus augimą. Ši tendencija pastaruosius dvejus metus buvo būdinga beveik visoms ekonominės veiklos sritims, išskyrus transporto sektorių.

Pastaruosius dvejus metus transporto sektoriuje darbo vietų didėjo apie 6 proc. (1 proc. visų darbo vietų šalyje) per metus. Viena esminių tai lėmusių priežasčių buvo imigracijos politikos pokyčiai (sudarytas Lietuvoje trūkstamų profesijų darbuotojų sąrašas ir palengvintos tokių darbuotojų įdarbinimo procedūros), paskatinę užsieniečių (daugiausia Ukrainos ir Baltarusijos gyventojų) imigraciją į Lietuvą.

Manoma, kad Lietuvos gyventojų mažės ir artimiausioje ateityje. Tai neigiamai veiks Lietuvos gamybos potencialą, ekonomikos augimą, investicinį patrauklumą, sunksins regionų plėtrą, brangins regionų infrastruktūros išlaikymą. Mažėjant gyventojų, ilgalaikėje perspektyvoje mažės vidaus paklausa, didės prekių ir paslaugų kainos, menkai pasiekiamos taps viešosios sveikatos ir kitos paslaugos, brangs viešosios paslaugos. Visa tai gali mažinti Lietuvos atsparumą išorės grėsmėms ir skatinti gyventojų emigraciją.

Korupcija

2014–2018 m. nusikalstamumo statistikos analizė rodo, kad Lietuvoje nuosekliai mažėja užregistruojamų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. 2018 m. užregistruota 26 proc. mažiau nei 2017 m. (atitinkamai 564 ir 762) tokių nusikalstamų veikų, tačiau šis pokytis nėra tolygus kalbant apie atskiras korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas. 2018 m. užfiksuota 66 proc. daugiau prekybos poveikiu ir 14 proc. daugiau piktnaudžiavimo atvejų, tačiau kyšininkavimo ir papirkimo atvejų užregistruota mažiau – atitinkamai 56 proc. ir 34 proc. Vadinasi, viena vertus, stiprėja

teisėsaugos institucijų pajėgumai identifikuoti ir tirti sudėtingiausius didžiausią žalą valstybei darančius korupcinio pobūdžio nusikaltimus, o, antra vertus, augant visuomenės nepakantumui korupcijai ir stiprėjant teisėsaugos institucijų vidinei pažeidimų kontrolei, mažėja smulkiosios korupcijos apraiškų.

Teigiamas korupcijos masto mažėjimo tendencijas taip pat rodo Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos atliekamas sociologinis antikorupcinės aplinkos stebėsenos tyrimas „Lietuvos korupcijos žemėlapis“. 2018 m. visos visuomenės grupės teigiamai vertino korupcijos masto Lietuvoje pokyčius per pastaruosius penkerius metus: palyginti su 2016 m., 11 proc. daugiau gyventojų (25 proc.), 11 proc. daugiau valstybės tarnautojų (61 proc.) ir 7 proc. daugiau įmonių vadovų (38 proc.) manė, kad korupcijos per penkerius metus sumažėjo.

Korupcijos masto pokyčių prognozės nėra vienareikšmės. Iki 2016 m. stiprėjo antikorupcinis potencialas, bet 2018 m. šis procesas sustojo. Pavyzdžiui, apie korupciją pasirengę pranešti tik 17 proc. (2016 m. – 23 proc.) gyventojų, 32 proc. (2016 m. – 35 proc.) įmonių vadovų ir 54 proc. (2016 m. – net 42 proc.) valstybės tarnautojų. Atkreiptinas dėmesys, kad norėdami išspręsti savo problemas kyšių duotų 11 proc. (2016 m. – 20 proc.) įmonių vadovų, 1 proc. (2016 m. – 12 proc.) valstybės tarnautojų ir 17 proc. (2016 m. – 40 proc.) gyventojų. Taigi, jeigu visuomenės antikorupcinės nuostatos ateityje nestiprės, nėra pagrindo prognozuoti, kad korupcijos mastas apčiuopiamai mažės.

Korupcija daro neigiamą poveikį Lietuvos investiciniam patrauklumui, ekonomikos augimui, pasitikėjimui valstybės institucijomis ir politine sistema. Pagal organizacijos „Transparency International“ tyrimo „Korupcijos suvokimo indeksas“ duomenis Lietuvai skirtas įvertinimas nesikeičia nuo 2015 m. (Lietuvai skiriami 59 balai iš 100). Kadangi korupcijos suvokimo indeksas yra plačiausiai naudojamas tarptautinis korupcijos rodiklis, įtraukiamas į valstybės patikimumo, rizikingumo, ekonominės aplinkos vertinimus, į kuriuos atsižvelgiama priimant investicinius sprendimus, šio rodiklio stagnacija gali sulėtinti Lietuvos ekonomikos ir užsienio investicijų srautų augimą.

Dalyvavę bendrovės „Ernst & Young“ atliktoje verslo vadovų apklausoje „Tarptautinis sukčiavimo tyrimas“ 44 proc. įmonių vadovų teigė, kad Lietuvoje yra paplitęs kyšininkavimas ir kitos korupcinės apraiškos. Pagal šį rodiklį Lietuva yra 22 vietoje tarp 53 tirtų valstybių. Šio rodiklio būklė tarptautiniuose reitinguose taip pat gali mažinti šalies investicinį patrauklumą.

Viena esminių 2018 m. nustatytų grėsmių Lietuvos atsparumui neigiamai trečiųjų valstybių³⁷ įtakai – šių valstybių siekis (veikiant tiesiogiai arba per tarpininkus) investuoti į strateginės reikšmės Lietuvos infrastruktūros objektus ir vykdyti didelio masto projektus. Tai gali didinti trečiųjų valstybių poveikį, naudojant neteisėto lobizmo ir kitas schemas Lietuvos politinių sprendimų priėmimui. Pažymėtina, kad nacionaliniai ekspertai ir atsakingi asmenys, laikantys investicijų pritraukimą vienu pagrindinių valstybės prioritetų, ne visada skiria deramą dėmesį šalies saugumo klausimams, taip nuvertindami potencialias grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui.

Nacionalinį saugumą užtikrinančios institucijos, atlikdamos užsienio investuotojų, siekiančių Lietuvoje gauti elektroninių pinigų įstaigų licencijas ir vykdyti veiklą Lietuvos ir ES finansų ir kredito sektoriuje, atitikties nacionalinio saugumo interesams įvertinimą, pastebi, kad šių subjektų galutiniai savininkai – dažniausiai lengvatinio apmokestinimo zonose registruotos įmonės, užsitikrinančios galutinių naudos gavėjų teisinę apsaugą, ir tai riboja pinigų plovimo, mokesčių vengimo ir korupcijos prevencijos galimybes. Potencialias grėsmes taip pat didina ir tai, kad 2018 m. padaugėjo tokių bendrovių, siekiančių vykdyti veiklą Lietuvos finansų sektoriuje.

³⁷ Trečioji valstybė – valstybė, nepriklausanti ES, NATO, Europos laisvosios prekybos asociacijai ir (arba) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai.

Organizuotas nusikalstamumas

Nuo 2017 m. Lietuvoje veikiančios organizuotos nusikalstamos grupuotės vertinamos pagal Lietuvos policijos sukurtą Sunkaus ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo metodologiją. Atliekant nuolatinę stebėseną ir analizę, nustatyta, kad 2018 m. organizuotų nusikalstamų grupuočių veikla daugiausia buvo susijusi su neteisėta narkotinių medžiagų apyvarta ir kontrabanda, transporto priemonių vagystėmis užsienyje, akcizinių prekių kontrabanda, neteisėtu disponavimu šaunamaisiais ginklais, turto prievartavimu, vagystėmis užsienyje bei plėšimais. Kaip ir ankstesniais metais nusikalstamu būdu įgytos lėšos dažniausiai buvo naudojamos organizuotų nusikalstamų grupuočių narių gerovei didinti, taip pat investuojamos į legalų verslą: prekybą nekilnojamoju turtu, įvairias tarpininkavimo paslaugas, krovinius gabenančias įmones. Lietuvos organizuotos nusikalstamos grupuotės veikia teritoriniu principu ir pavojingiausios jų koncentruojasi didžiuosiuose miestuose. Jos veiklą plėtoja ir užsienio šalyse: pastaraisiais metais vykdoma neteisėta narkotikų apyvarta siejama su Ispanija, Nyderlandais ir Skandinavijos šalimis, o vagystės – taip pat su Skandinavijos šalimis bei Vokietija.

Valstybės ir tarptautinio lygio ekstremaliosios situacijos

2018 m. Lietuvoje paskelbta viena valstybės lygio ekstremalioji situacija – dėl stichinės sausras, kuri sukėlė žemės ūkio augalų žūtį ir padarė didelę žalą ūkininkams. Neatšaukta valstybės lygio ekstremalioji situacija (paskelbta 2017 m. gruodį) dėl pavojaus nekilnojamajai kultūros vertybei (Gedimino kalno šlaitų deformacijų).

2018 m. iš paskelbtų 38 savivaldybės lygio ekstremaliųjų situacijų net 24 sukėlė ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai. Net 20 ekstremaliųjų situacijų kilo dėl sausras (2018 m. liepos 4 d. Vyriausybės nutarimu paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija visoje šalyje), 2 ekstremaliosios situacijos – dėl potvynio ir po vieną tokią situaciją – dėl škvalo padarinių ir kopagūbrio pažeidimo. 2018 m. dėl galimai klimato kaitos sukeltų ekstremaliųjų situacijų ūkio sektoriams padaryta žala neigiamai veikė šalies ekonomikos augimą ir trukdė užtikrinti, kad būtų laikomasi aplinkosaugos reikalavimų, tačiau tikslus žalos dydis, ypač dėl didelę šalies teritoriją apėmusios sausras, nebuvo nustatytas.

Tikėtina, kad stiprėjant klimato kaitos poveikiui staigių ir sunkiai prognozuojamų gamtos reiškinių gausės ir jų intensyvumas tik didės. Todėl labai svarbu ne tik švelninti klimato kaitą – mažinti išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir stabdyti klimato kaitą, bet ir prisitaikyti prie jau vykstančių klimato pokyčių – didinti visų šalies ūkio sektorių atsparumą, tinkamai vertinti neigiamus globalius procesus ir klimato kaitos keliamas grėsmes, imtis prevencijos.

2019 m. ir ateityje ekstremaliųjų situacijų gali padaugėti ir dėl afrikinio kiaulių maro, ekstremalių gamtos reiškinių (susrų, potvynių, uraganų, vėtrų), miškų ir durpynų gaisrų, Ebolos hemoraginės karštiligės protrūkio, naminių ir laukinių paukščių ligų, taip pat nepalankiai kintančios geopolitinės padėties (masinių neramumų, kibernetinių atakų, grasinimų įvykdyti teroro aktą ir pan.). Vienas aktualių veiksnių, galinčių sukelti ekstremaliasias situacijas Lietuvoje, – nesaugios branduolinės energetikos plėtra šalia Lietuvos sienų.

Vertybių krizė

Neapykanta tautybės ir seksualinės orientacijos pagrindais kurstoma dažniausiai socialiniuose tinkluose ar naujienų portalų komentaruose, tačiau tokių nusikaltimų mastas yra nedidelis. Nusikaltimų veikų žinybinio registro duomenimis, pastaraisiais metais užregistruota kiek daugiau nei pernai nusikaltimų pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį („Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“): 2015 m. užregistruoti 138, 2016 m. – 47, 2017 m. – 17, 2018 m. – 21 toks nusikaltimas.

2. Nacionalinio saugumo politikos prioritetai ir uždaviniai

Nacionalinių gynybos pajėgumų stiprinimas

Informacija pateikta pirmojoje ataskaitos dalyje prie 5 prioriteto „Saugi valstybė“.

NATO kolektyvinės gynybos stiprinimas

2018 m. buvo toliau įgyvendinamos NATO valstybių vadovų susitikimuose, vykusiuose Velse ir Varšuvoje, sutartos priemonės, stiprinančios Lietuvos ir visos rytinės Aljanso dalies saugumą. 2018 m. liepos 11–12 d. Briuselyje vyko NATO viršūnių susitikimas, per kurį pradėtas naujas NATO prisitaikymo prie kintančios saugumo aplinkos etapas. NATO šalių vadovai priėmė Parengties iniciatyvą, pagal kurią sąjungininkai iki 2020 m. turės paruošę 30 mechanizuotų batalionų, 30 lėktuvų eskadrilių ir 30 kovos laivų, pasirengusių veikti per 30 dienų. Ši iniciatyva svarbi Lietuvai, jeigu kiltų netikėto užpuolimo grėsmė.

Briuselio viršūnių susitikime patvirtinta, kad būtina įgyvendinti sprendimus dėl NATO priešakinių pajėgų dislokavimo ir pastiprinimo koncepcijos, kuri padėtų užtikrinti greitą sąjungininkų pastiprinimo pajėgų atvykimą į Lietuvą. NATO karinei vadovybei pavesta pateikti sprendimų dėl oro gynybos pasiūlymus. Priimti svarbūs sprendimai karinio mobilumo klausimu. Kovos su hibridinėmis grėsmėmis srityje sutarta steigti NATO greitojo reagavimo komandas, kurios operatyviai padėtų hibridinį išpuolį patiriančioms Aljanso narėms.

2018 m. Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje toliau buvo dislokuojami bataliono kovinės grupės dydžio vienetai (NATO priešakinės pajėgos). Šių pajėgų buvimas regione iš esmės sustiprina NATO atgrasymo veiksnį ir sumažina galimo konflikto regione tikimybę. NATO priešakinėms pajėgoms Lietuvoje vadovauja Vokietija, o bataliono kovinės grupės pagrindą (apie 1 000 karių) sudaro Vokietijos ir Nyderlandų kontingentas, kurį 2018 m. papildė Norvegijos, Belgijos, Kroatijos, Čekijos, Prancūzijos ir Liuksemburgo kariai. 2018 m. parengtos ir įvairiose pratybose išbandytos NATO priešakinių pajėgų sausumos vienetų paramos iš oro procedūros. Toliau diskutuota ir ieškota būdų, kaip suteikti paramą iš jūros.

Lietuva toliau aktyviai dalyvavo NATO diskusijose dėl ilgalaikės NATO adaptacijos ir jos įgyvendinimo siekiant stiprinti NATO kolektyvinės gynybos gebėjimus. Ypatingas prioritetas buvo skiriamas NATO sprendimų priėmimo proceso ir vadovavimo struktūros peržiūrai, kolektyvinės gynybos pratybų efektyvumo didinimui, civilinio pasirengimo stiprinimui, NATO atsakui į Rusijos gebėjimus blokuoti sąjungininkų pajėgų atvykimą į Baltijos regioną kilus krizei ir NATO pajėgų parengties gerinimui.

Be NATO priešakinių pajėgų, 2018 m. Aljanso karinį matomumą Lietuvoje užtikrino ir rotacinės sąjungininkų pajėgos, oro policijos misija ir tarptautinės pratybos. Lietuvoje tam tikrais laikotarpiais buvo dislokuotos rotacinės JAV pajėgos ir Portugalijos kontingentas. Buvo tęsiama NATO oro policijos misija Baltijos šalyse: Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) karinių oro pajėgų aviacijos bazėje Šiauliuose rotacijos pagrindu budėjo Danijos, Portugalijos, Ispanijos ir Belgijos naikintuvai, sustiprinti kontingentais Estijoje ir Lenkijoje.

2018 m. Lietuvoje vyko tarptautinės pratybos, siekiant didinti NATO matomumą, stiprinti Lietuvos ir sąjungininkų karių pasirengimą ir sąveikumą. Didžiausiose Lietuvos istorijoje nacionalinėse pratybose „Perkūno griausmas“ Lietuvos kariai savarankiškai ir drauge su sąjungininkais treniravosi atlikti plataus spektro valstybės ginkluotosios gynybos operacijas. Šiose pratybose apie 8 000 Lietuvos karių ir pareigūnų treniravosi kartu su NATO sąjungininkų – Vokietijos, Jungtinės Karalystės ir Portugalijos – atstovais. Dauguma pratybų Lietuvoje vyko pagal didelio intensyvumo, gynybos ar kolektyvinės gynybos scenarijus. Pratybose LK ir sąjungininkų kariai rengėsi bendriems veiksams, sąjungininkų kariai susipažino su

regiono ypatumais. Pratybos veikė ir kaip atgrasymo priemonė – buvo siunčiama žinia, kad Aljansas pasirengęs reaguoti į krizę.

2018 m. toliau stiprintas NATO greitojo reagavimo pajėgų pasirengimas reaguoti į krizes. Lietuvoje veikiantis NATO pajėgų integravimo vienetas, atsakingas už sklandų NATO greitojo reagavimo pajėgų perdislokavimą Lietuvoje, efektyviai prisidėjo prie Aljanso šalių karinių vienetų judėjimo ir dalyvavimo karinėse pratybose bei budėjimuose koordinavimo. 2018 m. Lietuvos kariai kaip ir kasmet budėjo NATO greitojo reagavimo pajėgose.

NATO krizių valdymo ir partnerysčių stiprinimas

Lietuva aktyviai rėmė NATO–Ukrainos komisijos ir NATO–Sakartvelo tarybos veiklą. 2018 m. Lietuvos ambasada Ukrainoje atliko NATO kontaktinės ambasados funkcijas, įgyvendino projektus, didinančius Ukrainos visuomenės informuotumą apie NATO veiklą, stiprinančius ukrainiečių viešosios nuomonės palankumą NATO. Nuo 2019 m. sausio 1 d. Lietuvos ambasada Moldovoje dvejiems metams perėmė NATO kontaktinės ambasados šioje šalyje funkcijas.

Lietuvos atstovai aktyviai įsitraukė į NATO krizių valdymo pratybų rengimą ir pačias pratybas (CMX). 2018 m. Lietuva kartu su kitomis Aljanso narėmis planavo NATO krizių valdymo pratybas CMX-19, kurių aktyviąją fazę numatyta surengti 2019 m. gegužę. Planuojant pratybas atsižvelgta į ankstesnėse pratybose įgytą patirtį, kaip tikrinti nacionalines atsako į konvencines ir nekonvencines grėsmes Lietuvos saugumui procedūras, taip pat NATO sprendimų, reikalaujančių aktyvių partnerių konsultacijų greitai kintančioje aplinkoje, priėmimo procedūras. Aktyviajai pratybų fazei Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2018 m. gegužės 18 d. potvarkiu Nr. 97 sudaryta darbo grupė parengė scenarijų, kuris padės patikrinti 2018 m. atnaujintas NATO krizių valdymo sistemos procedūras ir parengti rekomendacijas NATO, kaip toliau tobulinti šias procedūras.

2018 m. Lietuva aktyviai dalyvavo NATO krizių valdymo sistemos procedūrų peržiūros procese, siekdama, kad procedūrų sąvade būtų atspindėti NATO viršūnių susitikime Briuselyje pasiekti susitarimai, kuriuose numatyta optimizuoti sprendimų priėmimą per sparčiai besivystančią krizę.

Vieningos ir solidarios ES stiprinimas

2018 m. Lietuva drauge su bendraminčių valstybių grupe teikė iniciatyvas, kurių tikslas – suaktyvinti ES ir NATO veiklą, skirtą kovai su hibridinėmis grėsmėmis. Lapkritį vykusiame ES valstybių strateginės komunikacijos direktorių susitikime Lietuvos atstovai su partneriais pristatė dokumentą dėl pajėgumų stiprinimo, teisinės bazės tobulinimo, analitinių priemonių naudojimo ir ES tarpinstitucinio bendradarbiavimo modelio sukūrimo kovai su hibridinėmis grėsmėmis.

Dvišalių ir daugiašalių santykių stiprinimas

2018 m. siekiant, kad Lietuvos saugumo interesai atsispindėtų NATO sprendimuose ir atskiros šalys teiktų paramą saugumui regione stiprinti, toliau plėtotas politinis dialogas ir praktinis karinis bendradarbiavimas su artimiausiomis sąjungininkėmis. Itin glaudūs santykiai palaikyti su JAV, Vokietija, Baltijos šalimis, Lenkija, Jungtine Karalyste. Svarbią vietą Lietuvos gynybiniame bendradarbiavime užėmė parama Rytų partnerystės šalims, ypač Ukrainai.

JAV. Siekiant stiprinti JAV interesą užtikrinant Lietuvos saugumą, Lietuvos diplomatinės tarnybos ir kitų institucijų pastangomis įvyko ne mažiau kaip 25 aukšto lygio susitikimai. JAV lankėsi Lietuvos Respublikos Prezidentė, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas, užsienio reikalų ministras, krašto apsaugos ministras, energetikos ministras, ekonomikos ir inovacijų ministras, kiti aukšti Seimo ir Vyriausybės pareigūnai. Lietuvoje viešėjo JAV Kongreso narių delegacija, Kongreso narių patarėjų delegacijos, JAV specialusis pasiuntinys Ukrainai, JAV sankcijų politiką formuojantys pareigūnai, JAV

Valstybės departamento, Gynybos departamento, Iždo departamento ir kitų departamentų atstovai. Vyko reguliarios dvišalės ir regioninių formatų (3+1, E-PINE) konsultacijos su JAV pareigūnais strateginiais saugumo ir gynybos klausimais.

Nuo 2017 m. JAV nebesiunčia nuolatinių rotacinių pajėgų į Lietuvą, tačiau šalyje nuolat yra specialiųjų operacijų pajėgų karių, kelios dešimtys logistikos paramos specialistų, JAV kariai aktyviai dalyvauja pratybose. 2018 m. Lietuvoje vyko JAV vadovaujamos pratybos „Kardo kirtis“ ir tarptautinės pratybos BALTOPS. Iš viso Lietuvoje 2018 m. įvairiose pratybose dalyvavo apie 6 400 JAV karių su įvairia karine technika. Į LK šimtmečiui skirtą parodą JAV atsiuntė strateginę reikšmę turinčią tolimojo nuotolio oro gynybos sistemą „Patriot“ ir kuopą Lenkijoje dislokuotų karių. 2018 m. Europos atgrasymo iniciatyvai (angl. *European Deterrence Initiative*) finansuoti skirta iki 4,7 mlrd. JAV dolerių. 2019 m. šį finansavimą planuojama didinti iki 6,5 mlrd. JAV dolerių. JAV teikė finansinę paramą Lietuvos kariniams pajėgumams ir karinei infrastruktūrai plėtoti. JAV pastangomis Kazlų Rūdoje baigta įrengti NATO standartus atitinkanti šaudymo į antžeminius taikinius šaudykla.

Stiprinant dvišalį bendradarbiavimą su JAV kibernetinio saugumo srityje, nuo 2018 m. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos (toliau – KAM) iniciatyva pradėti Regioninio kibernetinio saugumo centro steigimo darbai. Būsimo centro tikslas – didinti Lietuvos kibernetinį atsparumą, stiprinti Lietuvos kibernetinės gynybos specialistų gebėjimą laiku atpažinti kibernetinius incidentus regione ir užkirsti jiems kelią.

Bendradarbiavimas su **Vokietija** 2018 m. buvo itin intensyvus. Tai visų pirma susiję su Vokietijos vadovavimu Lietuvoje dislokuotai NATO priešakinių pajėgų bataliono grupei. Stiprinant Lietuvos ir Vokietijos pajėgų sąveikumą, 2018 m. spalio 21 d. pasirašytas Lietuvos ir Vokietijos sausumos pajėgų vadų susitarimas dėl LK Sausumos pajėgų (toliau – SP) brigados „Geležinis Vilkas“ priskyrimo Vokietijos divizijai. Įgyvendinant susitarimą, į Vokietijos divizijos štabą paskirtas Lietuvos karininkas.

2018 m. NATO priešakinių pajėgų bataliono grupė dalyvavo pagrindiniuose nacionaliniuose ir tarptautiniuose mokymuose ir pratybose: „Geležinis Vilkas“, „Perkūno griausmas“, „Kardo kirtis“, „Medžiotojas“. Vokietija siuntė į Lietuvą papildomų bataliono grupę sustiprinančių žvalgybos, artilerijos, inžinerijos, oro paramos ir kitų pajėgumų.

2018 m. lapkričio 23 d. pasirašyta KAM ir Vokietijos gynybos ministerijos sutartis dėl Pabradės poligone esančių šaudyklų, skirtų pėstininkų kovos mašinoms, įrangos finansavimo Vokietijos lėšomis. Vokietija finansuoja ir įrangos, veikiančios prieš bepiločius orlaivius, kuri bus skirta NATO priešakinių pajėgų bataliono grupės apsaugai, įsigijimą.

2018 m. iš Vokietijos įsigyta prioritutinės ginkluotės: savaeigių haubicų PzH2000, pėstininkų kovos mašinų „Boxer“, šaulių automatinių ginklų G-36, karinių sunkvežimių ir kt.

2018 m. Lietuvos kariai kartu su Vokietijos kariais toliau dalyvavo ES operacijoje „Sophia“ ir Jungtinių Tautų operacijoje MINUSMA Malyje.

2018 m. **Lenkija** ir Lietuva toliau aktyviai plėtojo politinį ir karinį bendradarbiavimą, siekdamas stiprinti atgrasymo ir gynybos priemones regione. Ypač aktyviai bendradarbiauta bendrų pratybų, žvalgybos ir karių rengimo srityse tarp Lietuvos ir Lenkijos specialiųjų operacijų pajėgų. 2018 m. pasirašytas LK SP brigados „Geležinis Vilkas“ ir Lenkijos 15-osios brigados „Giżycka“ techninis susitarimas dėl bendradarbiavimo. LK tęsė trumpojo nuotolio priešlėktuvinės sistemos GROM įsigijimą iš Lenkijos. Be to, 2018 m. Lenkija prisijungė prie Lietuvos inicijuoto ES kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų kūrimo projekto.

2018 m. Lietuva toliau aktyviai prisidėjo prie **Jungtinės Karalystės** vadovujamų Jungtinių ekspedicinių pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces, JEF*) plėtros. Lauko pratybose „LIVEX 2018“, vykusiose kartu su britų pratybomis „Joint Warrior 18“, buvo pasiektas visas JEF operacinis pajėgumas. Lietuva į šias

pratybas išsiuntė pėstininkų kuopą (iš viso apie 164 karius). Birželio 28 d. pasirašytas JEF baigiamasis supratimo susitarimas, kuris taip pat patvirtina pasiektą visą JEF operacinį pajėgumą.

2018 m. **Prancūzijos** ir Lietuvos politiniai ir kariniai santykiai buvo ypač intensyvūs. 2018 m. Prancūzija prisijungė prie NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinės grupės Lietuvoje, taip pat prisidėjo prie Baltijos šalių saugumo, atsiųsdama į Baltijos jūrą savo karo laivus. Aktyviai bendradarbiauta mokymų ir karinių pratybų srityse. Nuo 2013 m. Prancūzija dalyvauja NATO Energetinio saugumo centro veikloje – skiria savo atstovą, kuris eina centro direktoriaus pavaduotojo pareigas.

2018 m. Lietuva toliau aktyviai bendradarbiavo su Latvija ir Estija, taip pat pirmininkavo **Baltijos šalių** bendradarbiavimui gynybos ir saugumo srityse. Toliau plėtoti dvišaliai ir trišaliai projektai, ypač specialiųjų operacijų pajėgų ir jūrų erdvės stebėjimo srityse. Baltijos šalys aktyviai koordinavo pozicijas ir siekė bendrų regionui palankių tikslų įgyvendinimo NATO, ES ir kitais regioniniais formatais svarstomais klausimais. Buvo įkurtas nenuolatinis Baltijos šalių specialiųjų operacijų pajėgų koordinavimo elementas, peržiūrimos koncepcijos esamų bendradarbiavimo projektų, tokių kaip Baltijos valstybių oro erdvės stebėjimo ir kontrolės sistema, Baltijos gynybos koledžas, bendro bataliono budėti NATO greitojo reagavimo pajėgose sudarymas. Buvo kuriama nauja priimančiosios šalies paramos pratybų „Baltijos šeimininkas“ koncepcija. Baltijos šalys toliau koordinavo savo gynybos planus.

Daugiausia dėmesio tarp Rytų partnerystės šalių buvo skiriama **Ukrainai**, konkrečiai Ukrainos gynybos sektoriaus reformai ir karinių pajėgumų plėtrai remti. Tam NATO atstovybėje Ukrainoje toliau dirbo Lietuvos siūsti strateginės komunikacijos, specialiųjų operacijų pajėgų plėtos ir puskarininkių sistemos plėtos patarėjai. Tiek šių strateginio lygmens patarėjų, tiek Lietuvos gynybos ekspertų ir karinių instruktorių pagrindinės veiklos Ukrainoje sritys: profesinio karinio rengimo ir mokymo reforma, puskarininkių korpuso pertvarka, sausumos, specialiųjų ir mokymo pajėgų karių ir dalinių rengimas. 2018 m. toliau organizuota Ukrainos karių rehabilitacija, suteikta karinė materialinė parama Ukrainos kariuomenei. Veiklą tęsė trišalė Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos brigada, nuo 2018 m. rugsėjo vadovaujama Ukrainos karininko.

Buvo plėtojamas dvišalis bendradarbiavimas su **Sakartvelu** ir **Moldova**. Su Sakartvelo gynybos ministerija konsultuotasi kibernetinio saugumo klausimais, bendradarbiauta strateginės komunikacijos srityje. Lietuva skyrė karinį atstovą į sąveikos karininko poziciją NATO ryšių biure Tbilisyje ir toliau išlaikė savo karininką NATO ir Sakartvelo bendrame mokymo ir vertinimo centre. Toliau teikta pagalba Moldovos kariuomenei, reformuojančiai puskarininkių rengimo sistemą. KAM skyrė finansinę paramą NATO gynybos gebėjimų stiprinimo projektams Moldovoje. Priimtas sprendimas dėl Lietuvos gynybos atašė Moldovoje skyrimo siekiant paremti Lietuvos ambasados, kaip NATO kontaktinės ambasados Moldovoje, funkcijų vykdymą 2019–2020 m.

2018 m. Lietuvos kariai dalyvavo pratybose „Noble Partner“ Sakartvele, pratybose „Rapid Trident“ ir „Sea Breeze“ Ukrainoje. Sakartvelo ir Ukrainos kariai dalyvavo pratybose „Liepsnojantis kalavijas“ ir „Maple Arch“ Lietuvoje.

Lietuvos karinio mokymo institucijose ir Baltijos gynybos koledže studijavo Ukrainos, Sakartvelo, Moldovos, Baltarusijos, Armėnijos ir Azerbaidžano atstovai.

KAM 2018 m. spalio 8–10 d. Vilniuje surengė aukšto lygio seminarą „Rytų partneriai ir Europos saugumas: glaudesnis bendradarbiavimas siekiant įveikti bendrus iššūkius“. Dalyvavo visų šešių (Ukrainos, Baltarusijos, Moldovos, Sakartvelo, Armėnijos, Azerbaidžano) Rytų partnerystės valstybių atstovai. Apsvarstytos Lietuvos siūlomos bendrų strateginės komunikacijos ir tarptautinių operacijų sričių projektų vykdymo su trimis ES asocijuotomis partnerėmis galimybės, taip pat pristatytas Lietuvos vadovaujamas ES kibernetinių pajėgų kūrimo projektas.

Remdama ES partnerystės politiką, KAM skyrė finansinį indėlį ir toliau administravo Rytų partnerystės šalių įsitraukimui į ES bendrąją saugumo ir gynybos politiką skirtą Patikos fondą, kurio lėšomis finansuotas Sakartvelo ir Moldovos atstovų dalyvavimas kursuose, seminaruose ir ES mokymo misijoje Malyje.

Dalyvavimas stiprinant tarptautinį saugumą ir stabilumą

2018 m. Lietuva aktyviai prisidėjo prie tarptautinės bendruomenės pastangų stiprinti saugumą ir stabilumą – Lietuvos kariai dalyvavo 10 tarptautinių operacijų Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje, Indijos vandenyne. Tarptautinėse operacijose ir mokymo misijose dalyvavo 27 proc. daugiau karių nei 2017 m., t. y. nuo 135 iki 172 karių.

Karių tarptautinėse operacijose 2018 m. padaugėjo dėl to, kad papildomai jų siūsta į NATO vadovaujamą tarptautinę operaciją „Tvirta parama“ Afganistane, daugiau karių dalyvavo nacionalinėje mokymo operacijoje Ukrainoje ir NATO oro gynybos iniciatyvoje Turkijoje.

2018 m. Lietuvos kariai dalyvavo šiose NATO vadovaujamose tarptautinėse operacijose: „Tvirta parama“ Afganistane – apie 50 karių (štabo karininkai, karo policininkai, logistikos ir ryšių specialistai, specialiųjų operacijų pajėgų kariai); Kosove – vienas karys; NATO oro gynybos iniciatyvoje Turkijoje – 4 kariai.

Lietuvos kariai dalyvavo ir keturiose iš šešių ES vadovaujamų tarptautinių operacijų ir mokymo misijų: kovos su piratavimu operacijoje „Atalanta“ – 15 karių (vienas karininkas operacijos vadavietėje Jungtinėje Karalystėje, 12 karių autonominėje laivo apsaugos grupėje ir 2 kariai nacionaliniame paramos elemente Džibutyje); operacijoje „Sophia“ Viduržemio jūros regiono pietų centrinėje dalyje – 15 karių (12 karių laivų apžiūros grupėje, 2 kariai priešakinėje pajėgų vadavietėje, vienas karininkas operacijos vadavietėje Romoje); 2 kariai tarnavo Kulikoro mokymo centre ir operacijos vadavietėje karinio mokymo misijoje Malyje; 2 kariai tarnavo karinio mokymo misijos Centrinės Afrikos Respublikoje štabe Bangyje.

Išlaikytas indėlis į nacionalinę mokymo operaciją Ukrainoje – apie 30 Lietuvos karių. Jungtinių Tautų vadovaujamoje stabilizavimo operacijoje MINUSMA Malyje dalyvavo 39 kariai. Be to, Lietuva toliau prisidėjo prie tarptautinės bendruomenės kovos su terorizmu ir ekstremizmu – 6 LK instruktoriai tarnavo JAV vadovaujamoje tarptautinėje operacijoje „Įgimtas ryžtas“ Irake.

Lietuva aktyviai prisidėjo prie tarptautinės bendruomenės pastangų užtikrinti skaidrumą ir atvirumą ginklų kontrolės srityje. 2018 m., vadovaujantis 2011 m. Vienos dokumento nuostatomis, Lietuvos ginklų kontrolės inspektoriai atliko dvi ginklų kontrolės inspekcijas Baltarusijoje ir Serbijoje ir du vertinamuosius vizitus Rusijoje ir Baltarusijoje. Priimtose trys ginklų kontrolės inspekcijos ir du vertinamieji vizitai Lietuvoje, inspekcijas vykdė Baltarusijos, Ukrainos ir Austrijos ginklų kontrolės inspektoriai, vertinamuosius vizitus – Baltarusijos ir Ukrainos inspektoriai.

2018 m. į pratybas „Perkūno griausmas“ Lietuvoje pakviesta po du karinius stebėtojus iš Baltarusijos, Rusijos, Suomijos ir Švedijos (Rusijos atstovai neatvyko).

Grėsmių, pavojų ir rizikos veiksnių nacionaliniam saugumui nustatymo, vertinimo ir perspėjimo sistemos plėtotė

Siekiama sukurti veiksmingą krizių prevencijos mechanizmą, kuris užtikrintų koordinuotą informacijos apie rizikos veiksnus, pavojus ir grėsmes Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui rinkimą, mišrių (hibridinių) grėsmių identifikavimą, perspėjimą apie grėsmes ir sudarytų sąlygas laiku priimti reikiamus sprendimus dėl adekvataus reagavimo į grėsmes ir jų pokyčius, reguliariai tvirtinti grėsmių prevencijos prioritetus ir priemones ir taip stiprinti valstybės atsparumą galimoms krizėms. 2018 m. Vyriausybės kanceliarijos Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos grupė parengė grėsmių stebėjimo ir vertinimo indikatoriais grindžiamą Grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui nustatymo, vertinimo ir perspėjimo apie grėsmes tvarką, kurios paskirtis – stebėti ir vertinti saugumo aplinkos pokyčius, nustatyti bendrą grėsmių nacionaliniam saugumui mastą, jų intensyvumą, prognozuoti grėsmių raidos tendencijas, patvirtinti grėsmių prevencijos prioritetus ir priemones. Grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam

saugumui nustatymo, vertinimo ir perspėjimo apie grėsmes tvarkos aprašą numatoma patvirtinti Vyriausybės nutarimu 2019 m. pirmojoje pusėje.

Lietuvos žvalgybos tarnybos – Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos (toliau – Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas) – teikė ekspertinę paramą Grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui nustatymo, vertinimo ir perspėjimo apie grėsmes sistemos kūrimui, taip pat nuolat teikė informaciją apie grėsmes nacionaliniam saugumui.

Žvalgybos tarnybos toliau stiprino bendradarbiavimą su kitomis Lietuvos institucijomis, užsienio partneriais, NATO ir ES, teikė žvalgybos ir kontržvalgybos informaciją, vertinimus ir kitus žvalgybos produktus. Daugiausia dėmesio žvalgybos toliau skiria Rusijos ir Baltarusijos pajėgumų stebėsenai ir vertinimui, stiprinama Kinijos veiklos regione stebėseną.

Žvalgybos institucijų pajėgumų stiprinimas

2018 m. Valstybės saugumo departamentas persikėlė į naujas patalpas. Taip sutelkti žvalgybos pajėgumai ir pagreitinė keitimasis informacija tarp Valstybės saugumo departamento padalinių, padidėjo žvalgybos informacijos rinkimo ir analizės efektyvumas. Valstybės saugumo departamento atstovai dalyvavo LK Gynybos štabo susitikimuose, kuriuose buvo keičiamasi nacionaliniam saugumui svarbia informacija, taip pat dalyvavo bendrose pratybose su LK vienetais, kuriose buvo tobulinami departamento sąveikos su LK veiksmai.

Antrojo operatyvinių tarnybų departamento žvalgybos ir kontržvalgybos bei jų paramos pajėgumų nuosekli plėtra leido 2018 m. užtikrinti skirtų prioritetinių žvalgybos užduočių vykdymą ir taikyti aktyviasias ir pasyvias žvalgybos bei kontržvalgybos priemones siekiant užtikrinti grėsmių šalies gynybinei galiai ir krašto apsaugos sistemai nustatymą, informavimą apie jas ir šalinimą. Parengta nauja Antrojo operatyvinių tarnybų departamento veiklos strategija, kurioje nustatyti institucijos strateginiai tikslai ir jų įgyvendinimo uždaviniai 2019–2024 m. laikotarpiu.

Valstybės krizių prevencijos ir valdymo pajėgumų stiprinimas

2018 m. vyko reguliarius Vyriausybės Nacionalinio saugumo komisijos posėdžiai, kuriuose priimti nacionaliniam saugumui stiprinti ir krizių prevencijai vykdyti būtini sprendimai. Vyriausybės kanceliarijos Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos grupė taip pat rengė tarpinstitucinius susitikimus aktualiais nacionaliniam saugumui klausimais, jų metu buvo svarstomos aktualios einamosios problemos bei rengiami pasiūlymai jų sprendimams, spręstos tarpinstitucinio bendradarbiavimo problemos, derinta nacionalinė ir tarptautinė strateginė komunikacija.

2018 m. pradėtos aktyviau vykdyti ir koordinuoti tarpinstitucinės aukšto lygmens krizių valdymo pratybos. Gegužės mėnesį surengtos Vyriausybės lygmens stalo pratybos-seminaras „Lietuvos šeimininkas 2018“. Šių pratybų pagrindinis tikslas – stiprinti Vyriausybės gebėjimus priimti strateginius sprendimus, suteikiant priimančiosios šalies paramą itin greitai dislokuojamoms didelio masto sąjungininkų pajėgoms galimos krizės metu. Antroje metų pusėje organizuotos valstybės lygio stalo pratybos-seminaras „Elektros energetikos infrastruktūros sutrikdymas dėl kibernetinės atakos ir jos padarinių valdymas. Veikimas izoliuoto darbo režimu“. Šių pratybų metu buvo siekiama įvertinti valstybės institucijų gebėjimą reaguoti į kibernetinę ataką prieš elektros tinklų infrastruktūrą, užtikrinti veiklos ir viešųjų paslaugų teikimo tęstinumą elektros energijos infrastruktūros sutrikdymo atveju, stiprinti institucijų sąveikumą kriziniais atvejais ir valdyti galimas rizikas dirbant izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo režimu.

Siekdama tobulinti teisinę bazę, reglamentuojančią valstybės veiksmus krizių atvejais, labiau ją pritaikyti prie šiandieninių iššūkių, sudaryti sąlygas integruotai veikti mišrių (hibridinių) grėsmių užkardymo ir krizių valdymo sistemai, grindžiamai grėsmių nacionaliniam saugumui identifikavimo, vertinimo ir prevencijos mechanizmais, Vyriausybės kanceliarija parengė Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo ir jį lydinčių

įstatymų projektus. Atsižvelgiant į geopolitinės aplinkos lejamus iššūkius, siūloma papildyti esamą krizių valdymo modelį nacionalinio saugumo elementais ir taip sukurti integruotą tarpinstitucinį mišrių (hibridinių) grėsmių prevencijos ir krizių valdymo mechanizmą, kuris leistų laiku identifikuoti potencialias mišrias grėsmes, pavojus ir rizikos nacionaliniam saugumui veiksnius ir užtikrinti perspėjimą bei koordinuotą ir efektyvų jų užkardymą laiku, efektyviau veikti krizės atveju ir jungti skirtingų institucijų pastangas bei koordinuotą veiklą kilus krizei. Įstatymų projektus Vyriausybė numato pateikti Seimui svarstyti per 2019 m. Seimo pavasario sesiją.

Lietuvos žvalgybos tarnybos – Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas – teikė ekspertinę paramą ir konsultacijas nacionalinės krizių valdymo sistemos reglamentavimo tobulinimo klausimais Vyriausybės kanceliarijai bei kitoms valstybės institucijoms.

Civilinės saugos stiprinimas

2018 m. atnaujintas Valstybinis gyventojų apsaugos planas branduolinės avarijos atveju. Surengtos valstybinio lygio stalo pratybos „Civilinės saugos sistemos subjektų veiksmai įvykus branduolinei avarijai Baltarusijos Respublikos teritorijoje esančioje atominėje elektrinėje“, per kurias įvertintas civilinės saugos sistemos subjektų pasirengimas įgyvendinti minėto plano pakeitimus. Pratybose dalyvavo 20 valstybės ir savivaldybių institucijų.

Atnaujinta virtuali civilinės saugos mokymo aplinka: vartotojų padidinta iki 5 500 asmenų; parengta ir paskelbta nauja mokomoji medžiaga. 2018 m. valstybės rezerve sukauptų civilinės saugos priemonių atsargų dalis (tarp reikiamų atsargų) padidėjo iki 44 proc. (2016 m. – 30 proc.).

2018 m. peržiūrėta ir atnaujinta Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizė. Vykdydamas asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų parengties ekstremaliosioms situacijoms stebėseną, Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centras 2018 m. patikrino 20 asmens sveikatos ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų ir įvertino 30 asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų ekstremaliųjų situacijų valdymo planų.

Stiprinant pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir reagavimą į jas, įvertintas asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros specialistų žinių lygis – gebėjimas tinkamai reaguoti į ekstremalias situacijas, organizuotos institucinio lygio civilinės saugos stalo tipo pratybos, skirtos Sveikatos apsaugos ministerijos ir jai pavaldžių sveikatos priežiūros institucijų bei kitų kompetentingų valstybės valdymo institucijų pasirengimui gripo pandemijai ir veiksams jai kilus įvertinti, dalyvauta kitų institucijų organizuotose pratybose, atstovauta Lietuvos pozicijai ekstremaliųjų situacijų valdymo klausimais Sveikatos saugumo komitete, kuris įsteigtas 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu.

Viešojo saugumo stiprinimas

2018 m. ypač daug dėmesio skirta modernių sienos stebėjimo technologijų prie ES išorės sienos (Lietuvos dalies) įrengimui, jų integralumo ir funkcionalumo užtikrinimui. 2018 m. įdiegus Vištyčio užkardos sienos stebėjimo sistemą, valstybės sienos su Rusija, saugomos naudojant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis padidėjo iki 69 proc., o visos ES išorės sienos (Lietuvos dalies) – iki 53 proc.

Lietuvos savivaldybėse organizuotos prevencinės ir informacinės priemonės, skirtos prekybai žmonėmis užkardyti. Inicijuotas kovos su prekyba žmonėmis mechanizmo tobulinimo Baltijos jūros regione projektas „Tarptautinio prekybos žmonėmis aukų nukreipimo pagalbai mechanizmo Baltijos jūros regione sukūrimas“. Su Jungtine Karalyste pasirašyta bendradarbiavimo deklaracija, skirta kovai su prekyba žmonėmis bei šiuolaikine vergove.

Pradėtas įgyvendinti 20 mėnesių trukmės projektas „Atsako į neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas Lietuvoje stiprinimas“, finansuojamas pagal ES Teisių, lygybės ir pilietybės programą

(2014–2020 m.). Projekto tikslai: užtikrinti veiksmingą atsakomybės už neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas taikymą, pagerinti kompetentingų institucijų supratimą ir žinias apie neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančių kalbų poveikį bendruomenėms, taip pat pažeidžiamų bendruomenių poreikius ir lūkesčius, spręsti nepranešimo apie neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas problemą, intensyvuoti kovą su neapykantos kurstymu internete.

Nacionalinių pajėgumų kovai su terorizmu, smurtiniu ekstremizmu ir radikalėjimu stiprinimas

2018 m. Valstybės saugumo departamentas surengė du darbo grupės kovos prieš terorizmą klausimams spręsti posėdžius, kuriuose svarstyti su Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programos III tikslo uždavinių įgyvendinimo veiksmų plano vykdymu susiję klausimai, taip pat kiti terorizmo prevencijos klausimai.

2018 m. Lietuvos policija sėkmingai įgyvendino ES Vidaus saugumo fondo lėšomis finansuotą projektą „Informacijos apsaugos įrankio tarp kovos su terorizmu padalinių – SIENA platformos plėtra“ – pagerintos sąlygos Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnams ir sustiprinti jų gebėjimai naudotis kovos su terorizmu SIENA platforma kasdienėje veikloje. 2018 m. minėtoje platformoje gautos 834 žinutės, susijusios su teroristiniais nusikaltimais, o užsienio partneriams pateiktos 243 žinutės.

Policijos pareigūnams organizuoti specializuoti mokymai „Kova su teroristinio pobūdžio propaganda internete. Instrumentai ir metodai“, per kuriuos pareigūnams suteikta teorinių žinių, supratimo ir įgūdžių, kaip naudoti tarptautinius instrumentus ir metodus kovojant su internetine teroristinio pobūdžio propaganda, jie supažindinti su praktiniais sėkmingais bendradarbiavimo atliekant internetinius tyrimus atvejais. 445 policijos pareigūnai dalyvavo nuotoliniuose mokymuose „Radikalusis Islamas“.

2018 m. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Sienos kontrolės organizavimo valdybos Branduolinio saugumo kompetencijos centras rengė teisės saugos institucijų personalo branduolinio saugumo srities mokymus, skirtus ugdyti įgūdžiams aptikti branduolines ir kitas radioaktyvias medžiagas ir užkirsti kelią neteisėtai jų apyvartai, taip pat naudojimui teroro aktams. Organizuotos tarpinstitucinės lauko pratybos „Oro vartai 2018“, kuriose dalyvaujančios institucijos tobulino pajėgumus reaguoti į mėginimą gabenti branduolinę kontrabandą per oro uostą. Dalyvauta Globalios iniciatyvos kovoje su branduoliniu terorizmu (*Global Initiative Combating Nuclear Terrorism*) veikloje.

Informacinio saugumo ir Lietuvos Respublikos politinės sistemos saugumo užtikrinimas

Lietuvos visuomenės atsparumas informacinėms grėsmėms yra tiesiogiai susijęs su visuomenės informavimo aplinkos ir joje veikiančių subjektų veiklos skaidrumu. Todėl Kultūros ministerijos iniciatyva parengtos ir 2018 m. sausio 12 d. priimtose Visuomenės informavimo įstatymo pataisos, užtikrinsiančios didesnę visuomenės informavimo aplinkos skaidrumą; 2019 m. pabaigoje – 2020 m. pradžioje bus įsteigta bendra Viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų informacinė sistema, kurioje bus renkami, kaupiami, stebimi, analizuojami ir nemokamai visuomenei bei suinteresuotoms valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms skelbiami įstatyme nustatyti duomenys apie Lietuvos Respublikoje visuomenės informavimo veiklą vykdančius viešosios informacijos rengėjus ir skleidėjus.

Siekiant stiprinti tvarią, skaidrią, gyvybingą visuomenės informavimo aplinką, kurti informacinėms grėsmėms atsparią, pilietiškai aktyvią, žiniomis įgalintą visuomenę, kultūros ministro 2019 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. IV-91 patvirtintos *Visuomenės informavimo politikos strateginės kryptys 2019–2022 metams*, kuriomis, be kita ko, siekiama plėtoti visuomenės medijų ir informacinį raštingumą kaip strateginį, tarpinstituciniu lygmeniu koordinuotą prioritetą, ugdantį visuomenės kritinį mąstymą, įgalinantį ją savo pačios gebėjimais įvertinti viešai skelbiamą informaciją ir atremti nepageidautinas informacines grėsmes, žadinantį pilietinį aktyvumą, dalyvavimą ir kūrybingumą (raišką).

Siekiant užtikrinti atsparumo informacinėms grėsmėms stiprinimą jautriausiose, mažiausiai reguliuojamose ir priešiškausiai informacijai paveikiausiose Kultūros ministerijos veiklos srityse (kultūros įstaigose), 2018 m. pabaigoje pradėta kurti Informacinių grėsmių valdymo ir strateginės komunikacijos sistema – sudaromas kultūros įstaigų (muziejų, archyvų, bibliotekų, scenos meno, kultūros paveldo ir kitų įstaigų) tinklas, kuriame dalijamasi patirtimi, susijusia su informacinėmis grėsmėmis, kuriamas koordinuotas atsakas į jas, ugdomos kultūros įstaigos darbuotojų strateginės komunikacijos, medijų ir informacinio raštingumo kompetencijos, gebėjimai atpažinti ketinimus pasinaudojant kultūros sritimi daryti neigiamą įtaką visuomenei ir iš to kylančias grėsmes, reflektuojant į tai kuriamos naujos kultūros paslaugos.

Vyriausybės kanceliarijos Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos grupė 2018 m. spalio 22 – gruodžio 1 d. vykdė informacinę kampaniją visuomenės kibernetiniam ir informaciniam atsparumui didinti. Šios kampanijos tikslas – ugdyti Lietuvos gyventojų gebėjimus identifikuoti, gauti, vertinti, atrinkti ir etiškausiai bei atsakingai naudoti reikiamą informaciją iš įvairių informacijos šaltinių, pabrėžti visuomenės kibernetinio raštingumo svarbą, ugdyti atsparumą kibernetinėms ir informacinėms atakoms, pateikti informaciją apie priemones ir būdus, padedančius apsisaugoti nuo kibernetinių išpuolių, informuoti apie Lietuvai priešiškus ir Lietuvos gyventojams pavojingus veiksmus kibernetinėje ir informacinėje erdvėje. Informacija buvo teikiama internetinėje, regioninėje žiniasklaidoje, televizijose, žiniasklaidoje ne valstybine kalba. Šioms veikloms Vyriausybės kanceliarijos biudžete numatyta 1,5 mln. eurų (vykdytas viešasis pirkimas).

Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas stebėjo grėsmių šaltinius informacinėje erdvėje, nustatė kylančias informacines grėsmes ir informavo apie jas nacionalinį saugumą užtikrinančias ir kitas Lietuvos Respublikos institucijas, NATO, ES bei užsienio valstybes partneres. Daugiausia dėmesio skirta informacinėms grėsmėms, susijusioms su Lietuvos Respublikos, NATO ir šalyje esančių partnerių gynybos pajėgumais. Todėl gerindamas krašto apsaugos sistemos ir kitų nacionalinį saugumą užtikrinančių institucijų informuotumą apie informacines grėsmes bei jų pokyčius ir siekdamas sudaryti geresnes galimybes planuoti ir taikyti prevencines priemones, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas pradėjo rengti neigiamos informacijos apie krašto apsaugos sistemą ir sąjungininkus viešuosiuose šaltiniuose apžvalgas.

Kita informacija apie svarbiausius informacinio saugumo didinimo rezultatus pateikta Vyriausybės programos įgyvendinimo plano vykdymo pažangos 2018 metais ataskaitos skyriuje „5.3. Pilietiškumo ugdymas, pilietinių galių ir žmogaus teisių apsaugos stiprinimas“.

Ilgalaikių nacionalinį saugumą stiprinančių programų vykdymas

Krašto apsaugos sistemos plėtros programa. Seimo 2018 m. gruodžio 20 d. nutarime Nr. XIII-1825 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 4 d. nutarimo Nr. X-743 „Dėl Krašto apsaugos sistemos plėtros programos patvirtinimo“ pakeitimo“ ilgalaikė Krašto apsaugos sistemos (toliau – KAS) plėtros programa išdėstyta nauja redakcija. Atnaujintoje KAS plėtros programoje, kuri bus įgyvendinama 2019–2028 m., svarbiausi KAS plėtros prioritetai iš esmės liko nepakitę – kariavimo sausumoje gebėjimų tobulinimas užtikrinant veiksmingą žvalgybą, LK vienetų judėjimą ir manevrą, ugnies paramos galią, oro erdvės gynybą, logistinę paramą bei saugų informacijos perdavimą ir kibernetinį saugumą.

Vykdamas minėto Seimo nutarimo 2 straipsnio nuostatas, Vyriausybės nutarimu iki 2019 m. kovo 20 d. turi būti patvirtintas KAS 10 metų įsigijimų, susijusių su pajėgumais, planas ir personalo plėtros planas, prieš tai suderinti su Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetu.

Informacija apie svarbiausius KAS pajėgumų plėtros rezultatus pateikta pirmojoje ataskaitos dalyje prie 5 prioriteto „Saugi valstybė“.

Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programa. Siekiant įgyvendinti šios programos nuostatas, vykdytas Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos tarpinstitucinis veiklos planas: surengti policijos pareigūnų mokymai nusikalstamų veikų prevencijos, kriminalinės žvalgybos ir nusikaltimų,

susijusių su prekyba žmonėmis bei terorizmu, klausimai; savivaldybėse organizuoti saugios aplinkos kūrimo mokymai bendruomenėms; atnaujinta Bendrojo pagalbos centro programinė įranga; užtikrinta dingusių vaikų karštosios telefono linijos 116000 veikla; dalyvauta tarptautinio masto operacijose, skirtose kovai su prekyba žmonėmis, priverstiniu darbu ir prekyba vaikais; organizuota kompleksinė pagalba asmenims, nukentėjusiems nuo smurto ir prekybos žmonėmis; vykdyta nuteistųjų socialinių įgūdžių lavinimo programa; įsigyta stacionarių metalo iešiklių, skirtų laisvės atėmimo vietų įstaigoms; sustiprinti Valstybės saugumo departamento pajėgumai vykdyti žvalgybą kovos su terorizmu srityje; įsigyta ginkluotės ir specialiųjų priemonių, skirtų policijai reaguoti į teroristines grėsmes ir joms užkardyti; įdiegta nauja valstybės sienos stebėjimo sistema. Planui įgyvendinti 2018 m. panaudota beveik 9 mln. eurų.

Vertinant Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimą pagal programoje nurodytų vertinimo kriterijų pasiektas reikšmės, matyti pažanga pagal daugumą šių kriterijų.

Valstybės saugumo departamentas, įgyvendindamas pagal kompetenciją priskirtą Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos III tikslo uždavinių įgyvendinimo veiksmų plano priemonę, įsigijo žvalgybinę analitinę programinę įrangą, padedančią laiku parengti žvalgybinius produktus ir pasidalyti jais tarp institucijų.

Nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 metų programa. Vykdam šios programos įgyvendinimo 2015–2019 m. tarpinstitucinį veiklos planą, iki 2019 m. gruodžio 31 d. turi būti įgyvendintos 45 priemonės. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. įgyvendinta 14 priemonių, 2 priemonės neįgyvendintos, viena priemonė įgyvendinta iš dalies ir vienos priemonės įgyvendinimo atsisakyta. Likusios 27 priemonės yra įgyvendinamos.

Per Programos įgyvendinimo laikotarpį atlikti darbai: parengtas teisinis reguliavimas ir rekomendacijos, paaiškinančios viešojo ir privataus sektorių skaidraus bendradarbiavimo būdus ir principus; reglamentuotas sprendimo bendradarbiauti ar nebendradarbiauti su komerciniais tarpininkais išduodant vizas priėmimo mechanizmas; priimtas Pranešėjų apsaugos įstatymas; sukurta ir įdiegta Valstybės, savivaldybių, bankrutavusių ar bankrutuojančių įmonių turto pardavimo elektroninių varžytynių ir aukcionų sistema; priimtas naujos redakcijos Lobistinės veiklos įstatymas; padidinta informacijos apie turtą ir pajamas šaltinių aprėptis, praplėstas turtą ir pajamas privalančių deklaruoti bei viešinti asmenų sąrašas; baudžiamieji įstatymai dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų suderinti su tarptautiniais ir ES reikalavimais. 2016 ir 2017 m. priimti atitinkami Baudžiamojo kodekso pakeitimai; sukurta sistema, leidžianti gauti išsamią informaciją apie rinkimus ir balsavimo tvarką, savo dalyvavimą rinkimuose ir auką politinės kampanijos dalyviui; vidaus sandoriai arba uždrausti, arba jų sudarymo galimybės iš esmės sumažintos.

Visuomenės pasirengimo valstybės gynybai, pilietinės visuomenės, šalies kultūrinio ir tautinio tapatumo stiprinimas

2018 m. KAS savarankiškai ir su kitomis valstybės institucijomis bei nevyriausybėmis organizacijomis toliau tęsė aktyvią veiklą pilietinio ir patriotinio ugdymo srityje, skatindama visuomenę domėtis šalies gynybos klausimais, kariuomene ir prisidėti prie šalies saugumo.

Neformaliojo ugdymo srityje pagrindinis vaidmuo teko Lietuvos šaulių sąjungai (toliau – LŠS). KAM remiamose LŠS vaikų stovyklose 2018 m. dalyvavo 7 045 vaikai. LŠS veikloje 2018 m. dalyvavo 6 670 jaunųjų šaulių.

KAS į pilietinį ir patriotinį ugdymą įtraukė ir nevyriausybines organizacijas, 2018 m. iš dalies finansuodama 6 asociacijų ir viešųjų įstaigų inicijuojamas ir įgyvendinamas veiklos programas, skirtas ugdyti pilietiškumui ir tautinei tapatybei, gebėjimams ginti valstybę. Šioms programoms iš viso skirti 22 905 eurai.

Buvo organizuojami įvairūs pilietiškumą ugdatys ir domėjimąsi LK bei KAS skatinantys renginiai moksleiviams: nacionalinis moksleivių konkursas „Ką žinai apie Lietuvos kariuomenę“ (dalyvavo daugiau nei 200 moksleivių iš daugiau nei 80 mokyklų), Krašto apsaugos dienos renginys aukštesniųjų klasių moksleiviams 12-oje LK padalinių (apsilankė 1,5 tūkst. moksleivių iš 50 mokyklų), pilietiškiausios mokyklos atranka Gedimino pilies bokšto Lietuvos valstybinei vėliavai gauti. 2018 m. KAM atstovai surengė pilietinės gynybos paskaitas 47 bendrojo lavinimo mokyklose, supažindino moksleivius su LK istorija, tarnybos LK galimybėmis, pilietiniu pasipriešinimu, LŠS veikla.

Organizuota 60 renginių valstybės, savivaldybių ir joms pavaldžių įmonių darbuotojams, juose supažindinta su nacionalinio saugumo ir gynybos, mobilizacijos, pilietinio pasipriešinimo klausimais.

Kultūros ministerija taip pat įgyvendino priemones, skirtas organizuoti renginiams, kuriais minimos valstybei svarbios datos, skatinamas kultūrinės tapatybės išlaikymas, ugdomi visuomenės tolerancijos, pilietiniai ir patriotiniai jausmai, 2018 m. organizavo, koordinavo ir užtikrino valstybės švenčių, atmintinų dienų ir istorinių datų minėjimo renginius, prisidėjo įgyvendinant Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo programą ir jos kultūrinę dalį, kuri įtraukė visuomenę ne tik stebėti, bet ir aktyviai dalyvauti įvairiuose šventiniuose renginiuose.

Ekonominio ir energetinio saugumo stiprinimas

Stiprinant **Lietuvos verslo tarptautinį konkurencingumą**, 2018 m. pradėtas įgyvendinti projektas „Tarptautiškumas LT“. Projekto tikslas – didinti labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių prekių ir paslaugų eksportą. Projektas orientuotas į 3 tradicinius ekonomikos sektorius (baldai, maistas ir gėrimai, inžinerinė pramonė) ir 3 aukštųjų technologijų sektorius (biotechnologijos, aukštųjų technologijų inžinerinė pramonė, informacinės technologijos). Įgyvendinant projektą bus parengtos 6 sektorinės eksporto plėtros strategijos, skirtos tikslinėms rinkoms (kiekvienam iš 6 sektorių – po 2 rinkas). Strategijose bus numatytos konkrečios priemonės, kaip didinti atitinkamų sektorių eksportą atitinkamose rinkose. Projekto trukmė – 2018 m. sausio 1 d. – 2020 m. gruodžio 31 d.

Sukurta ir įdiegta priemonė, kuri padės įmonėms rasti viešųjų pirkimų užsienyje ir tinkamai jiems pasirengti. Užsienio valstybėse vykstantys viešieji pirkimai vertinami kaip gera ir neišnaudota galimybė stiprinti Lietuvos verslo tarptautiškumą ir skatinti eksportą.

Parengta kontaktų paieškos užsienyje mechanizmo koncepcija, kuri leis į Lietuvą pritraukti konkrečių paslaugų ir prekių užsakovų. Poreikį sukurti efektyvesnį kontaktų paieškos užsienyje mechanizmą, kuris leistų į Lietuvą pritraukti konkrečių paslaugų ir prekių užsakovų, subrandino išgryninta problematika ir siekis užtikrinti sistemingą ir efektyvų bendradarbiavimą tarp Lietuvos įmonių ir atstovų užsienio rinkose. Kontaktų paieškos mechanizmo koncepciją sudaro dvi dalys: atstovų užsienyje pagalba ir konsultantų užsienyje tinklas.

Pradėta įgyvendinti programa, skirta aukšto lygio eksporto specialistams ugdyti per teorinę ir praktinę patirtį verslo įmonėse. Pritraukti 24 Lietuvos bei užsienio aukštųjų mokyklų absolventai, kuriems bus suteiktos eksporto teorinės ir praktinės kompetencijos ir kurie ne mažiau kaip 2 metus padės Lietuvos įmonėms plėtoti eksportą. Iki programos pabaigos 2020 m. birželį profesionalios ir kompleksinės eksporto konsultacijos bus suteiktos 72 Lietuvos įmonėms.

Komercijos atašė tenka itin svarbus vaidmuo skatinant spartesnę Lietuvos ekonomikos integraciją į pasaulio ekonomiką, prekių ir paslaugų eksportą į užsienio valstybes, ieškant naujų nišų lietuviškomis prekėmis ir paslaugoms, skatinant investicijas į mūsų šalies ūkį ir atvykstamąjį turizmą bei atstovaujant Lietuvos įmonių interesams. 2019 m. darbą pradėjo paskirti nauji komercijos atašė Ukrainoje, Jungtinėje Karalystėje, Rusijos Federacijoje ir Vokietijoje.

2018 m. Ekonomikos ir inovacijų ministerija tęsė diskusijas su socialiniais partneriais dėl naujo Lietuvos eksporto plėtros gairių dokumento, kuris pakeis Lietuvos eksporto plėtros 2014–2020 m. gaires. Atnaujintą dokumentą, kuris apibendrintų ir išgrynintų eksporto plėtros tikslus, Lietuvos verslo konkurencingumo tarptautinėse rinkose didinimo priemonės ir bendradarbiavimą tarp pagrindinių partnerių, tikimasi patvirtinti 2019 m. pirmoje pusėje.

Finansinių nusikaltimų prevencija. Vyriausybė ir Lietuvos bankas, siekdami didesnės konkurencijos finansų sektoriuje, skatindami inovacijų plėtrą ir šalies konkurencingumo didinimą, ypatingą dėmesį skiria galimų rizikų analizei bei su rizikų valdymu ir vartotojų apsauga susijusiems klausimams. Siekiant sureguliuoti virtualiųjų valiutų keityklų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių veiklą ir nustatyti pradinio virtualiosios valiutos platinimo (ICO) veikla užsiimančių juridinių asmenų naudos gavėjų ir jų leidžiamų virtualios valiutos vienetų pirkėjų tapatybę, taip pat užtikrinti šių veiklų skaidrumą, efektyvią pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevenciją bei vartotojų apsaugą, 2018 m. buvo parengtas Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Siekiant valdyti rizikas finansinių paslaugų, įskaitant finansinių technologijų ir virtualiojo turto paslaugas, srityse, parengtas susitarimo dėl bendradarbiavimo ir keitimosi informacija tarp Finansų ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos banko, Policijos departamento, Valstybės saugumo departamento, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos projektas, kuris bus pasirašytas 2019 m. pradžioje.

Energijos šaltinių įvairinimas. Vykdomas dujotiekio jungties su Lenkija (toliau – GIPL) projektas, kuris leis turėti dar vieną gamtinių dujų šaltinį (šalia Suskystintų gamtinių dujų terminalo) ir sujungs Lietuvos gamtinių dujų sistemą su Europos gamtinių dujų sistema. Projekto įgyvendinimo rizikų nenustatyta ir projektą numatoma užbaigti 2021 m. pabaigoje.

Energetikos sistemų integracija į ES sistemas. Baltijos šalių sinchronizacija su kontinentinės Europos tinklais (toliau – KET). 2018 m. birželio 28 d. Briuselyje aukščiausi Baltijos šalių, Lenkijos ir Europos Komisijos vadovai pasirašė politines Baltijos valstybių elektros energijos tinklų ir kontinentinės Europos tinklo sinchronizavimo veiksmų gaires (toliau – Veiksmų gairės). Veiksmų gairėmis patvirtinti aiškūs politiniai suinteresuotų šalių išipareigojimai ir sudarytos prielaidos pereiti prie praktinio sinchronizacijos įgyvendinimo – jose nustatomas konkretus sinchronizacijos įgyvendinimo būdas, veiksmų sąrašas ir tvarkaraštis.

2018 m. birželio 28 d. Veiksmų gairėse numatyta, kad Europos Komisija artimiausiu metu turėtų inicijuoti diskusijas su Rusija ir Baltarusija dėl desinchronizavimo nuo IPS/UPS sistemos, o apie šio proceso eigos rezultatus informuoti Baltijos energijos rinkos jungčių plano BEMIP (angl. *Baltic Energy Market Interconnection Plan*) aukšto lygmens grupę. 2018 m. lapkričio 13 d. Europos Komisijos viceprezidentas laišku informavo Rusijos ir Baltarusijos energetikos ministrus apie galutinį susitarimą dėl sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais ir poreikį Baltijos šalių bei Rusijos ir Baltarusijos perdavimo sistemų operatoriams BRELL (Baltarusijos, Rusijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos) formatu pradėti svarstyti Baltijos šalių ir IPS/UPS sistemų desinchronizavimo klausimus. 2019 m. sausio 25 d. įvyko pirmasis Baltijos šalių, Rusijos ir Baltarusijos elektros perdavimo sistemų operatorių susitikimas BRELL formatu desinchronizavimo klausimams aptarti. Per 2019 m. tikimasi susitarti dėl techninių Baltijos šalių elektros energetikos sistemų desinchronizavimo nuo IPS/UPS sistemos sąlygų.

2018 m. rugsėjo 19 d. Baltijos šalių elektros perdavimo sistemų operatoriai, vadovaudamiesi Europos elektros perdavimo sistemos operatorių asociacijos ENTSO-E (toliau – ENTSO-E) nustatyta tvarka, Lenkijos elektros perdavimo sistemos operatoriui pateikė paraišką dėl sinchronizacijos sąlygų išdavimo; ją Lenkijos elektros perdavimo sistemos operatorius, kaip palaikanti šalis (angl. *supporting party*), 2018 m. rugsėjo 21 d. įteikė ENTSO-E. Pateikus paraišką, oficialiai prasidėjo praktinis sinchronizacijos projekto įgyvendinimas. Išduoti ENTSO-E sinchronizacijos sąlygų katalogą numatoma 2019 m. balandį.

2019 m. sausio 23 d. Europos Komisija skyrė finansavimą Baltijos šalių energetikos sistemai sinchronizuoti su KET. Iš Europos infrastruktūros tinklų priemonės trims Baltijos šalims skirta 323 mln. eurų, iš jų Lietuvos projektams – 125 mln. eurų.

Vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimas. 2018 m. vasarį pradėti vėjo energetikos plėtros Baltijos jūroje galimybių tyrimų, kurie bus organizuojami Lietuvos Respublikos teritorinėje jūroje ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinėje ekonominėje zonoje Baltijos jūroje (toliau – Teritorija), parengiamieji darbai. 2018 m. paskelbtas viešasis pirkimas dėl prioritetinių teritorijų identifikavimo jūroje, nustatytas laimėtojas ir pasirašyta paslaugų teikimo sutartis. Iki 2019 m. gegužės numatoma nustatyti prioritetines Teritorijos dalis, kuriose tikslinga atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių plėtra.

2018 m. lapkričio 28 d. Vyriausybė pritarė Energetikos ministerijos parengtiems Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo ir Elektros energetikos įstatymo pakeitimams, kurie bus svarstomi Seimo 2019 m. pavasario sesijoje ir sudarys palankias galimybes daugiabučių gyventojams tapti elektros energiją gaminančiais vartotojais. Tikimasi, kad tai paskatins mažosios žalios ir švarios energetikos plėtrą bei gaminančių vartotojų skaičiaus didėjimą tarp miesto gyventojų. 2019 m. gegužę planuojama skelbti kvietimą paramai gauti nedidelėms, iki 10 kW galios saulės elektrinėms įsirengti. Šią paramą galės gauti individualių namų savininkai, planuojantys elektrą savo poreikiams gaminti iš saulės energijos. Tokiems projektams iki 2022 m. planuojama skirti daugiau kaip 16 mln. eurų ES paramos lėšų.

2018 m. gruodžio 20 d. Seimas pritarė Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo ir Elektros energetikos įstatymo pakeitimams, kuriais įtvirtinamas naujas paramos atsinaujinančius energijos išteklius (toliau – AEI) naudosiančių elektrinių skatinimui modelis. Pagal naująją tvarką parama AEI elektrinėms ir toliau bus skirstoma aukcionų būdu, nes toks metodas leis užtikrinti pačią mažiausią kainą. Modelis bus finansuojamas viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšomis ir vartotojams papildomai nekainuos, kadangi nuo 2021 m. daliai AEI gamintojų, gaunančių paramą pagal dabartinę paramos schemą, baigsis skatinamasis laikotarpis ir parama toliau nebebus teikiama. Iki 2025 m. iš atsinaujinančių energijos išteklių bus pagaminta bent du kartus daugiau elektros energijos nei dabar – numatomas elektros energijos iš AEI gamybos kiekio padidėjimas nuo 2,4 TWh iki 5 TWh.

Energinio efektyvumo didinimas. Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programoje nustatytas tikslas iki 2020 m. atnaujinti apie 365 tūkst. kv. metrų centrinės valdžios viešųjų pastatų. Tai leistų šiuose objektuose sutaupyti apie 60 GWh metinės pirminės energijos kiekio, t. y. kasmet sutaupyti apie 3 mln. eurų. 2018 m. liepos 25 d. Viešųjų investicijų plėtros agentūra paskelbė kvietimą teikti paraiškas finansuoti valstybei nuosavybės teise priklausančių viešųjų pastatų atnaujinimo projektus. Taip pat 2018 m. spalio 30 d. energetikos ministro įsakymu pagal 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 04.3.1-VIPA-V-101 priemonę „Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas“ yra numatytas finansavimas (daugiau nei 4,43 mln. eurų) 8 viešiesiems pastatams atnaujinti – numatyta atnaujinti apie 43 tūkst. kv. m. ploto, o metiniai energijos sutaupymai sudarytų apie 2,5 GWh.

Kibernetinio saugumo stiprinimas

2018 m. buvo tęsiamas Lietuvos 2017 m. inicijuotas ir jos vadovaujamas projektas „Kibernetinės greitojo reagavimo grupės ir savitarpio pagalba kibernetinio saugumo srityje“, kuris įgyvendinamas vykdant ES nuolatinį struktūrizuotą bendradarbiavimą (angl. *Permanent Structured Co-operation*, PESCO). Šiuo projektu siekiama sustiprinti ES kibernetinio saugumo ir gynybos pajėgumus ir efektyviau suvaldyti kibernetinius incidentus, peržengiančius valstybių sienas. 2018 m. Liuksemburge pasirašytas ketinimų protokolas dėl šių kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų sukūrimo. Toliau vykdant šį projektą, bus siekiama pasirašyti susitarimo memorandumą tarp projekte bendradarbiaujančių ES valstybių narių (Lietuvos, Estijos, Ispanijos, Kroatijos, Nyderlandų, Prancūzijos, Rumunijos, Suomijos ir Lenkijos) ir įteisinti kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų veikimą.

Kita informacija apie kibernetinio saugumo stiprinimą pateikta pirmojoje ataskaitos dalyje „Saugi valstybė“.

Socialinio saugumo stiprinimas

Socialiniam saugumui stiprinti yra svarbi kompleksiskai formuojama ir įgyvendinama socialinės apsaugos, mokesčių, švietimo, sveikatos, kultūros bei regioninė politika. Atsižvelgiant į kylančius iššūkius, 2018 m. siekta vykdyti priemones, skirtas šeimoms stiprinti, skurdui mažinti, pažeidžiamiausių asmenų grupių padėčiai gerinti. Kaip pažymima Europos Komisijos 2019 m. ataskaitos projekte, pastarosios reformos yra teigiami žingsniai skurdo mažinimo linkme.

Darbai, skirti darbo santykiams gerinti, darbo pajamoms ir socialinėms išmokoms didinti, kuriems teisinis pagrindas sukurtas 2017 m. ir kurių efektas skurdo rodikliuose atsispindės tik ateinančius kelerius metus, buvo sėkmingai toliau įgyvendinami 2018 m.: įgyvendinamas Darbo kodeksas, indeksuojamos socialinio draudimo pensijos, įvesti vaiko pinigai, nustatytas minimalių vartojimo poreikių dydis, kuris 2019 m. bus susietas su socialinėmis išmokomis, nuo 102 iki 122 eurų padidėjo valstybės remiamos pajamos. 2018 m., palyginti su 2017 m., vidutinis socialinės pašalpos dydis per mėnesį vienam gyventojui išaugo 23,5 proc. (nuo 65,5 iki 80,9 euro).

Kartu su Vyriausybės vykdomomis struktūrinėmis mokesčių, pensijų, švietimo, sveikatos apsaugos reformomis, naujų inovacijų skatinimo ir kovos su šešėliu priemonėmis 2018 m. numatyta, kad nuo 2019 m. sausio sujungiamos darbdavio ir darbuotojo mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, bendroji (pagrindinė) pensijos dalis finansuojama valstybės biudžeto lėšomis, įvedamos valstybinio socialinio draudimo (išskyrus privalomąjį sveikatos draudimą) įmokų „lubos“, mažinamas valstybinio socialinio draudimo įmokos tarifas.

Dėl darbdavio ir darbuotojo valstybinio socialinio draudimo įmokų sujungimo gyventojų bruto atlyginimas 2019 m. išaugs 1,289 karto, bet gaunama neto suma dėl to nesikeis arba didės dėl neapmokestinamojo pajamų dydžio plėtros.

Dėl bendrosios (pagrindinės) pensijos dalies finansavimo perkėlimo į valstybės biudžetą atitinkamai mažinamas valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas, tačiau gyventojų pajamų mokestis sieks 20 proc., jei metinės pajamos neviršys 120 vidutinių šalies darbo užmokesčių sumos, o jei viršys, tuomet gyventojų pajamų mokestis sieks 27 proc. Bendrosios (pagrindinės) pensijos dalies finansavimui iš valstybės biudžeto 2019 m. iš viso reikės apie 1,719 mlrd. eurų.

Atliktais valstybinio socialinio draudimo pakeitimais siekiama mažinti šešėlių darbo santykių srityje, mokestinę naštą tiek darbuotojams, tiek darbdaviams, be to, užtikrinti ilgalaikį pensijų sistemos tvarumą, o tai skatina pasitikėjimą pensijų sistema.

Siekiant užtikrinti nuoseklų pensijų didėjimą pagal ekonominius šalies rodiklius, sudarant 2018 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą, įvertinti darbo užmokesčio augimo tempai, ir pagal juos nuo 2018 m. sausio 1 d. indeksuojamos pensijos. Papildomai 2018 m. kartu su struktūrine pensijų reforma buvo priimti Šalpos pensijų įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos tiems socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo pensijų (išskyrus netekto darbingumo pensijas, paskirtas netekus mažiau nei 60 proc. darbingumo) gavėjams, kurių gaunamos pensijos (pensijų suma) nesiekė 95 proc. 2019 m. minimalių vartojimo poreikių dydžio, iš valstybės biudžeto bus mokamos papildomos priemokos.

Nuo 2018 m. sausio 1 d. įteisinta universali, vienodo dydžio išmoka vaikui (vaiko pinigai) visiems vaikams nuo gimimo dienos iki 18 metų ir vyresniems, jeigu jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 21 metai, – 0,79 bazinės socialinės išmokos dydžio (30,02 euro) per mėnesį. Papildoma išmoka vaikui skiriama ir mokama nepasiturinčioms šeimoms, auginančioms vaikus, ir

daugiavaikėms šeimoms. Vidutiniškai per vieną 2018 m. mėnesį išmoką vaikui gavo apie 492,97 tūkst. vaikų. Siekiant ir toliau finansinėmis priemonėmis remti šeimas, auginančias vaikus, nuo 2019 m. sausio 1 d. vaiko pinigai padidinti iki 1,32 bazinės socialinės išmokos dydžio (50,16 euro) per mėnesį, o neįgaliesiems vaikams – iki 1,84 bazinės socialinės išmokos dydžio (69,92 euro).

Skatinant jaunas šeimas apsirūpinti nuosavu būstu, kartu prisidedant prie Lietuvos regionų stiprinimo, socialinių ir ekonominių skirtumų tarp regionų mažinimo, sukurta paramos jaunoms šeimoms, įsigyjančioms pirmąjį būstą regionuose (ne didmiesčiuose), sistema. 2018 m. finansine paskata pasinaudojo 116 jaunų šeimų, t. y. 1 proc. daugiau jaunų šeimų, negu prognozuota.

2018 m. daug dėmesio skirta aktyvių ir užimtumą skatinančių paramos formų kūrimui, kokybiškų paslaugų ir pagalbos plėtrai, vaikų teisių apsaugos stiprinimui, nes tai – svarbūs veiksniai užtikrinant asmenų saugumą ir mažinant smurtą visose gyvenimo srityse. Sukurtas užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedarbantiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modelis. Šio modelio išbandymas 6 savivaldybėse prasidėjo 2019 m. sausio 1 d. Sukurtas užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedarbantiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modelis užtikrins aktyvios darbo rinkos politikos priemonių ir socialinės paramos suderinamumą, sudarys sąlygas ilgą laiką nedarbusiems asmenims prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių ir pereiti į užimtumą.

2018 m. buvo vykdoma įvairių viešųjų paslaugų plėtra. Kuriami bendruomeniniai vaikų globos namai, plėtojamos vaikų dienos centrų paslaugos, steigiami globos centrai, kurie savivaldybėse vieno langelio principu vykdys globėjų, rūpintojų, tėvų ir laikinųjų globotojų paiešką, teiks jiems tolesnę reikalingą pagalbą. Kiekvienoje savivaldybėje bendruomeniniuose šeimų namuose teikiamos kompleksinės paslaugos šeimai. Tokios paslaugos gerina socialinės rizikos veiksnių ir atskirties prevenciją, sudaro galimybes šeimai įgalinimui ir vaiko teisių apsaugos užtikrinimui.

2018 m. ES struktūrinių fondų lėšomis buvo teikiamos bandomosios paslaugos neįgaliesiems: apsaugoto būsto, laikino atokvėpio, asmeninio asistento paslaugos.

Vyriausybė, siekdama, kad visuomenėje didėtų netolerancija smurtui ir mažėtų smurtą patiriančių asmenų, 2018 m. daug dėmesio skyrė vaiko teisių reformos įgyvendinimui, paslaugų smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims plėtojimui. Siekiant mažinti smurtą prieš vaikus, 2017 m. priimtas ir 2018 m. liepos 1 d. įsigaliojo Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymas³⁸. Jame apibrėžiamos smurto prieš vaiką formos ir nustatomas visų formų smurto, įskaitant fizinės bausmės, draudimas. Kartu didinama tėvų atsakomybė už vaiko saugumo užtikrinimą, fizinių ir juridinių asmenų pareiga nedelsiant pranešti apie vaiko teisių pažeidimus, nustatoma pranešimų nagrinėjimo tvarka įtvirtinant grėsmės vaikui lygių kriterijų nustatymą, nustatomi atvejo vadybos taikymo principai ir tvarka, įtvirtinama mobiliųjų komandų veikla, skirta darbui su šeima.

Nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje asmenims užtikrinamas specializuotos pagalbos centrų, kurių veikla apima visą šalį, veikimas. Plėtojamos alternatyvios bendruomeninės paslaugos tėvų globos netekusiems vaikams. Siekiant mažinti smurto artimoje aplinkoje paplitimą, vykdytos prevencinės informacinės šviečiamosios veiklos, padedančios atpažinti smurtą artimoje aplinkoje, kokiose situacijose kyla grėsmė smurtauti; nurodoma, kur kreiptis ir ieškoti pagalbos.

Nors smurto artimoje aplinkoje lygis ir toliau yra aukštas, didėja visuomenės netolerancija smurtui, pagalbos patyrus smurtą prieinamumas. Augant visuomenės sąmoningumui, didėja ir laiku suteikiamos prevencinės pagalbos vaikui ir šeimai poreikis, todėl ateinančiais metais bus dedamos pastangos savivaldybėse plėtoti reikiamas paslaugas šeimoms ir vaikams.

³⁸ 2017 m. rugsėjo 28 d. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-643.

Aplinkos apsaugos užtikrinimas

2018 m. Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos (toliau – Aplinkos apsaugos departamentas), vadovaudamasis Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatais, patvirtintais Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 17 d. nutarimu Nr. 966, įvertino 2 bendrovių saugos ataskaitas (UAB „Kaunas Terminal LT“ ir AB „Lifosa“ atnaujintą saugos ataskaitą). Vertinimo ataskaitos pateiktos atsakingajai institucijai – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas) ir bendrovėms. Vadovaujantis aplinkos ministro 2011 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. D1-285 „Dėl institucijų ir objektų, kurie privalo turėti teršimo incidentų likvidavimo planus, sąrašo patvirtinimo“, 2018 m. gautas vienas (UAB „Demeksa“) lokalinis teršimo incidentų likvidavimo planas. Vertinimo išvada pateikta Aplinkos ministerijai.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2017 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 1-467 patvirtintas Lietuvos Respublikos pavojingųjų objektų, kuriuose pavojingųjų medžiagų kiekiai prilygsta nustatytųjų kvalifikacinių kiekių I ir II lygiui ar jį viršija, tikrinimo 2018 m. grafikas. Vadovaujantis šiuo įsakymu, 2018 m. kartu su kitomis atsakingomis institucijomis patikrinti 26 potencialiai pavojingi objektai³⁹. Vertintos atliktų patikrinimų bendros ataskaitos, teiktos išvados Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui.

Suderintas ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2018 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. 1-455 patvirtintas 2019 metų pavojingų objektų, kurių kontrolę reglamentuoja Pramoninių avarių prevencijos, likvidavimo ir tyrimo nuostatai (SEVESO II direktyva), patikrinimų grafikas. 2019 m. bus tikrinamos 27 įmonės. Įsakymas pateiktas Aplinkos apsaugos departamentui.

Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai 2018 m. patikrino 123 potencialiai pavojingus objektus, įvertino jų vykdomą prevencinę veiklą, pasirengimą galimų avarių valdymui, vykdomas avarių likvidavimo planuose numatytas priemones. Patikrinimų metu pažeidimų, susijusių su saugiu objektų darbu, nenustatyta. Tikrinant nustatyta 12 aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimų, taikytos administracinio poveikio priemonės, duoti nurodymai pašalinti pastebėtus trūkumus. Nurodymai įvykdyti arba vykdomi.

Sukurta ir efektyviai veikia potencialiai pavojingų objektų kontrolės sistema. Ypatingas dėmesys kontroliuojant potencialiai pavojingus objektus skiriamas prevencijai, saugiam darbui, kad būtų išvengta avarių, o joms įvykus jų padariniai būtų minimalūs. Dėl nuosekliai vykdomos kontrolės ir prevencinės veiklos kontroliuojamuose objektuose avarinių situacijų sumažėjo, gerai pasirengta jų likvidavimui, todėl ir poveikis aplinkai būna mažesnis.

Aplinkos apsaugos departamento Pranešimų priėmimo skyriaus pareigūnai 2018 m. priėmė 57 pranešimus apie aplinkosaugines avarijas ir avarines situacijas, kurių metu buvo teršiama aplinka. Iš registruotų avarių 29 susijusios su tarša naftos produktais, 6 – su tarša cheminėmis medžiagomis, 11 pranešimų gauti dėl taršos organinėmis medžiagomis, 4 pranešimai apie gaisrus. Daugiausia pranešimų gauta iš Klaipėdos – 15, Vilniaus – 13 ir Kauno – 10.

³⁹ UAB „AMIC Lietuva“, Kėdainių kuro bazė, AB „Suskystintos dujos“ Vilniaus dujų pilstymo stotis, AB „Suskystintos dujos“ Kauno dujų pilstymo stotis, AB „Vilniaus šilumos tinklai“ Vilniaus termofikacinė elektrinė Nr. 2, AB „Klaipėdos nafta“ Subačiaus kuro bazė, UAB „Emsi“ Vilniaus naftos produktų terminalas, VĮ Lietuvos oro uostų Vilniaus filialo kuro bazė, UAB „Underhill Baltic“ Pilviškių terminalas, AB „Lifosa“, AB „Achema“, UAB „Circle K Lietuva“ Vilniaus naftos produktų terminalas, AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“ Krovos terminalas, UAB Klaipėdos jūrų krovinių kompanija „Bega“, UAB „Mestilla“ (Klaipėda), UAB „Okseta“ Kauno naftos produktų terminalas, AB „Detonas“ sprogmenų sandėlis, AB „Orlen Lietuva“ naftos perdirbimo produktų gamykla, AB „Orlen Lietuva“ Būtingės naftos terminalas, AB „Klaipėdos nafta“, UAB „Krovinių terminalas“ (Klaipėda), AB „Klaipėdos nafta“ Suskystintų gamtinių dujų terminalas, UAB „Kaunas Terminal. LT“, UAB „Topgas“ Kupiškio dujų pilstymo stotis, UAB „Kvistija“ kuro bazė (Panevėžys), AB Giraitės ginkluotės gamykla, UAB „Gazimpeksas“ Telšių suskystintų dujų perpylimo postas.

Aktyviai dalyvauta Tarptautinių NATO Krizių valdymo pratybų CMX 19 pasirengimo procese, suderintas nacionalinis scenarijus, kurį bus siūloma įtraukti į pratybų scenarijų, svarstyti kiti organizaciniai klausimai, institucijų indėlis ir atsakomybės.

Dalyvauta valstybinio lygio funkcinėse civilinės saugos pratybose „Civilinės saugos sistemos subjektų veiksmai esant katastrofiniam hidrologiniam reiškiniui“. Dalyvauta 2 pratybose, vykusiose Klaipėdos valstybiniame uoste, pratybose dėl geležinkelio avarijos Kauno hidroelektrinės teritorijoje, 2 pratybose, susijusiose su radioaktyviųjų medžiagų kelių grėsmių valdymu, pratybose dėl nelegalaus prisijungimo prie naftos produktų transportavimo vamzdyno bei sprogimo buvusioje Kartono gamykloje Vilniuje. Dalyvaujant pratybose buvo užtikrinamas aplinkos apsaugos tarnybų kompetencijos sričiai priskiriamų užduočių vykdymas.

Nuo 2014 m. pabaigos (lapkričio) Aplinkos ministerijoje užtikrinamas nepertraukiamas pranešimų apie aplinkosauginius įvykius priėmimas ir valdymas bet kuriuo metu. Pranešimų priėmimo skyrius 2018 m. gavo 18 265 pranešimus apie aplinkosaugos pažeidimus ir kitus įvykius, susijusius su gamtos apsauga (2017 m. gauti 15 458, 2016 m. – 13 818, 2015 m. – 12 117 pranešimų). Visi pranešimai tinkamai įvertinti ir į juos reaguota nustatyta tvarka. Didžioji dalis pranešimų susiję su laukiniais gyvūnais, tokių pranešimų gauta 9 349 (2017 m. – 8 877 pranešimai). Tai pranešimai apie eismo įvykius su laukiniais gyvūnais, apie sužeistus ar kitaip nukentėjusius gyvūnus, gyvūnus ir paukščius, kuriems galbūt reikia pagalbos, nebūdingoje aplinkoje atsidūrusius gyvūnus.

Kita didelė dalis gaunamų pranešimų yra apie gyvūnijos išteklių naudojimo reikalavimų pažeidimus. Tokių pranešimų gauta 1 960 (2017 m. – 1 924). Iš jų – 642 pranešimai apie pažeidimus medžioklės srityje, 1 317 pranešimų apie pažeidimus žvejybos srityje. Pranešimų apie kitus aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimus, susijusius su aplinkos oro tarša deginant atliekas, kūrenant krosnis draudžiamu kuru, gauta 1 348 (2017 m. – 1 177). Taip pat aktyviai pranešama apie aplinkos taršą atliekomis (486 pranešimai), aplinkos taršą nuotekomis ir vandens telkinių taršą (661 pranešimas), vykdomus neteisėtus, savavališkus kirtimus (593 pranešimai).

Visuomenė labai gerai atsiliepia apie jiems suteiktą galimybę paprastai ir greitai pranešti apie pastebėtus aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo reikalavimų pažeidimus, paprastą ir greitą galimybę gauti reikiamą konsultaciją. Taip pat visuomenė gerai vertina greitą ir tinkamą reagavimą į pranešimus, tai rodo pranešimų gausėjimas kiekvienais metais. Aplinkos ministerijoje yra užtikrinama nepertraukiama aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė, kai pareigūnai bet kuriuo metu ir nedarbo laiku yra pasirengę pradėti vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, o gavę nurodymą iš Pranešimų priėmimo skyriaus, nedelsdami vyksta į įvykio vietą.